

Бургас

Сливен

Стара Загора

Ямбол

ИНТЕГРИРАНА ТЕРИТОРИАЛНА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ

ЮГОИЗТОЧЕН РЕГИОН

BG34

СЪДЪРЖАНИЕ

1. ВЪВЕДЕНИЕ 1

1.1. Общи изисквания 1

1.2. Подход за разработването на ИТСР на ЮИР 1

2. ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ И АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО, СОЦИАЛНОТО И ЕКОЛОГИЧНОТО СЪСТОЯНИЕ, НУЖДИТЕ И ПОТЕНЦИАЛИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ НА РЕГИОНА 4

2.1. Фактори, влияещи върху развитието на региона 7

2.2. Природни условия и ресурси и състояние на околната среда, влияние на глобалните климатични промени, природни рискове, рискови територии и зони 14

Природни условия и ресурси 14

2.2.1. Състояние на околната среда 15

2.2.2. Влияние на глобалните климатични промени, природни рискове, рискови територии и зони 29

2.3. Социално-икономически условия и характеристики 31

2.3.1. Демография 31

2.3.2. Заетост и безработица 42

2.3.3. Структура и териториални измерения на регионалната икономика 45

2.4. Общи характеристики и тенденции в развитието на публичните услуги 57

Здравеопазване 57

2.4.1. Образование 63

2.4.2. Социални услуги в общността 68

2.5. Функционално-йерархична структура на мрежата от градове-центрове в региона 68

2.6. Териториална структура на региона – територии с висока степен на урбанизация (централни), слабо урбанизирани селски територии (периферии) 73

2.7. Оси на урбанистично развитие с национално и регионално значение 75

2.8. Агломерационни образувания и техните зони на влияние и градско-селските връзки 78

2.9. Свързаност и достъпност (транспортни направления и други инфраструктурни мрежи и съоръжения с национално и регионално значение 81

Транспортни направления и свързаност 81

2.9.1. Енергийна инфраструктура 98

2.9.2. Телекомуникации и широколентов достъп 106

2.9.3. Водоснабдяване и канализация 113

2.10. Територии със специфични и проблемни характеристики 124

2.10.1. Територии в риск 124

2.10.2. Селски, планински, гранични и крайбрежни територии 125

2.10.3. Индустриални и бизнес зони/паркове 125

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

2.10.4. Защитени територии по смисъла на ЗЗТ и защитените зони по смисъла на ЗБР 126

2.10.5. Територии, наситени с важни за страната и региона недвижими културни ценности, музеи, културни ландшафти и коридори и потенциали 127

2.10.6. Територии, Функционални зони – неформални райони със специфични характеристики, проблеми и потенциали 137

2.11. Трансгранично сътрудничество 139

2.12. Мерки и дейности за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от природни бедствия 140

2.13. SWOT анализ..... 143

3. ВИЗИЯ И СТРАТЕГИЧЕСКИ ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЮГОИЗТОЧЕН РЕГИОН 146

3.1. Визия 146

3.2. Стратегически приоритети 146

3.3. Описание на интегриран подход, който дава отговор на набелязаните нужди и потенциал за развитие..... 164

4. ОПИСАНИЕ НА УЧАСТИЕТО НА ПАРТНЬОРИ В ПОДГОТОВКАТА И ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ИТСР И НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ПРОВЕДЕНИТЕ ОБЩЕСТВЕНИ КОНСУЛТАЦИИ..... 165

4.1. Идентифициране на заинтересованите страни и участниците в процеса на формирането и прилагането на регионалната политика за интегрирано устойчиво развитие на територията на региона 165

4.2. Резюме на проведените обсъждания и приноса на партньорите при разработването на ИТСР. 165

4.3. Комуникационен механизъм за осигуряване на информация, отчетност и прозрачност относно постигнатите резултати..... 166

5. ОБЩА ОЦЕНКА НА НЕОБХОДИМИТЕ РЕСУРСИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ИТСР НА ЮИР ... 168

6. ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА 174

7. ИЗТОЧНИЦИ 176

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Списък на фигурите

Фигура 1. Нива на центрове. Степен на урбанизация. Урбанизационни оси. TEN-T мрежа 4
Фигура 2: Разпределение на населението според степента на урбанизация и жизнения стандарт 6
Фигура 3: Население по региони през 2011 г. и 2018 г. 31
Фигура 4: Население по области през 2011 г. и 2018 г. 32
Фигура 5: Демографска прогноза за ЮИР – I вариант 38
Фигура 6: Демографска прогноза за ЮИР – II вариант 39
Фигура 7: Демографска прогноза за ЮИР – III вариант 40
Фигура 8: БВП по текущи цени в регионите от ниво 2 (2010–2017 г.), млн. лв. 46
Фигура 9: БВП по текущи цени на области от ЮИР (2010–2017 г.), млн. лв. 46
Фигура 10: БВП на човек от населението по региони от ниво 2 за периода 2010–2017 г. 47
Фигура 11: БВП на човек от населението (2010–2017 г.) по области, лв. 47
Фигура 12: Брутна добавена стойност (2010–2017 г.) млн. лв. по области в ЮИР 48
Фигура 13: Динамика на БДС по сектори и години в % 49
Фигура 14: Развитие на икономическите сектори по области (ниво 3) за 2017 г. 49
Фигура 15: Първичен сектор по области в ЮИР (2010–2017 г.) 50
Фигура 16: Динамика на БДС на вторичния сектор (2010–2017 г.) млн. лв. 51
Фигура 17: Дял на услугите в развитието на икономиката на ЮИР по области (2010–2017 г.) 52
Фигура 18: Брой на предприятията и заетите лица (2013–2017 г.) по области в ЮИР 54
Фигура 19: Нетни приходи от продажби и ДМА, 2014 г., 2017 г. по области в ЮИР – хил. лв. 54
Фигура 20: Производителност на труда –лева 2010–2016 г. 55
Фигура 21: Брой на МСП в периода 2010–2017 г. 55
Фигура 22: ЧПИ по региони от ниво 2 (2010–2017 г.) в хил. евро 56
Фигура 23: ЧПИ по области от ЮИР 2010–2017 г. в хил. евро 56
Фигура 24: Общински центрове по йерархични нива – урбанистичен модел „умерен полицентризъм“ 70
Фигура 25: Анализ на модела на моно/полицентрично развитие 72
Фигура 26: Видове общини по степен на урбанизация 75
Фигура 27: Полюси и оси на урбанистично развитие 76
Фигура 28: Функционални агломерационни ареали 79
Фигура 29: Схема на TEN-T пътна мрежа в България 83
Фигура 30: Републиканска пътна мрежа 84
Фигура 31: Трансевропейска железопътна мрежа в България 92
Фигура 32: Железопътна мрежа в България 93
Фигура 33: Електропреносна система на Р България 98
Фигура 34: Газопреносна инфраструктура и планирани газопроводи 2019–2028 г. 103
Фигура 35: Относителен дял на домакинствата с достъп до интернет и широколентов достъп до интернет 107
Фигура 36: Относителен дял на населението, попадащо в „бели“ зони 111
Фигура 37: Дял на населението, свързано с обществено водоснабдяване, за някои европейски страни (последни налични данни) 114
Фигура 38: Дял на населението в България, свързано с обществено водоснабдяване и режим на водоснабдяване, по области (31.12.2017 г.) % 114
Фигура 39: Относителен дял на водоснабденото население 116
Фигура 40: Население със сезонен режим на водоснабдяване, 2017 г. 117
Фигура 41: Загуби при пренос на вода, 2018 г. 120
Фигура 42: Население, свързано с обществена канализация, за някои европейски страни *(последна налична година)* 120
Фигура 43: Дял на населението, свързано с обществена канализация и пречиствателни станции, по области *(31.12.2017 г.)* 121

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Списък на таблиците

Таблица 1: Основни характеристики на региона 5
Таблица 2: Общо образувани битови отпадъци в хил. т. 24
Таблица 3: Наличност на дълготрайни материални активи с екологично предназначение (ДМА-ЕП) за периода 2010–2017 г. в хил. лв. 29
Таблица 4: Население по региони към 31.12.2011 г. и 2018 г. 31
Таблица 5: Населени места в Югоизточен регион според броя на населението им към 31.12.2018 г. 34
Таблица 6: Размер на общините в ЮИР според броя на населението им към 31.12.2018 г. 35
Таблица 7: Големина на градовете в ЮИР според броя на населението им към 31.12.2018 г. 35
Таблица 8: Прогноза за населението в Югоизточен регион по области – вариант I реалистичен 38
Таблица 9: Прогноза за населението в Югоизточен регион по области – вариант II оптимистичен 39
Таблица 10: Прогноза за населението в Югоизточен регион – вариант III песимистичен 40
Таблица 11: Заети лица и коефициенти на заетост на населението на 15–64 навършени години 42
Таблица 12: Заети лица и коефициенти на заетост на населението на 20–64 навършени години 43
Таблица 13: Безработни лица и коефициенти на безработица на населението на 15–64 навършени години. 44
Таблица 14: Производителност на труда 48
Таблица 14: Туризъм характеристики – места за настаняване с 10 и повече легла 2021 г. 53
Таблица 15: Лечебни заведения за болнична помощ в ЮИР към 31.12.2018 г. 57
Таблица 16: Осигуреност на населението с болнични легла в ЮИР 58
Таблица 17: Лечебни заведения за извънболнична помощ в ЮИР към 31.12.2018 г. 59
Таблица 18: Обслужено населението от лекари – брой 60
Таблица 19: Обслужено население от лекари по дентална медицина 60
Таблица 20: Спешна медицинска помощ в ЮИР– центрове и филиали 2018 г. 61
Таблица 21: Относителен дял на населението на възраст между 25 и 64 години с висше образование 63
Таблица 22: Относителен дял на населението на възраст между 25 и 64 години с основно и по-ниско образование 64
Таблица 23: Средищни и защитени училища в ЮИР през учебната 2019/2020 година 66
Таблица 24: Висши училища, студенти и завършили в ЮИР през учебната 2018/2019 г. 67
Таблица 25: Степен на полицентризъм в Югоизточния регион 73
Таблица 26: Дължина и структура на РПМ към 31.12.2018 г. 85
Таблица 27: Гъстота на пътна мрежа към 31.12.2018 г. (km/1 000 km^2) 85
Таблица 28: Относителен дял на републиканската пътна мрежа по класове от общата дължина – по области и региони към 31.12.2018 г. 86
Таблица 29: Дължина на железопътните линии по области към 31.12.2018 г. 93
Таблица 30: Преносни електропроводи на територията на Югоизточен регион 99
Таблица 31: Изградени мощности по видове ВЕИ по общини и области в ЮИР към 30.06.2018 г. 100
Таблица 32: Брой общини по области с достъп до газопроводната мрежа към 30.06.2018 г. 104
Таблица 33: Брой и относителен дял на газифицираните домакинства по области 105
Таблица 34: Достъп до интернет и ползваемост от домакинствата 107
Таблица 35: Домакинства с широколентов достъп до интернет в % 109
Таблица 36: Относителен дял на населението с достъп до свръхскоростен Интернет и в бели и сиви зони към 06,2018 г. 110
Таблица 37: Брой общини, спечелили финансиране по инициативата на ЕК – WiFi4EU 112
Таблица 38: Относителен дял на населението с водни услуги по региони и области в Югоизточен регион (%) 115
Таблица 39: Постигнати нива за качество на ВиК услугите от ВиК операторите в Югоизточен регион 118
Таблица 40: Подадени водни количества от обществено водоснабдяване в ЮИР и загуби на вода (млн. m^3/годишно) 119
Таблица 41: Територии в риск от наводнение (1 000 годишна вълна) 125
Таблица 42: Територии със специфични характеристики 125
Таблица 43: Необходим ресурс по стратегически приоритети 170
Таблица 44: Разпределение на средствата по години 171
Таблица 45: Индикативни обекти, подадени от министерства и ведомства 172

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА

АЗ	Агенция по заетостта
АИС	Автоматична измервателна станция
АНКПР	Актуализация на национална концепция за пространствено развитие
АПИ	Агенция Пътна инфраструктура
АУЕР	Агенция за устойчиво енергийно развитие
БАСЕТ	Българска асоциация за селски и екологичен туризъм
БВП	Брутен вътрешен продукт
ВЕИ	Възобновяеми енергийни източници
ВЕЦ	Водноелектрическа централа
ВОИ	Вътрешни отоплителни инсталации
ВОМР	Водено от общностите местно развитие
ГПМ	Газопреносна мрежа
ГС	Газоразпределителна станция
ГИС	Географска информационна система
ДМА	Дълготрайни материални активи
ЕЗФРСР	Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕЕ	Енергийна ефективност
ЕК	Европейска комисия
ЕС	Европейски съюз
ЕСГРАОН	Единна система за гражданска регистрация и административно обслужване на населението
ЕСМ	Енергоспестяващи мерки
ЕСФ	Европейски социален фонд
ЕСИФ	Европейски структурни и инвестиционни фондове
ЕФМДР	Европейски фонд за морско дело и рибарство
ЕФСИ	Европейски фонд за стратегически инвестиции
ЕФРР	Европейски фонд за регионално развитие
ЗЗРК	Закон за закрила и развитие на културата
ЗКН	Закон за културното наследство
ЗООС	Закон за опазване на околната среда
ЗРР	Закон за регионалното развитие
ЗУТ	Закон за устройство на територията

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

ИАГ	Изпълнителна агенция по горите
ИАРА	Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури
ИЗП	Използваеми земеделски площи
ИМТ	Интермодален терминал
ИСИС	Иновационна стратегия за интелигентна специализация
ИСУН	Информационна система за управление и наблюдение на средствата на ЕС в България
ИТИ	Интегрирани териториални инвестиции
ИТСР	Интегрирана териториална стратегия за развитие
КАВ	Качество на атмосферния въздух
КЕВР	Комисия за енергийно и водно регулиране
КПГ	Компресиран природен газ
КФ	Кохезионен фонд
КЦН	Краткосрочната целева норма
МЕ	Министерство на енергетиката
МЗ	Министерство на здравеопазването
МЗм	Министерство на земеделието
МИ	Министерство на икономиката
МК	Министерство на културата
МОН	Министерство на образованието и науката
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МСЕ	Механизъм за свързване на Европа
МСП	Малки и средни предприятия
МС	Министерски съвет
МТ	Министерство на туризма
МТИТС	Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията
МТСП	Министерство на труда и социалната политика
НЕМ	Национална Екологична мрежа
НИНКН	Национален институт за недвижимо културно наследство
НИРД	Научно-изследователска и развойна дейност
НКЖИ	Национална компания „Железопътна инфраструктура“
НКИЗ	„Национална компания Индустриални зони“ ЕАД
НКЦ	Недвижими културни ценности

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

НСАИКПД	Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие
НСИ	Национален статистически институт
НСРР	Национална стратегия за регионално развитие
ОИСР	Организация за икономическо сътрудничество и развитие
ОП	Оперативна програма
ОПИК	Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност“
ОПОС	Оперативна програма „Околна среда“
ОПР	Общински план за развитие
ОПРР	Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020
ОПТ	Оперативна програма „Транспорт“
ОСР	Областна стратегия за развитие
ОПТТИ	Оперативна програма „Транспорт и транспортна инфраструктура“
ОУПО	Общ устройствен план на община
ПВТ	Повърхностни водни тела
ПИРО	План за интегрирано развитие на община
ПОУ	План за опазване и управление
ПРСР	Програма за развитие на селските райони
РКБИ	Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика“
СДН	Средноденонощна норма
СЗР	Северозападен регион за планиране от ниво 2
СИР	Североизточен регион за планиране от ниво 2
СЦР	Северен централен регион за планиране от ниво 2
УО	Управляващ орган
ФПЧ	Фини прахови частици
ФтЕЦ	Фотоволтаична електроцентрала
ЮЗР	Югозападен регион за планиране от ниво 2
ЮИР	Югоизточен регион за планиране от ниво 2
ЮЦР	Южен централен регион за планиране от ниво 2

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

РЕЧНИК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ ТЕРМИНИ

Агломерационен ареал – "Functional Urban Area" (FUA) – активна част от територията на община или на група общини, в която се осъществяват интензивни функционални връзки между града-център и други населени места и обекти.

Агломерационно ядро – самостоятелен град-център или с пространствено приобщени към него съседни населени места и други обекти в обща непрекъсната пространствена система.

Брутен вътрешен продукт (БВП) – характеризира крайния резултат от икономическата дейност и се измерва с добавената стойност, създадена при производството на стоки и услуги от единиците, резиденти на икономическата територия на страната.

Брутна добавена стойност (БДС) – измерител на стойността на стоките и услугите, произведени на една територия за даден период от време. БВП и БДС могат да се разглеждат в тясна връзка, като БВП се изчислява като сума от потреблението (частно и държавно), инвестициите (в основен капитал и запаси) и нетния износ (износ минус внос). БВП = БДС + корективи (данъци – субсидии).

Екологично състояние на повърхностни води – Състояние, определено от биологичните, физико-химичните и хидроморфологичните елементи на качеството на водите.

Електронно управление (е-управление) – Управление в електронна среда на нормативните взаимовръзки, административните процеси и обслужване и взаимодействието с потребителите с използване на информационни, статистически и математически модели и методи на обработка на данни, информация и знания, които осигуряват по-високо ниво на ефективност на управлението.

Зелен пояс – териториална свързаност на неурбанизирани територии чрез приобщаване на земеделски или планински слабо урбанизирани територии между тях в единно природно пространство с линеен характер.

Интермодален транспорт – комбиниран транспорт на хора или стоки като се използват два или повече вида транспортни средства (за въздушен, железопътен, плавателен или автомобилен транспорт).

Индустриален парк – обособена територия, разположена в една или повече общини, за която са осигурени устройствени, технически и организационни условия за производствени дейности.

Коефициент на възрастова зависимост – съотношение между лицата от населението в „зависимите" възрасти (населението под 15 и на 65 и повече навършени години) на 100 лица от населението в „независимите" възрасти (от 15 до 64 години), изчислено в проценти.

Коефициент на демографско заместване – съотношение между броя на влизащите в трудоспособна възраст (15–19 години) и броя на излизащите от трудоспособна възраст (60–64 години).

Културен коридор – традиционно териториално направление в даден регион, по чието протежение циркулират културни ценности, идеи и иновации в един постоянен континюитет на връзки, влияния и взаимодействия.

Културен маршрут – традиционен път, материално детерминирано историческо трасе, съответства на определена историческа функция и цел, включва материални и нематериални културни феномени.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране", финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ" на Оперативна програма „Региони в растеж" 2014–2020.

Малки населени места – села или градове с население до 30 000 жители. (*Наредба № 7 на МРРБ, Допълнителни разпоредби, § 1*)

Местообитание – район със специфични абиотични и биотични фактори, в който определен растителен или животински вид се намира в някои от стадиите на своя жизнен цикъл. (*ЗЗТ, § 1, т. 9 от Допълнителните разпоредби*)

Оси на урбанистично развитие – (полицентрични зони), пространства с линеен характер, формирани при интегрирането на полюсите на развитие с транспортно-комуникационната мрежа на страната.

Производителност на труда – съставен икономически показател, който съпоставя постигнатия резултат (новосъздаден продукт) с вложения трудов фактор при осъществяването на определена икономическа активност на определена икономическа територия за определен период.

Пространствено планиране – процесът на създаване на териториална основа за координиране на секторните политики на национално, регионално и местно ниво чрез система от йерархично обвързани документи, които в съответствие с териториалния потенциал определят стратегията за интегрирано пространствено развитие[1].

Пространствено развитие – еволюцията на територията във всичките ѝ измерения (икономически, социални, екологични и физически)[2].

Територии с особена териториалноустройствена защита – защитени територии за природозащита по Закона за защитените територии, за културно-историческа защита по Закона за културното наследство, други територии със специфична характеристика, чийто режим на устройство и контрол се уреждат в отделни закони (високопланинските и крайграничните територии, морското крайбрежие, територията на столицата и други), свлачищните територии.

Трансевропейска транспортна мрежа (TEN-T) – обща транзитна транспортна система от автомобилни пътища, железопътни линии, водни пътища, пристанища и летища на Европейския съюз.

Транспортен коридор – територия с линеен характер, която може да включва автомагистрала, железопътна линия, плавателен канал или варианти на тяхното съчетаване.

Функционални зони – компактна пространствена система от функционално обвързани територии, характеризиращи се с общи/сходни условия и цели за развитие.

[1] § 1, т. 1 на Наредбата за условията, реда и сроковете за изготвяне, съгласуване, приемане, актуализиране и изпълнение на Националната концепция за пространствено развитие, регионалните схеми за пространствено развитие на районите от ниво 2 и регионалните схеми за пространствено развитие на районите от ниво 3 (области)

[2] § 1, т. 2 на същата наредба

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

РЕЗЮМЕ

Интегрираната териториална стратегия за развитие на Югоизточен регион за планиране от ниво 2 е стратегически планов документ, определящ общата политическа, пространствена, икономическа и тематична рамка за развитието на региона в годините на новия програмен период 2021–2027 г.

В методически аспект при разработването на Интегрираната териториална стратегия за развитие са използвани подходи и методи, които гарантират достоверността на изследванията, отчитат ограничителите и стимулаторите за развитие на територията на региона и обосновават формулираните цели, мерки и приоритетни действия за интегрирано развитие на основните функционални системи. Последните са насочени към постигането на желан напредък в цялостното социално-икономическо развитие на региона и изравняването му по основни показатели с останалите региони от ниво 2 в страната.

Интегрираната териториална стратегия за развитие на Югоизточен регион за планиране от ниво 2 за периода 2021–2027 г. е разработена в съответствие с Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013–2025 г. (Актуализация 2019 г.) и отчита предвижданията на секторните стратегии на регионално ниво в областта на икономическото развитие, здравеопазването, образованието, науката, социалните услуги, транспорта, водния сектор, енергетиката, широколентовите комуникации, туризма и околната среда. В нея са използвани и резултати от изготвения Социално-икономически анализ на регионите в Република България (юли 2019 г.), след актуализация на информацията по налични нови данни към края на 2019 г.

Интегрираната териториална стратегия за развитие на Югоизточен регион за планиране от ниво 2 е изготвена на основата на обстоен анализ на социално-икономическото състояние, изявените тенденции, изведените и обсъдени със заинтересованите страни приоритети за развитие. Проследени са промените в икономическото и социалното развитие на административно-териториалните единици от ниво 3 в региона и факторите, оказващи влияние върху състоянието и качеството на живот. Анализът на вътрешнорегионалните различия между отделните области сравнява показателите на всяка от тях със средните показатели за страната и останалите региони от ниво 2. В много от случаите са дефинирани и общини, които са с високи отклонения от средните стойности на разглежданите показатели. В заключение е дадена оценка на тенденциите в развитието и са формулирани изводи, препоръки и мерки за преодоляване на несъответствията и проблемите.

Предложените целенасочени действия са фокусирани върху увеличаване на конкурентните предимства на региона и догонване от средните показатели на региона на показателите на водещите в национален мащаб ЮЗР и ЮЦР, преодоляване на вътрешнорегионалните различия в социалната, икономическата и техническата инфраструктура, съхранение и развитие на човешкия фактор, който е основен капитал в територията на региона.

Визията и пакетът от стратегически приоритети на ИТСР на Югоизточен регион от ниво 2 за периода 2021–2027 г. са формулирани на основа на анализа на състоянието и съществуващите тенденции в социално-икономическото, екологичното, културното, инфраструктурното и пространственото развитие на петте области в региона. Те обобщават резултатите от публичните консултации, от проведената анкета и изказаните становища и развитите идеи на срещите със заинтересовани страни. Отчетени са определените перспективни насоки за развитие в регионален аспект, публикувани в европейски и национални стратегически документи за периода след 2020 г.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Формулираната визия за развитие на Югоизточен регион за планиране от ниво 2 е:

ЮГОИЗТОЧЕН РЕГИОН — привлекателно място за живот и бизнес, със съхранено природно и културно наследство, ефективно използващ своя потенциал за постигане на устойчиво и балансирано социално-икономическо развитие.

Съобразявайки се с Националната стратегия за регионално развитие на Р. България (2012–2022 г.), Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013–2025 г. (Актуализация 2019 г.), Национална програма за развитие „България 2030“ и насоките на политиката на ЕС за сближаване и регионално развитие за периода 2021–2027 г., в Интегрираната териториална стратегия за развитие на Югоизточен регион от ниво 2 са определени следните три приоритета за развитие на региона:

ПРИОРИТЕТ 1: ПОДКРЕПА ЗА ИНТЕЛИГЕНТНА И ДИНАМИЧНА ИКОНОМИКА НА ЮИР

Постигането на устойчив икономически растеж чрез подкрепа за развитие на конкурентоспособна икономика има ключова роля при създаването на условия за подобряване качеството и стандарта на живот на населението в региона. Изграждането, поддържането и достъпът до съвременни научни инфраструктури, внедряването на нови технологии и прилагането на иновации е най-сигурният път за повишаване на конкурентоспособността на ЮИР. В тази посока е предложението за създаване на **„Високотехнологичен академичен център Бургас**“ на база на потенциала на университетите в региона. Ще се работи и в посока на създаване на нови индустриални зони/паркове с фокус към инвеститори в логистични бази и екологично чисти, високо технологични производства, които създават устойчива заетост и гарантират високо заплащане и са важен фактор за развитие на региона. Сериозен акцент ще бъде поставен върху развитието на **икономика, свързана с морето**.

ПРИОРИТЕТ 2: ПОДОБРЯВАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНОТО РАВНИЩЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ В ЮИР

Другият приоритетен фактор за интегрираното развитие на региона е постигането на **подобрено качество на човешкия капитал** чрез подобряване на образованието, здравеопазването и социалните услуги и чрез повишаване на общото културното ниво, в резултат на което ще се формира активно, предприемчиво и добре образовано гражданско общество с ясна визия и осъзнатата мисия за развитието на региона. Инвестициите в човешки ресурси следва да осигурят нов подход към проблемите на квалификацията, образованието и обучението, продиктуван от мащабите на настъпващите в Европа и света икономически и социални промени, бързото развитие на основаната на знания икономика и демографското напрежение, породено от намаляването и застаряването на населението

Едновременно с това ще се наблегне на подобряване на здравните услуги на всички нива в извънболничната и болничната помощ.

Специфичен фокус на политиката ще остане изграждането и/или рехабилитацията на техническа инфраструктура в локациите, които все още не успяват да предложат на населението качествени условия за живот.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

ПРИОРИТЕТ 3: ТЕРИТОРИАЛНО СБЛИЖАВАНЕ И ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ГРАДСКИТЕ, СЕЛСКИТЕ И КРАЙБРЕЖНИТЕ РЕГИОНИ

Неравномерният темп на развитие е естествен елемент на териториалните процеси навсякъде, както и в България. Предизвикателство е да се съгласуват интересите за развитие на държавата и отделните региони, свързани с тяхната конкурентоспособност и укрепване в страната и в международен план, както и да се предотврати разширяване на регионалните различия. Интегрираното развитие на важните опорни центрове от регионално и национално значение (градовете от второ и трето ниво) и подобряването на качеството на тяхната среда и агломериращите им функции като носители на растеж е цел, която остава актуална и през този планов период.

Друг сериозен инструмент за насърчаване на социално-икономическото развитие на граничните региони е трансграничното сътрудничество.

Приоритетите и специфичните цели към тях са обусловени от актуалното състояние на региона и от плановете за икономическо и социално сближаване в развитието на територията. Основното предизвикателство пред региона е превръщането му в устойчиво развиващ се регион, интегрална част от националната територия.

В Интегрираната териториална стратегия за развитие на Югоизточен регион от ниво 2 са идентифицирани всички заинтересовани страни и участници в процеса на формирането и прилагането на регионалната политика за интегрирано устойчиво развитие на територията на региона. Посочен е комуникационен механизъм за осигуряване на информация, отчетност и прозрачност относно постигнатите резултати.

Съществена част на Документа са индикаторите за наблюдение и оценка на изпълнението на ИТСР. За тези индикатори са посочени изходни и целеви стойности, чрез които ще се наблюдава и измерва постигането на целите за ускоряване на социално-икономическото развитие, за намаляване на регионалните диспропорции и за подобряване на качеството на живот.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

1. Въведение

1.1. Общи изисквания

Интегрирана териториална стратегия за развитие на регион за планиране от ниво 2 е част от системата от документи за планиране на пространственото развитие, регламентирани със Закона за регионалното развитие (ЗРР). Тя определя средносрочните цели, приоритети и перспективи за устойчиво интегрирано регионално и местно развитие на територията на съответния регион за планиране в съответствие с предвижданията на Националната концепция за регионално и пространствено развитие и другите секторни и хоризонтални политики, както и връзките му с други региони за планиране от ниво 2 в страната и в съседните държави в макрорегиона.

Интегрираната териториална стратегия за развитие на Югоизточен регион от ниво 2 се разработва в съответствие с Актуализацията на Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013–2025 г. и отчита предвижданията на регионално ниво на секторните стратегии в областта на икономическото развитие, здравеопазването, образованието, науката, социалните услуги, транспорта, водния сектор, енергетиката, широколентовите комуникации, туризма и околната среда. ИТСР на Югоизточен регион задава рамка за интегрирано пространствено развитие при отчитане на местния териториален потенциал и принципите за балансирано устойчиво развитие и отразява съвременните тенденции в регионалната политика на Европейския съюз.

1.2. Подход за разработването на ИТСР на ЮИР

Изборът на подход и методология за изпълнение на задачата „Подкрепа за интегрирани териториални стратегии за следващия програмен период е съобразен с основната цел, а именно Интегрираната териториална стратегия за развитие на регион за планиране от ниво 2 да служи за стратегически документ, който ще определи „средносрочните цели, приоритети и перспективи за устойчиво интегрирано регионално и местно развитие на територията на съответния регион за планиране в съответствие с предвижданията на Националната концепция за регионално и пространствено развитие и другите секторни и хоризонтални политики, както и връзките му с други региони за планиране от ниво 2 в страната и в съседните държави в макрорегиона“. Този документ, изготвен по единна методология за шестте региона, ще се използва за определяне на приоритетите и зоните за интервенции и за прилагане на интегрирани териториални инвестиции.

Основните подходи в разработването на анализа обхващат подходите, описани в Методическите указания за разработване на ИТСР съгл. чл. 17, т. 9 на ЗРР (изм. и доп. ДВ бр. 21 от 13 март 2020 г.) от март 2020 г., и допълнителни подходи, извлечени от документите за приоритетите в регионалната и кохезионната политика на ЕС в периода след 2020 г., а именно:

Научно обоснован подход

Подходът е в основата на всички анализи и прогнози и особено на тези, свързани със социалното и икономическото развитие и с аналогични разработки за регионално и пространствено планиране. Съществен елемент от този подход ще бъде изготвянето на теоретичен модел на Интегрираната териториална стратегия за развитие, обвързващ я с определените насоки в Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013–2025 г., Актуализация 2019 г., изискванията на Техническата спецификация и Методическите указания на Министерството на регионалното развитие и

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

благоустройството за изготвяне на Интегрирани териториални стратегии за развитие на регионите за планиране от ниво 2 (март 2020 г.).

При разработването на Интегрираната териториална стратегия за развитие на Югоизточен регион от ниво 2 ще бъдат използвани информацията и данните, събрани и обработени за целите на Социално-икономическия анализ на районите на Р. България и актуализацията на НКПР, които ще бъдат допълнени с нови данни, налични към момента на изпълнението на договора.

Подход, основан на местните характеристики и потенциал

Използването на този подход, известен сред професионалните среди като „Подход Барка“[3], има за цел да подмени универсалните подходи, прилагани от различни международни (Световна банка, ОИСР) и европейски институции за подпомагане на развитието и преодоляване на регионалните различия. Този подход се прилага в изготвянето на анализи на територии със специфични характеристики за да се открояят конкурентните предимства на определени териториални единици и за да се определят неизползваните потенциали. Той се възприема като обединяващ местните общности инструмент за решаване на съществуващи проблеми, свързани със заетост и безработица, жилищни условия, незадоволително ниво на публичните услуги, които ограничават икономическите възможности и са в основата на социалната изолация.

Подходът, основан на местния потенциал и характеристики, е изключително подходящ и необходим за прилагане в регионален мащаб, поради което ще бъде използван и при разработването на Интегрираната териториална стратегия за развитие на Югоизточен регион.

Интегриран подход

Прилагането на интегрирани териториални стратегии през следващия програмен период 2021–2027 г. налага задължително при разработването на ИТСР интегрирания подход, който да отчита предвижданията на регионално ниво на секторните стратегии в областта на икономическото развитие, здравеопазването, образованието, науката, социалните услуги, транспорта, водния сектор, енергетиката, широколентовите комуникации, туризма и околната среда.

Този подход, наложил се като основен в политиката за регионално развитие и задължителен при изготвяне на стратегическите документи за регионално и пространствено планиране, има за цел в условията на свиващи се ресурси и ограничени финансови приоритети да обедини различни политики, приоритети, проекти, финансови ресурси, източници за финансиране, участници и заинтересовани страни за постигане на положителна синергия и добавена стойност от реализираните програми.

Прилагането на интегриран подход за планиране на регионалното и пространственото развитие на регионите дава отговор на набелязаните нужди и потенциал за развитие, изисква целите да бъдат съгласувани и да предвиждат взаимодействие с факторите,

[3] Barca, F. (2009) An agenda for a reformed cohesion policy A place-based approach to meeting European Union challenges and expectations. http://ec.europa.eu/regional_policy/archive/policy/future/pdf/report_barca_v0306.pdf Докладът е изготвен от министъра на икономиката на Италия Фабрицио Барка по искане на комисаря по регионална политика Д. Хубнер

условията и потенциала за специфичното развитие на съответния регион, мрежата от населени места и отделните сектори на икономиката.

Подход „отдолу – нагоре“

Подходът „отдолу–нагоре“, прилаган в много държави с висока професионална култура, демократични традиции и отношение към планирането, подпомага цялостния процес на вземане на решения, изпълнението им и прилагането на ИТСР въз основа на предложения, постъпващи от по-ниските йерархични нива. Този подход, който се приема за по-подходящ за стратегически документи за регионално и градско планиране в локални мащаби, ще бъде използван и при разработването на ИТСР с цел да се постигне: 1) изграждане на консенсусен модел с всички заинтересовани страни, повишаване на ангажираността и заинтересоваността на участниците в подготовката и прилагането на ИТСР; 2) намаляване на риска от недобра вътрешна и външна комуникация и получаване на достатъчно надеждна обратна информация от заинтересованите страни; 3) ефективно използване на цялата налична база от интегрирани знания от различните членове в екипа, допълнени със знанията на местните участници; 4) повишаване на информираността и знанието за същността и основните цели на ИТСР.

Прилагането на подхода „отдолу–нагоре“ във фазата на актуализиране на информацията и на публичните консултации позволява да се постигнат изискванията за информираност, публичност и прозрачност и да се идентифицират по-точно потребностите на местните общности, към които да се ориентират приоритетите и да се насочат публичните средства.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

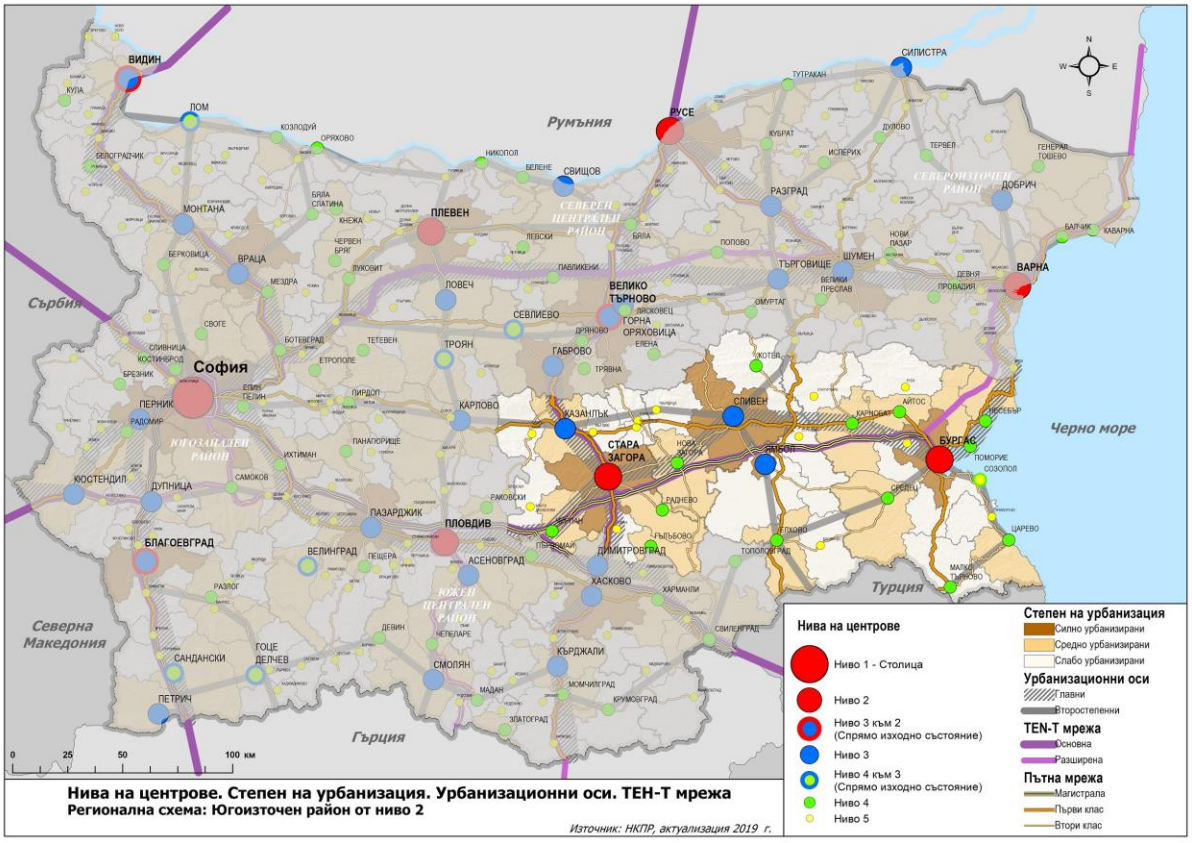
www.eufunds.bg www.bgregio.eu

2. ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ И АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО, СОЦИАЛНОТО И ЕКОЛОГИЧНОТО СЪСТОЯНИЕ, НУЖДИТЕ И ПОТЕНЦИАЛИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ НА РЕГИОНА

Териториалният обхват на регионите за планиране от ниво 2 (NUTS 2) в България е определен в съответствие с изискванията на Регламент (ЕО) № 1059/2003, който формира единната правна рамка на регионалните статистики в Европейския съюз. Създадените шест региона за планиране у нас, които не са административно-териториални единици, имат за цел да подпомогнат „планирането, програмирането, управлението, ресурсното осигуряване, наблюдението и оценката на регионалното развитие“ (чл. 4, ал. 1 на ЗРР). Изменение на границите на регионите е извършено по повод членството на страната в Европейския съюз през 2007 г. В териториалния обхват на Югоизточен регион са включени областите Бургас, Сливен, Стара Загора и Ямбол с общо 33 общини.

Югоизточният регион на север се ограничава от Средна и Източна Стара планина, на изток – от Черно море, на юг опира до Странджа планина, Дервентските възвишения и Сакар планина. Тук попадат източната част на Горнотракийската низина, част от Подбалканските котловини, Бургаската низина и част от Средна гора. Площта на региона е 19 799 km^2, което представлява 17,8 % от територията на страната, като земеделските територии са 41,9 %, горските – 52,1 %, а урбанизираните – 4,9 %.

Фигура 1. Нива на центрове. Степен на урбанизация. Урбанизационни оси. TEN-T мрежа

Източник: НКПР Актуализация 2019 г.

Стратегическото географско разположение на ЮИ регион с широк излаз на Черно море и обслужването с един от основните коридори на TEN-T мрежата – „*Ориент/Източно–*

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Средиземноморски“ определят благоприятната му позиция за интегриране както в национален, така и в европейски план, предвид добрата изграденост на пътищата от висок клас, провеждащи транзитните потоци и осигуряващи интеграцията на пътната мрежа на региона и страната с тези на съседните страни. Безспорно предимство на ЮИ регион е и наличието на Пристанище Бургас, което е единственото морско пристанище в страната, включено в основната TEN-T мрежа. Пристанището има връзка с АМ „Тракия“ и жп линия 8, формиращи коридора „*Ориент/Източно–Средиземноморски*“.

Развитието на този коридор и неговото разширяване на изток, където прераства в ТРАСЕКА (транспортен коридор Европа–Кавказ–Азия), е от особена важност както за просперирането на региона, така и за функционирането на националната транспортна система. То е важно за управлението и разработването на потенциални пазари на източния бряг на Черно море и страните от Централна Азия и за превръщане на пристанище Бургас в основната връзка между континента Европа и Близкия изток.

Геостратегическите предимства на региона се допълват с дългата граница с Турция на юг. Областите Ямбол и Бургас са външни гранични сухопътни региони, т.е. разположени са по границата между страна от ЕС и такава извън ЕС. Област Бургас и област Добрич са единствените в България с два вида граница – сухопътна и морска, и са 7 % от 28-те области. Регионите с двата вида граница в Европейския съюз са 5 % (72) от всички 1 348 региона.

Таблица 1: Основни характеристики на региона

Регион/области	м. ед.	България	Югоизточен	Бургас	Сливен	Стара Загора	Ямбол	% на ЮИР от РБ
Територия	*km²*	**110 994**	**19 664**	7 643	3 535	5 129	3 355	17,72
Население (2018)	*брой*	**7 000 039**	**1 032 179**	410 331	186 495	316 456	118 897	14,75
Общини	*брой*	**265**	**33**	13	4	11	5	12,45
Населени места	*брой*	**5 256**	**675**	250	110	206	109	12,84
Градове	*брой*	**257**	**41**	20	6	11	4	16,02
Равнище на урбанизация	*%*	**73,5**	**71,67**	76,42	**65,91**	72,41	70,75	97,50
БВП (2017)	*млн. лв.*	**101 043**	**13 075**	5 045	1 332	5 620	1 078	12,94
БВП на човек	*лв.*	**14 280**	**12 538**	12 240	7 046	17 550	8 881	87,80

Източник: НСИ, Обработка НЦТР

На територията на ЮИР има общо 675 населени места, от които 41 градове. По данни на НСИ към 31.12.2018 г. населението на региона е 1 032 079 души, което е намаление с 40 771 души в сравнение с данните от последното преброяване през 2011 г. Населението в региона е 14,75 % от общото за страната и гъстотата му към края на 2018 г. (52,1 души/km^2) е значително по-ниска от средната за страната – 63,1 души/km^2 (втора най-ниска след СЗ регион).

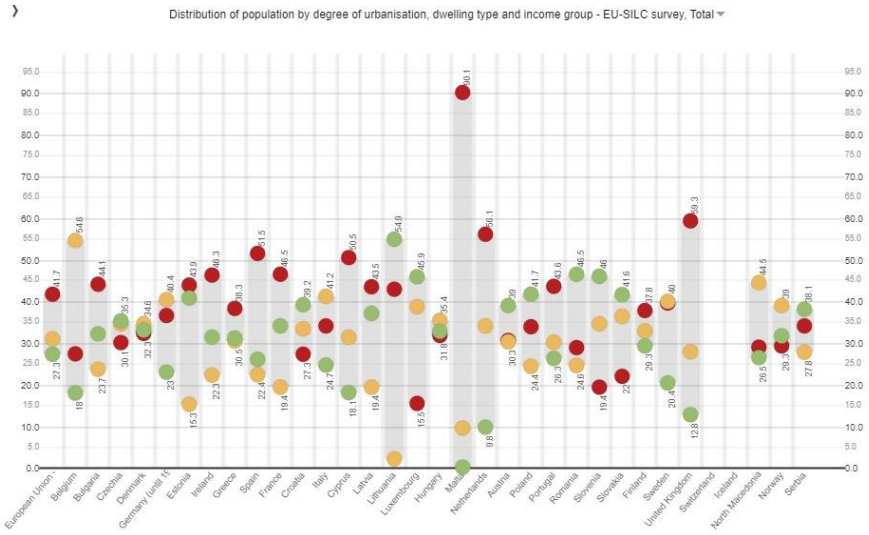
Степента на урбанизация (градското население) е 71,7 %, под средната за страната. Големите градове (над 100 000 ж.) в ЮИР са два: Бургас – 202 434 д. и Стара Загора – 135 715 души, средните градове (между 30 000 и 100 000 ж.) са Сливен – 86 275 д., Ямбол – 68 074 д. и Казанлък – 45 020 д. Градовете Нова Загора (20 681 д.) и Айтос (19 327 д.) допълват и балансират средните градове и областните центрове.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

На ниво община, 51,5 % (17 бр.) от общините се класифицират като слабо урбанизирани (периферни), 36,4 % (12 бр.) са средно урбанизирани (междинни) и 12,1 % (4 бр.) са силно урбанизирани (централни). Слабо развитите периферни общини са с малко население и без изявен град–център и се нуждаят от целенасочена подкрепа за преодоляване на основните проблеми. Тези общини са локализирани в ареали, разположени в граничната територия на Странджа и Сакар планина, както и в Старопланинската част.

Сравнени със стойностите за Европейския съюз, където 28 % са слабо урбанизирани, 31 % са средно урбанизирани и 41 % са силно урбанизирани, е очевидна обърнатата тенденция. И на национално ниво ситуацията е подобна – превес имат силно урбанизираните територии, а с близки стойности са междинните и слабо урбанизираните.

Фигура 2: Разпределение на населението според степента на урбанизация и жизнения стандарт

Източник: Проучване на ЕВРОСТАТ за социалното включване и жилищните условия, EU-SILC Survey, 2018 г.

Силно развитата туристическа функция на крайбрежието е с възможности за обогатяване, включвайки природните и културните ресурси на хинтерланда. Проектите за опазване на околната среда (съхраняване на природните ценности и екосистемите в акваторията и прилежащата крайбрежна територия, характерните ландшафти, богатото биоразнообразие) следва да включват опазване на богатото наследство от недвижими културни ценности със съхранена идентичност на общностите в региона. Културният туризъм в региона може да се развива на основата на наличните културни ценности, маршрути и културен календар. Тук се намират археологически и архитектурни резервати: Несебър – Старият град, Археологически резерват Кабиле, Археологическите обекти в Стара Загора, Архитектурните резервати в Жеравна, Котел, Катунище, Бръшлян, Делтум-Дебел, Гробниците и могилите около Казанлък, Долината на тракийските владетели.

Това богато културно наследство в съчетание с природните ценности е предпоставка за развитие на специфични за Югоизточен регион видове туризъм. Най-южните територии на Черноморското крайбрежие са максимално съхранени в своя естествен вид, незасегнати от туристическата урбанизация. В акваторията на региона има пространства за подводен риболов, за наблюдения и концентрация на обекти на подводната археология. В региона има уникални дадености и ресурси като Природен парк „Странджа“, винарството и традициите

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

в земеделието, рибарството и аквакултурите, морската и минералната вода, морската сол, лугата и лечебната кал, които са потенциал за преодоляване на сезонността на морския рекреативен туризъм и сериозен потенциал за развитието на региона.

2.1. Фактори, влияещи върху развитието на региона

Развитието на Югоизточен регион е подложено на влиянието на различни глобални и местни фактори, които са формирали спецификата и ефективността на регионалните социални и икономически структури. Някои фактори влияят пряко, докато други оказват косвено влияние. В резултат на направения анализ са представени основните фактори с въздействие върху регионалното развитие.

МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ И СВЪРЗАНОСТ

По своето местоположение и богатство на природни ресурси Югоизточен регион формира едни от най-високите базови потенциали за развитие в страната.

Най–важната особеност и най–голямото предимство на региона е, че има широк излаз към Черно море на изток (224 km). Географското положение е предпоставка за развитие на икономически отношения с всички морски и океански държави, както и на отраслите на синята икономика. Това влияе съществено върху изградената икономическа структура на региона.

Транспортната инфраструктура и качеството на предоставяните от нея услуги, в т.ч. достъпността до населените места, производствените зони и местата за отдих и туризъм и връзките между градските центрове, са ключов фактор за социално-икономическото развитие. В ЮИР са представени всички видове транспорт – автомобилен, железопътен, въздушен и морски, включително от най-висок клас, като връзката между тях непрекъснато се модернизира, оптимизира и интегрира. Това превръща Бургас в ключов елемент на основната транспортна TEN-T мрежа на Европейския съюз (транспортен коридор „Ориент/Източно Средиземноморски“) и дава предимства на региона по линия на транспортните условия и предпоставки, които валоризират местоположението на региона.

На територията на ЮИР се намират части от АМ „Тракия“ и АМ „Черно море“. С пускането на автомагистрала „Тракия“ през 2013 г. регионът рязко повиши своята транспортна достъпност и допълни стратегическите си предимства. Изграждането на автомагистрала „Черно море“ като естествено продължение на АМ „Тракия“, свързващо главните източни центрове на икономическо развитие по Черноморието – Бургас и Варна, силно ще улесни транспортните връзки между черноморските градове и цялостното обслужване на трафика.

Пристанище Бургас е важен център на транспортната система на страната, през който преминава голяма част от вноса и износа. С реализирането на бъдещия проект за разширение и развитие на пристанищните терминали и съответните железопътни връзки, в Бургас се предвижда пълна интеграция между морски и жп транспорт, както и значително увеличаване на възможностите на българския порт. Реализацията на проекта ще превърне пристанището и Бургас в една от стратегическите транспортни и инфраструктурни точки между Европа и Азия.

Геостратегическите предимства на региона се допълват с дългата граница с Турция на юг по Странджа и Дервентските възвишения. Връзката на Югоизточния регион с граничните региони на съседна Турция е с пътища I и II клас през два ГКПП – единият по път I-9 и път

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

II-99 през ГКПП „Малко Търново“ и вторият по път I-7 през ГКПП „Лесово“. Интегрираността с транспортните мрежи на съседни страни е важен индикатор за възможностите за провеждане на транзитния трафик и развитие на трансграничното сътрудничество в региона.

Югоизточен регион играе важна роля за Черноморското икономическо сътрудничество и реализирането на общи политики на ЕС в региона. Към момента съществуват различни форми на регионално сътрудничество, но те не са много на брой и тяхното влияние по отношение на проблемите, пред които е изправен регионът, предстои да нарасне.

Независимо че ЮИР е с най-слабо развита регионална пътна мрежа сред регионите от ниво 2 в страната, той се отличава с определена териториална свързаност и компактност, породена от дълго действие на регионообразуващи фактори, като в последните години регионалната икономическа интеграция е по-слабо изразена.

Дигитална свързаност и умения

Югоизточен регион ще срещне силни ограничения в своя растеж поради ниското ниво на развитие на цифровата свързаност и умения, които се определят като основен фактор за ново развитие и Индустрия 4.0.

Като цяло България се нарежда на 28-мо място от 28-те държави членки в Индекса на Европейската комисия на навлизането на цифровите технологии в икономиката и обществото (DESI) за 2019 г.

По отношение на свързаността по-добри резултати се отчитат само по показателя „Покритие с некомутируем широколентов достъп“, за който страната се доближава до средния за ЕС (съответно 96 % при 97 % за ЕС). По всички останали показатели, свързани с изграждане на и достъп до високоскоростен и свръх-високоскоростен интернет, България изостава значително.

Показателите за достъпност и използваемост на интернет в Югоизточния регион са по-ниски от средните стойности за страната. Има разделение и между градските и селските райони – достъпът на домакинствата в градовете е много по-голям от този в селските райони, особено в периферните територии.

Основните предизвикателства пред България и ЮИР са свързани с много ниското ниво на умения на населението (както и сред младежите) в областта на цифровите технологии и ниското ниво на внедряване на цифрови технологии в стопанската дейност. 44 % от европейските граждани имат основни цифрови умения, докато в България този дял е около 29 %. Според ЕК е възможно ниското ниво на този тип умения, наред с недостига на специалисти по ИКТ и недостатъчните инвестиции в цифровата инфраструктура, да са сред причините за забавянето на цифровизацията в България както в обществения, така и в частния сектор.

Цифровата трансформация е ключът към реализирането на потенциала за растеж в бъдеще и развитие на Индустрия 4.0. Бързата и сигурна цифрова свързаност е основен елемент на политиките, необходими за създаване на благоприятна за пазара и инвестициите среда в региона, както и за въвеждане на електронни услуги, в т.ч. електронно образование и здравеопазване. Прогнозите са в следващите години 90 % от работните места да изискват основни дигитални умения. Това определя необходимостта от разгръщането и развитието на мрежите за достъп до високоскоростен и свръх-високоскоростен интернет и повишаването на цифровите уменията като основополагаща ключова предпоставка за

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

www.eufunds.bg www.bgregio.eu

постигането на т.нар. цифров растеж и осигуряването на съвременни електронни услуги за бизнеса и гражданите в региона.

ИКОНОМИЧЕСКИ ФАКТОРИ

Конкурентоспособност

Повишената интензивност на конкуренцията на пазара и привличането на инвестиции в резултат на глобализацията изискват провеждането на непрекъснат анализ на състоянието и конкурентоспособността на местната и регионалната икономика. Резултатите от такъв анализ позволяват разработването и прилагането на местни, регионални и национални политики, насочени към постигане на съществени и устойчиви конкурентни предимства.

Европейската комисия прави оценка на конкурентоспособността на регионите от ниво 2 на всеки три години (2010 г., 2013 г., 2016 г. и 2019 г.). През 2019 г. определеният Индекс за регионална конкурентоспособност (RCI)[4] класира Югоизточен регион на 248 място от 268 региона в ЕС (включително отвъдморските територии). Индексът включва 11 показатели, които измерват различни аспекти на конкурентоспособността и са разпределени в три групи: базови, ефективност и иновации. Базовите показатели са свързани с институциите, макроикономическата стабилност, инфраструктурата, здравеопазването и базовото образование. Показателите, измерващи ефективността, са равнището на висшето образование и обучението през целия живот, големината на пазара и работната сила. Развитието на иновациите се измерва чрез технологичната готовност, бизнес средата и иновациите[5].

Стойността на индекса за конкурентоспособност се движи в границите от 1,08 за района на Стокхолм до -1,61 за район на Гърция през 2019 г. През 2019 г. Югоизточен регион запазва стойността на индекса спрямо 2016 г. (-1,24). Подобряват се само индикаторите за макроикономическа стабилност (който по-скоро отчита националните условия) и за бизнес средата. Всички останали оценки на индикаторите се запазват или влошават. Най-силно е намалена оценката за ефективността на пазара на труда.

Дори ако се приемат оценките на съставните индикатори на RCI като ориентиращи относно състоянието на конкурентоспособността в региона, определените много ниски стойности спрямо останалите региони в ЕС налагат изводи за необходимостта от ускорено интегрирано въздействие върху състоянието и ефективността на регионалните фактори като институции, инфраструктура, здравеопазване, базово и висше образование, специфични проблеми на регионалния трудов пазар, иновационен потенциал, технологична готовност, бизнес среда.

Иновационно развитие

Регионалният иновационен индекс 2019 г.[6] потвърждава тенденцията на сближаване между европейските държави и региони по отношение на техния иновационен потенциал. Отчетеното сближаване е налице само между групите на водещите, силните и умерените иноватори. Обратно на тази тенденция скромните иноватори регистрират засилващо се

[4] Индексът за регионална конкурентоспособност (RCI) се определя по методика, приета от Световния икономически форум за изчисляването на Глобалния индекс на конкурентоспособността
[5] https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/maps/regional_competitiveness/
[6] Регионалното иновационно табло (Regional Innovation Scoreboard) представя сравнителен анализ на иновационния потенциал по региони в рамките на ЕС (NUTS 2)

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

отдалечаване спрямо средните европейски равнища. Потвърждение е влошаването на показателите във всички региони на Румъния и в повечето региони на България. Влошаването на иновационния потенциал за Югоизточен регион е в размер на -1,5 %.

По редица показатели за състояние и развитие на иновационния потенциал България и нейните региони пропускат възможности и в крайна сметка относително изостават спрямо развитите европейски икономики и спрямо новите държави членки на ЕС.

Иновационната активност в страната е преди всичко ниско технологична. Ориентирана е главно към внедряването на продуктови и процесни иновации – новост за местния или националния пазар, както и към организационни и маркетингови иновации. Интензивността на НИРД (измерена като процент на разходите за НИРД от БВП) през 2017 г. и 2018 г. остава 0,75 %, което е намаление спрямо периода 2014–2016 г.

В периода 2011–2018 г. ЮИР е отчел 3 пъти нарастване на разходите за НИРД, но темповете на растеж са по-ниски от средните за страната. Увеличението на персонала, зает с НИРД, е близо 2 пъти, като този в предприятията на региона се е увеличил от 300 на 1 000 човека.

Отбелязаното изоставане на иновационното развитие на страната и региона спрямо изискванията за успешно вписване в глобализационните процеси и развитие на високотехнологични производства и производства с висока добавена стойност извежда като основно предизвикателство пред развитието на страната и нейните региони необходимостта да се стремят към и да подпомагат по-бързо и убедително догонване на лидерите от Централна Европа с добре дефинирани и последователно прилагани успешни политики за интелигентна специализация на национално и регионално равнище.

Инвестиционна активност

Решаващ фактор за регионално развитие са инвестициите като източник на капитал, нови работни места и често пъти нови технологии. Те увеличават потенциала на икономиката на ново, по-високо ниво и са предпоставка не само за БВП в конкретната година (през по-високото потребление), но за бъдещ растеж и в следващите години. Инвестицията създава и поддържа цяла бизнес еко система.

В Югоизточен регион през периода 2011–2018 г. са инвестирани 19 626,6 млн. лв. – 13 % от националните инвестиции. Най-привлекателните инвестиционни дестинации са областите Бургас – с 49,6 % от общите инвестиции в региона (23,5 хил. лв. на човек от населението при 21,6 хил. лв. следно за страната) и Стара Загора (съответно 32,3 % и 20,1 хил. лв.). Област Ямбол е включила в своята икономика 9,5 % от общите инвестиции (15,7 хил. лв. на човек от населението), Сливен – едва 8,6 % (9,1 хил. лв. на човек от населението). Близо 50 % от разходите за придобиване на дълготрайни материални активи са в промишлеността, 8,7 % – в селското, горското и рибното стопанство.

Като част от отбелязаната инвестиционна активност преките чуждестранни инвестиции са най-високи в областите Бургас (64,3 % от общите за региона) и Стара Загора (29 %) (2018 г.). Сливен и Ямбол отчитат съответно 5 % и 1,7 % от ЧПИ за региона.

Следва да се отбележи високата инвестиционна привлекателност на Бургас за общи и чуждестранни инвестиции. Бургас и София (столична община) са единствените области, в които едновременно и преките чуждестранни инвестиции, и разходите за придобиване на дълготрайни материални активи на човек от населението са над средните нива за страната през периода 2006–2018 г.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Като цяло предприемаческата активност в страната и региона се повишава, но остава сред най-ниските в ЕС. През 2018 г. е достигнала най-високото си ниво за периода 2012–2018 г., като делът на хората, които са започнали собствен бизнес, е 6 % (GEM)[7]. Според GEM нивото на предприемаческа активност в начална фаза в България остава сред най-ниските от изследваните 49 държави в света. Мотивационният индекс на българските предприемачи и поемането на риск се запазва на едно от най-ниските равнища в рамките на Европа, което оказва отражение върху икономиката от гледна точка на разкриване на нови работни места, иновационен потенциал и интернационализация.

Основно предизвикателство в развитието на Югоизточен региона през плановия период 2021–2027 г. е как българската енергетика ще премине през европейската „**Зелена сделка**“. Регионът и по-специално област Стара Загора ще бъде най-силно засегнатият от сделката регион в страната. Замяната на сегашните енергийни източници с нови минава през нови производствени мощности и нови работни места и ще изисква значителни инвестиции и ясна програма за преструктуриране на регионалната икономика, обвързана с образованието и инфраструктурата.

Развитие на индустриални зони и паркове

Като важен фактор за засилване на инвестиционната активност на региона се определят индустриалните зони/паркове, чрез които се открива възможност за привличане на инвеститори, създаване на нови работни места, ориентиране на регионалната икономика към модерни производствени дейности.

Със Закона за индустриалните паркове се урежда статутът на индустриалните паркове, условията и реда за тяхното създаване, изграждане, функциониране и развитие. Целта на този закон е да осигури условия за стимулиране на инвеститорите да извършват производствена дейност в индустриални паркове, да се създадат условия за развитие на производства и услуги с висока добавена стойност, да се стимулират инвестициите във високотехнологични производства и услуги чрез осигуряване на условия за внедряване на научноизследователска и развойна дейност, на иновации и на трансфер на технологии и да се привлекат и стимулират инвестиции за балансирано социално и икономическо развитие на регионите и общините.

Стара Загора, Казанлък, Сливен заедно с Ямбол вече имат планове за изграждане на подобни зони с подкрепата на Национална компания „Производствени зони“. Това са общинско-държавни зони, в които или финансирането, или теренът, или привличането на инвеститори се възлага на държавата. Вече стартира изграждането на производствена зона „Загоре“.

Поради засилен интерес към „Индустриален и логистичен парк Бургас“, със свое решение от 28 февруари 2019 г. МС апортира седем имота частна държавна собственост с обща площ 500 дка от Южна промишлена зона в НК. В индустриалната зона на Бургас вече се реализират 35 инвестиционни проекта, като общият размер на гарантираните вложения е 73 млн. лв., а броят на гарантираните новооткрити работни места е 726. Най-големият инвеститор там е „Сигматек“, който реализира проект за над 50 млн. лв. за изграждането на Научноизследователски и производствен комплекс за ремонт и рециклиране на части и компоненти за самолетни двигатели.

[7] Според последното изследване Глобален предприемачески мониторинг (GEM)

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Потенциалните инвеститори се ползват с редица предимства. Сред тях са инвестиционни стимули и институционална подкрепа, възможност за концентрация на взаимосвързани дейности на едно място и цялостно повишаване на ефективността, осъществяване на дейност в бизнес среда с концентрация на финансови, производствени и човешки ресурси, повишена достъпност до международни канали за дистрибуция, подобрен достъп до технологии, обмяна на информация и опит, първокласна локация с транспортни връзки в непосредствена близост, както и добре развита инфраструктура.

Друго важно предимство за потенциалните инвеститори в зоната е приключилата административна процедура по промяна на предназначението на имотите и възможността след приключване на процедурата по продажба незабавно да пристъпят към реализиране на своите намерения.

Новото и засилващо се развитие на индустриалните зони/паркове е свързано с утвърждаване на практиката за осъществяване на връзка между университетите и бизнеса. За нуждите на инвеститора за набирането на квалифицирани кадри, екипът на „Индустриален и логистичен парк – Бургас“ е в добра комуникация с двата университета в града, както и с всички професионални гимназии, с цел оказване на съдействие в търсенето на нови служители. Подобен опит е на път да се утвърди и в Стара Загора.

През следващия планов период се предвижда въвеждането на нови производствени терени. Този процес ще се развива както в Бургас, така и в останалите области. Той ще бъде съпроводен с търсене и въвеждане на нови форми за съвместна работа между бизнеса и образователните институции в региона.

ДЕМОГРАФСКИ ФАКТОРИ И КАЧЕСТВО НА ЧОВЕШКИЯ КАПИТАЛ

Демографските ресурси с техните образователни и квалификационни характеристики са един от решаващите фактори за регионално развитие и растеж.

По остротата на процесите на демографски спад областите в Югоизточен регион показват чувствителни различия. Общините Стара Загора и Бургас имат по-добри показатели за естествен и механичен прираст спрямо средните за страната и региона, като в тях средногодишният темп на демографско намаление през 2011 г. и 2017 г. е 0,15 % и 0,19 %. За община Сливен този показател е 0,53 %. С най-неблагоприятни демографски показатели са всички общини на област Ямбол.

Налице е трайна тенденция за запазване на дела на нискообразованото население през последните години. Единствената слаба положителна промяна се отбелязва в област Бургас, където делът на това население намалява от 28 % през 2013 г. на 22,2 % през 2017 г., вероятно поради привличането на по-високообразовано население в периода на възстановяване и растеж на икономиката след кризата. Всички области са със стойности на нискообразованото население над средните за страната, което определя незадоволителни характеристики на работната сила в региона.

Друго голямо предизвикателства в развитието на ЮИР е активизирането на големия брой хора, особено младите, които на практика са извън пазара на труда.

Като се има предвид специализацията на ЮИР и съставните области в индустрия, която, за да е конкурентоспособна в бъдещ период, следва да се основава на висококвалифицирана работна сила, следва да се предприемат активни политики и мерки, водещи до реформиране и повишаване на гъвкавостта на образователната система, за да отговори по-пълно на

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

www.eufunds.bg www.bgregio.eu

местните и регионалните нужди от професионални и технически кадри в различните сфери на икономиката.

По-продължителният живот в добро здраве и активност; високото образование и непрекъснатото обучение и професионална реализация, развитието и реализацията на творчески и предприемачески идеи могат не само да компенсират демографските проблеми, но и да променят значително качеството на живот в региона.

ПРИРОДНО И КУЛТУРНО БОГАТСТВО

Културното наследство е ключов елемент за укрепване на регионалното и глобалното сътрудничество.

Недвижимите културни ценности в ЮИР са 4 270 бр., което представлява 14,5 % от недвижимите културни ценности в страната. В региона се намират две от недвижимите културни ценности от „световно значение“, които имат особено значение за международния и вътрешния познавателен туризъм от Списъка на световното наследство на ЮНЕСКО: гр. Несебър (Старият град), който е единственият „жив град“ в Списъка на ЮНЕСКО (област Бургас) и Казанлъшката гробница (област Стара Загора).

В сферата на културното наследство основният приоритет е свързан с опазването и социализацията на културното наследство и разкриването му като фактор за устойчиво регионално развитие, идентичност, културен диалог и културно-исторически туризъм.

Регионът се характеризира със съхранена и атрактивна природна среда с наличие на множество защитени територии и с богато биоразнообразие. Защитените зони по Натура 2000 в ЮИР заемат 32,2 % от площта на региона. Регионът разполага с уникални природни паркове. Природното наследство се допълва по неповторим начин от островите в Черно море. Опазването и устойчивото управление на природното наследство са много важни за запазване на специфичната идентичност на региона в национален и глобален план.

МОРСКА ПОЛИТИКА И ИКОНОМИКА

Черно море, освен като уникален по своята красота и въздействие природен ресурс, е ценен многофункционален ресурс, оказващ влияние както върху развитието на крайбрежните части на ЮИР, така и върху целия регион.

Ролята на синята икономика, в която влизат корабоплаване, управление на пристанищата, корабостроене и ремонт на плавателни съдове, морски ресурси, крайбрежен туризъм, морска наука и образование и изобщо всички дейности и услуги, обхващащи морския бизнес, непрекъснато расте. Това развитие обаче трябва да бъде в баланс с дългосрочния капацитет на морето да поеме такива дейности чрез прилагането на устойчиви практики и интегрирани политики.

Черно море е едно от най-застрашените в Европа, считано за „затворен“ хидрографски басейн с уникални, динамични и чувствителни екосистеми, застрашени от континентален натиск и от намиращите се в конфликт крайбрежни и морски дейности. „Синята икономика“ и „синият растеж“ налагат своите изисквания за устойчиво и свързано развитие на отделните дейности на морския сектор, които оказват своето въздействие както върху морето, така и върху крайбрежието.

Изработеният до края на 2020 г. морски пространствен план (МПП) на България ще предостави стратегия за интегрирано управление на морските дейности.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

ЕКОЛОГИЧНИ ФАКТОРИ И РИСКОВЕ

Югоизточният регион е с висок риск по отношение на климатичните промени. По-слабо е развитието на свлачищните процеси, с изключение на крайбрежната зона. Регионът е най-големият емитер на парникови газове и серен диоксид в страната. Формирани са замърсени въздушни басейни – Марица–изток, Бургас и Стара Загора. Тук са най-големите територии, нарушени от миннодобивната дейност. Има проблемни територии с повишено ниво на радиоактивност. Силно замърсени речни участъци са установени по р. Тунджа, р. Сазлийка и р. Айтоска. Морските води са по-чисти в сравнение със Североизточния регион, но е установено едно водно тяло с много висока степен на замърсеност – западната част на Бургаския залив. Делът на НЕМ е малко под средния за страната. Делът е по-голям от съответния дял на обектите от НЕМ за регионите от Северна България и по-малък от дела на регионите от Южна България.

2.2. Природни условия и ресурси и състояние на околната среда, влияние на глобалните климатични промени, природни рискове, рискови територии и зони

Природни условия и ресурси

Релеф

Релефът на Югоизточен регион е разнообразен – от север на юг се редуват части от Стара планина и Задбалканските котловини (Сливенска, Карнобатска и Айтоска), Старозагорското поле, част от Горнотракийската низина, Бургаската низина, Среднотунджанската низина и дребнохълмиста област, Сакарско-Странджанската хълмиста и нископланинска подобласт.

Водни ресурси

Основни водни течения в региона са реките Марица, Тунджа, Камчия, Ропотамо, Велека, Резовска, както и реки от водосборите на основните водни течения.

Югоизточният регион е богат на минерални води. По-важните минерални извори са Бургаските (при с. Ветрен), Сливенските, Кортенските (Новозагорско), Старозагорските, Стралджанските, също и тези край с. Стефан Караджово (Ямболско).

По-големи язовири в региона са Копринка, Жребчево, Овчарица, Ясна поляна и Малко Шарково.

Широкият излаз на Черно море осигурява на региона възможност за развитие на туризъм и воден транспорт.

Полезни изкопаеми

Регионът разполага с находища на полезни изкопаеми. От горивно-енергийните ресурси по-голямо значение имат лигнитните въглища от Маришкия басейн, черните въглища от Балканбас и кафявите въглища от Бургаския басейн.

От рудите за отбелязване са картираните и неексплоатирани находища на медни и железни руди.

От нерудните изкопаеми стопанско значение имат находищата на андезитни туфи и други инертни материали.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

www.eufunds.bg www.bgregio.eu

Климат

В климатично отношение регионът обхваща умерено-континенталната област с проявления на планинска подобласт, и крайбрежен климатичен регион и регион със Средиземноморско влияние. Тези климатични региони и области имат специфични климатични характеристики, изразяващи се главно в разлики в температурния и валежния режими.

Преобладаващите ветрове са западни, северни и източни в летния диапазон, като специфичен трябва да се отчете морският бриз.

Почви

Почвеното разнообразие е голямо. Преобладават почвите на низинните и хълмисто-равнинните територии (черноземи, смолници), както и почвите на хълмистите и нископланинските територии (комплекси от плитки слаборазвити почви с канеленовиден характер).

Гори

Горите са представени от масиви в източния дял на Стара планина, където преобладават средно планинските широколистни гори и площи с привнесени иглолистни гори. В Средногорско-Задбалканската част на региона преобладаващите горски масиви са от традиционната българска широколистна дървесна растителност. От гледна точка на специфични горски територии трябва да се отбележи ПП „Странджа“ и особено лонгозните гори по поречията на Ропотамо и Велека при вливането им в Черно море, а преобладаващата дървесна растителност е от така известния Странджански дъб. Сакарският район се характеризира с разнообразна остатъчна горска растителност.

2.2.1. Състояние на околната среда

Въздух

В Югоизточния регион се намират едни от най-големите производствени предприятия в страната, които са и сред най-големите емитери на замърсяващи вещества. Това са енергийният комплекс Марица-Изток и Лукойл Нефтохим – Бургас. Качеството на атмосферния въздух се следи постоянно в следните пунктове в РОУКАВ:

- Област Бургас: ДОАС РИОСВ – Бургас, АИС „Долно Езерово“, АИС „Меден Рудник“, АИС „Несебър“ и ДОАС „Камено“;
- Област Стара Загора: АИС „Зеления клин“, гр. Стара Загора, OPSIS система – с. Ръжена, и Ръчен – гр. Гълъбово;
- Област Сливен: АИС Сливен.

В област Ямбол липсва постоянен пункт за наблюдение.

В област Бургас през 2018 г. превишаване на установените норми за КАВ се отчитат единствено по показателя фини прахови частици ($ФПЧ_{10}$), като най-голям е броят на превишенията в кв. Долно Езерово – гр. Бургас. Констатирани са 61 броя превишения на среднодеионощната норма.

За всички останали замърсители, включени за мониторинг в РОУКАВ в Бургаска област, е постигнато съответствие с нормативните изисквания – серен диоксид (SO_2), фини прахови частици ($ФПЧ_{2,5}$) и озон (O_3).

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Данните от мониторинга през 2018 г. показват, че преобладаващата част от дните с регистрирани наднормени концентрации (над 80 %) на $ФПЧ_{10}$ са през зимните месеци по време на отоплителния сезон. Основни фактори за превишенията на $ФПЧ_{10}$ са ползването на твърди горива за отопление, автомобилният транспорт и неподдържаната пътна и прилежаща инфраструктура.

През 2018 г. мобилната автоматична станция (МАС) към община Бургас е провела измервания в 7 точки на територията на гр. Бургас – централна градска част и кварталите на града. Измерваните показатели са озон, азотни оксиди, серен диоксид, сероводород, бензен, стирен, $ФПЧ_{10}$ и $ФПЧ_{2,5.}$ Резултатите от измерванията показват, че се регистрират превишения по показател $ФПЧ_{10}$ в кв. Долно Езерово през зимните месеци от годината. Краткосрочната целева норма (КЦН) по показател озон е нарушена през топлите месеци май, юни и юли в пункта на ул. „Фердинандова“ и ул. „6-ти септември“, до входа на Морска гара.

През 2018 г. мобилната имисионна станция на ИАОС – РЛ Стара Загора е извършила имисионни измервания в гр. Карнобат през март, април, май, юли и ноември. Извършени са измервания по показателите озон, серен диоксид, азотен оксид и диоксид, $ФПЧ_{10,}$ въглероден оксид, сероводород, амоняк, метан и неметанови въглеводороди. Измерванията през месец март са отчели 3 бр. превишения на СДН на $ФПЧ_{10}$, през месец юли дните с превишения също са 3.

Община Бургас прилага и изпълнява мерки (краткосрочни и дългосрочни), заложени в Програма за подобряване качеството на атмосферния въздух (КАВ) на територията на общината с период на действие 2016–2020 г., за да се постигне и гарантира спазване на пределно допустимите норми на замърсителите, определени в екологичното ни законодателство.

През 2018 г. и в петте пункта за мониторинг в Бургаска област не са регистрирани превишения на алармения праг за информиране на населението за серен диоксид над 500 $\mu g/m^3$ в 3 последователни часа, алармения праг за информиране на населението за азотен диоксид над 400 $\mu g/m^3$ в 3 последователни часа, алармения праг за предупреждаване на населението за нивата на озон над 240 ug/rm в 3 последователни часа и прага за информиране на населението за нивата на озон над 180 $\mu g/m^3$.

В областите Стара Загора, Сливен и Ямбол оценката на качеството на атмосферния въздух в отделните РОУКАВ показва следното:

- постигнато е съответствие с нормите за фини прахови частици под 10 микрометъра ($ФПЧ_{10}$) с разрешения брой превишения в годишен аспект в общините Стара Загора, Сливен и Гълъбово. За 2017 г. и за 2018 г. по показателя е постигнато съответствие във всички РОУКАВ на територията на РИОСВ – Стара Загора;
- от началото на 2013 г. до края на 2018 г. не са регистрирани превишения на действащите норми по показател азотни оксиди в гр. Стара Загора, с което е постигнато качествено и устойчиво подобряване на атмосферния въздух по този показател;
- все още не могат да бъдат достигнат нормативно лимитираният брой превишения по показател серен диоксид за община Гълъбово.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

В АИС в гр. Гълъбово в годишен аспект лимитираният брой превишения по показател серен диоксид е 24 броя за СЧН и 3 броя за СДН. За 2018 г. СЧН е превишена 72 пъти, а СДН – 7 пъти. За сравнение, през 2017 г. СЧН е превишена 117 пъти, а СДН е превишена 15 пъти.

В РОУКАВ Гълъбово, въпреки положените усилия и вземането на навременни и адекватни мерки през годината, все още не е постигнато съответствие по показател серен диоксид. Причина за превишаване на ПС на регламентираните норми по този показател е фактът, че на сравнително малка територия са разположени четири от най-големите топло-електрически централи в страната, тези от комплекса „Марица изток“, работещи на гориво лигнитни въглища.

Регламентираните райони за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух (РОУКАВ) на трите области са общини Стара Загора, Сливен, Ямбол, Гълъбово и Раднево. Същите имат разработени и приети с Решения на общинските съвети Програми за оценка и управление качеството на атмосферния въздух, намаляване на емисиите и достигане на установените норми за вредни вещества.

Води

Водните ресурси на Югоизточния регион се контролират от Басейнова Дирекция „Черноморски район“ (БДЧР) с център гр. Варна и от Басейнова Дирекция „Източнобеломорски район“ (БДИБР) с център гр. Пловдив.

Повърхностни води

Повърхностни води в Черноморски басейн– област Бургас

Черноморският басейн за управление на водите включва по-голямата част от Бургаска област. Мониторингът през 2018 г. е проведен в 105 пункта на реки и 22 пункта на езера и язовири.

Оценката на моментното състояние по *физикохимичните елементи* за качество включва съдържание на разтворен кислород, $БПК_5$, амониев, нитритен и нитратен азот, общ азот, фосфати и общ фосфор. Превишения на стандартите за качество за специфични замърсители през 2018 г. са регистрирани в следните участъци:

- за разтворен манган в 2 пункта: р. Фъндъклийска – преди вливане в Черно море (устие), яз. „Трояново“;
- за разтворено желязо в 5 пункта: р. Караагач – устие, р. Бутамята – устие, р. Фъндъклийска – преди вливане в Черно море (устие), р. Лисово дере/Черна река – устие, р. Силистар – преди вливане в Черно море (устие);
- за алуминий в 1 пункт: р. Фъндъклийска – преди вливане в Черно море (устие);
- за хром шествалентен в 1 пункт: яз. Мандра – Изток.

Констатираното влошено състояние по физико-химични елементи за качество е обусловено от замърсяването с минерални форми на азот и фосфор от дифузни източници (земеделски практики); еутрофикационни процеси, съпроводени с ежегодни цъфтежи на фитопланктон (Бургаско езеро); и непостоянен речен отток, съчетан със замърсяване от населени места под 2 000 е. ж. без ПСОВ.

Извършената оценка на *химичното състояние* по отношение на приоритетните вещества през 2018 г. не показва отклонения от стандартите за качество за мониторираните водни тела.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

www.eufunds.bg www.bgregio.eu

Източнобеломорски басейн – Бургаска област

Оценката на *екологичното състояние* доказва 1 повърхностно водно тяло в лошо състояние. Това е язовир „Цанко Церковски“ е с лош екологичен потенциал и много лошо състояние. Характерни особености на фитопланктона са изключително високите средносезонни стойности на Хлорофил-а (148,00 µg/l), високият процент еутрофни цианобактерии (28 %) и интензивен цъфтеж от III степен от Кремъчни водорасли (*Cyclotella meneghiniana*). Констатирани са потенциално токсични видове като *Microcystis wesenbergii, M. aeruginosa* и *Aphanizomenon flos-aquae*.

Всички наблюдавани повърхностни водни тела са в добро *химическо състояние.*

В Източнобеломорски басейн, области Стара Загора, Сливен и Ямбол, участъците с лошо състояние на водните тела в басейна на р. Марица са следните:

- **Река Сазлийка от р. Азмака до устие –** участъкът е в лошо екологично състояние по биологични елементи за качество – дънна макробезгръбначна фауна. В пункта на р. Сазлийка при с. Диня (след вливане на р. Бедечка и р. Азмака) през 2018 г. се констатира отклонение от стандартите за добро състояние по следните показатели: БПК, амониев азот, азот нитритен, общ азот, ортофосфати и общ фосфор. Аналогично е състоянието на р. Сазлийка и в пунктовете при гр. Раднево, гр. Гълъбово и устие. През 2018 г. в пункта на р. Сазлийка при с. Любеново се установява и превишаване на стандартите за качество по електропроводимост, разтворен кислород, БПК, амониев азот, азот нитратен, азот нитритен, общ азот, ортофосфати и общ фосфор.
- **Река Блатница до вливането и в р. Сазлийка –** участъкът е в лошо екологично състояние по макрозообентос. В пункта на р. Блатница преди вливането ѝ в р. Сазлийка се установява превишаване на нормите за добро състояние по електропроводимост, БПК, амониев азот, азот нитратен, азот нитритен, общ азот, ортофосфати, общ фосфор и манган. През 2018 г. не се наблюдава подобряване на екологичното състояние.
- **Река Бедечка от гр. Стара Загора до устие –** това водно тяло е в много лошо екологично състояние по биологични елементи за качество, което се дължи на заустване на промишлени и битови отпадъчни води от гр. Стара Загора и други населени места. Показателите, по които се констатира отклонение от нормите за добро състояние, са макрозообентос, разтворен кислород, $БПК_5$, азот амониев, азот нитратен, азот нитритен, общ азот, ортофосфати и общ фосфор.
- **Река Текирска до яз. Чирпан 1 –** участъкът е в много лошо екологично състояние по биологични и физико-химични елементи за качество, което се дължи на заустване на непречистени битови отпадъчни води от гр. Чирпан и други населени места в р. Текирска. При сравняване на резултатите от проведения мониторинг по биологични и физико-химични елементи за качество през 2018 г. с данните от 2017 г. не се наблюдава подобряване на състоянието на водното тяло.

През 2015 г. е установено компрометиране на стената на яз. Чирпан, във връзка с което той не изпълнява своето предназначение и не е провеждан мониторинг.

- **Река Сребра долно течение –** Долното течение на р. Сребра е в лошо екологично състояние, което се дължи на заустване на битови отпадъчни води от гр. Раковски и други населени места. При сравняване на резултатите от проведения мониторинг

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

през 2018 г. с данните от 2017 г. не се наблюдава подобряване на състоянието на водното тяло по биологични и физико-химични елементи. През 2018 г. в пункта р. Сребра след гр. Раковски се констатира отклонение от нормите за добро състояние по физико-химични показатели амониев азот, общ азот, ортофосфати и манган.

- **Река Мусачева –** за 2018 г. водното тяло е определено в лошо екологично състояние по дънна макробезгръбначна фауна. В пункта при с. Мусачево се установява превишаване на нормите за добро състояние по БПК, азот нитратен, общ азот и ортофосфати.
- **Река Овчарица – горно течение на р. Овчарица до яз. Овчарица и от яз. Овчарица до вливането ѝ в р. Сазлийка –** през 2017–2018 г. горното течение на р. Овчарица до яз. Овчарица е в лошо екологично състояние по макрозообентос, а участъкът от реката след яз. Овчарица до вливането и в р. Сазлийка е в много лошо екологично състояние по БЕК през 2017 г.

В басейна на р. Тунджа се наблюдават следните отклонения:

- **Река Овчарица от с. Сотиря до вливане в р. Тунджа –** водното тяло е в лошо екологично състояние по биологични елементи за качество – дънна макробезгръбначна фауна.
- **Река Асеновска след гр. Сливен до устие –** тук се вливат градските отпадъчни води от гр. Сливен след пречистването им в ГПСОВ– гр. Сливен. През 2018 г. се наблюдава подобряване на екологичното състояние от лошо през 2017 г. до умерено екологично състояние през 2018 г. Показателите, по които се установява умерено екологично състояние, са дънна макробезгръбначна фауна, БПК, амониев азот, азот нитритен, общ азот, ортофосфати и общ фосфор.
- **Река Тунджа след яз. Копринка до яз. Жребчево –** през 2018 г. в пункта на р. Тунджа при с. Ягода се установява превишаване на средногодишната стойност на стандарта за качество на околната среда (СГС-СКОС) по показател тетрахлорометан и водното тяло е определено в лошо химично състояние. Изчислената средногодишна стойност е 3,5 µg при СГС-СКОС 2,5 µg.
- **Река Тунджа от вливане на р. Мочурица до р. Симеоновска –** водното тяло е в лошо екологично състояние по биологични и физико-химични елементи за качество – макрозообентос, БПК, амониев азот, азот нитритен, азот нитратен, общ азот, ортофосфати и общ фосфор.
- **Река Калница –** водното тяло е в лошо екологично състояние и показателите, по които се установява превишаване на стандартите за добро състояние, са: дънна макробезгръбначна фауна, електропроводимост, азот нитратен и общ азот.
- **Река Саплама –** водното тяло е в лошо екологично състояние по БЕК – макрозообентос. В пункта на р. Саплама – устие се констатира отклонение от нормите за добро състояние по общ фосфор и ортофосфати.

Подземни води

Подземни водни тела в лошо състояние в Черноморски басейн – Бургаска област

1. **ПВТ BG2G000000N025 порови води в неоген-Бургас.** Установени са превишения над ПС на ортофосфати и манган, магнезий, натрий и нитратни йони.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

2. **ПВТ BG2DGW000000Q008 – порови води в кватернера на р. Айтоска**. Установени са превишения над ПС на нитратни йони и манган, което е характерно за пункта и за ПВТ.

3. **ПВТ BG2DGW000000Q009 – порови води в кватернера на р. Средецка – Мандра.** Установени са превишения над ПС на амониеви йони и манган, по показатели PO4.

4. **ПВТ BG2DGW00000K2034 – пукнатинни води в K2t cn-st – Бургаска вулканична група северно и западно от Бургас.** Превишението с желязо е характерно за ПВТ. Превишението на калций е еднократно установено и подлежи на потвърждение.

5. **ПВТ BG2DGW00000PG029 – порови води в палеоген – еоцен, олигоцен Бургас.** Установени са превишения над ПС на амониеви йони, електропроводимост, нитратни йони и обща твърдост.

Подземни водни тела в Източнобеломорския басейн в лошо състояние – Бургаска област

От 4 ПВТ, разположени в Източнобеломорския басейн, 1 тяло е в лошо химично състояние:

1**. BG3G0PzK2Pg027– пукнатинни води – масив Шипка – Сливен**. Тук попада много малка част от ПВТ. Общата оценка на подземното тяло е лошо по показател нитрати.

Подземни водни тела в Източнобеломорския басейн в лошо състояние

От общо 18 ПВТ, 6 са в лошо състояние, а 12 в добро състояние. В лошо състояние са:

1. **ПВТBG3G00000NQ054 – порови води в Неоген – Кватернер – Ямбол – Елхово. Превишени показатели –** нитрати – 58,6 mg/l, амониеви йони – 0,665 mg/l, фосфати – 0,6325 mg/l, обща алфа-активност – 0,805 Bq/l.

2. **ПВТ BG3G00000NQ015 – порови води в Неоген – Кватернер – Сливенско – Стралджанска област**. Замърсяването е с нитрати – 51,4–52 mg/l.

3. **ПВТ BG3G00000NQ018 – порови води в Неоген – Кватернер – Пазарджик – Пловдивския район**. Превишенията са по сулфати – 251 mg/l, фосфати – 0,723 mg/l, обща алфа-активност – 0,853–0,933 Bq/l, естествен уран – 0,185–0,207 mg/l.

4. **ПВТBG3G0000PgN01 – порови води в Палеоген – Неоген – Марица Изток**. Превишени са нитрати – 66,17 mg/l и сулфати – 316,75 mg/l.

5. **ПВТ BG3G0000PgN026 – карстови води – Чирпан –Димитровград**. Замърсител са нитратите – 59,915 mg/l.

6. **ПВТ BG3G0PzK2Pg02 – пукнатинни води – масив Шипка – Сливен**. Лошото състояние се дължи на показателя нитрати – 72,17 mg/l.

Морски води

Съгласно класификационната система за оценка на състоянието на крайбрежните води на база физикохимични елементи за качество, 5 водни тела **са в добро** състояние на база общо състояние: **BG2BS000C1008** (н. Емине – Св. Влас), **BG2BS000C1108** (Св. Влас – Поморие), **BG2BS000C1208** (Поморие – Сарафово), **BG2BS000C1010** (Бургаски залив > 30 m), **BG2BS000C1011** (н. Акин – Маслен нос).

Едно водно тяло не постига критериите за добро състояние и е оценено в **умерено** състояние – BG2BS000C1308 (Южен Бургаски залив < 30 m). Причина за умереното състояние на водно тяло BG2BS000C1308 (Южен Бургаски залив < 30 m) е нарушеният кислороден баланс и пресищането с кислород.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

В сравнение с 2016 г., през 2017 г. две от водните тела са подобрили своето състояние – BG2BS000C1010 и BG2BS000C1011.

Пречистване на отпадъчните води

Прави впечатление големият брой изградени селищни пречиствателни станции за отпадъчни води (СПСОВ) в Бургаска област. Пречиствателни станции за отпадъчни води (ПСОВ) с изградени всички съоръжения за пречистване, включително за отстраняване на биогенните елементи азот и фосфор, са изградени и функционират в гр. Бургас: ГПСОВ – Бургас; ПСОВ кв. Меден рудник; ПСОВ кв. „Горно Езерово“; ПСОВ „Ветрен-Минерални бани-Банево“; ПСОВ в гр. Царево; ПСОВ гр. Обзор – гр. Бяла, общ. Несебър; ПСОВ гр. Поморие за гр. Поморие и кв. Сарафово, гр. Бургас; ПСОВ Равда – Слънчев бряг – Несебър; ПСОВ „Созопол–Черноморец–Равадиново“; ПСОВ на с. Веселие, Община Приморско; ПСОВ на с. Пирне, общ. Айтос; ПСОВ на с. Люляково, Община Руен; ПСОВ на с. Заберново, Община Малко Търново; ПСОВ на с. Маринка, общ. Бургас.

Друга част от ПСОВ работят без изградено третично пречистване за отстраняване на биогенните елементи азот и фосфор, между които и ПСОВ „Китен-Приморско“. През януари 2019 г. е даден старт на строителните дейности за модернизация на пречиствателната станция. Предвижда се реконструкция, модернизация и разширяване на пречиствателната станция, реконструкция на прилежаща инфраструктура и изграждане на стъпало за отстраняване на биогенните елементи азот и фосфор.

ПСОВ „Елените“ приема за пречистване отпадъчните води от гр. Св. Влас, в.с. „Елените“ и хотелски комплекси в района. Изградени са ПСОВ на гр. Средец; ПСОВ на с. Манолич, Община Сунгурларе.

На територията на област Бургас все още доста населени места нямат изградени ПСОВ или при тях отпадъчните води се заустват непречистени във водни обекти. Най-важни са черноморските селища гр. Ахелой, с. Синеморец, с. Варвара и гр. Ахтопол. От вътрешността без ПСОВ са гр. Карнобат, гр. Камено, гр. Малко Търново и др.

В области Стара Загора, Сливен и Ямбол има изградени шест селищни пречиствателни станции. В поречието на р. Тунджа функционират ГПСОВ – Казанлък, ГПСОВ – Павел баня и ГПСОВ – Сливен. Реконструираните пречиствателни станции на градовете Казанлък и Сливен отговарят на всички съвременни изисквания за пречистване на отпадъчни води, включително и на изискванията за по-строго пречистване – отделяне на азот и фосфор. За басейна на река Марица действат ГПСОВ – Стара Загора, ГПСОВ – Раднево и ГПСОВ – Нова Загора. През април 2017 г. е въведена в редовна експлоатация в рамките на проект по Оперативна програма околна среда (ОПОС) изцяло новата ГПСОВ – Раднево, с което са приключени и дейностите по цялостната реализация на водния цикъл на град Раднево. ГПСОВ – Раднево и ГПСОВ – Стара Загора са най-модерните за поречието на р. Марица, като и двете станции покриват изискванията високо ниво за пречистване на отпадъчните води от населените места.

Пречиствателната станция Ямбол обслужва цялото население на областния град, включително ще пречиства водите от индустриалната зона. Предвидена е с капацитет за 110 000 еквивалент жители. В изграждането ѝ е заложена тристепенна технологична схема за пречистване на отпадъчната вода – първично стъпало – механично утаяване; вторично стъпало – биологично пречистване и третично стъпало – отстраняване на азот и фосфор. Изградени са съоръжения за обеззаразяване и за оползотворяване на отделения чрез когенерация от стабилизиране на утайката газ метан.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

www.eufunds.bg www.bgregio.eu

Населените места Чирпан, Гълъбово, Елхово и Тополовград са с над 10 000 е.ж., но са без изградени ПСОВ.

Почви

Нарушените терени на територията на област Бургас са предимно от добивната дейност на кариери и рудници, насипища и депа за отпадъци, които заемат площ от 472,14 ha, като тук е включена и площта на рекултивираните хвостохранилища, на които се извършва мониторинг (104,7 ha).

Новите нарушени терени са свързани предимно с разработването на находищата за добив на пясък „Новоселци-3“ в землище с. Константиново, община Камено, „Кючук гьол“ в землище с. Венец, община Карнобат, „Кариерата“, землище с. Полски извор, община Камено. Такива терени има и при находищата за добив на скална маса „Грудово“, в землището на гр. Средец, и „Добромир“, землището на с. Добромир, община Руен.

Добивът на подземни богатства в областите Стара Загора, Сливен и Ямбол се извършва предимно по открит начин, което води до нарушаване на терени. На преден план изпъква област Стара Загора с най-големия открит рудник в страната – този на Марица-изток. Общо нарушените терени от добивната промишленост, които се нуждаят от рекултивация, са 24 008,93 ha. Общо рекултивираните площи до момента са 4 397,47 ha.

През 2018 г. са нарушени терени с обща площ 171,86 ha. Фирмите–концесионери имат изработени и съгласувани проекти за рекултивация на нарушени терени, съгласно които рекултивационните дейности се изпълняват съпътстващо с експлоатацията на находището или след приключване на добива.

Замърсяването на почвите с продукти за растителна защита (пестициди) може да се проследи от годишните доклади на регионалните инспекции по околна среда и води. На територията на област Бургас проблемът със залежалите пестициди е решен в по-голямата си част, с което е ликвидирана потенциалната опасност от евентуално замърсяване и увреждане на околната среда и човешкото здраве. Контейнерите тип „Б-Б кубове“, в които са съхраняват пестицидите, са разположени на единадесет площадки. Те се намират в общините: Карнобат – до Претоварна станция гр. Карнобат, Айтос – с. Караново, Средец – с. Росеново, Созопол – с. Атия, Приморско – с. Ясна поляна, Руен – на депото за неопасни отпадъци с. Руен, Поморие – с. Бата, Бургас – Претоварна станция на депо за неопасни отпадъци, гр. Бургас, Несебър – с. Баня, Сунгурларе – с. Черница.

На територията на области Стара Загора, Сливен и Ямбол се намират 10 площадки с 386 Б-Б куба, 8 централни склада и 29 склада за съхранение на излезли от употреба препарати за растителна защита. Състоянието на 29 склада е сравнително добро. Проблемни са 8 склада в селата Гранит, Партизанин и Долно ново село, община Братя Даскалови, селата Плоска могила и Яворово, община Стара Загора, село Овощник, община Казанлък, село Паничерево, община Гурково, и село Нова махала, община Николаево, област Стара Загора, които са в много лошо състояние и са без покривна конструкция и стени.

За замърсяването на почвата с тежки метали и металоиди, засоляване и вкисляване се провежда редовен мониторинг. При проведения мониторинг от РИОСВ/МОСВ през 2018 г. се наблюдават и контролират индикатори Cu (мед), Zn (цинк), Pb (олово), Cd (кадмий), Ni (никел), Cr (хром), Co (кобалт), As (арсен) и Hg (живак). Проследявайки динамиката на контролираните индикатори се установява, че те са в граници на нормите, под МДК (максимално допустимите концентрации) за допустимо съдържание на вредни вещества в

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

почвите. Може да се направи заключение, че почвите в контролираната територия са незамърсени с тежки метали и металоиди. Установява се тенденция на задържане нивата на наблюдаваните индикатори, които са много под границите на МДК.

Показателите за вкисляване и засоляване в мрежата от наблюдателни пунктове през 2018 г. година са в границите на МДК или много под МДК.

Ерозия

Част от територия на ЮИР е с наклон над 18–20 %, което е основна предпоставка за развитие на водоплосткостна ерозия. Поради интензивния износ на хранителни елементи с повърхностния отток ерозираните почви са по-бедни на хранителни вещества в сравнение с неерозираните и при тях ефективността от внасянето на органични и минерални торове е значително по-висока.

В периода 2014–2017 г. площите в ЮИР, засегнати от плоскостна водна ерозия и почвени загуби, остават относително постоянни. Според представената от ИАОС карта на действителния риск от плоскостна водна ерозия за 2017 г. за територията на Р. България за съставните области на Югоизточния регион могат да се направят следните изводи:

Водоплощната ерозия е слабо изразена в Югоизточен регион. Във всички области над 80 % от земите попадат в групата със слаб действителен риск от водоплощна ерозия. Най-малко площи, както в ЮИР, така и в страната, с висок ерозионен риск – степен 7 „силна до много силна“, има в област Ямбол (108,8 ha).

Площите, изложени на риск от водоплощна ерозия, в Бургаска област са малки петна предимно в северните и западните части на Странджа планина и по южните склонове на Стара планина. В Сливенска област рисковите площи са съсредоточени по оголените стръмни склонове на Стара планина и отчасти по източните разклонения на Средна гора. В Ямболска област подложените на риск от водоплощна ерозия територии са минимални и попадат предимно в западната част на Странджа планина. В Старозагорска област рисковите територии са съсредоточени по оголените склонове на Средна гора и Стара планина.

Национална екологична мрежа (НЕМ)

Националната екологична мрежа (НЕМ) в ЮИР обхваща 6 662,648 km^2 или 33,68 % от общата площ на региона. Делът е малко под средния за страната. Делът е по-голям от съответния дял на обектите от НЕМ за регионите от Северна България и по-малък от дела на регионите от Южна България.

Защитените територии (ЗТ) в региона (с отчитане на припокриване) са общо 1 563,359 km^2 или 7,9 %, което е над средното за страната. Като площ и дял на защитени територии ЮИР се нарежда на второ място в страната след ЮЗР.

На областно ниво с най-висок дял на ЗТ е област Бургас – 16,17 %, която е и на първо място в страната. С най-малък дял на ЗТ е област Ямбол – 0,78 %. Останалите 2 области също са под средното ниво за страната.

В ЮИР няма общини без защитени територии. Само 2 общини са с дял на ЗТ под 1 % – Стара Загора и Опан.

Защитените зони (ЗЗ) включват както защитени зони по Директива 2009/147/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 30 ноември 2009 година относно опазването на дивите птици (Директива за птиците), така и защитени зони по Директива 92/43/ЕИО на

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

www.eufunds.bg www.bgregio.eu

Съвета от 21 май 1992 година за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна (Директива за местообитанията).

В ЮИР общо ЗЗ и по двете Директиви (с отчитане на припокриване) обхващат територия от 6 633,204 km^2, което представлява 33,53 % от територията на региона и е близко да средното за страната.

Преобладаващи в региона са защитените зони по Директивата за местообитанията – 27,05 %, срещу 22,09 % ЗЗ по Директивата за птиците.

На областно ниво отново Бургаска област е с най-голям дял – 45,34 %, следвана от Сливенска – с 39,99 % и Ямболска – с 30,10 %. Най-нисък е делът на защитените зони в Старозагорска област – 13,56 %.

Делът на защитените зони варира в изключително големи граници в различните общини. С най-висок дял защитените зони са същите 4 общини, които са и с най-висок дял на защитените територии – Малко Търново – 99,79 % и Царево, Несебър и Котел – с над 80 %. При тези общини е налице до голяма степен припокриване най-малко на 2 природозащитни режима (в някои случаи и на 4), което води до силно ограничаване и затрудняване на стопанските дейности в общините.

Делът на НЕМ е много близък или равен на дела на защитените зони поради факта, че в много голяма степен защитените зони припокриват защитените територии.

Отпадъци

Битови отпадъци

Понастоящем Югоизточният регион е един от двата региона, които са въвели организирани системи за сметосъбиране във всички населени места. Общо образуваните отпадъци в региона слабо намаляват за периода 2011–2017 г. Това общо намаление се дължи единствено на Бургаска област. Всички останали области увеличават количеството на образуваните битови отпадъци.

В Югоизточния регион събраните битови отпадъци на човек от обслужваното население в периода 2011–2017 г. намаляват от 392 kg/y до 383 kg/y. Само в Бургаска област тенденцията е към значително намаляване. В останалите области се отчита постепенно увеличение.

Таблица 2: Общо образувани битови отпадъци в хил. т.

Регион/Област	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
България	3 572	3 249	3 135	3 193	3 011	2 881	3 080
ЮИР	**417**	**404**	**502**	**474**	**413**	**347**	**400**
Бургас	209	199	215	242	214	159	162
Сливен	56	59	104	64	59	58	67
Стара Загора	115	112	141	129	102	95	130
Ямбол	37	34	43	40	37	34	41

Източник: ИАОС

В област Бургас през 2018 г. в експлоатация са били 3 регионални депа за неопасни отпадъци и 4 претоварни станции, а именно:

- **Регионално депо Братово-запад –** разположено е в местността „Манолов гроб“ в землището на с. Полски извор, община Камено. Изградено е за обезвреждане на

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

отпадъците от регион Бургас, включващ девет общини – Бургас, Айтос, Карнобат, Камено, Несебър, Поморие, Руен, Сунгурларе и Средец. На депото са изградени първа клетка за депониране на отпадъци, сепарираща инсталация, съоръжение за компостиране, съоръжение за третиране на строителни и едрогабаритни отпадъци, склад за временно съхранение на опасни и специфични отпадъци от бита, електронен кантар, площадкова инфраструктура, други мрежи и съоръжения.

Общините са групирани в три зони на обслужване. В първа зона – централна, общините Бургас, Айтос, Камено, Руен и Средец транспортират отпадъците директно до регионалното депо (за Бургас остава досега действащата транспортна схема, включваща претоварна станция „Капчето“). Общините от втора – крайбрежна зона, Несебър и Поморие, се обслужват от претоварна станция Несебър, а общините от трета – вътрешна зона Карнобат и Сунгурларе – от претоварна станция Карнобат. Община Сунгурларе извозва директно отпадъците до Регионалното депо. На претоварните станции са изградени съоръжения за компактиране и претоварване за транспорт до регионалното депо, съоръжения за третиране на строителни и едрогабаритни отпадъци, площи и оборудване за приемане на разделно събрани отпадъци.

- **Регионално депо Малко Търново –** разположено в местността „Мечкобиево“ в землището на гр. Малко Търново. Изградена е зона 1 от клетка за депониране на неопасни отпадъци с прилежащи мрежи и съоръжения, мобилна сепарираща инсталация, електронен кантар, система за мониторинг, други сгради и складове, необходими за функционирането на депото. В него се обезвреждат отпадъците от населените места в община Малко Търново.
- **Регионално депо Созопол –** за обезвреждане на битовите отпадъци от регион Созопол, включващ общини Созопол, Приморско и Царево. В експлоатация през годината са претоварна станция Китен – за населените места от общините Приморско и Царево и регионално депо Созопол. От 2016 г. на РДНО–Созопол функционира сепарираща инсталация.

В области Стара Загора, Сливен и Ямбол през 2018 г. в експлоатация са били 3 регионални депа за неопасни отпадъци и 3 претоварни станции, а именно:

- **Регионална система за управление на отпадъците – Стара Загора**, с. Ракитница, община Стара Загора, която обслужва общини Стара Загора, Чирпан, Братя Даскалови, Казанлък, Павел баня, Раднево, Гълъбово, Опан, Гурково, Николаево, Мъглиж и Твърдица;
- **Регионално депо за неопасни отпадъци Ямбол**, с. Хаджидимитрово, община „Тунджа“ – за общини Ямбол, Сливен, Нова Загора, Стралджа и Тунджа;
- **Регионално депо за твърди (неопасни) битови отпадъци** на общините Елхово и Болярово, с. Добрич, община Елхово – за общини Елхово и Болярово.

Неопасните отпадъци, генерирани в община Котел, се депонират на **Регионално депо за неопасни отпадъци за общините Омуртаг, Котел и Върбица –** гр. Омуртаг, находящо се в местност „Балабан“.

Въведени са в експлоатация и три претоварни станции, част от Регионалната система за управление на отпадъците, регион Стара Загора: ПС Казанлък, обслужваща общини Казанлък, Павел баня, Мъглиж; ПС Гурково, обслужваща общини Гурково, Николаево и Твърдица, и ПС Гълъбово, обслужваща Община Гълъбово.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

В трите области се експлоатират следните съоръжения за третиране на отпадъци:

- 3 инсталации за регенерат на гуми, две от които в гр. Стара Загора и една в гр. Ямбол;
- 3 бетонови центъра за оползотворяване на стъклени отпадъци – в гр. Стара Загора, Нова Загора и Ямбол;
- 1 инсталация за смилане в различен размер на негодни за употреба гуми и производство на гумен гранулат в град Стара Загора;
- 12 инсталации за предварителна обработка и преработка на пластмасови отпадъци и производство на гранулат или съответните пластмасови детайли, по три в община Казанлък и гр. Ямбол, по две в гр. Сливен и на територията на община Котел и по една в градовете Гурково и Нова Загора;
- 7 леярни за рециклиране на метални отпадъци, произвеждащи детайли с приложение в различни индустрии на територията на области Стара Загора, Сливен и Ямбол;
- 3 инсталации за предварително третиране (сепариращи) на смесени битови отпадъци в градовете Стара Загора, Казанлък и с. Хаджидимитрово, община Тунджа, област Ямбол;
- 4 инсталации за производство на топлинна енергия от анаеробна ферментация на растителни и животински субстанции – два броя в гр. Ямбол и по една в гр. Нова Загора и село Окоп, община Тунджа;
- 8 площадки за предварително третиране на строителни отпадъци. Четири от тях са в гр. Стара Загора и по една в с. Скобелево, община Павел баня, гр. Чирпан и гр. Сливен;
- Инсталацията за компостиране на зелени и биоразградими битови отпадъци за община Ямбол;
- 2 завода за производство на гипсокартон и гипсови смеси.

Гипсовата суспензия, получена от СОИ на ТЕЦ в региона, минава през обезводнителни инсталации, при което се получава технически гипс. Част от образувания гипс се оползотворява в заводите за производство на гипсокартон и гипсови смеси, намиращи се непосредствено до ТЕЦ „Марица изток 2“ ЕАД и „Контур Глобал Марица изток 3“ АД, а по-голямото количество, което не може да се оползотвори, се депонира.

С финансовата подкрепа на ОПОС 2014–2020 г. се изграждат следните инсталации: инсталация за компостиране на зелени и биоразградими битови отпадъци за община Ямбол; анаеробна инсталация за зелени и биоразградими битови отпадъци за общини от регионално сдружение за управление на отпадъците Бургас; инсталация за предварително третиране на смесено събрани битови отпадъци и компостираща инсталация за зелени и биоразградими битови отпадъци за общините от регионално сдружение за управление на отпадъците Елхово.

Строителни отпадъци

Третирането на строителните отпадъци все още представлява проблем на територията на област Бургас. През 2018 г. са извършени проверки по обезвреждане на строителните отпадъци на депото за инертни отпадъци Царево, площадката за строителни отпадъци Бургас и на стара кариера в местността „Узунджата“, където в рамките на проекта за

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

рекултивация постъпват строителните отпадъци от община Приморско. Извършени са проверки на съоръженията за третиране на строителни отпадъци – мобилните роторни трошачки на претоварните станции Карнобат и Несебър.

Строителните отпадъци в области Стара Загора, Сливен и Ямбол се депонират съвместно с битовите на трите регионални депа. На територията на тези области функционират 8 площадки за предварително третиране на строителни отпадъци. Четири от тях са в гр. Стара Загора, 2 в гр. Сливен и по една с. Скобелево, община Павел баня, и гр. Чирпан.

Липсата на депа за строителни отпадъци води до неконтролирано изхвърляне на строителни отпадъци от граждани и фирми, формиране на нерегламентирани сметища главно на входовете и изходите на населените места, както и замърсяване на зелените площи в самите населени места.

Най-големи количества ***производствени отпадъци*** в региона се образуват при дейността на ТЕЦ от комплекса „Марица Изток“. Вследствие на дейността им в най-големи количества се отделят сгурия от изгаряне на въглищата, летяща пепел от електрофилтрите и гипс от работата на СОИ. Те се отвеждат на площадки за предварително съхраняване на териториите на бившите сгуроотвали на централите. След осушаването, трите вида отпадък се изгребват, смесват се с разкривката от рудниците и се депонират в насипища – депа за неопасни отпадъци, разположени на територията на „Мини Марица изток“ ЕАД, гр. Раднево.

Радиационна обстановка

Обобщените данни в ЮИР за средногодишните стойности на мощността на еквивалентна доза на радиационния гама фон за 2018 г. не се отличават от характерните за региона.

По отношение на *атмосферната радиоактивност* през 2018 г. не са регистрирани повишения на специфичната активност на естествени и техногенни радионуклиди в атмосферния въздух в нито един от мониторинговите пунктове. Измерените стойности не се отличават от предходните години.

Радиологичният мониторинг на повърхностни води и радиологичният мониторинг на необработваеми почви не установява изменение на характерните за отделните пунктове стойности на естествените и техногенните радионуклиди в анализираните през 2018 г. проби.

Измерените стойности на специфичната активност в пробите от двата пункта: „Контролна точка на плажа“ и „Пункт прибой“ скален материал от залива „Вромос“ през 2018 г. не се различават от типичните за плажната ивица на залива, замърсен в периода 1954–1977 г. от изхвърлен флотационен отпадък с повишено съдържание на естествени радионуклиди от семейството на U-238 от флотационна фабрика „Росен“ към Бургаски медни мини. Стойностите превишават няколкократно фоновите стойности на чистите плажове в района, а гама-фонът – около 2 пъти.

Акустична среда

Най-силно засегнати от високи шумови нива са агломерациите с население над 100 хил. жители, поради което те попадат в обхвата на Директива 2002/49/ЕО относно оценката и управлението на шума в околната среда, транспонирана в националното ни законодателство чрез Закона за защита от шума в околната среда. Цитираната директива изисква от държавите членки да разработват на петгодишен период стратегически карти на

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

www.eufunds.bg www.bgregio.eu

шума и планове за действие към тях за всички обекти от обхвата ѝ. За Югоизточния регион това са **гр. Бургас** и **гр. Стара Загора**. Разработената през 2017 г. шумова карта на агломерация Бургас показва, че 37 % от населението е изложено на ниво на нощен шум (показателя Lнощ) от автомобилен трафик от над 50 dB(A). Община Стара Загора все още няма актуализирана шумова карта. Съгласно публикуваните през 2018 г. „*Насоки на Световната здравна организация (СЗО) относно шума в околната среда за Европейския регион*“, продължителното излагане на такова ниво на шума би могло да окаже вредно въздействие, както и да доведе до различни заболявания като силен дискомфорт; сериозни смущения на съня, сърдечно-съдови заболявания и др. *Седмата програма за действие за околната среда* поставя ясна цел за значително намаляване на шумовото замърсяване в Съюза до 2020 година, приближавайки се в по-голяма степен до препоръчваните от СЗО нива. Необходимо е актуализиране на политиката относно шума, като при разработването на Плановете за действие към шумовите карти на агломерациите се прилагат най-новите научни открития и доказателства, както и високоефективни мерки за намаляване на шума при източника, включително подобрения в проектирането на градските райони.

Шумовото натоварване е характерно преди всичко за големите населени места. Те попадат под наблюдение и в системата за мониторинг. Поради специфичните особености всеки голям град е с различни шумови характеристики и динамика. Използваните данни са на НСИ.

В гр. Сливен през 2017 г. се наблюдава увеличаване на броя на пунктовете с регистрирани шумови нива в диапазона 58–62 dB(A), 63–67 dB(A), 73–77 dB(A) и намаляване на броя на пунктовете с регистрирани шумови нива в диапазона под 58 dB(A) и 68–72 dB(A). Община Сливен е предприела мерки за подобряване на акустичното състояние.

В гр. Стара Загора са установени 22 пункта с наднормен шум. С най-високи шумови нива се открояват улици, на които са разположени учебни заведения – VI-то ОУ и СОУ „Максим Горки“, както и детска ясла.

В гр. Бургас през 2017 г. наднормени стойности на еквивалентни шумови нива са измерени в 25 пункта, което е с два броя повече в сравнение с 2014 г. Измерени са средни нива на звуково налягане от 52 до 76 dB(A). Най-високи нива на шум са измерени в пунктове, разположени на територии, подложени на въздействието на интензивен автомобилен трафик, и в пунктове, разположени на територии, подложени на въздействието на железопътен транспорт.

В гр. Ямбол е установено увеличаване на пунктовете с наднормен шум през 2017 г. – 9 бр. спрямо 7 бр. през 2010 г. През 2014 г. те са били още повече – 10 броя.

Шумът в околната среда, причинен от транспортните, промишлените и ремонтните дейности, е един от главните екологични проблеми в урбанизираните територии. Шумът е един от основните фактори с неблагоприятно въздействие върху населението в големите градове.

Дълготрайни материални активи с екологично предназначение

По отношение на ДМА-ЕП, Югоизточният регион е на първо място в страната с 3 207 707 хил. лв. След него се нарежда Югозападният регион с 2 млрд. лв. и тогава следва Южният централен регион. С по-малки активи са Северозападният регион и Североизточният регион, а на последно място е Северният централен регион.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

За периода 2010–2017 г. ДМА-ЕП в ЮИР нарастват с около 4,26 пъти, което е и най-високият темп на нарастване сред регионите в страната.

На областно ниво изпъкват 2 области от Югоизточния регион. Област Стара Загора е с ДМА-ЕП, равняващи се на над 2,2 млрд. лв., а област Бургас – с 897 млн. лв. Високият дял на ДМА-ЕП се дължи на вложените средства в енергийния комплекс Марица–Изток в област Стара Загора и в НХК и пречиствателни станции в област Бургас. Останалите области – Сливен и Ямбол, имат в пъти по-малко ДМА-ЕП. Тези две области са с най-малко активи сред областите на Южна България.

Таблица 3: Наличност на дълготрайни материални активи с екологично предназначение (ДМА-ЕП) за периода 2010–2017 г. в хил. лв.

Регион/Област	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
България	4 052 992	4 696 299	4 948 477	5 871 089	6 616 984	8 343 100	9 045 451	9 468 298
СЦР	228 787	246 037	299 594	358 685	438 738	608 656	730 735	770 345
СЗР	611 779	656 735	592 388	605 943	649 158	827 715	992 357	1 014 851
СИР	394 925	501 332	556 835	674 907	719 400	941 952	939 951	952 616
ЮЗР	1 437 710	1 655 734	1 234 808	1 676 198	1 403 631	1 707 895	1 879 077	2 103 843
ЮЦР	626 182	698 528	772 599	906 826	1 065 937	1 329 107	1 367 884	1 418 936
ЮИР	753 609	937 933	1 492 253	1 648 530	2 340 120	2 927 775	3 135 447	3 207 707
Бургас	294 429	320 730	345 263	436 762	449 194	762 276	859 124	897 629
Сливен	22 281	22 377	19 757	47 952	24 530	29 310	25 717	39 988
Стара Загора	415 362	571 809	1 096 670	1 127 205	1 829 412	2 077 604	2 196 562	2 216 518
Ямбол	21 537	23 017	30 563	36 611	36 984	58 585	54 044	53 572

Източник: НСИ

2.2.2. Влияние на глобалните климатични промени, природни рискове, рискови територии и зони

Според изчисления индекс на уязвимост от климатичните промени за регионите (NUTS 2) за целия ЕС, Югоизточен регион попада в четвърта група с висока уязвимост. Най-чувствителните сектори към климатичните изменения са селското стопанство, туризмът, управлението на водните ресурси и горският фонд. Влиянието на глобалните климатични промени е най-отчетливо при средните годишни температури и средните годишни валежи.

Сравнението на температурата през 2017 г. за Югоизточен регион спрямо средната температура за базисния период 1961–1990 г. показва продължаваща тенденция за покачване на средната годишна температура. През 2017 г. аномалията на средната годишна температура на въздуха в административните области на региона варира от +0,9–1,0°C до +1,1–1,2°C (за териториите с н.в. до 800 m). По области отклонението на средната годишна температура на въздуха (в °C) през 2017 г. спрямо климатичните норми 1961–1990 г. е следното: отклонение 1,1–1,2°C – област Сливен; и отклонение 1,5–1,6°C – области Бургас, Ямбол и Стара Загора. Най-топъл, с най-големи положителни отклонения на средномесечната температура на въздуха от нормата, е месец март. Най-студеният месец е януари, с най-големи температурни аномалии.

През 2017 г. повече валежи спрямо нормата са паднали във всички области на ЮИР. По области разпределението е следното: отклонение 120–140 % – области Сливен и Ямбол;

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

отклонение 100–120 % – области Бургас и Стара Загора. Най-дъждовният месец е октомври, с валежи средно 2,5–3 пъти повече от месечната норма. Най-сух е месец август.

Климатичните сценарии за България са разработени в НИМХ-БАН в рамките на проекта CECILIA. Проведени са симулации на регионалния климат за бъдещето, за два интервала – „близко бъдеще“ (2021–2050 г.) и „далечно бъдеще“ (2071–2100 г.), за да се установят тенденциите (т.е. изменението спрямо сегашния референтен климатичен период 1961–1990 г.) за средната годишна температурата на въздуха и средната годишна валежна сума.

По отношение на температурата за ЮИР, както и за цялата страна, се очаква увеличение на средногодишната температура, като това увеличение е с около 1,5–2°C за близкото и между 2,5 и 3,5°C за далечното бъдеще.

При годишните валежи през първия период също се очаква увеличение на валежите. През втория период е възможно тенденцията да се промени и в отделни части да се стигне до отрицателна тенденция.

През последните години се увеличава честотата на природните бедствия. Наблюдавани са серия от бедствени ситуации, свързани главно с развитието на мощни конвективни бури, които са предизвикали сериозни материални щети и човешки жертви в редица райони на България. Последици от тези процеси са и зачестилите наводнения.

В пределите на ЮИР са определени ***райони със значителен потенциален риск от наводнения*** (***РЗПРН)*** според ПУРН на Черноморския и Източнобеломорския райони. На база обработка на данните от МОСВ, ИАОС и БДЧР и БДИБР, НЦТР е групирал общините в ЮИР по дял на територията под заплаха. В региона се включва 1 община с най-висок дял на територията под заплаха (20–30 %) – Ямбол, 1 община с 10–20 % риск – Бургас и 1 община с дял 5–10 % – Несебър. В общо 13 общини се счита, че няма заплаха от наводнения.

Югоизточният регион се характеризира с умерено до ниско развитие на ***свлачищните процеси***. Най-засегнати от свлачища територии се наблюдават по морския бряг северно от гр. Бургас и в планинската част на Източна Стара планина. С най-малко площи с развити свлачищни процеси е низинната и ниска част на региона.

Обработените от ИАОС данни на МРРБ по отношение на площта на регистрираните свлачища към края на 2017 г. подреждат областите в страната в 8 групи. В пета група с умерено развитие на свлачищните процеси попада област Бургас. Към трета група се числи област Сливен. Останалите 2 области – Стара Загора и Ямбол, са в първа група с най-малко площи, засегнати от свлачищни процеси. Активизацията на свлачищата е пряко свързана с климатичните промени и най-вече с интензивните валежи.

През последните години е постигната целта за ограничаване на риска от възникване и разрастване на свлачищни процеси и е завишено равнището на предварителния контрол на строителството в свлачищни райони.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

2.3. Социално-икономически условия и характеристики

2.3.1. Демография

Брой и структура на населението

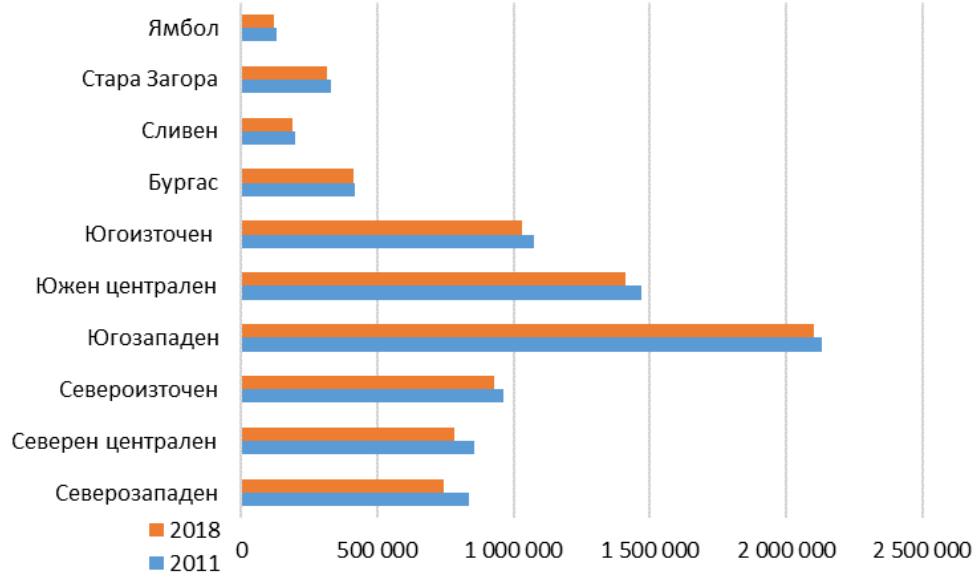
Към 31 декември 2018 г. населението на Югоизточния регион е 1 032 079 души, което представлява 14,7 % от населението на България. В сравнение с края на 2011 г. населението на региона намалява с 40 771 души, или с 3,8 % (средногодишен темп на намаление 0,5 %). С големи темпове е намалението на населението в област Ямбол – 8,6 %, докато в област Бургас е 1,1 %. По региони само Югозападният и Североизточният регион имат по-малко намаление.

Таблица 4: Население по региони към 31.12.2011 г. и 2018 г.

Регион/ Област	Население към – брой		Прираст	
	2011	2018	брой	%
Общо за страната	**7 327 224**	**7 000 039**	**-327 185**	**-4,5**
Югоизточен	1 072 850	1 032 079	-40 771	-3,8
Бургас	414 947	410 331	-4 616	-1,1
Сливен	196 712	186 495	-10 217	-5,2
Стара Загора	331 135	316 356	-14 779	-4,5
Ямбол	130 056	118 897	-11 159	-8,6
Северозападен	836 601	742 304	-94 297	-11,3
Северен централен	853 468	784 168	-69 300	-8,1
Североизточен	961 965	929 035	-32 930	-3,4
Югозападен	2 131 233	2 102 205	-29 028	-1,4
Южен централен	1 471 107	1 410 248	-60 859	-4,1

Източник: НСИ, обработка НЦТР

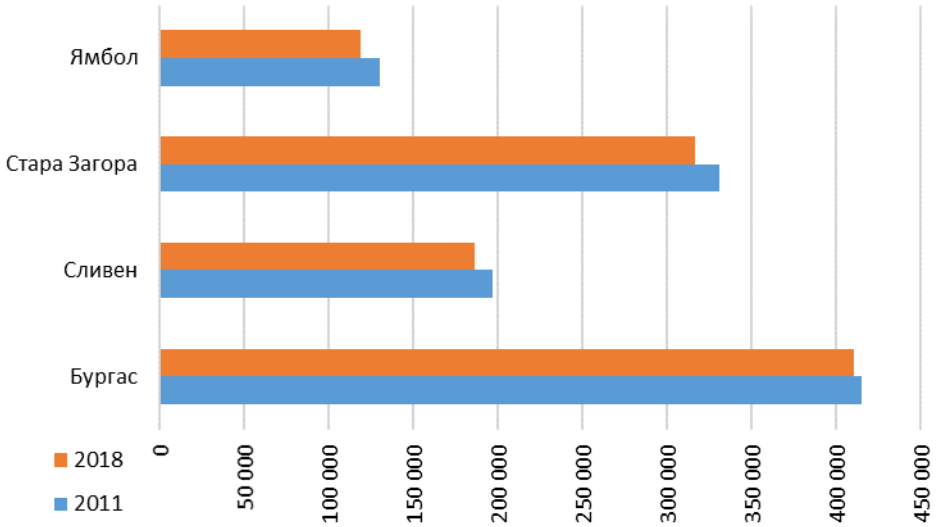
Фигура 3: Население по региони през 2011 г. и 2018 г.

Източник: НСИ, обработка НЦТР

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Фигура 4: Население по области през 2011 г. и 2018 г.

Източник: НСИ, обработка НЦТР

Продължава процесът на застаряване на населението в региона, който е характерен и за другите региони в страната, но в Югоизточния регион е с по-благоприятни стойности от средните за страната, като само Югозападният и Североизточният региони са с по-благоприятни стойности. В края на 2018 г. лицата на 65 и повече навършени години са 216 145, или 20,9 % от населението на региона. В сравнение с 2011 г. делът на населението в тази възрастова група нараства с 2,7 процентни пункта. Общо за ЕС-28 относителният дял на населението 65 и повече години е 19,7 %.

По области делът на лицата на 65 и повече навършени години е най-нисък в областите Бургас (19,5 %) и Сливен (19,8 %). В област Стара Загора (22,3 %) и Ямбол (24,1 %) делът е над средния за страната (21,3 %).

В общински аспект делът на лицата на 65 и повече навършени години е най-висок в общините Опан (45,1 %), Тунджа (34,4 %), Малко Търново (34,2 %) и Болярово (32,9 %). В 13 общини този дял е по-благоприятен от средния за страната, като в тях е и община Бургас (18,5 %).

Само в 5 общини[8] възрастовата структура е силно деформирана и не може да осигури нито възпроизводството на населението, нито възпроизводството на трудовия потенциал.

Към 31.12.2018 г. **децата до 15 години в региона са 163 749, или 15,9 % от общия брой на населението,** като спрямо 2011 г. този дял се увеличава с 2,8 процентни пункта (4 511 д.).

По региони относителният дял на населението до 15 години е най-висок в Югоизточен регион (15,9 %), а след него е Североизточен регион (14,7 %).

Относителният дял на населението под 15 години е най-висок в област Сливен (18,5 %), а най-нисък в областите Стара Загора и Ямбол – с по 15,0 %.

[8] Населението над 65 години е над 30 %.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

www.eufunds.bg www.bgregio.eu

Относителният дял на населението под 15 години е най-висок в общините Николаево – 26,3 %, Твърдица – 22,7 %, Гурково – 20,3 %, Стралджа – 19,0 % и Сливен –18,3 % от населението на общината. Общо в 10 общини този дял е под общия за страната, като най-нисък е в общините Опан – 8,2 %, Малко Търново – 12,0 % и Приморско – 12,1 %.

Към 31.12.2018 г. населението във възрастовата група 15–64 години в региона е 652 185 души**, или 63,2 % от общия брой на населението,** като спрямо 2011 г. този дял намалява с 3,7 процентни пункта. По региони относителният дял на населението в тази възрастова група е най-висок в Югозападен регион – 66,6 %. С най-неблагоприятни стойности е Северозападен регион (60,3 %), следван от Северен централен и Югоизточен региони с по 63,2 %.

На ниво област само област Бургас със стойности от 64,9 % е с по-добри показатели от средните за страната (64,3 %). В другите 3 области относителният дял е 63,8 %, или малко под средния дял за страната.

Относителният дял на населението в тази възрастова група е най-висок в общините Руен – 67,0 %, Бургас – 65,9 %, Несебър – 65,5 % и Поморие – 65,3 % от населението на общината. В 24 общини този дял е под общия за страната, като най-нисък е в общините Братя Даскалови – 54,6 %, Малко Търново – 53,7 %, Тунджа – 53,0 % и Опан – 46,7 %.

За влошаването на възрастовата структура в региона съществено допринесоха мащабните емиграционни процеси към големите икономически центрове и чужбина предимно сред младите възрастови групи. Емигрирането на цели млади семейства (заедно с децата) обуслови ускоряването на процеса на остаряване.

Към 31.12.2018 г. ***общият коефициент на възрастова зависимост[9] в региона е 58,2 %,*** или на всяко лице в зависимите възрасти (под 15 и над 65 години) се падат по-малко от две лица в активна възраст. За сравнение, през 2011 г. и 2017 г. този коефициент е бил съответно 49,4 % и 57,0 %.

Коефициентът на възрастова зависимост е с най-благоприятни показатели в Югозападен регион – 50,6 %, докато в Югоизточен регион е 58,2 %.

В област Бургас (54,2 %) този показател е под средния за страната. В другите 3 области на региона този показател е над средния за страната (55,5 %), като най-неблагоприятно е съотношението в област Ямбол (64,3 %).

По общини най-благоприятно е съотношението в 9 общини, където коефициентът е по-добър от средния за страната. В тази група попадат и големите общини Бургас – 51,7 %, Стара Загора – 53,7 % и Ямбол – 55,1 %. В останалите 24 общини този показател е над средния за страната, като най-неблагоприятно е това съотношение в общините Опан (114,3 %) и Тунджа (88,7 %).

Териториално разпределение на населението

Териториалното разпределение на населението се определя от **естественото движение на населението (раждания и умирания), както и от вътрешната и външната миграция**. Чисто статистическо влияние върху териториалното разпределение на населението оказват

[9] Коефициентът на възрастова зависимост показва броя на лицата от населението в „зависимите“ възрасти (населението под 15 и на 65 и повече навършени години) на 100 лица от населението в „независимите“ възрасти (от 15 до 64 години). Изчислява се в проценти.

и промените в административно-териториалното деление на страната (сливане на населени места, преминаване на населени места от една община към друга).

Към 31.12.2018 г. в градовете живеят 749 727 души, или 72,6 %, а в селата – 282 352 души, или 27,4 % от населението на региона. Към края на 2018 г. населените места в Югоизточния регион са 675, от които 41 са градове и 634 – села.

Населените места без население са само 6. Те са разположени в областите Стара Загора и Бургас – съответно 4 и 2. Общият брой на селата с население до 10 жители е 15, а населените места с население от 11 до 50 души са 61, или в 11,2 % от населените места, живеят от 1 до 50 души включително.

С население над 50 хил. души са 2 града, в които живеят 15,1 % от населението на региона. В град Бургас с население над 100 хил. души живее 32,5 % от населението на региона. Най-голяма е групата на населените места с население между 101 и 500 души – 42,5 %, където живее 7,4 % от населението на региона.

Таблица 5: Населени места в Югоизточен регион според броя на населението им към 31.12.2018 г.

Размер на населеното място според броя на населението	Населени места		Население	
	Брой	%	Брой	%
Общо	675	100,0	1 032 079	100,0
Без население	6	0,9	0	0,0
1–10	15	2,2	94	0,0
11–50	61	9,0	1 848	0,2
51–100	73	10,8	5 466	0,5
101–500	287	42,5	76 598	7,4
501–1 000	110	16,3	75 884	7,4
1 001–10 000	111	16,4	224 973	21,8
10 001–50 000	8	1,2	154 718	15,0
50 001–100 000	2	0,3	154 349	15,0
100 000 и повече	2	0,3	338 149	32,8

Източник: НСИ, обработка НЦТР

Най-малка по население е област Ямбол, в която живеят 118 897 души, или 11,5 % от населението на региона, а най-голяма е област Бургас с 410 331 души (39,8 %). В останалите 2 области населението е общо 502 851 души, или 48,7 % от населението на региона. Населението във всички области намалява през 2018 г. спрямо 2011 г., като най-голямо е намалението за областите Ямбол – с 8,6 % и Сливен – с 5,2 %.

Към 31.12.2018 г. в Югоизточния регион има 33 общини. Според броя на населението те се разпределят както следва:

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Таблица 6: Размер на общините в ЮИР според броя на населението им към 31.12.2018 г.

Размер на общината	Общини		Население	
	брой	%	брой	%
Общо	33	100,0	1 032 079	100,0
до 5 999	5	15,2	18 697	1,8
6 000–19 999	16	48,5	201 076	19,5
20 000–49 999	7	21,2	191 571	18,6
50 001–100 000	2	6,1	136 280	13,2
над 100 001	3	9,1	484 455	46,9

Източник: НСИ, обработка НЦТР

Средният брой лица, изчислени за една община, към 31.12.2018 г. възлиза на 31 275 лица.

Неравномерно е разпределението на населението и по общини. В 5 общини с население под 6 000 души[10] живеят едва 1,8 % от населението на региона. Критично малкият брой на населението в една община поставя под въпрос самостоятелното ѝ съществуване. В същото време в 1 община с население над 100 хил. души живее 46,9 % от населението на региона. Най-голяма по население е община Бургас (208 915 д.), следвана от общините Стара Загора (156 568 д.) и Сливен (118 972 д.). Най-малката община е Опан – 2 894 души, следвана от общините Малко Търново (3 208 д.) и Болярово (3 562 д.).

За периода 2011–2018 г. само 4 общини увеличават населението си, като те са разположени главно па Черноморското крайбрежие – Несебър – 4 734 души (20,5 %), Созопол – 348 души (2,7 %), Приморско – 42 души (0,7 %) и Николаево, разположена в област Стара Загора – 96 души (2,2 %). Със значително намаление на населението са големите общини Сливен – 5 724 души (-4,6 %), Ямбол – 5 194 души (-7,1 %), Казанлък – 3 862 души (-5,4 %), Бургас – 3 117 души (-1,5 %), Нова Загора – 2 968 души (-7,6 %) и Стара Загора – 2 651 души (-1,7 %).

Към края на 2018 г. градовете в региона са 41 и в тях живеят 749 727 души, като в края на 2011 г. в тях са живели 768 031 души, или за 7 години населението намалява с 18 304 души (-2,4 %).

Според съществуващия брой на населението им градовете се категоризират[11] както следва:

Таблица 7: Големина на градовете в ЮИР според броя на населението им към 31.12.2018 г.

Големина на градовете	Градове		Население	
	брой	%	брой	%
Общо	**41**	**100,0**	**749 727**	**100,0**
Много големи на 200 хил. д.	1	2,4	202 434	27,0
Големи от 100 до 200 хил. д.	1	2,4	135 715	18,1
Средни от 30 до 100 хил. д.	3	7,3	199 369	26,6
Малки от 10 до 30 хил. д.	7	17,1	109 698	14,6
Много малки до 10 хил. д.	29	70,7	102 511	13,7

Източник: НСИ, обработка НЦТР

[10] Чл. 8, ал. 1 от Закона за административно-териториалното устройство на Република България (обн. ДВ бр. 63/1995 г., посл. изм. ДВ бр. 58/2017 г.) поставя като основно изискване за създаване на нова община наличие на население над 6 000 души.

[11] Съгласно Наредба № 7 от 22 декември за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Демографското състояние в градовете показва същата тенденция към намаляване на населението, каквато се наблюдава при общините. Това означава, че е изчерпан демографският потенциал на селата, които до неотдавна бяха източник за миграция към градовете. В периода 2011–2018 г. нараства населението на 8 града, които са разположени основно на Черноморското крайбрежие: Бургас с 2 950 д. (1,5 %), Несебър с 2 552 д. (24,2 %), Свети Влас с 865 д. (29,8 %), Обзор с 212 д. (9,8 %), Поморие със 130 д. (1,0 %), Созопол с 57 д. (1,3 %), Черноморец с 32 д. (1,6 %) и гр. Николаево с 89 д. (3,3 %).

Значително през този период намалява населението на градовете Ямбол – 5 194 д. (-7,1 %), Сливен – 4 767 д. (-5,2 %), Казанлък – 1 970 д. (-4,2 %), Стара Загора – 1 701 д. (-1,2 %) и Нова Загора – 1 519 д. (-6,8 %).

Намаляването на населението в региона е съпроводено и с друго негативно явление – миграция на населението към големите икономически центрове в страната и чужбина.

В областните центрове живее 47,7 % от населението на региона, а неравномерното разпределение става проблем и за ефективното усвояване на ресурсите в една голяма част от територията на региона, която на практика се обезлюдява.

Естествен и механичен прираст на населението

Броят и структурите на населението се определят от размерите и интензивността на неговото естествено и механично (миграционно) движение.

Естествен прираст

След 1990 г. демографското развитие на страната и региона се характеризира с отрицателен естествен прираст на населението. *През 2018 г. в резултат на отрицателния естествен прираст населението на региона е намаляло с 5 734 души.*

Намалението на населението, измерено чрез *коефициента на естествен прираст, през 2018 г. е минус 5,7 ‰[12], а през 2011 г. е минус 4,0 ‰.* Коефициентът на естествен прираст в градовете е минус 3,4 ‰, а в селата – минус 11,5 ‰. Коефициентът на естествения прираст за ЕС-28 е минус 0,4 ‰.

Наблюдават се значителни различия между регионите от ниво 2 по отношение на коефициентите на естествен прираст. В Югоизточния регион той е (-5,7 ‰), като с по-благоприятни показатели е ЮЗР (-4,3 ‰) дължащо се на област София (град).

В периода 2011–2018 г. всички области в региона имат отрицателен естествен прираст. През 2018 г. с най-малки по стойности коефициенти на отрицателен естествен прираст е област Сливен (-3,5 ‰). С най-голямо намаление на населението вследствие на високия отрицателен естествен прираст са областите Ямбол – минус 8,8 ‰ и Стара Загора – минус 7,3 ‰.

През 2018 г. само 2 общини имат положителен естествен прираст, общините Николаево (5,4 ‰) и Твърдица (1,5 ‰), докато през 2018 г. 9 общини имат по-благоприятен коефициент на естествен прираст от средния за страната (-6,5 ‰). Със сходни коефициенти с тези на страната е община Приморско. С по-неблагоприятен коефициент от средния за страната са 20 общини. В 3 общини коефициентът на естествен прираст е 3 пъти

[12] Разликата между броя на живородените и броя на умрелите на 1 000 души от средногодишния брой на населението.

по-неблагоприятен от средния за страната – Болярово (-23,1 ‰), Малко Търново (-23,4 ‰) и Опан (-32,7 ‰).

В сравнение с равнището на диференциация между областите, междуобщинските различия са по-ясно изразени. Най-значителните вариации се наблюдават между общините на област Стара Загора, където най-ниската стойност на коефициента на естествен прираст е (5,4 ‰) в община Николаево, а най-високата (-32,7 ‰) е в Опан. По правило наличието на неоднородно развити общини в една област предполага по-голяма диференциация.

Механичен прираст

Съществено влияние върху броя и структурите на населението в региона оказва и механичният прираст (нетното салдо от външната миграция). Той се формира като разлика между броя на заселилите се и изселилите се от региона. Коефициентът на механичен прираст в региона през 2011 г. е -1,3 ‰, а през 2018 г. е -1,6 ‰. Механичният прираст в региона е с по-неблагоприятни показатели от средните за страната (-0,5 ‰ за 2018 г.).

През 2018 г. положителен механичен прираст има област Бургас – 531 д. (1,3 ‰). С най-голямо намаление на населението в резултат на отрицателния механичен прираст е област Сливен – 1 279 д. (-6,8 ‰). През 2018 г. 12 общини имат положителен механичен прираст, като по-значителен е прирастът в общините Несебър – 488 д. (1,7 ‰), Бургас – 363 д. (1,7 ‰) и Казанлък – 218 д. (3,2 ‰). Останалите 21 общини имат отрицателен механичен прираст. С най-голямо намаление на населението в резултат на отрицателния механичен прираст са общините Сливен (-748 д.), Ямбол (-518 д.) и Нова Загора (-346 д.).

Гъстота на населението

Териториалните диспропорции могат да бъдат идентифицирани чрез показателя *гъстота на населението*. Гъстотата на населението в Югоизточния регион в края на 2018 г. е 52,7 д/km^2 и е по-малка от средна за страната (63,4 д/km^2). Тя се влияе от механичното и естественото движение на населението, както и от процеса на урбанизация.

Данните за гъстотата на населението показват неравномерно разпределение на населението по територията на региона. По области гъстотата на населението е в широк диапазон от 35,4 д/km^2 в област Ямбол до 61,7 д/km^2 в област Стара Загора.

Междуобщинските различия в региона са високи, като гъстотата на населението варира от 4,5 д/km^2 в община Малко Търново до 751,8 д/km^2 в община Ямбол. В 9 общини, разположени в областите Бургас (3), Стара Загора (3) и Ямбол (3), гъстотата на населението е под 20,0 д/km^2. Съставните селищата на тези общини са изложени от риск на обезлюдяване.

Причината за тези значителни различния е наличието както на слабо населени общини и области, така и на центрове, в които е концентрирано огромен брой население.

Прогноза за демографското развитие на региона

Вариантите за демографското развитие на страната в перспектива до 2080 г., разработени в Националния статистически институт, са съобразени с методологията и количествените хипотези за възпроизводствените процеси на населението, разработени от Евростат. Първият вариант (при хипотеза за конвергентност) се определя като реалистичен и е съобразен с нормативните изисквания на ЕС за демографското и социално-икономическото развитие на страните членки. Вторият вариант се определя като оптимистичен (относително ускоряване) и при него се предполага, че демографските процеси ще протичат при

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

благоприятни социално-икономически условия. Третият вариант се определя като песимистичен (относително забавяне) и развитието на населението е прогнозирано при хипотези за неблагоприятни социално-икономически процеси в региона. По варианти прогнозното развитие на броя на населението на региона към 2035 г. е следното:

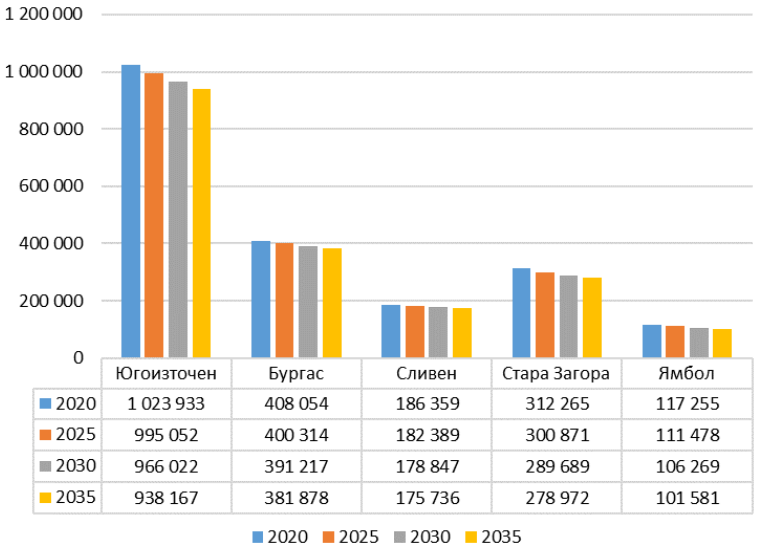
Реалистичен (Конвергентност) – 938 167 д. (2035 г.). Намаление за прогнозния период с 87 766 д., или с 8,4 %, като най-голямо ще е намалението в област Ямбол с 13,4 %.

Таблица 8: Прогноза за населението в Югоизточен регион по области – вариант I реалистичен

Регион/Област	2020	2025	2030	2035
Югоизточен	1 023 933	995 052	966 022	938 167
Бургас	408 054	400 314	391 217	381878
Сливен	186 359	182 389	178 847	175 736
Стара Загора	312 265	300 871	289 689	278 972
Ямбол	117 255	111 478	106 269	101 581

Източник: НСИ

Фигура 5: Демографска прогноза за ЮИР – I вариант

Източник: НСИ

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

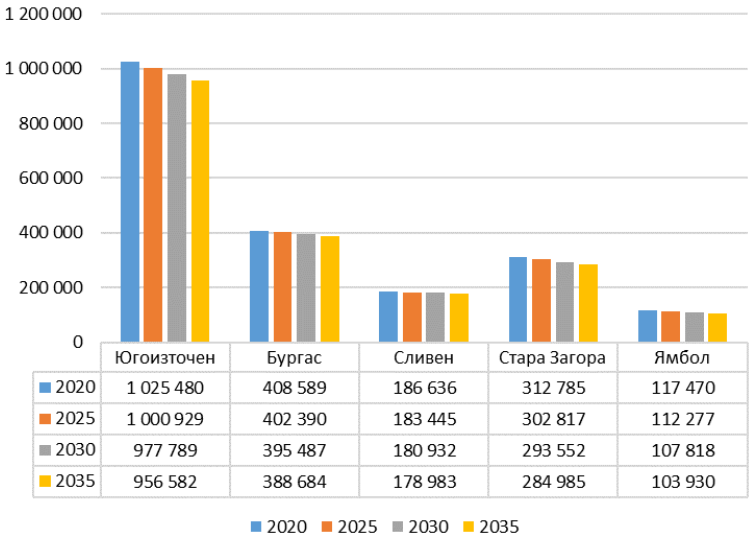
Оптимистичен (Относително ускоряване) – 956 582 д. (2035 г.). Намаление за прогнозния период с 68 898 д., или с 6,7 %.

Таблица 9: Прогноза за населението в Югоизточен регион по области – вариант II оптимистичен

Регион/Област	2020	2025	2030	2035
Югоизточен	1 025 480	1 000 929	977 789	956 582
Бургас	408 589	402 390	395 487	388 684
Сливен	186 636	183 445	180 932	178 983
Стара Загора	312 785	302 817	293 552	284 985
Ямбол	117 470	112 277	107 818	103 930

Източник: НСИ

Фигура 6: Демографска прогноза за ЮИР – II вариант

Източник: НСИ

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

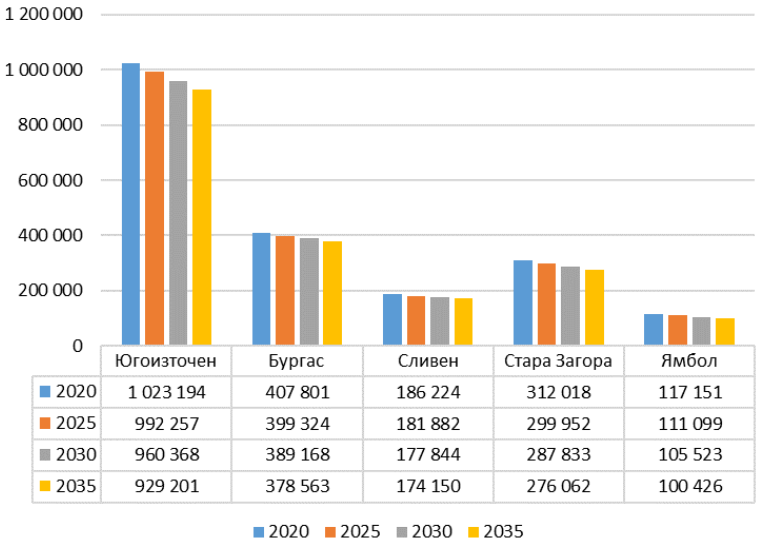
Песимистичен (Относително забавяне) – 929 201 д. (2035 г.). Намаление за прогнозния период съответно с 93 993 д. или с 9,2 %.

Таблица 10: Прогноза за населението в Югоизточен регион – вариант III песимистичен

Регион/Област	2020	2025	2030	2035
Югоизточен	1 023 194	992 257	960 368	929 201
Бургас	407 801	399 324	389 168	378 563
Сливен	186 224	181 882	177 844	174 150
Стара Загора	312 018	299 952	287 833	276 062
Ямбол	117 151	111 099	105 523	100 426

Източник: НСИ

Фигура 7: Демографска прогноза за ЮИР – III вариант

Източник: НСИ

И по трите варианта според направената прогноза населението ще намалява и застарява. Голямата пречка пред икономическия растеж ще бъде значителното свиване на населението като цяло, както и конкретно намаляването на броя на хората в трудоспособна възраст. Въпреки че коефициентите на демографска зависимост в региона остават почти непроменени в дългосрочен план, номинално населението във всички възрастови групи ще се свива чувствително.

Освен намаляване на населението в периода 2020–2035 г. и по трите варианта, прогнозата е за значителни изменения в структурата на населението; ще има по-малко лица в трудоспособна възраст, които ще издържат останалата част от населението.

Абсолютният и относителният дял на населението на възраст над 65 години ще нараства. Очакванията са до 2035 г. този дял да е около 23,0 %. Това пък ще постави под въпрос устойчивостта на осигурителната система: от едната страна ще има много получаващи, а от другата – все по-намаляващ брой работещи, т.е. внасящи осигуровки и данъци.

Застаряването на населението ще увеличава разходите за грижи за старите хора, а незадоволителните условия и недостатъчният капацитет на държавните старчески домове ще наложат необходимостта от създаване на по-добре поддържани частни старчески домове от нов тип.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Влошаването на възрастовата структура на населението ще рефлектира и върху размера и качеството на трудовите ресурси. Застаряването на работната сила в условия на динамичен пазар на труда с постоянно променящи се изисквания към квалификацията и професионалните умения на заетите поражда необходимостта от насърчаване на ученето през целия живот. Застаряващото население ще постави натиск върху публичните разходи за пенсии, здравеопазване и социални грижи.

Поради намаляване на жените в детеродна възраст ще намалява и раждаемостта в абсолютни стойности. Населението до 14 годишна възраст в периода 2020–2035 г. ще намалява, което ще доведе до намаляване броя на учениците в сферата на образованието и ще се наложи закриване на отделни учебни заведения.

Дисбалансът в териториалното разпределение на населението по региони ще продължи, като по вариант реалистичен до 2035 г. в Югоизточния регион населението ще е 14,8 % от общото на страната, докато през 2018 г. то е 14,7 %, или промяната ще е с 0,1 процентни пункта.

Неравномерното разпределение на населението по области ще продължи и през 2035 г. населението в област Бургас ще е 34,0 % от това на региона, докато в област Ямбол ще е само 10,8 %. Още по неравномерно ще бъде разпределението на населението по общини и по отделни селища.

Продължаващото поляризационно демографско развитие на Югоизточния регион ще създава затруднения в бъдещото пространствено планиране на региона, отделните области и общини.

Изводи и тенденции

Текущата демографска ситуация в региона в периода 2011–2018 г. се характеризира с продължаващо намаляване и застаряване на населението, намаляваща раждаемост и задържащо се високо равнище на общата смъртност. Средно годишно населението на Югоизточен регион намалява от отрицателен естествен и механичен прираст с 5 924 души.

Намаляват броят на живородените деца и коефициентът на обща раждаемост. Югоизточният регион е сред регионите с висок отрицателен естествен прираст в ЕС, като през 2018 г. той е минус 5,7 ‰. Механичният прираст в региона е с по-неблагоприятни показатели от средните за страната.

Делът на градското население слабо, но устойчиво се увеличава в рамките на анализирания период, което се предопределя от нарасналата роля на градовете по отношение на възможности за заетост, по-висок жизнен стандарт, по-добър достъп до специализирани и по-качествени здравни услуги, образование, културни прояви, и т.н.

Гъстотата на населението много слабо намалява през 2018 г. спрямо 2011 г. както в региона, така и във всички области от ниво 3 гъстотата на населението намалява много слабо спрямо 2011 г. Задълбочават се сериозните териториални диспропорции в разпределението на населението. По-ясно изразени диференциации са междуобщинските различия.

Според демографската прогноза по трите варианта населението в ЮИР ще намалява и застарява, което ще постави нови предизвикателства пред икономическия растеж. Абсолютният и относителният дял на населението на възраст над 65 години ще нараства до около 23 % през 2050 г. и това ще увеличи натиска върху публичните разходи за пенсии, здравеопазване и социални грижи. Населението до 14-годишна възраст ще намалява, което

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

ще доведе до намаляване броя на учениците в сферата на образованието, ще наложи преструктуриране на съществуващата материална база. Намаляването и застаряването на населението в трудоспособна възраст ще наложи промени във формите на обучение, за да отговорят по-адекватно на потребностите на динамично променящите се пазари на труда.

В областните центрове населението ще бъде с дял над 50 % от това на региона, което ще се дължи основно на град Бургас. Дисбалансът в териториалното разпределение на населението ще продължава и това ще създава затруднения в бъдещото социално-икономическо и пространствено планиране и развитие на региона.

2.3.2. Заетост и безработица

Заетост

Коефициентът на заетост е водещ индикатор за пазара на труда и показва относителния дял на заетите лица от населението в трудоспособна възраст. Заетостта на населението в най-активната възраст (15–64 години) бележи ръст в Югоизточния регион в периода 2011-2018 г. и достига 66,8 % през 2018 г., но изостава малко от средната за страната (67,7 %). На практика заетостта в момента е по-висока от пиковите си нива отпреди кризата през 2008 г. с коефициент на заетост в региона 62,3 %.

Въпреки предприетите мерки и програми за насърчаване на заетостта през последните години, и в частност тази при жените, все още се наблюдава различие в заетостта между двата пола. Заетостта при мъжете е 72,1 %, а при жените –58,5 %. Равнището на заетост сред лицата с основно, начално и по-ниско образование е значително по-ниско от общото равнище на заетост.

Сред статистическите региони в България Югоизточният регион има висока заетост. През 2018 г. коефициентът на заетост (15–64 навършени години) е 66,8 %, като след него са Северозападният, Северният централен и Североизточният регион. Разликата между равнищата на заетост в най-добре представилия се регион (Югозападния) и Югоизточния достига 7,0 процентни пункта.

На областно ниво най-висока е заетостта в силния икономически център област Стара Загора (71,0 %), изоставане има в областите Сливен (61,2 %) и (Ямбол 62,3 %). Разликата между равнищата на заетост в най-добре представената област Стара Загора и изоставащата област Сливен е 9,8 процентни пункта.

Таблица 11: Заети лица и коефициенти на заетост на населението на 15–64 навършени години

Регион/Област	Заети лица – хил.				Коефициенти на заетост – %			
	2011	2016	2017	2018	2011	2016	2017	2018
Общо	2 927,5	2 954,3	3 073,4	3 068,9	58,4	63,4	66,9	67,7
Югоизточен	417,1	420,4	437,6	438,5	57,7	62,3	65,7	66,8
Бургас	158,1	173,4	175,1	179,9	55,3	63,6	64,8	67,4
Сливен	69,5	70,4	69,3	71,0	53,7	58,9	58,9	61,2
Стара Загора	138,3	125,6	142,1	141,8	62,4	61,1	70,1	71,0
Ямбол	51,3	50,9	51,1	45,8	59,9	66,2	67,9	62,3
Северозападен	289,9	260,4	268,6	266,3	53,6	54,8	57,9	58,8
Северен централен	318,0	320,4	325,6	323,7	54,9	61,5	63,7	64,6

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Регион/Област	Заети лица – хил.				Коефициенти на заетост – %			
	2011	2016	2017	2018	2011	2016	2017	2018
Североизточен	370,5	391,7	402,2	397,0	55,8	62,9	65,4	65,4
Югозападен	973,6	981,4	1 020,8	1 034,3	65,0	68,7	72,1	73,8
Южен централен	558,4	580,1	618,6	609,2	55,5	61,9	67,0	66,8

Източник: НСИ

Един от основните показатели на „Европа 2020“ – заетост от населението на възраст 20–64 навършени години[13], се следи само на ниво регион (NUTS 2). Този показател за по-стеснената група от 20–64 години (наблюдавана от ЕВРОСТАТ) в периода 2011–2018 г. в Югоизточния регион бележи значително увеличение от 62,0 % през 2011 г. до 71,7 % през 2018 г. По статистически региони за 2018 г. стойностите са следните:

Таблица 12: Заети лица и коефициенти на заетост на населението на 20–64 навършени години

Регион	Заети лица – хил.				Коефициенти на заетост %			
	2011	2016	2017	2018	2011	2016	2017	2018
Общо	2 917,6	2 943,0	3 058,4	3 054,6	62,9	67,7	71,3	72,4
Югоизточен	415,8	418,5	435,1	436,5	62,0	66,7	70,3	71,7
Северозападен	289,3	259,7	267,1	265,3	58,0	59,1	62,6	63,6
Северен централен	316,1	319,3	324,4	321,8	59,4	65,4	67,6	69,1
Североизточен	368,5	389,4	399,6	394,6	60,2	67,0	69,8	70,2
Югозападен	971,1	978,2	1 016,5	1 028,7	69,6	73,1	76,7	78,3
Южен централен	556,8	577,9	615,6	607,7	60,1	66,1	71,3	71,4

Източник: НСИ

На ниво регион (NUTS 2), на база на този показател с най-добър коефициент се характеризира Югозападният регион, следван от Югоизточния регион. Разликата между коефициентите на заетост в най-добре представения регион (Югозападния) и Югоизточния регион е 6,6 процентни пункта.

Има вероятност приетата *национална цел на страната по „Европа 2020“ – 76,0 %* до 2020 г., да бъде изпълнена поради добрите показатели на региона.

По-нататъшното повишаване на заетостта ще зависи от активизирането на икономически неактивните лица и тяхната (пре)квалификация, както и от обръщането на тенденцията към нетна емиграция и внос на работна ръка от чужбина.

Безработица

Коефициентът на безработица представлява относителният дял на безработните лица от икономически активното население (работната сила). Високата безработица, както и дългосрочната, влияят отрицателно върху икономиката и пораждат социални проблеми, бедност и социално изключване.

През 2018 г. коефициентът на безработицата в Югоизточния регион сред населението на 15–64 навършени години намалява значително с 6,1 процентни пункта в сравнение с 2011 г.,

[13] Национална цел: Заетост до 76,0 % от населението на възраст 20–64 години

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

като достига 5,3 %. Регионът е на едно от водещите места по ниска безработица, като само Югозападният и Южният централен регион имат по-добри показатели. Разликата между коефициента на най-добре представилия се регион (Югозападния) и Югоизточния регион е 2,8 процентни пункта.

На областно ниво коефициентът на безработица е най-нисък в област Стара Загора (2,3 %), значително изоставане има в област Сливен (9,9 %). Разликата между равнищата на безработица в най-добре представената област Стара Загора и най-изоставащата област Сливен е 7,6 процентни пункта.

Таблица 13: Безработни лица и коефициенти на безработица на населението на 15–64 навършени години.

Регион/Област	Безработни лица – хил.				Коефициенти на безработица %			
	2011	2016	2017	2018	2011	2016	2017	2018
Общо	374,8	245,3	204,1	170,8	11,4	7,7	6,2	5,3
Югоизточен	54,9	36,4	33,4	25,5	11,6	8,0	7,1	5,5
Бургас	23,0	17,1	16,7	10,1	12,7	9,0	8,7	5,3
Сливен	14,1	7,1	8,1	7,8	16,8	9,2	10,4	9,9
Стара Загора	9,4	8,0	4,4	(3,4)	6,4	6,0	3,0	(2,3)
Ямбол	8,4	4,2	4,2	4,2	14,0	7,6	7,7	8,3
Северозападен	42,7	31,5	34,6	34,4	12,8	10,8	11,4	11,5
Северен централен	46,8	33,3	24,6	23,5	12,8	9,4	7,0	6,8
Североизточен	67,8	42,6	41,8	31,8	15,5	9,8	9,4	7,4
Югозападен	79,1	56,7	35,0	28,4	7,5	5,5	3,3	2,7
Южен централен	83,5	44,8	34,7	27,2	13,0	7,2	5,3	4,3

Източник: НСИ, Агенция по заетостта

Въпреки намаляването на безработицата има общини с много висока безработица. Средногодишните данни за 2018 г. показват, че в региона има 4 общини, в които безработицата е между 20 % и 40 %. Запазва се дългогодишната тенденция общините с най-високо равнище на годишна безработица да са съсредоточени предимно в областите Сливен (2) и Стара Загора (2).

Общините с висока безработица са отдалечени от водещите икономически центрове и традиционните потоци на ежедневна трудова миграция или се характеризират с ниско ниво на образование и квалификация на работната сила. Комбинацията от тези неблагоприятни фактори има неблагоприятен ефект върху общия икономически растеж и върху местните трудови пазари и показва трайна изолация от протичащите процеси на национално ниво[14].

В демографските и икономическите показатели съществуват много големи диспропорции между общините в една област. Така например безработицата в област Стара Загора е 2,3 %, в община Стара Загора е 2,7 %, а в общините Братя Даскалови и Николаево е над 10 пъти по-голяма – съответно 31,6 % и 28,7 %. Подобни проблеми имат и други области на региона с големи разлики между периферните общини и общината, в която е разположен областният център. Последствията са струпване на население в областния център или още по-голямо обезлюдяване на общините. **В малките населени места няма капиталовложения,**

[14] https://www.regionalprofiles.bg/bg/

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

най-големият „инвеститор“ са общините, които чрез временни програми се опитват да намалят безработицата. По тези места почти липсват форми на индустрия.

Изводи и тенденции

Основните изводи показват, че през 2018 г. се отбеляза повишаване на коефициента на заетост сред най-активното население, това на 15–64 години. Един от основните показатели на „Европа 2020“ – заетост от населението на възраст 20–64 навършени години, има позитивни стойности и в периода 2011–2018 г. нараства с 9,7 процентни пункта. Безработицата в повечето области приближава рекордно ниските нива от 2008 г., но все още има 1 област (Сливен), в която коефициентът е почти двуцифрен, а в 4 общини с много висока безработица тя е над 20 %. Тези общини с най-високо равнище на годишна безработица са съсредоточени в областите Сливен и Стара Загора. Запазва се и тенденцията на големи разлики между периферните общини и общината на областния център.

Според *прогнозите за населението* на Евростат в държавите членки на ЕС, броят на лицата в трудоспособна възраст в България ще продължи да намалява и в бъдеще[15]. Това е основният фактор, който ще окаже влияние върху намаляването на работната сила в региона. Според прогнозите за търсенето и предлагането на труд на Cedefop, до 2025 г. се очаква намаление както на работната сила в България, така и на заетостта. Намалението ще продължи до 2050 г. и ще засегне всички региони.

Според прогнозите на Cedefop[16] по **сектори на икономиката** ще се наблюдава нарастване на заетостта в икономическите дейности в сектор „Услуги“, докато в икономическите дейности от сектор „Индустрия“ и сектор „Селско стопанство“ ще има намаление. С най-бързи темпове до 2025 г. и в периода до 2050 г. ще се повишава търсенето на специалисти в бизнес услугите, научните и техническите дейности, здравеопазването и социалните дейности и информационните и комуникационните технологии.

2.3.3. Структура и териториални измерения на регионалната икономика

Анализът на икономическото развитие на Югоизточния регион има за цел да сравни състоянието на икономиката във водещите сектори общо за региона и в частност на съставните му области (ниво 3), съпоставяйки основни икономически показатели, привлечените чуждестранни инвестиции, научно-изследователската дейност и иновациите, развитието на малките и средните предприятия. За изследване на икономическото развитие са използвани основите икономически показатели за брутен вътрешен продукт, брутна добавена стойност, производителност на труда, разходи за придобиване на ДМА, инвестиции в НИРД и участие в нея, привлечени чуждестранни преки инвестиции. Някои от сравненията използват данни за 2010 г., т.е. усреднени данни от последната икономическата статистика на Регионалния план за развитие на ЮИР 2014–2020 г., като по този начин може да се проследи напредъкът в развитието на икономиката му като цяло, така и в секторен план.

Брутен вътрешен продукт

Брутният вътрешен продукт (БВП) обозначава измерването на общата стойност на стоките (продукти) и услугите, произведени в определена териториална област, през

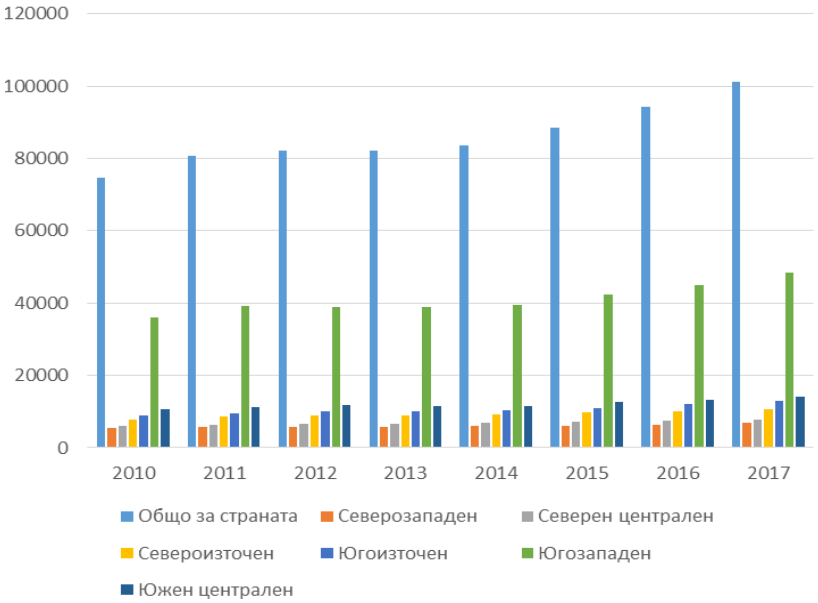
[15] ЕВРОСТАТ публикува прогнози за населението на държавите членки до 2080 г.
[16] Развитие на професионалното обучение (ЕЦРПО/Cedefor)

определен период (обикновено една година), преди амортизация. Това е един от начините за измерване на националния приход и продукция.

Анализът на териториалните различия по отношение на БВП в Югоизточния регион е извършен на база сравнения на показателите брутен вътрешен продукт по териториални единици за статистически цели и брутен вътрешен продукт на човек от населението.

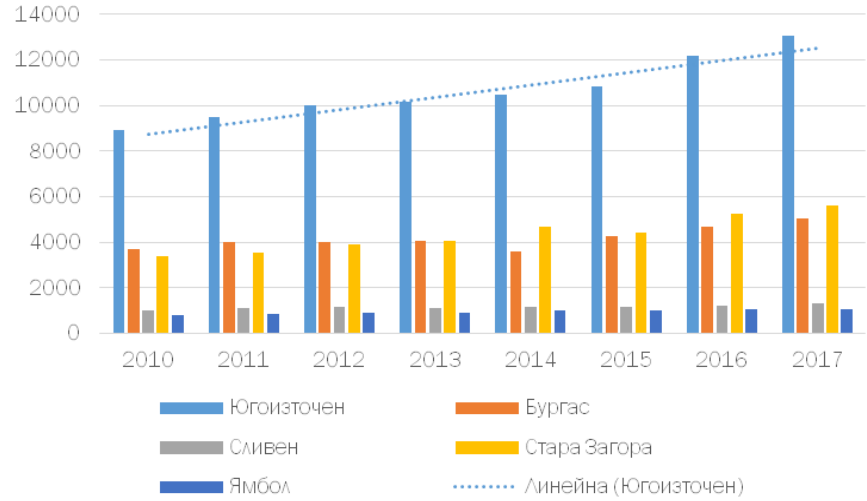
Разгледан в национален план, Югоизточният регион е с 12,9 % принос в БВП за 2017 г., като по този показател е изпреварен от Югозападния и Южния централен регион. Тези показатели са постоянни за целия период на изследване.

Фигура 8: БВП по текущи цени в регионите от ниво 2 (2010–2017 г.), млн. лв.

Източник: НСИ, обработка НЦТР

Фигура 9: БВП по текущи цени на области от ЮИР (2010–2017 г.), млн. лв.

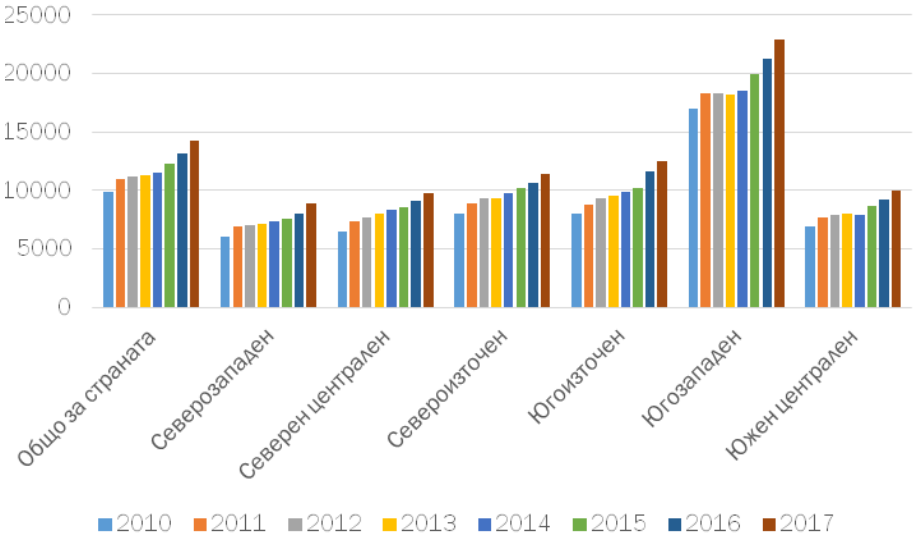
Източник: НСИ, обработка НЦТР

Отчетлива е разликата между областите Стара Загора, Бургас, и Сливен и Ямбол, но анализът показва положителни тенденции в последните две години и нарастване на

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

стойността на показателя БВП за всички области в Югоизточен регион. По показателя БВП на човек от населението регионът изостава само от Югозападен регион.

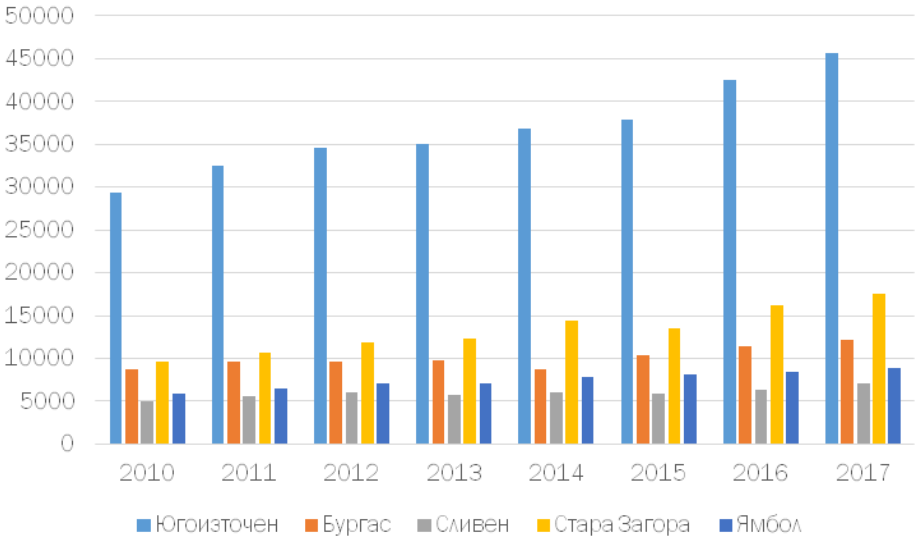
Фигура 10: БВП на човек от населението по региони от ниво 2 за периода 2010–2017 г.

Източник: НСИ, обработка НЦТР

Във вътрешнорегионален план този показател, със съответния дял, е разпределен в съставните области както следва: област Стара Загора – 38,4 %; област Бургас – 26,8 %; област Ямбол – 19,4 % и област Сливен – 15,4 %.

Фигура 11: БВП на човек от населението (2010–2017 г.) по области, лв.

Източник: НСИ, обработка НЦТР

Производителността на труда е съставен икономически показател, който съпоставя постигнатия резултат (новосъздаден продукт) с вложения трудов фактор при осъществяването на икономическа активност на проучваната икономическа територия за определен период. Производителността на труда е измерена като съотношение на създадения номинален БВП и броя на заетите в периода 2010–2017 г. За ЮИР в цитираните години тя има следните характеристики:

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Таблица 14: Производителност на труда

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Р. България	20 747	22 913	23 874	23 312	24 443	25 701	27 179	28 662
ЮИР	18 097	19 605	211 250	21 003	22 522	23 358	25 802	27 250

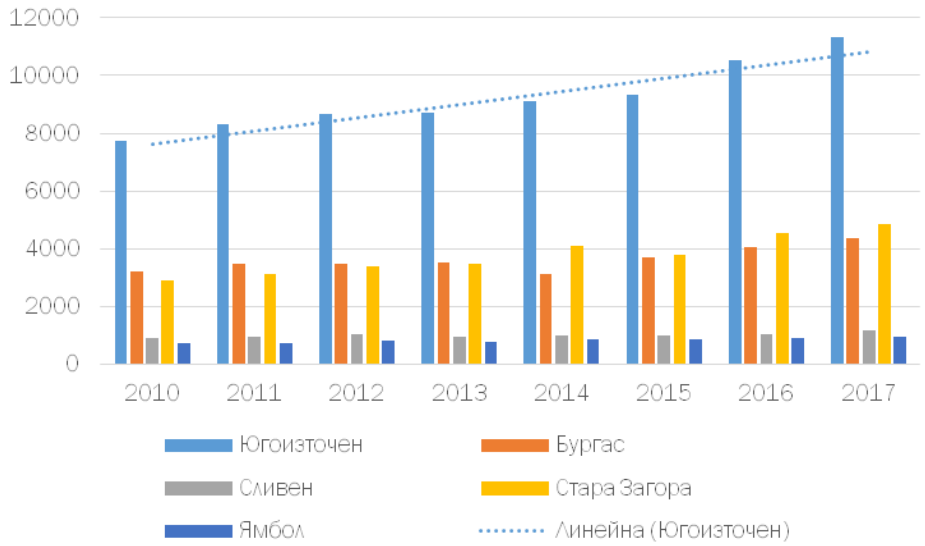
Източник: НСИ, обработка НЦТР

По този показател регионът е изпреварен само от ЮЗР. По области в Югоизточен регион стойността на показателя за последната година е както следва: Бургас – 41 034 лв.; Сливен – 10 839 лв.; Стара Загора – 45 715 лв. и Ямбол – 8 768 лв.

Брутна добавена стойност

Показателят брутна добавена стойност (БДС) характеризира секторната структура на икономиката. Неговата динамика в годините е проследена въз основа на анализа на показателите за продукция по базисни цени (преди начисляването на данъци върху продуктите и услугите, включително субсидиите върху продуктите и услугите) и междинните производствени разходи по цени на купувач. Открояват се областите Стара Загора и Бургас, а с най-нисък показател е област Ямбол.

Фигура 12: Брутна добавена стойност (2010–2017 г.) млн. лв. по области в ЮИР

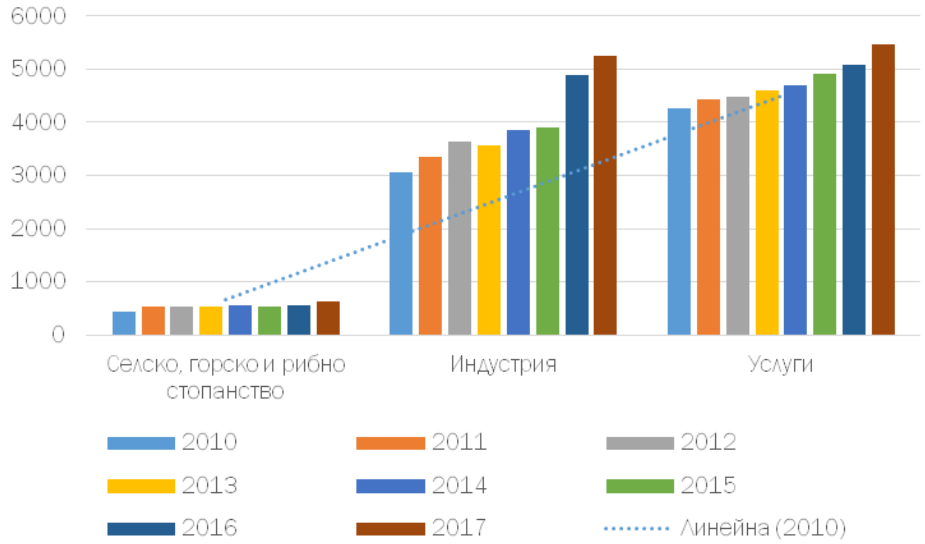

Източник: НСИ, обработка НЦТР

Секторната динамика на БДС, определя и приоритетното развитие на икономическите дейности в региона. Тя е разгледана както по години общо за региона, така и в четирите области на ЮИР за същия времеви хоризонт.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

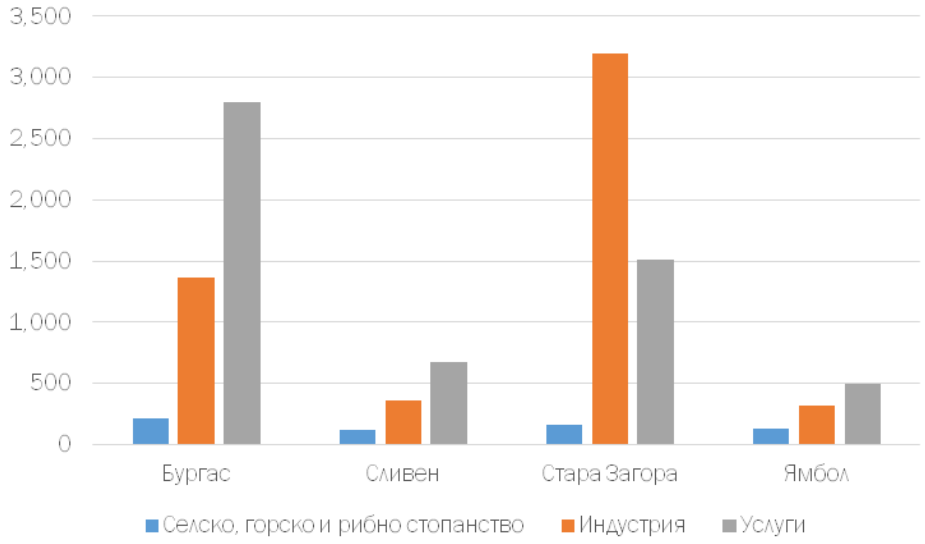
Фигура 13: Динамика на БДС по сектори и години в %

Източник: НСИ, обработка НЦТР

За разлика от останалите региони от ниво 2, в Югоизточния регион за последните две години вторичният сектор „Индустрия“ се доближава по параметри до сектора „Услуги“, което е положителна тенденция, като се има предвид, че в третичния сектор са включени и две от най-активно развиващи се дейности – „ресторантьорство и хотелиерство“ и „транспорт“.

Фигура 14: Развитие на икономическите сектори по области (ниво 3) за 2017 г.

Източник: НСИ, обработка НЦТР

Първичен сектор (селско, горско и рибно стопанство)

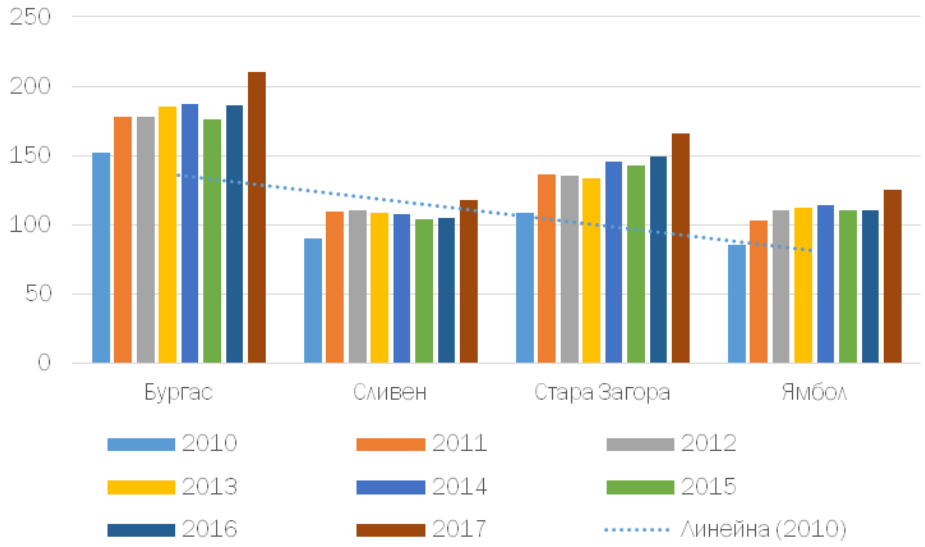
Анализът на данните за участие на аграрния сектор в БДС на региона показва, че това е допълваща икономическа дейност за региона и в същото време в ЮИР има силно развити аграрни области и общини. Регионът разполага със 17,6 % от земеделските и 18,1 % от горските територии на страната. В обхвата на Югоизточния регион земеделските територии са 57,3 %, а горските – 35,2 % от територията на региона. Използваемите земеделски площи

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

в региона са 736 394,81 ha или 19,6 % от тези на страната[17]. Обработваемата земя е 617 015,56 ha или 19,0 % от тази на страната. Напоряваните територии са 2,1 % от използваемата земеделска площ, което е близо до средното за страната (2,4 %). Регистрираните земеделски стопанства за 2016 г. са 24 907, като техният брой е намалял спрямо 2010 г. (41 675) за сметка на уедряването на обработваните площи. По данни от Годишния доклад за състоянието и развитието на земеделието на МЗХГ от 2019 г., регистрираните земеделски стопани в ЮИР са общо 87 128 души[18].

С най-висок принос в произведената продукция на сектора[19] е област Бургас с 34 %, следвана от област Стара Загора с 26,8 %, област Ямбол с 19,1 % и област Сливен с 19,1 %.

Фигура 15: Първичен сектор по области в ЮИР (2010–2017 г.)

Източник: НСИ, МЗХГ

По отношение на растениевъдството[20], регионът е водещ в страната по площи за отглеждане на твърда пшеница, в т.ч. трети по площи за царевица за зърно, на второ място в национален мащаб по площи за отглеждане на пресни зеленчуци.

Животновъдството има допълваща функция. По отношение на основните групи животни в региона се отглеждат 109 075 говеда – 18,4 % от тези в страната, което отрежда второ място на региона по този показател. Същото важи и за отглежданите овце. Като значителен дял в национален мащаб може да се отчете и броят на отглежданите свине – 25,8 %. В добри позиции са и дейностите, свързани с отглеждане на птици и пчелни семейства.

По данни на Доклада на МЗХГ от 2019 г., общата площ на горските територии в ЮИР в сравнение с предходната година се увеличава предимно поради самозалесяване и вследствие на устройството на неустроени досега гори.

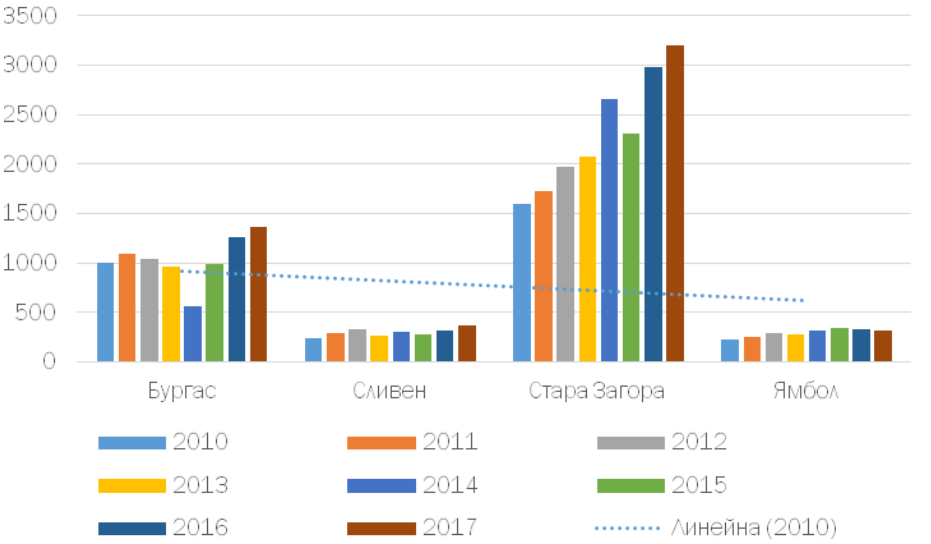
За 2017 г. разходите за придобиване на ДМА в първичния сектор са 270 826 хил. лв. Броят на заетите в отрасъла за 2017 г. е 99 983 души.

[17] МЗХГ, Агростатистика № 348/юни 2018 г.
[18] https://www.mzh.government.bg/media/filer_public/2019/11/29/agraren_doklad_2019.pdf
[19] По данни на НСИ 2017 г.
[20] Агростатистика – Таблица 2.2. Използване на земята

Индустрия (вторичен сектор)

За 2017 г. вторичният сектор е с 46-процентен дял в икономиката на региона, което е нехарактерно за останалите региони от ниво 2. За изследвания период 2010–2017 г. основните центрове на индустрията са областите Стара Загора и Бургас, докато областите Сливен и Ямбол са с колебливо поведение по отношение на стойностите на БДС.

Фигура 16: Динамика на БДС на вторичния сектор (2010–2017 г.) млн. лв.

Източник: НСИ, обработка НЦТР

Област Стара Загора доминира в сектор „Индустрия“, като за 2017 г., делът ѝ в БДС на региона е 61 % срещу 26 % на област Бургас и съответно 7 и 6 % за областите Сливен и Ямбол.

Основните икономически дейности в региона включват производства от областите въгледобив и производство на електроенергия; производство на въоръжение и боеприпаси; на рафинирани нефтопродукти; на електрически съоръжения за двигатели и за превозни средства; на камгарни вълнени и тип вълнени тъкани, на класически (машинно или ръчно плетени) пуловери, жилетки и други подобни изделия; производства в областта на хранително-вкусовата промишленост; корабостроенето, пътното и гражданското строителство; машиностроенето и металообработката, шивашката промишленост и други.

Заетите в сектора за 2017 г. са над 123 000 души, като в региона действат 58 предприятия от водещите 500 предприятия по брой заети лица.

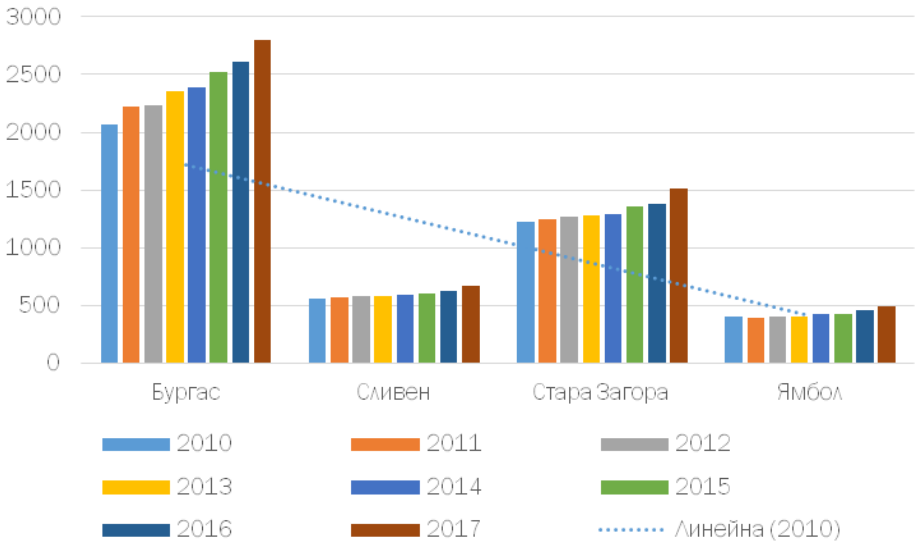
Услуги (третичен сектор)

Секторът на услугите е най-динамично развиващият се сектор на икономиката. Неговият дял в БДС на региона за 2017 г. е 48,0 %, като в национален план участието му е 6,7 %.

Анализът на динамиката в развитието на сектора по години и съставни области показва плавното повишаване на стойностите на изследваните показатели.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Фигура 17: Дял на услугите в развитието на икономиката на ЮИР по области (2010–2017 г.)

Източник: НСИ, НЦТР

Област Бургас изпреварва следващата област Стара Загора почти два пъти и областите Сливен и Ямбол от четири до почти шест пъти. Причините за това са много, но главно тук се отразява делът на туризма, на транспорта и други дейности от обслужващата сфера.

Изводите от структурния анализ на икономиката на Югоизточен регион показват, че съществуват тайно установени пропорции в развитието на трите икономически сектора, които ще се запазят и през новия планов период.

Туризъм

Важно място в стопанската структура на Югоизточния регион има туризмът. Основните фактори за неговото развитие са атрактивността на природните обекти (плажни ивици, морска вода и др.), антропогенните ресурси (църкви и манастири, исторически местности и др.), наличието на разнообразни производства на храни и напитки и др. Развити са както международният, така и вътрешният рекреационен туризъм. Тук се намира най-големият туристически комплекс в България – „Слънчев бряг“, както и едни от предпочитаните туристически комплекси – „Дюни“, „Елените“, „Перла“. Богатите на история полиси Несебър и Созопол и традиционните малки градове и села по крайбрежието са предпочитана дестинация за много туристи.

По данни за 2021 година в региона са съсредоточени 29.1 % от местата за настаняване, 40,2 % от легловата база и се формират 37.8 % от приходите от нощувки в отрасъл туризъм в национален мащаб.

През последните няколко години се отбелязва бързото туристическо усвояване на най-южните части от Черноморското крайбрежие, което спомага за съживяването им в стопанско и демографско отношение, но създава и някои екологични проблеми.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Таблица 15: Туризъм характеристики – места за настаняване с 10 и повече легла 2021 г.

Район, област	Приходи от нощувки в места за настаняване - общо	Легла в места за настаняване	Места за настаняване
	Левове	брой	брой
Южен централен	117 302 929	33 419	735
Кърджали	5 470 063	2 205	68
Пазарджик	28 930 704	4 563	58
Пловдив	48 470 446	12 129	262
Смолян	28 714 700	1 2807	311
Хасково	5 717 016	1 715	36

Източник: НСИ, Обработка НЦТР

Въпреки интензивното туристическо развитие на крайбрежието, на територията на ЮИР има неусвоени ресурси и ненапълно използвани възможности. Към недостатъчно усвоените туристически ресурси на крайбрежието следва да бъдат посочени минералните извори, които позволяват съчетание на климато- и балнеолечение (Поморие, Бургас, Сливенски и Новозагорски минерални бани, Павел баня и др. след подходяща реклама и нови бази биха привлекли и много чуждестранни туристи). На територията на региона съществуват и много други природни и антропогенни зони и фактори: регионите на Източна Стара планина – архитектурните селища, шедьоври в т. нар. Камчийско селищно средоточие (Жеравна, Котел, Ичера). Районът на Странджа с мегалитните си комплекси и нестинарското наследство все още не допринасят за валоризацията на уникалното си богатство. Недобре развит и рекламиран е винения и селски туризъм.

Признаването на Роза Дамасцена за част от недвижимото културно наследство на ЮНЕСКО допълнително ще повиши посещаемостта в Туристически район „Долината на розите“ с център град Казанлък.

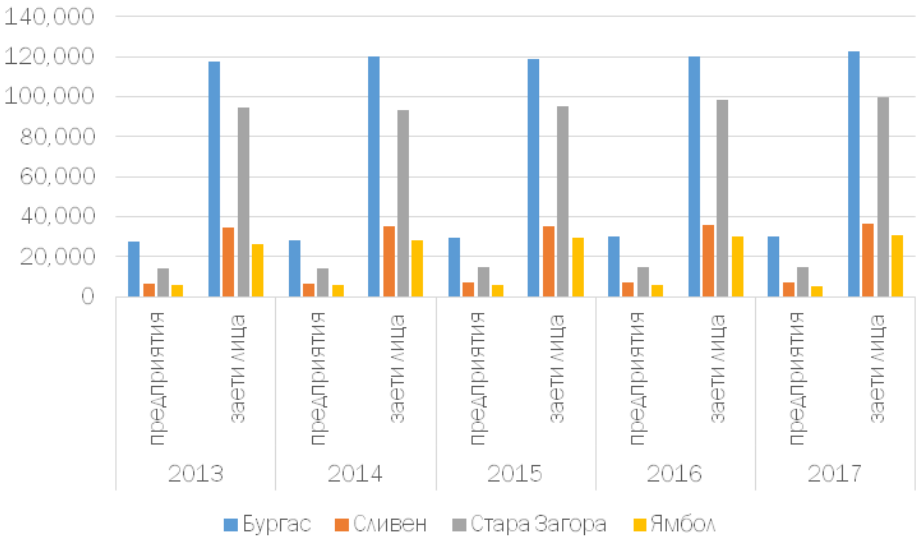
Демография на предприятията

Изследването на демографията на предприятията от Югоизточен регион показва известно нарастване на техния брой от общо 57 408 с 289 894 заети през 2017 г. на 58 304 предприятия през 2018 г.[21]

[21] По данни на НСИ от 29.11.2019 г.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

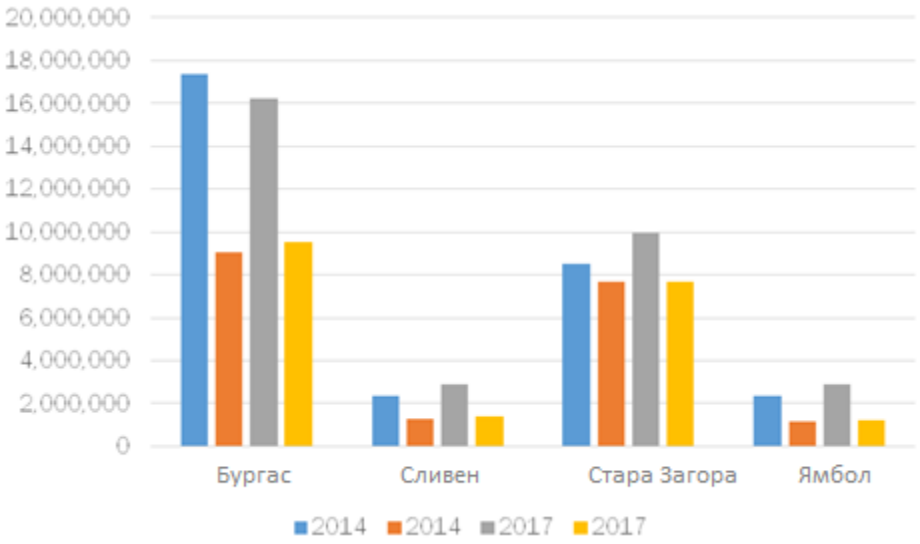
Фигура 18: Брой на предприятията и заетите лица (2013–2017 г.) по области в ЮИР

Източник: НСИ, обработка НЦТР

По отношение на показателите „нетни приходи от продажби“ и „дълготрайни материални актива“ водеща е област Бургас, следвана от област Стара Загора. С най-ниски показатели и много близки по стойност са областите Сливен и Ямбол.

Фигура 19: Нетни приходи от продажби и ДМА, 2014 г., 2017 г. по области в ЮИР – хил. лв.

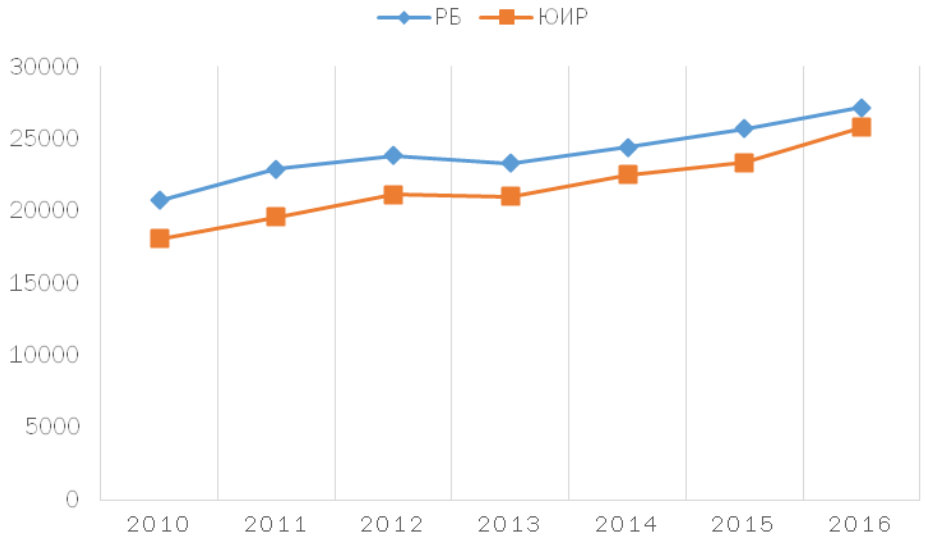

Източник: НСИ, обработка НЦТР

За 2017 г. нетните приходи от продажби на жител от региона са 30 755 лв., което е значително под средното за страната – 38 271 лв. Производителността на труда е друг съществен икономически показател, при който за анализирания период Югоизточният регион показва плавно повишение.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Фигура 20: Производителност на труда –лева 2010–2016 г.

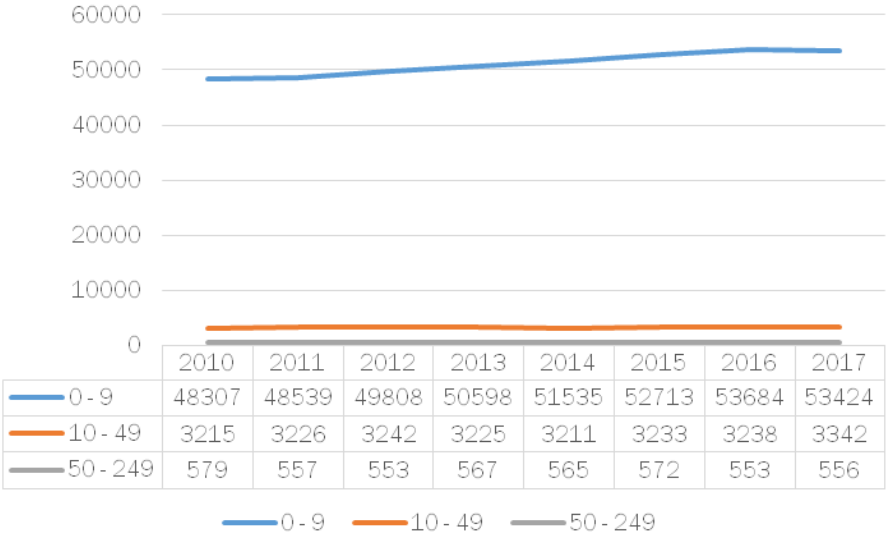

Източник: НСИ, обработка НЦТР

Средногодишните разходи за придобиване на ДМА в региона за периода 2013–2017 г. са 2 387 251 хил. лв., като област Бургас е най-активна в тази насока.

Анализът на МСП е основен, тъй като те във всички региони се възприемат като гръбнак на регионалната икономика с високия относителен дял на предприятията и на заетите лица в тях.

Фигура 21: Брой на МСП в периода 2010–2017 г.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
0 - 9	48307	48539	49808	50598	51535	52713	53684	53424
10 - 49	3215	3226	3242	3225	3211	3233	3238	3342
50 - 249	579	557	553	567	565	572	553	556

Източник: НСИ, обработка НЦТР

Характерно за региона е, че малките и средни предприятия съставляват 99,9 % от всички стопански субекти на територията на ЮИР. По данни на НСИ от края на 2019 г. в предходната година регионът се нарежда на трето място в страната след Югозападен и Южен централен регион по брой на предприятията в нефинансовата сфера.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

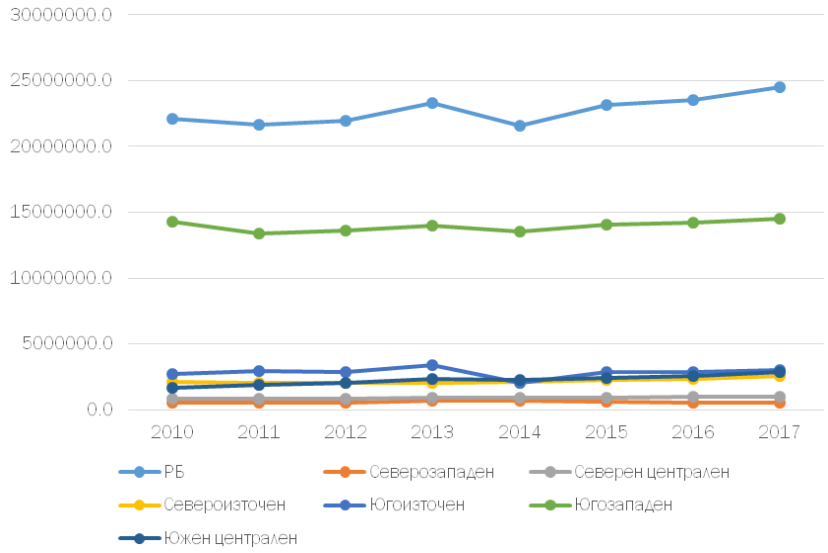
Важен фактор за развитието на икономиката в съвременните условия е състоянието на НИРД. Към 2017 г. в региона са регистрирани 2 119 души, заети с тази дейност, като те представляват 6,8 % от заетите с научни изследвания и иновации в страната, като по този показател регионът заедно със Северен централен регион изпреварва само Северозападен регион. Половината от заетите в НИРД работят в икономически структури, а другата половина в държавни учреждения – специализирани институти и висши учебни заведения.

Чуждестранни преки инвестиции

Чуждестранна пряка инвестиция е всяко вложение, което включва дългосрочни отношения, отразяващи дълготрайния интерес на резидент на чуждестранна икономика (чуждестранен пряк инвеститор) в предприятие – резидент на българската икономика (инвестиционно предприятие).

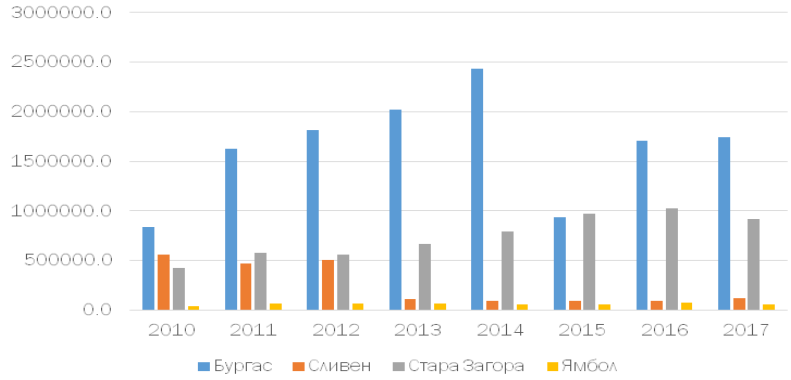
Обемът на ЧПИ за периода 2010–2017 г. показва слабо нарастване в обхвата на ЮИР, но заедно с това изравняване на позициите с Южен централен регион, който в периода до 2013 г. е бил с по-неблагоприятни показатели.

Фигура 22: ЧПИ по региони от ниво 2 (2010–2017 г.) в хил. евро

Източник: НСИ, обработка НЦТР

Фигура 23: ЧПИ по области от ЮИР 2010–2017 г. в хил. евро

Източник: НСИ, обработка НЦТР

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

www.eufunds.bg www.bgregio.eu

В национален мащаб по показателя ЧПИ с натрупване все още се приема, че ЮИР е изпреварен единствено от ЮЗР, а между областите водеща е област Бургас, която изпреварва значително останалите области от региона. След слабите стойности в област Стара Загора, след 2014 г. отново се отбелязва лек спад в ЧПИ през 2017 г.

2.4. Общи характеристики и тенденции в развитието на публичните услуги

Здравеопазване

Лечебни и здравни заведения

Системата на здравеопазване в региона се осъществява от две нива – извънболнична и болнична помощ. В извънболничната част на системата дейностите се осъществяват от амбулатории за първична и за специализирана медицинска помощ, медико-диагностични лаборатории, дентални центрове и амбулатории за здравни грижи. Това е първото ниво на системата, което е непосредствено до хората в общините и в малките населени места. За регионите от ниво 2 и ниво 3 (областите) от значение е и второто ниво на системата – болничната помощ“.

В Югоизточния регион заведенията за болнична помощ включват болници, центрове за кожно-венерически заболявания, центрове за психично здраве и комплексни онкологични центрове. Съгласно Закона за лечебните заведения[22] болниците са многопрофилни и специализирани.

През 2018 г. инфраструктура на болничната помощ в ЮИР включва **46 болнични заведения** с 6 805 легла, което представлява 13,3 % от болничните заведения и 12,8 % от болничните легла в страната. В три региона от ниво 2 – Югоизточен регион (46 бр. здравни заведения), Южен централен регион (72 бр.) и Югозападен регион (101 бр.) са концентрирани общо 219 здравни заведения за болнична помощ или 63,3 % от общия брой болнични заведения, докато в регионите от Северна България са съсредоточени само 106 здравни заведения за болнична помощ или 30,6 % от здравните заведения в страната.

На ниво област основната част от болничните заведения е концентрирана в 2 области: Бургас и Стара Загора, където по последни данни на НСИ към 31.12.2018 г. е концентрирано 72,38 % от населението на ЮИР. В двете области болничните заведения са 34, което представлява 73,9 % от общия брой на болничните заведения на територията на региона. В област Ямбол са съсредоточени 4 болнични заведения, което е 8,7 % от общия брой за региона. На ниво община в област Ямбол общински болници има в гр. Ямбол (2) и гр. Елхово (1).

Таблица 16: Лечебни заведения за болнична помощ в ЮИР към 31.12.2018 г.

Регион/Област	Болнични заведения					
	общо		в това число:			
			Многопрофилни болници		Специализирани болници	
	брой	легла	брой	легла	брой	Легла
България	**346**	**53 173**	**185**	**37 489**	**137**	**13 438**
Югоизточен	**46**	**6 805**	**24**	**4 203**	**16**	**2 114**

[22] Обн. ДВ бр. 62/1999 г., изм. и доп. ДВ бр. 42/28.05.2019 г.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Регион/Област	Болнични заведения					
	общо		в това число:			
			Многопрофилни болници		Специализирани болници	
	брой	легла	брой	легла	брой	Легла
Бургас	20	2 910	9	1 407	8	1 205
Сливен	8	1 064	4	900	3	154
Стара Загора	14	2 421	8	1 524	4	717
Ямбол	4	410	3	372	1	38
Северозападен	40	5 779	28	4 636	9	943
Северен централен	34	5 213	16	3 288	13	1 402
Североизточен	32	4 932	14	3 606	16	1 041
Югозападен	101	15 036	45	10 227	53	4 624

Източник: НСИ

В периода 2021–2027 г. Министерството на здравеопазването ще насочи усилия към повишаване на качеството на психично-здравните грижи в региона, както и към модернизирането, ремонта и обновлението на сградния фонд в държавните психиатрични болници. За модернизирането на материално-техническата база на държавните лечебни заведения ще бъде необходимо осъвременяване и на медицинската апаратура. Към държавните лечебни заведения ще бъдат изградени хосписи.

Болнични легла

Осигуреността на населението в Югоизточния регион с болнични легла в края на 2018 г. е 659 на 100 000 души от населението, при 565 през 2011 г. Болничните легла в този регион са 12,8 % при 10,9 % в Северозападния регион, 9,8 % в Северния централен регион, 9,3 % в Североизточния регион, 28,3 % в Югозападния регион и 21,9 % в Южния централен регион, или общо 92,9 %. Останалите 7,1 % от леглата са във ведомствени болници. По отношение на показателя брой болнични легла на 100 хил. жители през 2018 г. Югоизточният регион е с едни от най-неблагоприятните показатели за страната.

На ниво област Югоизточен регион е с големи междуобластни различия. Разликата между област Ямбол (345 болнични легла на 100 000 души) и област Стара Загора (765 болнични легла на 100 000 души) е 420 пункта.

Таблица 17: Осигуреност на населението с болнични легла в ЮИР

Регион/Област	Болнични легла на 100 000 души			
	2011	2016	2017	2018
Общо за страната	**647**	**730**	**748**	**760**
Югоизточен	**565**	**644**	**658**	**659**
Бургас	485	626	683	709
Сливен	521	538	565	571
Стара Загора	785	838	794	765
Ямбол	332	356	361	345
Северозападен	643	725	776	779
Северен централен	579	640	650	665
Североизточен	480	502	513	531
Югозападен	635	692	702	715

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Регион/Област	Болнични легла на 100 000 души			
	2011	2016	2017	2018
Южен централен	654	793	819	826

Източник: НСИ, обработка НЦТР

Данните показват неравномерното разпределение на болничните легла в лечебните заведения, разположени в Северна и Южна България, а *водещ приоритет в областта на здравеопазването трябва да бъде осигуряването на равни възможности за достъп до здравни услуги на хората,* включително и на живеещите в малки, отдалечени от градските центрове места. Тази констатация налага прилагането на целенасочена политика по отношение на здравната инфраструктура и по-ясно очертаване на населените места, за които достъпът до обща и специализирана здравна помощ е затруднен поради неравномерно разпределената към настоящия момент здравна инфраструктура.

Заведения за извънболнична помощ

Към 31.12.2018 г. **заведенията за извънболнична помощ** в региона са 270 с 234 легла за краткосрочно наблюдение и престой, което представлява 13,1 % от заведенията за извънболнична помощ и 18,7 % от легла в страната. В два региона от ниво 2 – Южен централен регион (374 бр.) и Югозападен регион (706 бр.) са концентрирани общо 1 080 заведения за извънболнична помощ или 52,3 % от общия брой заведения за извънболнична помощ в страната.

На ниво област основната част от тези заведения са концентрирани в областите Бургас и Стара Загора, където заведенията за извънболнична помощ са 189, което представлява 68,9 % от общия брой на заведенията за извънболнична помощ на територията на региона. Най-малко са в област Ямбол (31), или само 11,5 % от общия брой за региона.

Таблица 18: Лечебни заведения за извънболнична помощ в ЮИР към 31.12.2018 г.

Регион/Област	общо	
	брой	Легла
България	**2 066**	**1 253**
Югоизточен	**270**	**234**
Бургас	92	140
Сливен	50	2
Стара Загора	97	80
Ямбол	31	12
Северозападен	185	76
Северен централен	232	97
Североизточен	286	212
Югозападен	706	352
Южен централен	374	182

Източник: НСИ, обработка НЦТР

Други лечебни елементи на здравната система са центровете за спешна медицинска помощ, , домовете за медико-социални грижи за деца, хосписите, националните центрове ~~без легла~~по проблемите на общественото здраве, диализните центрове, както и центровете за трансфузионна хематология. *В края на 2018 г. в Югоизточен регион тези заведения са 21 с 525 легла, като обхващат 14,5 % от този вид заведения в страната.*

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Осигуреност с лекари и лекари по дентална медицина

Лекари

Осигуреността на населението на един лекар общо за страната за 2018 г. е 236 души. По статистически райони осигуреността на населението на един лекар е най-благоприятна в Северозападен (224 души) поради намалението на населението и Югозападен регион (225 души). В Югоизточния регион броят на подлежащото за обслужване от един лекар население е 289 души, като по този показател регионът заема предпоследно място в страната след Северния централен регион (299 души).

По области с по-благоприятни показатели е област Стара Загора, в която има медицински университет и университетска болница. Другите области са с показатели, много по-неблагоприятни от средните за страната.

Таблица 19: Обслужено населението от лекари – брой

Регион/Област	Население на един лекар			
	2011	2016	2017	2018
Р. България	**258**	**240**	**235**	**236**
Югоизточен	**306**	**286**	**284**	**289**
Бургас	363	314	313	305
Сливен	342	308	328	331
Стара Загора	233	234	227	241
Ямбол	351	345	336	343
Северозападен	243	230	222	224
Северен централен	323	307	298	299
Североизточен	268	259	251	253
Югозападен	250	228	225	225
Южен централен	278	252	247	247

Източник: НСИ, обработка НЦТР

Лекари по дентална медицина

По отношение на осигуреността с лекари по дентална медицина, за страната на един лекар се падат 967 души от населението. По статистически райони осигуреността на населението на един лекар по дентална медицина е най-благоприятна в Югозападен регион (816 души) и Южен централен регион (834 души). Броят на подлежащото за обслужване от един лекар по дентална медицина население в Югоизточния регион е 1 279 души.

В региона се наблюдават различия в обезпечеността с лекари по дентална медицина в отделните области. Най-висок е показателят за област Стара Загора (1 102 души на един лекар по дентална медицина). Най-неблагоприятна е осигуреността на населението с лекари по дентална медицина в областите Сливен (1 492) и Ямбол (1 399).

Таблица 20: Обслужено население от лекари по дентална медицина

Регион/Област	Население на един лекар по дентална медицина			
	2011	2016	2017	2018
България	**1 101**	**887**	**862**	**967**
Югоизточен	**1 365**	**1 138**	**1 117**	**1 279**

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

www.eufunds.bg www.bgregio.eu

Регион/Област	Население на един лекар по дентална медицина			
	2011	2016	2017	2018
Бургас	1 514	1 221	1 183	1 324
Сливен	1 446	1 385	1 417	1 492
Стара Загора	1 195	968	944	1 102
Ямбол	1 314	1 092	1 076	1 399
Северозападен	1 413	1 197	1 151	1 302
Северен централен	1 411	1 176	1 124	1 294
Североизточен	1 320	964	949	1 082
Югозападен	950	753	732	816
Южен централен	895	727	708	834

Източник: НСИ

Спешна помощ (Транспортна достъпност до болнични заведения)

В областните центрове на Югоизточния регион са локализирани 4 центъра за спешна медицинска помощ. ЦСМП са лечебни заведения със специфичен предмет на дейност и с денонощен режим на работа, които осъществяват дейността си чрез мобилни спешни екипи и стационарни спешни екипи. Стационарните екипи се сформират във филиали за спешна медицинска помощ, на чиято обслужвана територия няма разкрито спешно отделение. Заедно с 30 филиала (ФСМП)[23] те покриват изцяло територията на региона и са гаранция за бърза реакция и осигурен 30 минутен изохрон в рамките на обслужваната територия, която в много случаи индивидуалните и групови практики не могат да покрият. Съгласно картата на спешната медицинска помощ някои от филиалите обслужват територията на няколко общини, а пък няколко филиали обслужват населението на една община, което е обусловено от големината на общините.

Таблица 21: Спешна медицинска помощ в ЮИР– центрове и филиали 2018 г.

Центрове за спешна медицинска помощ	Филиали за спешна медицинска помощ	Обслужващи общини
ЦСМП Бургас	ФСМП Бургас	Бургас, Камено, Приморско, Китен
	ФСМП Айтос	Айтос
	ФСМП Средец	Средец
	ФСМП Карнобат	Карнобат
	ФСМП Несебър	Несебър
	ФСМП Поморие	Поморие
	ФСМП Созопол	Созопол
	ФСМП Царево	Царево
	ФСМП Малко Търново	Малко Търново
	ФСМП Руен	Руен
	ФСМП Сунгурларе	Сунгурларе
ЦСМП Сливен	ФСМП Сливен	Сливен
	ФСМП Котел	Котел
	ФСМП Нова Загора	Нова Загора

[23] Решение на МС № 361 от 29 май 2018 г. за утвърждаване на Националната здравна карта на Република България. Приложение № 35 към т. I, подточка 8. Карта на спешната медицинска помощ.

Центрове за спешна медицинска помощ	Филиали за спешна медицинска помощ	Обслужващи общини
	ФСМП Твърдица	Твърдица
ЦСМП Стара Загора	ФСМП Стара Загора	Стара Загора, Опан
	ФСМП Казанлък	Казанлък
	ФСМП Раднево	Раднево
	ФСМП Чирпан	Чирпан
	ФСМП Гурково	Гурково, Николаево
	ФСМП Павел баня	Павел баня
	ФСМП Гълъбово	Гълъбово
	ФСМП Братя Даскалови	Братя Даскалови
ЦСМП Ямбол	ФСМП Ямбол	Ямбол, Тунджа
	ФСМП Елхово	Елхово
	ФСМП Болярово	Болярово
	ФСМП Войника	Тунджа
	ФСМП Стралджа	Стралджа
	ФСМП Скалица	Тунджа
	ФСМП Тенево	Тунджа

Източник: Министерство на здравеопазването

Изводи и тенденции:

Анализът на инфраструктурата, осигуреността и достъпността до здравни услуги установява неравномерност в разпределението на материалната база и диспропорции в осигуреността с лекари и с лекари по дентална медицина. Основната част от болничните заведения е концентрирана в област Бургас (20 броя), а в област Ямбол са 4. Налице е неравномерно разпределение на болничните легла в лечебните заведения (сериозно изоставане на област Ямбол), много неравномерно разпределение и на заведенията за извънболнична помощ (в област Ямбол са 31, докато в област Стара Загора са 97). В региона по области се наблюдават различия в обезпечеността с лекари по дентална медицина, най-висок е показателят за област Стара Загора (1 102 души на един лекар по дентална медицина). Най-неблагоприятна е осигуреността на населението с лекари по дентална медицина в областите Сливен (1 492) и Ямбол (1 399).

Допълнителен проблем, характерен и за ЮИР, е отдалечеността на отделни селища от мястото на предлагане на съответната медицинска помощ (първична, специализирана, болнична, спешна и неотложна), както и недооборудването на здравните заведения с нова, по-модерна медицинска техника.

Развитието на качествено здравеопазване ще бъде насочено към:

- осигуряване на равен и ефективен достъп до качествено здравеопазване чрез осигуряване на равни възможности за достъп до здравните услуги на хората, включително и на живеещите в малки населени места, отдалечени от градските центрове;
- модернизация на материално-техническата база на лечебните заведения чрез осигуряване на съвременна медицинска апаратура;
- укрепване на капацитета на общественото здравеопазване и засилване ролята на първичната помощ за сметка на болничното лечение; повишаване на здравната култура сред малцинствените групи.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Изграждането и управлението на справедлива, устойчива и ефективна здравна система, ориентирана към качество и резултати с навлизане на електронно управление в системата на здравеопазването, са важна предпоставка за създаване на условия за здраве за всички през целия живот.

2.4.1. Образование

Образователна структура на населението

Високият дял на населението с висше образование в една област създава предпоставки за повишаването на нейната конкурентоспособност, производителност на труда и икономически растеж. Незадоволителната характеристика на регионалния потенциал на човешките ресурси в страната в резултат на неговите образователни характеристики се отбеляза по линия на показателя „население на възраст 25–64 години с висше образование“ (%). Средният показател за страната изостава от средното равнище за ЕС през целия анализиран период и през 2017 г. е 27,8 % при средно за ЕС 31,4 %. Показателят за България се характеризира и с по-ниска динамика спрямо средното за ЕС, като през 2017 г. нарастването е 2,2 % спрямо 2014 г., докато средно за ЕС увеличението е 7,2 %.

По региони тези различия са особено високи. Със стойности от 20–23 % на показателя са четири български региона от ниво 2 – Северен централен, Северозападен, Югоизточен и Южен централен. За анализирания период се отбелязва намаляване на стойността на показателя в Северозападен и Североизточен регион, докато в останалите региони има нарастване.

По области с висок дял висшисти се открояват област Бургас – 24,8 %, докато на другия полюс е област Стара Загора – 17,8 %. За периода 2014–2017 г. се отбелязва намаление на дела на висшистите в областите Сливен, Стара Загора и Ямбол.

Таблица 22: Относителен дял на населението на възраст между 25 и 64 години с висше образование

Регион/Област	2014	2015	2016	2017
ЕС 28	**29,3**	**30,1**	**30,7**	**31,4**
Р. България	**27,0**	**27,5**	**27,7**	**27,8**
Югоизточен	**20,9**	**21,9**	**21,8**	**21,7**
Бургас	18,8	19,3	23,1	24,8
Сливен	22,5	21,8	21,4	21,2
Стара Загора	21,8	22,6	18,6	17,8
Ямбол	23,7	29,0	26,0	22,0
Северозападен	20,6	21,5	19,9	19,9
Северен централен	22,7	23,5	24,4	23,0
Североизточен	27,0	25,4	25,5	26,9
Югозападен	37,5	38,6	39,4	39,2
Южен централен	21,4	21,5	21,5	22,2

Източник: НСИ, Евростат

Показател за образователната структура на работната сила е делът на лицата с основно и по-ниско образование, който влияе на местния пазар на труда и запълването на новите работни места. По-ниското образование предполага по-ниска икономическа активност, по-малка производителност на труда и съответно по-ниски доходи.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Средното равнище на показателя за Население на възраст 25–64 години с по-малко от основно, основно и прогимназиално образование (ISCED 11 степен 0-2) по региони NUTS 2 (%) в България е по-ниско от средното равнище за ЕС за целия анализиран период и през 2017 г. е 17,2 % спрямо 22,5 % за ЕС. Темповете на положителна промяна на показателя средно за ЕС са по-високи, като за периода 2014–2017 г. намалението за ЕС е 6,4 %, а за България – 9,0 %. В същото време регионалните различия в страната са много високи. Само два региона – Югозападен и Югоизточен, показват стойности на показателя, по-ниски от средните за страната (8,1 % и 13,3 %), докато останалите четири региона са със стойности, близки до средноевропейските.

По-бързото развитие на пазара на труда в областите Сливен и Бургас е ограничено от сравнително неблагоприятната образователна структура на работната сила.

Таблица 23: Относителен дял на населението на възраст между 25 и 64 години с основно и по-ниско образование

Регион/Области	2014	2015	2016	2017
ЕС 28	**24,1**	**23,5**	**23,0**	**22,5**
България	**18,9**	**18,1**	**17,7**	**17,2**
Югоизточен	**15,7**	**14,7**	**14,2**	**13,3**
Бургас	27,8	28,8	27,8	22,2
Сливен	30,1	28,8	29,3	29,2
Стара Загора	18,3	17,6	14,9	14,9
Ямбол	15,6	14,8	13,4	18,2
Североизточен	24,4	22,2	22,2	22,6
Северозападен	18,8	18,6	19,6	20,1
Северен централен	22,8	20,9	20,4	21,1
Югозападен	9,3	9,1	8,9	8,1
Южен централен	23,9	23,3	22,4	21,0

Източник: НСИ, Евростат

Предучилищно образование

Структурите на предучилищното образование са добре развити по цялата територия на ЮИР. Осигуреността с детски градини, преподаватели и места в детските градини е сравнително добра. През учебната 2018/2019 година в региона функционират 267 самостоятелни детски градини с директор. В тях са записани 33 929 деца, от които 16 393, или 48,3 %, са момичета. В сравнение с 2011 г. броят на децата намалява с 3,8 %.

Нетният коефициент на записване на деца в детските градини в ЮИР през учебната 2018/2019 година е по-нисък от средния за страната, достигайки 74,9 %. За област Бургас този коефициент е 79,3 % и е значително по-нисък за област Сливен – 64,8 % поради високия дял ромско население. Според изследване на Агенцията на ЕС за основни човешки права от 2011 г. обхватът на ромската общност е нисък и едва 45 % от ромските деца в България на възраст 3–6 г. посещават детска градина. Тенденцията се запазва и през учебната 2018/2019 година и коефициентът на записване в общини с компактно ромско население остава нисък.

За региона нетният коефициент на записване има негативна тенденция, като през учебната 2018/2019 година е 74,9 %, докато през учебната 2012/2013 година е 78,6 %

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

www.eufunds.bg www.bgregio.eu

Общообразователни и специални училища

В ЮИР през учебната 2018/2019 година учебни занятия се водят в 309 общообразователни и специални училища. В сравнение с 2011 г. училищата намаляват с 20 поради закриване или преобразуване. Учениците са 92 829 и в сравнение с 2011 г. намаляват с 3 522. През 2018 г. основно образование в общообразователните училища са завършили 10 872 ученици, а средно образование – 3 560 ученици.

Закриването на образователни институции, особено в малки населени места, заедно с други фактори като социални и семейни причини, негативно отношение към учебния процес и липса на мотивация, трудности при усвояването на учебния материал и др., рефлектира и в значителния дял на *преждевременно напусналите образование и обучение.*

На много места училищната мрежата вече е достигнала предела на оптимизация. През 2018 г. беше въведена промяна в системата на делегираните бюджети, като финансирането няма да зависи само от броя на децата и учениците, а и от броя на паралелките, от спецификата на региона, в който се намира училището, а в по-дългосрочен период – и от качеството на образователния процес.

Неблагоприятна тенденция е увеличаване на броя на напусналите ученици. По данни на НСИ, учащите от I до VIII клас, напуснали общообразователните и специални училища през учебната 2017/2018 година, са 3 094 ученика, като през учебната 2012/2013 година са 1 935 ученика, или с около 60,0 % повече, поради големия брой напуснали ученици от ромски произход.

Професионално образование и обучение

Професионалното образование и обучение през учебната 2018/2019 година се осъществява в 61 училища, а общият брой на учащите в тях е 22 592 ученика. В сравнение с учебната 2011/2012 година професионалните училища намаляват с 3, а учащите се увеличават с 540 ученика. Оптимизирането на училищната мрежа се осъществява в пряка връзка със социално-икономическите и демографските процеси в страната и в различните региони.

В професионалното образование преобладават момчетата, които са 58,8 % от общия брой на учениците в тази образователна степен. Професионалните гимназии са разположени предимно в областните административни центрове и в по-големите общини: Бургас, Сливен, Стара Загора, Ямбол, Казанлък и Нова Загора, където е концентриран по-големият брой ученици. Продължава търсенето на по-тясно обвързване на професионалното образование с икономическите приоритети на общините и регионите. В малките общини и населени места професионалното обучение в по-голямата си част е съобразено със спецификата на местната икономика. Все още обаче в част от училищата се запазва обучение по традиционни за училищата професии въпреки затихването или закриването на определени производства. Трудностите с намирането на работа и разминаването между придобитата квалификация и възможността за реализация водят до отлив от професионалното образование на немалка част от младите хора, макар че през последните години има минимално увеличение на учениците. Поради отрицателното демографско развитие в по-малките и отдалечени общини има маломерни паралелки. Оптимизирането на училищната мрежа следва да създаде предпоставки за финансиране на професионални училища с национално и регионално значение, защитени професии, съобразно потребностите на общините в конкретния регион, както и за внедряване на обучение чрез работа (дуално обучение). Наложителни са мерки за стимулиране на обучението по търсените на пазара на труда професии, в образователни степени на квалификациите

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

съобразно степента на развитие на регионалната икономика и заявените инвестиционни намерения. Продължава политиката за достъп до образование на учениците от специфични целеви групи.

Важна тема, засягаща професионалното образование, е *дуалното обучение,* интересът към което е изключително голям. Съществува тенденция за разширяване на дуалното обучение у нас, но за целта са нужни законодателни промени, които да подпомогнат връзките на обучението и бизнеса. Този вид обучение засяга две групи лица – лица над 16 години, които са в образователната система, и лица над 16 години, които са на пазара на труда. Организирането на обучение чрез работа (дуално обучение) е нова възможност за повторно включване на рано напусналите образователната система.

Приоритетните направления в сферата на професионалното образование в страната и региона са:

- развитие и усъвършенстване на институционалните партньорски модели на национално и европейско ниво;
- разширяване на възможностите за придобиване и усъвършенстване на професионалната квалификация в контекста на ученето през целия живот;
- повишаване на качеството на началното и продължаващо ПОО в съответствие с променящата се структура на икономиката, изискванията и потребностите на националния и европейския пазар на труда;
- укрепване на институционалната среда за по-висока ефективност на предоставяните публични услуги, информираност и прозрачност на ПОО за гражданите и бизнеса.

Средищни и защитени училища и детски градини

Процесите на оптимизация на училищната мрежа поставят изисквания към създаването на защитни механизми по отношение на преструктурираните звена. Към момента в ЮИР има 153 средищни детски градини и средищни училища[24] и 10 защитени детски градини и 21 защитени училища[25]. Те са елемент на социална защита и част от регионалната политика на ниво LAU 1.

За пътуващите ученици държавата осигурява финансирането на целодневна организация на учебния процес, столово хранене и транспорт. В тези училища и детски градини децата получават по-качествено образование. Необходимите средства за целодневна организация на учебния ден и за хранене в столовете в средищните училища се осигуряват по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, финансирана от Европейския социален фонд, а при необходимост – и от бюджета на МОН. Проблем в зимните месеци е отдалечеността на някои селища от средищните училища.

Таблица 24: Средищни и защитени училища в ЮИР през учебната 2019/2020 година

Регион/Област	Средищни училища	Защитени училища
	Брой	брой
България	**703**	**171**
Югоизточен	**112**	**21**

[24] Решение № 721 на МС от 04.12.2019 г.
[25] Решение № 713 на МС от 29.11.2019 г.

Регион/Област	Средищни училища	Защитени училища
	Брой	брой
Бургас	43	3
Сливен	21	3
Стара Загора	33	2
Ямбол	15	7

Източник: МОН

Висше образование

Броят на учащите в университети в страната между 2011 и 2019 г. намалява с 20,7 %, а в ЮИР с 31,4 %. Както за страната, така и за регионите, броят на студентите, записани в университети, продължава да намалява главно поради демографските тенденции, но също така и поради националната политика за намаляване на броя на студентите в някои области на висшето образование.

В ЮИР са разположени 3 университета: Бургаски свободен университет, Университет „Професор Асен Златаров“ в гр. Бургас и Тракийски университет в гр. Стара Загора. В градовете Сливен и Ямбол има филиали на Технически университет – София и на Тракийски университет. Данните за промените в структурата на висшето образование между учебните 2011/2012 година и 2018/2019 година по области показват намаление в броя на студентите в областите Бургас и Стара Загора и минимално увеличение в областите Сливен и Ямбол. Широкият спектър от специалности и прием в университетите не винаги е съобразен с потребностите на реалната икономика и третичния сектор. Завършилите през 2018 г. също са с 636 души по-малко в сравнение с 2011 г., като с изключение на област Бургас в другите области има минимално увеличение.

Таблица 25: Висши училища, студенти и завършили в ЮИР през учебната 2018/2019 г.

Регион/Област	Висши училища	Студенти		Завършили	
	2018/2019	2011/2012	2018/2019	2011/2012	2018/2019
	брой	брой	брой	брой	брой
Р. България	**54**	**281 170**	**222 997**	**59 927**	**53 115**
Югоизточен	**3**	**18 650**	**12 790**	**3 464**	**2 828**
Бургас	2	12 219	5 936	2 216	1 265
Сливен	1 филиал	680	949	224	252
Стара Загора	1	5 217	5 109	916	1 106
Ямбол	1 филиал	534	796	108	205

Източник: НСИ

Със скорошната реформа във висшето образование са въведени ограничения за броя на записваните студенти във всеки университет. Това е осъществено чрез въвеждането на коефициенти, отразяващи качеството (т.е. оценки за акредитация) и приложимостта на пазара на труда (т.е. използване на административни данни за заетостта на дипломиралите се). Съставен е списък с 32 приоритетни професионални области, които се финансират с приоритет в държавните университети. Те включват области, свързани с природни науки, технологии, инженерни науки и математика (STEM), и по-специално ИКТ и математика.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Краткият анализ на съществуващото състояние на системата на образованието в Югоизточен регион дава възможност за систематизиране на следните по-важни изводи:

- Броят на училищата и учениците в Югоизточния регион, аналогично на останалите региони, продължава да намалява поради ниската раждаемост и емиграцията.
- В региона всяко пето българско дете не е обхванато в системата на предучилищното образование.
- В сравнение с другите региони, в ЮИР броят на обучаващите се в университетите и колежите студентите слабо се увеличава. Повишава се и интересът към дуалното обучение в професионалните училища.
- Интеграция на ромите в образователната система изостава и възпрепятства тяхното социално-икономическо приобщаване. В някои общини проблемът с отпадането от училище е значителен, като например Сливен и Ямбол.

За ЮИР са характерни и други недостатъци, типични и за останалите региони – неравномерно разпределение на обектите на система „Висше образование“, широк спектър от специалности в тях, който не винаги е съобразен с потребностите на реалната икономика; несъответстващи на потребностите на пазара на труда умения на завършилите висше образование.

Тенденциите, които ще окажат влияние върху сектора на образованието през следващите години, отразяват основните изисквания за равнопоставен достъп до качествено образование на всички равнища и за всички социални групи и по-добро обвързване на образованието с науката и бизнеса, с търсените знания и умения. Очаква се планираните реформи да подобрят резултатите в цялостната образователна система на всички нива и ефективното разположение на необходимата инфраструктура в пространството на всеки регион, включително и Югоизточния.

Оптимизирането на училищната мрежа ще създаде предпоставки за финансиране на професионални училища с национално и регионално значение, защитени професии, съобразно потребностите на общините в конкретния район, както и за внедряване на обучение чрез работа (дуално обучение).

В системата на висшето образование в държавните университети ще се финансират приоритетно области, свързани с развитието на онези сектори на икономиката, които имат по-висока добавена стойност и ясен принос към задължителните технологични трансформации, за което имат потенциал ВУ в Стара Загора и в Бургас.

2.4.2. Социални услуги в общността

Този вид услуги са особено важен акцент в социално-икономическото развитие на региона. Част от предлаганите услуги ще трябва да се развиват и в новия програмен период 2021–2027 г. предвид застаряване на населението, неговия здравен статус, както и други социални фактори. Наличието на широкия набор от тези услуги е посочен в *Приложение*.

2.5. Функционално-йерархична структура на мрежата от градове-центрове в региона

Функционално-йерархична структура на мрежата от населени места в Югоизточния регион се характеризира с два изявени центъра – Бургас и Стара Загора. И двата града са с население над 100 000 души (Бургас – 202 434 д. към 31.12.2018 г. и Стара Загора – 135 715 д. към същата дата). Макар Бургас да има превес по отношение на населението и

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

някои икономически показатели, Югоизточният регион е единственият от българските региони, в който има два балансиращи се центъра.

Областните центрове Сливен и Ямбол и град Казанлък попадат в категорията на средните градове с население от 30 000 до 100 000 д. Сред градовете под 30 хил. д. се открояват Нова Загора, Айтос и Карнобат. Техните жители в края на 2018 г. наброяват съответно 20 681, 19 327 и 17 216 души, а по някои функции тези градове се доближават до областните центрове. От останалите градове четири са с население над 10 хил. д. (Чирпан, Несебър, Поморие и Раднево) и 29 са под.

В пространствено отношение областните градове лежат на две оси, ориентирани изток–запад, и регионът се развива по около тях. Едната ос, на която са разположени Казанлък, Сливен, Карнобат и Айтос, минава между Стара планина и Средна гора. Втората ос е по-активна заради бързата връзка и е разположена централно за региона и свързва Стара Загора, Нова Загора, Ямбол и Бургас. Двете оси концентрират градското население и икономическите дейности. В южните погранични части на региона няма изявени градски центрове и това предопределя подчертано периферния характер на територията. Видът и обемът на икономическите дейности там са качествено по-малко в сравнение с дейностите в градовете по двете оси.

По крайбрежието на Черно море се наблюдава засилена линейна урбанизация. Най-значителният център е град Бургас, а сред останалите населени места се открояват градовете Несебър и Поморие. С изключение на град Бургас и частично Поморие и Несебър, функциите в останалите населени места по крайбрежието са свързани с предлаганите там туристически услуги.

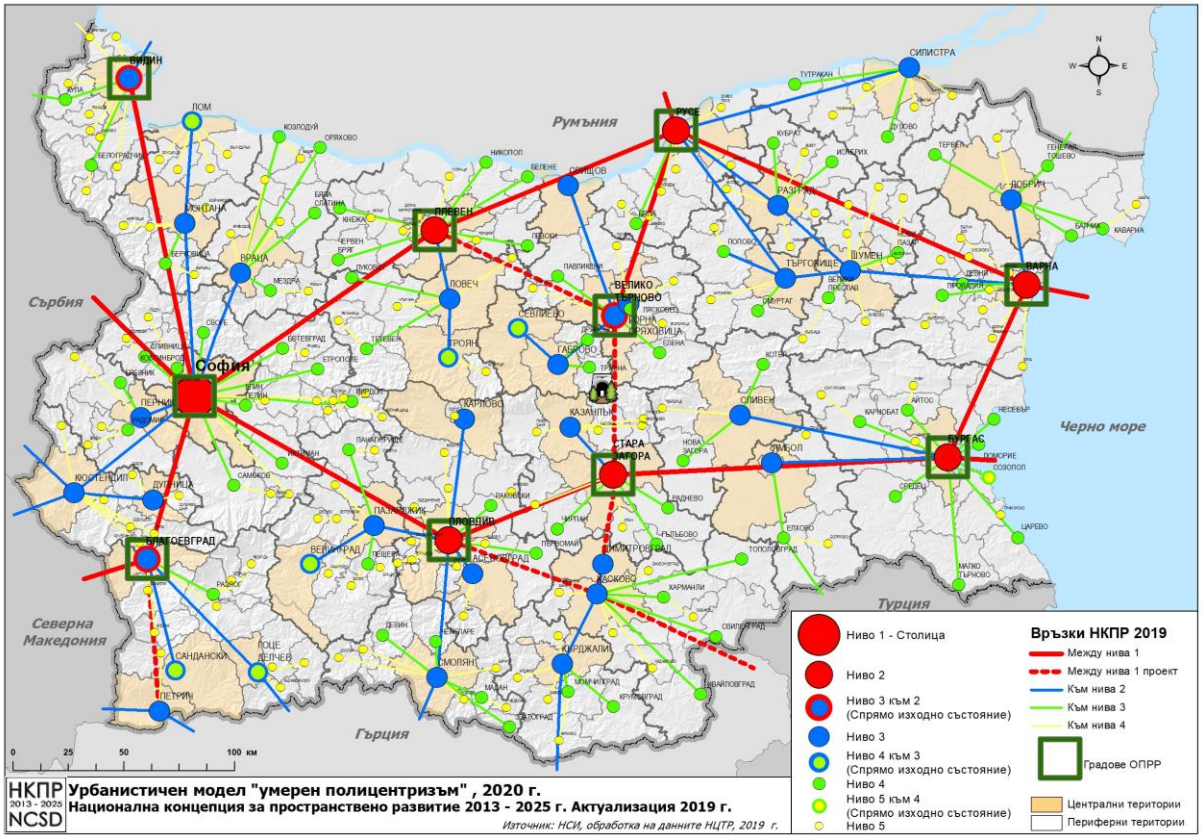
Изявеното централно развитие в посока изток–запад предопределя относително неравномерното разпределение на населението върху територията на региона и съответно неравномерното социално-икономическо развитие. В региона продължава да се наблюдава периферния изоставащ характер на вътрешните, планинските и пограничните части от територията, най-силно изразен в планинските райони (северни и южни).

Съгласно Националната концепция за пространствено развитие (НКПР) в Югоизточния регион са налични градове центрове от следните йерархични нива:

- Градове от второ йерархично ниво. Големите градове-центрове с национално значение в територията на регионите са **Бургас** (202 434 д.) и **Стара Загора** (135 715 д.).

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Фигура 24: Общински центрове по йерархични нива – урбанистичен модел „умерен полицентризъм“

Източник: НКПР 2013–2025 г., Актуализация 2019 г.

Големите градове от това ниво имат мисията да балансират влиянието на столицата и да намаляват ефекта от моноцентричното развитие. Особено важна е ролята на такива градове в отдалечените от столицата части на националната територия. Бургас е единият от градовете, който прави директна връзка с международното икономическо пространство и като такъв присъства в националното пространство като установен и устойчив регионален център.

Другият град от второ йерархично ниво, Стара Загора, се утвърждава като балансьор в централната част на страната. Видно от показателите за развитие на двата града, те се характеризират със стабилно икономическо развитие в сферата на промишлеността и услугите и предлагат много функции в социалната сфера, образованието, науката, културата. Бургас демонстрира и демографска стабилност.

- Градове от трето йерархично ниво. За територията на Югоизточния регион НКПР определя **3** града: областните градове **Сливен** (86 275 д.) и **Ямбол** (68 084 д.) и град **Казанлък** (45 020 д.)

Тези градове успешно балансират влиянието на много големите градове и предотвратяват ефекта от моноцентричното развитие в територията на региона. Ямбол оказва подкрепа на южните територии, а Сливен и Казанлък подкрепят развитието на северните части на региона и в това си качество са особено важни. Те са определени поради своята демографска

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

големина и стабилност, налични функции с регионално значение в сферата на икономиката, социалната сфера, образованието, културата.

- Градове от четвърто йерархично ниво. Според НКПР за ЮИР определените градове са **15**: **Айтос** (19 327 д.), **Карнобат** (17 216 д.), **Несебър** (13 083 д.), **Поморие** (13 655 д.), **Созопол** (ниво 5+; 4 342 д.), **Средец** (8 614 д.), **Царево** (5 772 д.), **Малко Търново** (2 017 д.), **Елхово** (9 373 д.), **Котел** (5 186 д.), **Нова Загора** (20 681 д.),**Твърдица** (ниво 5+; 5 659 д.), **Гълъбово** (7 397 д.), **Раднево** (11 587 д.), **Чирпан** (14 149 д.);

Тези градове са центрове, предлагащи работни места и основни услуги със значение за повече от една община. Те са избрани с оглед подходящото им местоположение в територията на областите, демографската им големина, наличните им функции с надобщинско значение в сферата на икономиката, социалната сфера, образованието, културата, въпреки заниженитe им социално-икономически показатели. Градовете Созопол и Твърдица са определени от IV-то ниво с толеранс – показателите им клонят към по-ниското, пето ниво. Запазването на позициите и утвърждаването на тези градове като центрове от четвърто йерархично ниво е ключов фактор за задържането на населението във вътрешните и външните периферни части на региона чрез предлагане на работни места и основни публични блага и услуги. Имайки предвид това, следва да се предвиди подкрепа за най-уязвимите, но пространствено значими градове: Малко Търново, Елхово, Средец, Твърдица и Котел.

- от пето йерархично ниво – много малки градове и села, центрове на общини са 12 населени места, от които **8** са градове: **Камено** (4 159 д.)**, Руен, Приморско** (2 924 д.), **Сунгурларе** (2 978 д.), **Братя Даскалови, Гурково** (2 723 д.), **Мъглиж** (3 019 д.), **Николаево** (2 759 д.), **Опан**, **Павел баня** (2489 д.), **Стралджа** и **Болярово** (1 099 д.)

Общините с центрове от пето йерархично ниво са идентични с определените слабо урбанизирани (периферни) общини. Това са малки общини със затруднено социално-икономическо развитие. Разположени са по периферията на региона, в граничните южни части и по северната му граница, но част от тях попадат в така наречената „вътрешна периферия“. В случая на Югоизточния регион, около големите центрове се оформя ринг от общини с центрове от пето йерархично ниво. Тези общини могат да бъдат включени в обхвата на т.н. „региони за целенасочена подкрепа“. Стимулирането на техните центрове е важно, за да могат да предлагат необходимите първични услуги на населението, както и работни места извън земеделската и горската функция.

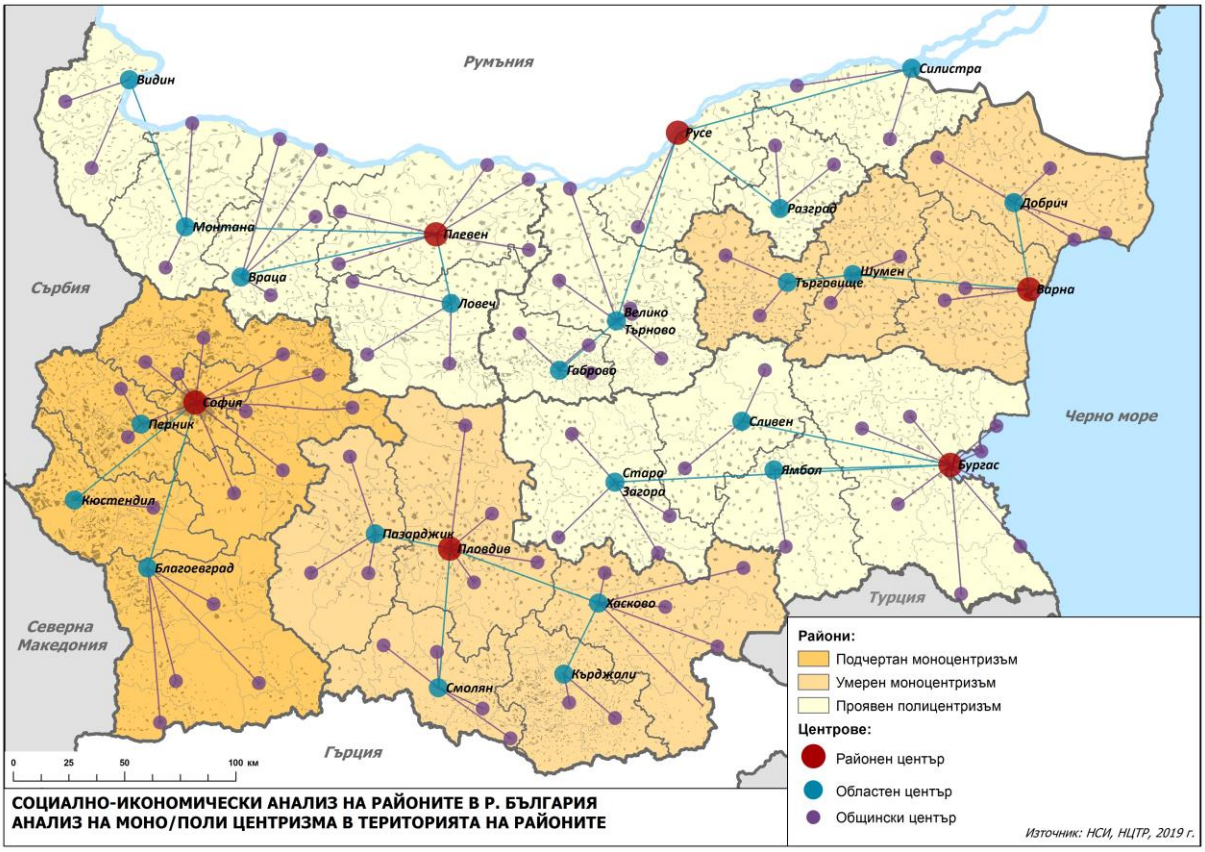
В резултат на проведения анализ досега и изследването на проблема моно/полицентризъм, проведено в Социално-икономически анализ на районите на Р. България (СИА), 2019 г.[26], може да се заключи, че в Югоизточния регион се наблюдават различни проявления на този проблем.

[26] В СИА 2019 г. са възприети показател (отношението на населението на областния град към градското население в областта), модели и скала за оценка на полицентричността на ниво област и те са както следва: Модел**: краен моноцентризъм.** Наблюдава се при стойности на показателя > 69 %; Модел: **умерен моноцентризъм.** Наблюдава се при стойности на показателя от 49 до 69 % и Модел**: проявен полицентризъм.** Наблюдава се при стойности на показателя < 49 %

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Съгласно методиката за оценка, възприетата там, когато отношението на населението на областния център към градското население в областта надвишава 69 %, това е признак за липса на голям град, който да балансира областния център, и се проявява моделът **„краен моноцентризъм“**. Областите в ЮИР, чиито отношения са по-големи от 69 %, са Ямбол и Сливен, съответно с 81 % и 70,2 %. Това води преимуществено до концентрация на хора, икономически дейности, инвестиции, социални и други услуги и активности в двата областни центъра пред другите населени места в областта.

Фигура 25: Анализ на модела на моно/полицентрично развитие

Източник: Социално-икономически анализ на районите в Р. България, 2019 г.

Разглеждайки показателя за оценка на полицентричността в другите две области, се налага изводът, че в областите Бургас (64,5 %) и Стара Загора (59,2 %) се наблюдава моделът **„умерен моноцентризъм“**. При област Стара Загора следва да се отбележи фактът, че град Казанлък има значителна роля за балансиране на доминантната роля на град Стара Загора. Принос за това имат и градовете Чирпан и Раднево.

На регионално ниво установеният модел за ЮИР е **„проявен полицентризъм“**. Възприетият в СИА 2019 г. подход за определяне степента на полицентрично развитие използва изследването на взаимовръзките между стойностите на населението на града – център на района и населението на центровете от 3-то йерархично ниво. Прави се сравнение и с останалото градско население. По тези показатели Югоизточният регион е със 69,2 % население на град Бургас към населението на градовете от трето ниво и 26,9 % към останалото градско население.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Таблица 26: Степен на полицентризъм в Югоизточния регион

Население на центъра на района – град Бургас	Население на градове от 3-то ниво	Население на градове от 4-то и 5-то ниво	Население на 3-то, 4-то и 5-то ниво градове	Съотношение 1:2 в %	Съотношение 1:4 в %	Население на всички градовете в региона	Съотношение 1:7
202 694	292 216	258 314	550 530	69,2	36,8	753 224	26,9

Източник: Собствени проучвания НЦТР

За да се затвърди наблюдавания процес на проявен полицентризъм на регионално ниво и да се преодолее засилващото се проявление на моноцетрично развитие на национално ниво и съгласно НКПР, йерархизираната система от градове–центрове ще служи за степенуване на намесите за стимулиране на градовете и градското развитие според значимостта и ролята на всеки град. В зависимост от количеството на наличните и привлечените ресурси, те ще се насочват към градовете от различните йерархични нива с оглед тяхната роля за постигане на основните цели на политиката за балансирано регионално развитие. Освен ролята на държавата в дефиниране на рамката и инструментите, от ключово значение ще бъде и проактивната политика на местно ниво. Общините и техните общински центрове са основните и най-важни участници в създаването на условия за развитие и отправяне на послания към други ключови участници и заинтересовани страни.

Стимулирането на градовете–центрове ще се осъществява чрез съчетаване на различни инструменти – собствени инструменти на регионалната политика и инструменти на секторните политики. Ролята на НКПР (Актуализация 2019 г.) и на ИТСР е да ориентират регионалната политика как и къде да насочи своите инструменти за развитие на територията и градовете и как да повлияе на секторните политики в тяхното териториално проявление и въздействие. По същество това е подходът на интегрирани териториални инвестиции. Общините могат да подпомогнат успешното прилагане на този подход чрез създаване на пълноценни съюзи на базата на междуобщинско сътрудничество.

2.6. Териториална структура на региона – територии с висока степен на урбанизация (централни), слабо урбанизирани селски територии (периферии)

В териториалната структура на региона са анализирани трансформациите и развитието в трите вида територии: 1. територии с висока степен на урбанизация (централни); 2. слабо урбанизирани територии (периферни) с наличие на изявен градски център и 3. слабо урбанизирани територии (периферни) без наличие на изявен градски център.

Териториално урбанистичната структура на Югоизточен регион се свежда до определянето на видове общини (LAU 1) по степен на урбанизация. За определянето на степента на урбанизация на общините в Социално икономическия анализ (СИА) на районите в Република България (2019 г.) се използва европейска методика за определяне на градско-селска типология, развита съвместно от ОИСР и ЕК[27]. Приспособена за условията на България, методиката ни дава следната класификация на общините[28]:

[27] Европейска комисия. Седми доклад за икономическото, социалното и териториалното сближаване, 2017 г.
[28] Социално-икономически анализ на районите в Р. България, 2019 г.

- **Силно урбанизирана община** (централна) – на голям град (city) – над 50 % от населението живее в населени места над 50 хил. жит. или общината е с център град над 50 хил. жители.
- **Средно урбанизирана община** (междинна) – на среден град (town) – над 50 % от населението живее в населени места от 5 до 50 хил. жит. или общината е с център град от 5 до 50 хил. жители.
- **Слабо урбанизирана община** (периферна) – на малък град или село (rural) – над 50 % от населението живее в населени места под 5 хил. жит. или общината е с център град под 5 хил. жители.

Категорията „междинна“ се отъждествява с „периферна община с изявен град център“, а категорията „периферна“ – с „периферна община без изявен град център“, употребени като понятия в техническата спецификация и в Методическите указания за изготвяне на ИТСР на регионите от ниво 2.

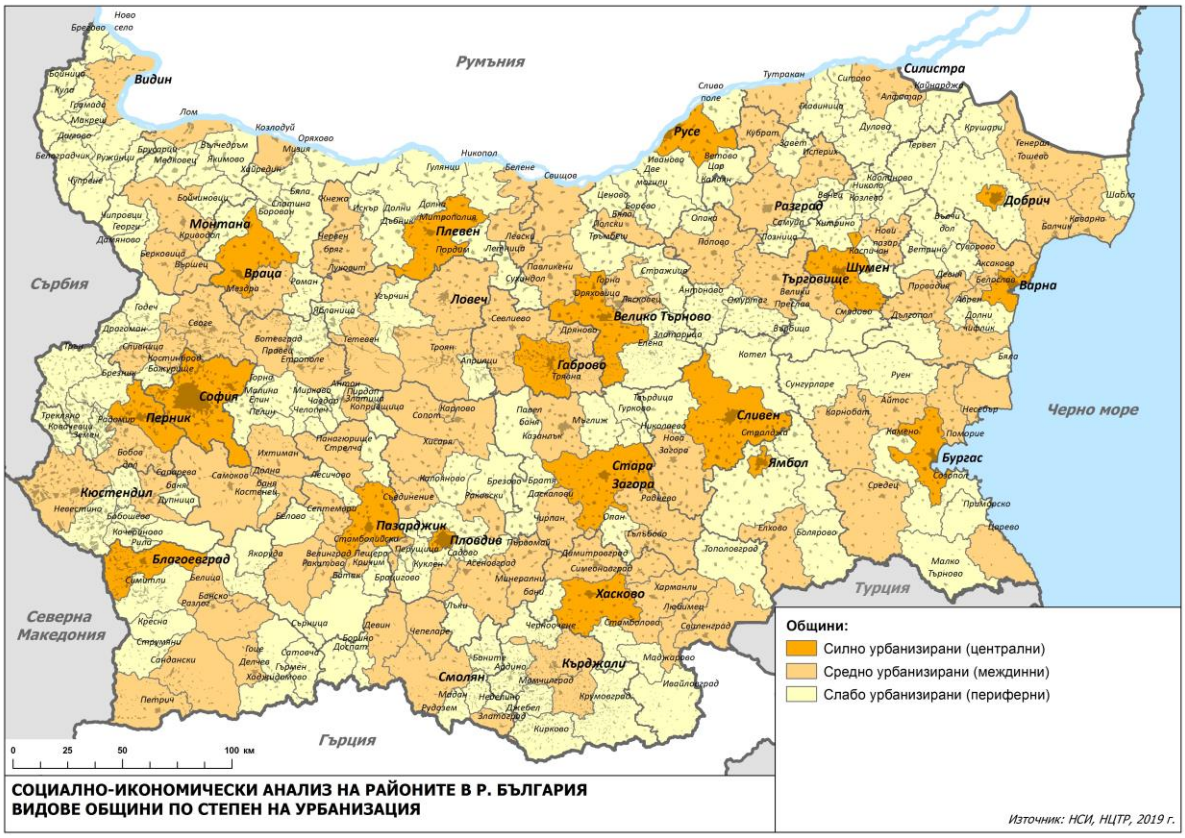
Съгласно методиката на ОИСР и ЕК слабо урбанизираните общини могат да се идентифицират със селските общини (селските райони). Тази класификация и определеният чрез нея обхват на селските райони се различава от обхвата, прилаган с Програмата за развитие на селските райони (ПРСР) в периодите 2007–2013 г. и 2014–2020 г. В ПРСР обхватът е значително по-обширен, тъй като критерий за селски район е община, в която няма град с население повече от 30 хил. души.

По тази методика в Югоизточния регион са определени следните видове общини:

- Силно урбанизирани общини (централни) – 4 общини с центрове Бургас, Стара Загора, Сливен и Ямбол;
- Средно урбанизирани общини (междинни) – 12 общини с центрове Айтос, Карнобат, Несебър, Поморие, Средец, Царево, Нова Загора, Гълъбово, Казанлък, Раднево, Чирпан, Елхово;
- Слабо урбанизирани общини (периферни) – 17 общини с центрове Камено, Малко Търново, Приморско, Руен, Созопол, Сунгурларе, Котел, Твърдица, Братя Даскалови, Гурково, Мъглиж, Николаево, Опан, Павел баня, Болярово, Стралджа, Тунджа.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Фигура 26: Видове общини по степен на урбанизация

Източник: Социално-икономически анализ на районите в Р. България, 2019 г.

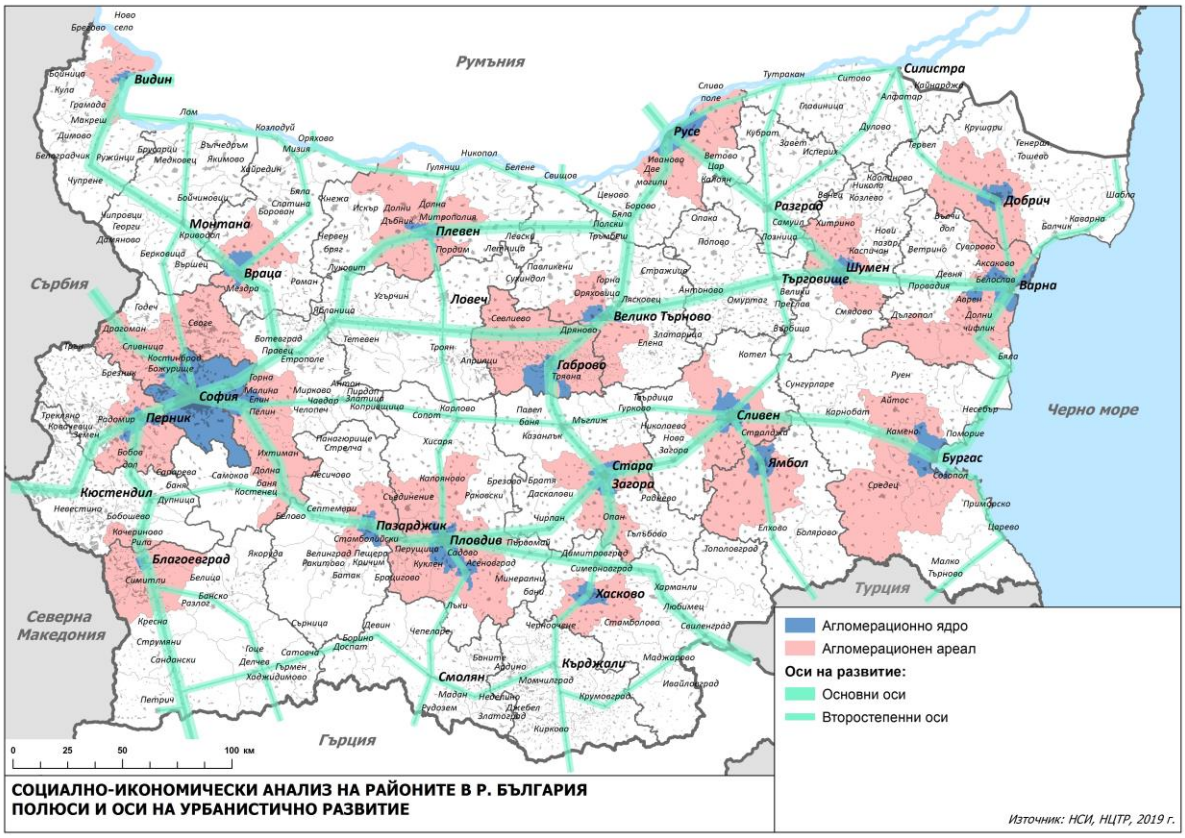
2.7. Оси на урбанистично развитие с национално и регионално значение

Осите на урбанистично развитие се формират чрез интегрирането на агломерационните ядра и техните агломерационни ареали с транспортно-комуникационните направления. Чрез развитието на този важен елемент на пространствения модел регионът ще се свърже с кореспондиращи оси на развитие в съседните държави Турция и Гърция, както и чрез морските пространствени пътища – със страните от Черноморския басейн, Европа и света. Същевременно ще се осигури по-добра достъпност до центровете на растеж, иновации, култура и образование. Основните оси, които имат важно структуриращо значение за националната територия, се развиват по протежение на главните национални и международни транспортни направления, по които мрежата от населени места на страната се интегрира в европейската. Заедно с транспортните направления те формират своеобразна „транспортно-урбанизационна решетка“. Второстепенните оси имат значение предимно за структурирането на територията на регионите. Те са разположени по транспортните коридори с регионално значение.

През Югоизточния регион минават две от главните оси на развитие по направление север–юг: централната и източната ос, и едната от главните оси по направление „запад–изток“.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Фигура 27: Полюси и оси на урбанистично развитие

Източник: Социално-икономически анализ на районите в Р. България, 2019 г.

Главната Централна ос „север–юг“ (Румъния/Русе–Стара Загора–ГКПП „Маказа“/Гърция) се формира от пътни и жп направления, включени в основната (до Димитровград/Хасково) и широкообхватната (до ГКПП „Маказа“) TEN-T мрежа. Тя свързва Румъния с Гърция през България, осигурява връзките на страната с важните урбанизационни центрове Букурещ, Киев, Москва, Санкт Петербург и Хелзинки на север и Александруполис на юг. Макар и да преминава през малка част от територията на Югоизточен регион, оста има съществено значение за свързване на агломерационните центрове и другите населени места в региона с основните центрове по направлението на оста на европейска територия. Засилва се възможността за довеждане и отвеждане на ресурси и стоки до и от региона към градовете в Европа, увеличава се достъпът на населението в региона до среди и услуги, базирани извън териториалните му граници, както и достъпът до региона от трети страни. Реализирането на тази ос, включвайки в трасето и Габрово с изграждането на тунела под връх Шипка, ще допринесе за повишаване значението на гр. Казанлък и засилване на връзките между агломерационните центрове в южна и в северна България.

Втората главна ос по направление „север–юг“ е Източната: Румъния/ГКПП Дуранкулак–Варна–Бургас–ГКПП Малко Търново/Турция. Тя свързва българските черноморски икономически и туристически центрове с тези в южна Румъния (в района на Мангалия, Констанца и Мамая) и в Турция на юг. Тази ос е залагана в стратегическите документи на национално ниво в последните 30 години, но все още не е пълноценно развита. Към момента на изследването тя включва само пътни направления (без жп транспорт), като АМ „Черно море“ не е напълно довършена. Частта на тази ос от град Бургас до Дуранкулак

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

влиза в предвижданията на разширението на TEN-T мрежата на ЕС[29]. Изграждането на АМ „Черно море“ ще затвърди стабилната връзка между двата основни центъра в източна България – Варна и Бургас. Чрез нея ще се завърши и скоростният ринг на АМ „Тракия“ и АМ „Хемус“.

Продължението на тази ос на север към Румъния (с изграждане на скоростен път) и на юг към Турция (с модернизация на съществуващия първокласен път) ще допринесе за повишаване на достъпа до туристическите ресурси по крайбрежието и във вътрешността. Подобреното транспортното обслужване ще стабилизира вече изявени урбанизационни центрове от по-ниско ниво и ще скъси разстоянието до населените места във вътрешността на крайбрежните общини.

Заложено е подобряване и на посочените като част от основната железопътната мрежа връзки Бургас–Стара Загора и Стара Загора–Русе. Като допълваща е посочена връзката Бургас–Карнобат–Варна. Железопътният транспорт е признат на европейско ниво като един от факторите за подобряване на конкурентоспособността на икономиката и устойчивостта на развитието и това би следвало да даде тласък на развитието и на българската жп мрежа.

Южната главна ос „запад–изток“: Република Северна Македония/ГКПП Гюешево–Кюстендил–Перник–София–Пловдив–Бургас/Варна е най-важната за региона в национален план. Формира се основно от направлението на коридор „*Ориент/Източно–Средиземноморски*“ от основната TEN-T мрежа на ЕС, която включва железопътно и пътно трасе по направленията „Видин–София–Кулата“ и *„София–Пловдив–Бургас“*. Включените в основната TEN-T мрежа път и жп линия в участъка „София–Кюстендил–Гюешево–граница с Република Северна Македония“ допълват функциите на тази транспортна ос в страната като част от основната TEN-T мрежа на ЕС. От изключително значение за региона е преминаването на трасе от TEN-T мрежата на ЕС и включването на нейните компоненти в предвижданията за развитие на европейска мрежа. С модернизирането на жп инфраструктурата, както и изграждането на АМ „Черно море“, Южната главна ос ще затвърди ключовото си значение за развитието на региона. Предвид факта, че по тази ос са съсредоточени основните и най-големите урбанистични центрове, респективно, население, икономически дейности и предлагани услуги, тя ще продължи да бъде основният свързващ компонент вътре в региона и между региона и останалата част на страната, Европа и света. Това ще стабилизира и ролята на центровете Стара Загора, Ямбол и Сливен и ще затвърди град Бургас като регионален център с повишено значение.

Голямо значение за региона има и исторически възникналата връзка „София–Пирдоп–Златица–Карлово–Казанлък–Сливен–Бургас“, определена в НКПР 2013–2025 г. като второстепенна паралелна ос. Тя обхваща както автомобилен път, така и едно от трите основни железопътни трасета в направление „изток–запад“ в страната. Традиционно тази второстепенна ос подкрепя интеграцията и взаимодействието на градовете по нея и има важно регионално значение. Градовете по нея ще бъдат положително повлияни след доразвитието на Главната Централна ос „север–юг“ с тунела под връх „Шипка“.

Съгласно НКПР, осите „Разград–Търговище–Сливен“ и „Сливен–Ямбол–Елхово“ са определени като второстепенни паралелни оси за националната територия.

[29] https://ec.europa.eu/transport/infrastructure/tentec/tentec-portal/site/maps_upload/AnnexI_2017web.pdf

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

www.eufunds.bg www.bgregio.eu

Второстепенната ос „Сливен–Ямбол–Елхово“ има регионално значение и опосредства свързването на региона с района на Одрин чрез ГКТП Лесово и оттам с Турция. Тя ще има роля за засилване на взаимодействието на градовете Ямбол и Сливен и на техните агломерационните ареали.

Връзката „Сливен–Търговище“ спомага за обмена между северна и южна България и за укрепването на градовете по нея.

В обобщение може да се изведе, че Югоизточният регион има много добри перспективи за развитие. Той има привилегията да е добре свързан с националната територия чрез трите главни и трите второстепенни оси. Има възможност за обмен с други държави чрез двете ГКПП на собствена територия, летище Бургас и пристанище с национално значение Бургас. Открояват се много силно и два полюса на развитие, градовете Бургас и Стара Загора. Близостта и свързаността на центровете на функционалните урбанистични ареали на Сливен и Ямбол са сериозна предпоставка за поява на още един балансьор на регионално ниво.

2.8. Агломерационни образувания и техните зони на влияние и градско-селските връзки

При всеки център от петте йерархични нива има прилежаща територия, която той обслужва и организира. При много малките центрове от 5-то йерархично ниво това е територията на общината, при центровете от 4-то йерархично ниво – територията на две или повече общини, при центровете от 3-то йерархично ниво – територията на областта, при центровете от 2-ро йерархично ниво – територията на района, при столицата от 1-во йерархично ниво – територията на страната. Всяка една от тези територии, като се започне от най-малката, в известна степен има характеристика на функционално организирана територия, защото населението на малките населени места в нея намира в града център съответно обслужване от различна степен. При по-големите градове функционално организираната територия е образувание от агломерационен тип. Обикновено агломерационни образувания се формират при големите градове, които имат достатъчен производствен, инфраструктурен, социален и културен потенциал, за да добият притегателната способност за агломериране.

В НКПР е възприетото, че Агломерационните образувания имат две важни съставни части: агломерационно ядро и агломерационен ареал.

- Агломерационно **ядро** е град–център сам по себе си или с пространствено приобщени към него съседни населени места и други обекти в обща непрекъсната пространствена система.
- Агломерационен **ареал** (“Functional Urban Area” – FUA) е активната част от територията на общината или на групата общини, в която се осъществяват интензивни функционални връзки между града–център и други населени места и обекти.

Агломерационни образувания (ядра и ареали) се формират при градове, които имат поне 50 хил. д. население и са от типа (city) съгласно новата пространствена концепция за град, развита в съвместната методика на ОИСР и ЕК.

В Социално икономическия анализ на районите (СИА) от 2019 г., както и в изследването на НСИ „Градовете и техните функционални урбанизирани ареали“ от 2016 г., разработено в

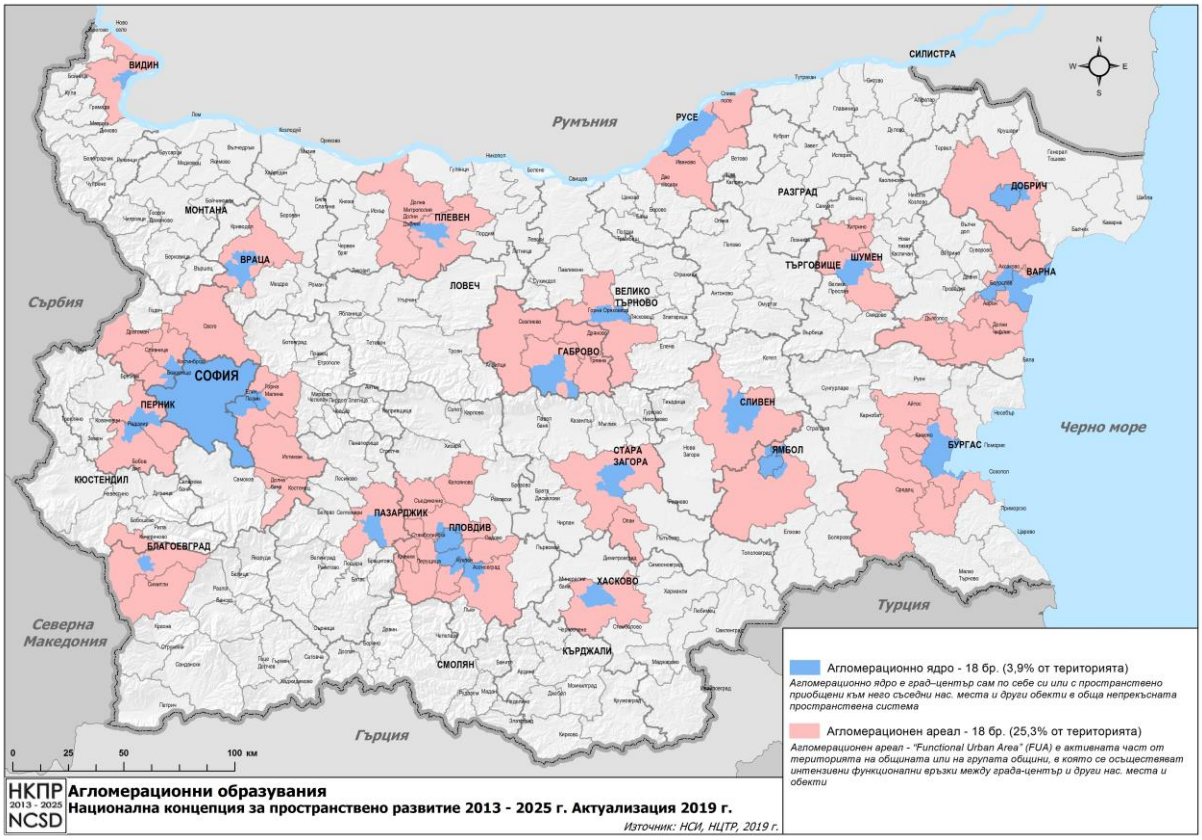
Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

www.eufunds.bg www.bgregio.eu

рамките на проекта UrbanAudit на Европейската комисия, зоните на влияние (FUA) на големите градове са определени по критерия трудови пътувания към тях. Изискването е повече от 15 % от работоспособното население от околните общини чрез всекидневни пътувания да осигурява своята трудова заетост в града–ядро. По този критерий е определен обхватът на агломерационните ареали.

В Югоизточния регион такива големи градове, които формират агломерационни ядра и ареали (зони на функционално влияние), са Бургас, Сливен, Ямбол и Стара Загора.

Фигура 28: Функционални агломерационни ареали

Източник: НСИ, НЦТР, 2019 г.

В агломерационния ареал на Бургас попадат пет общини – Бургас, Айтос, Камено, Созопол и Средец. В агломерационния ареал на Сливен попада една община – община Сливен. Общините Ямбол и Тунджа формират агломерационния ареал на Ямбол, а Стара Загора и Опан – този на Стара Загора.

Характеристики на агломерационен ареал Бургас:

Ареалът на Бургас обхваща пет общини – Бургас, Айтос, Камено, Созопол и Средец. Населението на ареала към 31.12.2017 г. наброява 274 911 души, а в град Бургас – 202 694 души. Делът на населението, живеещо в центъра на ареала, е 73,7 %. Площта на ареала е 2 947 km^2, а гъстотата на населението е 93,3 човека на km^2.

За периода 2011–2017 г. населението на агломерационния ареал намалява с (279 478 - 274 911) = -4 567 д., или с 1,63 %. Принос за наблюдаваната редукция имат всички общини, с изключение на община Созопол. Община Бургас намалява с 2 830 души или с 1,35 %, община Айтос намалява с 600 души или с 2,14 %, община Камено – с 354 души, или нейният

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

темп на растеж е -3,43 %, с най-слаби темпове намалява община Средец – с 63 души или с 0,63 %. Единствено община Созопол демонстрира нарастване на населението и за годините от 2011 г. до 2017 г. то се е увеличило с 280 човека, което показва положителен темп на прираст от 2,21 %.

За същия период от 2011 г. до 2017 г. се наблюдава увеличаване на населението в центъра на ареала – град Бургас с 3 210 д. или с +1,58 %.Слаб темп на прираст показва и град Созопол – 1,04 %. Значителното нарастване като абсолютна стойност на населението на град Бургас и скромният принос на град Созопол компенсират намаляването на населението на общините в ареала. Наблюдава се тенденция за стабилизиране на демографското състояние на центъра и частично по периферията на ареала. Това показват и другите демографски показатели. Естественият прираст за периода е отрицателен – в ареала е -3,8 ‰, а в центъра Бургас -2,9 ‰, но механичният прираст е положителен и е съответно +2,7 ‰ и +2,3 ‰. Коефициентът на възрастово заместване е 67 % и в ареала, и в центъра, и е по-голям от средния за страната (64 %).

Характеристики на агломерационен ареал Стара Загора:

Ареалът на Стара Загора обхваща 2 общини – Стара Загора и Опан. Населението на ареала към 31.12.2017 г. наброява 160 125 души, а на град Стара Загора – 136 307 души. Делът на населението, живеещо в центъра на ареала, е 85,1 %. Площта на ареала е 1 320,9 km^2, а гъстотата на населението е 121,2 човека на km^2.

За периода 2011–2017 г. населението на агломерационния ареал намалява с 4 597 д. или с 2,79 %. По-голяма е загубата на население на община Стара Загора, отчитана като абсолютна стойност, но проследявайки показателите при община Опан тя отчита значителен отрицателен темп на прираст. Населението на агломерационния център, град Стара Загора, също намалява с 1 109 д., което води до нисък, но все пак отрицателен темп на прираст (-0,81). Следва да се отбележи положителния механичен прираст, както в ареала, така и в неговия център, и в двата случая +0,8 %. Тази тенденция не може да компенсира отрицателния естествен прираст (-5,5 % за ареала и -5 % за град Стара Загора). Коефициентът на демографско заместване е еднакъв за ареала и за града–център (63 %), но е по-малък от този за страната (64 %).

Характеристики на агломерационен ареал Сливен:

Ареалът на град Сливен обхваща една община – само община Сливен. Населението на ареала към 31.12.2017 г. наброява 120 081 души, а в град Сливен – 87 063 души. Делът на населението, живеещо в центъра на ареала към края на 2017 г., е 72,5 %. Площта на ареала е 1 366,6 km^2, а гъстотата на населението е 87,9 човека на km^2.

За периода 2011–2017 г. населението на агломерационния ареал намалява с 5 746 д. или с 4,57 %. Населението на агломерационния център, град Сливен, също намалява с 4 979 д., или има отрицателен темп на прираст в размер на -4,57 %. Прави впечатление, че населението в другите населените места в ареала на Сливен също намалява, но с доста по-малки темпове. Темпът на растеж на населението в община Сливен е -2,8 %. Следва да се отбележат негативните коефициенти на естествен и механичен прираст. Това проявление е характерно както за ареала, така и за неговия център. Коефициентът на демографско заместване е еднакъв за ареала и за града–център (81 %) и е значително по-висок от този за страната (64 %).

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

www.eufunds.bg www.bgregio.eu

Характеристики на агломерационен ареал Ямбол:

Ареалът на град Ямбол обхваща две общини – Ямбол и Тунджа. Населението на ареала към 31.12.2017 г. наброява 90 677 души, а в град Ямбол – 68 846 души. Делът на населението, живеещо в центъра на ареала към края на 2017 г., е 76 %. Площта на ареала е 622,4 km^2, а гъстотата на населението е 92 човека на km^2.

За периода 2011–2017 г. населението на агломерационния ареал намалява с над 8 948 д. или с 8,98 %. Принос в намаляването на населението имат както община Ямбол (-7,09 %), така и община Тунджа (-10,7 %).

Населението на агломерационния център, град Ямбол, което в случая съвпада с населението на община Ямбол, намалява с 5 816 д., или има отрицателен темп на прираст в размер -8. Следва да се отбележат негативните коефициенти на естествен и механичен прираст. Това проявление е характерно както за ареала (Кеп=(-6,8 %), Кмп=(-5,8 %)), така и за неговия център (Кеп=(-3,5 %), Кмп=(-6,6 %)). Коефициентът на демографско заместване е по-висок за града (62 %),в сравнение с този на ареала (60 %).

На територията на Югоизточния регион функционират четири функционално урбанистични ареала. Центровете на два от четирите ареала са сред 6-те най-големи града в страната. Ареалът на град Бургас е най-голям от четирите по площ и вторият по големина в страната. Ареалът на Стара Загора е най-гъсто населеният в сравнение с останалите три. Благодарение на броя и качествата на агломерационните ареали в Югоизточния регион, регионът има сериозно преимущество пред останалите региони и четирите ареала биха могли да работят като балансьор на София.

2.9. Свързаност и достъпност (транспортни направления и други инфраструктурни мрежи и съоръжения с национално и регионално значение

Транспортни направления и свързаност

Трансевропейска транспортна мрежа (TEN-T)

На територията на Р. България в **основната TEN-T** мрежа са включени:

- направленията на коридорите от основната **TEN-T мрежа** на ЕС: *„Рейнско–Дунавски“* (вътрешноводен път р. Дунав, с пристанища Видин и Русе и интермодален терминал в Русе) и „*Ориент/Източно–Средиземноморски*“ (железопътно и пътно трасе по направленията Видин–София–Кулата и София–Пловдив–Бургас/Свиленград (турска граница));
- железопътните направления „София–Горна Оряховица“, „Русе–Димитровград“, „София – сръбска граница“ и „София – граница с Република Северна Македония“[30];

[30] Направленията „София – сръбска граница“ и „София – граница с Република Северна Македония“ понастоящем са дефинирани като участъци с трансграничен характер, а след приемането на новия Регламент за Механизъм за свързване на Европа от 2021 г. двете отсечки ще бъдат включени в обхвата на коридор „Ориент/Източно–Средиземноморски“

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

- пътните направления „София–Велико Търново–Русе–Букурещ“, „Русе–Велико Търново–Стара Загора–Димитровград–АМ „Марица““, както и „София–Калотина“ и „София–Гюешево“;
- като възли в основната TEN-T мрежа са включени и Летище София, Пристанище Бургас и интермодалните терминали София, Пловдив, Русе и Горна Оряховица.

В **разширената мрежа**, освен направленията и възлите в съществуващата карта на TEN-T („Бургас–Варна“ и АМ „Марица“/Хасково–Кърджали–гръцка граница), са включени допълнително пет нови пътни трасета: направлението *Велико Търново–Шумен–Варна*; скоростен път Рила, по направлението *„Дупница–Самоков–п.в. Богородица–АМ „Тракия“/АМ „Хемус“*; скоростен път I-2 *„Русе–Шумен“*; скоростен път *„Варна–Дуранкулак“*, път *„Пловдив–Рудозем“*, както и Пристанище Силистра и железопътните връзки към Варна. Тук са включени и Летищата Варна, Бургас, Пловдив и Горна Оряховица; пристанищата Варна, Лом, Оряхово и Свищов, както и ИМТ Драгоман и Свиленград.

Пътна мрежа – достъпност и обслужване

Основните пътни направления на TEN-T мрежата се формират от пътищата с международно и национално значение – автомагистрали и първи клас, чиято дължина представлява 18,4 % от общата дължина на пътната мрежа в страната. Тези пътища осигуряват интеграцията на пътната мрежа на страната с тази на съседните страни и имат важно значение за интегрирането на територията както в национален, така и в европейски план.

През територията на Югоизточния регион (ЮИР) преминава един от основните коридори на TEN-T мрежата – „*Ориент/Източно–Средиземноморски*“, както и други направления от основната и широкообхватната TEN-T мрежа.

Изградени са и функционират автомагистралите, формиращи двата клона на коридора „*Ориент/Източно–Средиземноморски*“:

- **A1** – автомагистрала „Тракия“ – *София–Пловдив–Бургас* с обща дължина 360 km.

Магистралата е напълно изградена и е част от коридора на основната TEN-T мрежа – „*Ориент/Източно–Средиземноморски*“ Това е главната пътна артерия в страната като основна връзка на ЮИР с вътрешността на страната и Столицата.

- **A4** – автомагистрала „Марица“ – *пв „Оризово*“ (АМ Тракия)–*Хасково–Капитан Андреево* с дължина 117 km. Магистралата е напълно изградена и е част от коридора на основната TEN-T мрежа– „*Ориент/Източно–Средиземноморски*“.

Това е другата важна пътна артерия в страната, провеждаща транзитните транспортни потоци от Европа към Р. Турция и осигуряваща връзка между съседните Южен централен и Югоизточен региони.

- **A5** – автомагистрала „Черно море“ – *Варна–Слънчев бряг–Бургас*, с планирана дължина 108 km, от която са изградени само 10 km.

Автомагистралата е част от широкообхватната TEN-T мрежа на територията на страната и все още не е изградена на територията на Югоизточен регион.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Фигура 29: Схема на TEN-T пътна мрежа в България

Източник: Средносрочна оперативна програма за изпълнение на Стратегията за развитие на пътната инфраструктура в Р. България 2016–2022 г.

Пътищата от първи клас допълват функциите на автомагистралите за интеграцията на пътната мрежа на страната с тази на съседните страни, провеждат предимно транзитни транспортни потоци и в преобладаващата си част формират направленията на TEN-T мрежата (основна и разширена) на територията на страната.

Югоизточният регион се обслужва и от следните първокласни пътища, свързващи го със съседните региони и/или държави:

- **Първокласен път I-5** *Русе–Бяла–Велико Търново*–Стара Загора–Хасково–Кърджали–граница Гърция ***(E-85)*** в участъка до Хасково (пресичането с АМ „Марица“) е част от основната TEN-T мрежа на територията на страната, а на юг от Хасково – от разширената TEN-T мрежа. Пътят провежда транзитните потоци между Р. Румъния и Р. Турция/Р. Гърция, обслужвайки предимно най-западната територия на ЮИР.

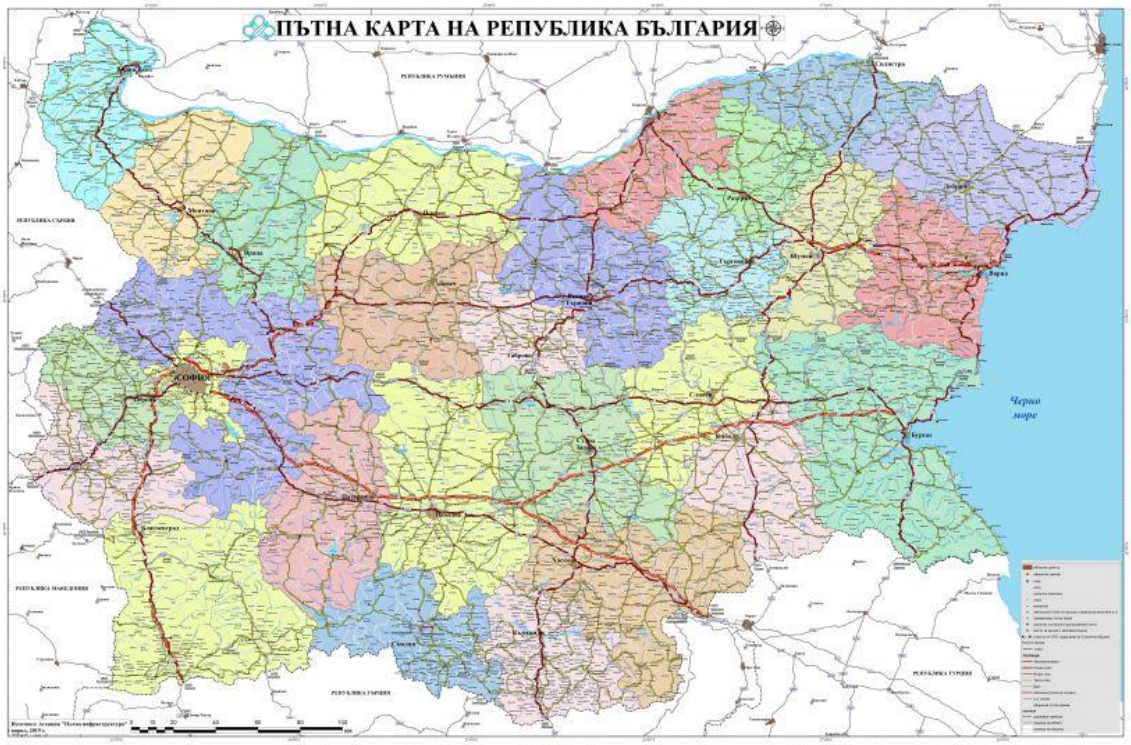
- **Първокласен път I-6** *граница Република Северна Македония–Гюешево–Кюстендил–Радомир–София–Карлово–Казанлък–Бургас* в основната си част обслужва т.нар. „подбалканска линия“ и само в участъка граница Република Северна Македония–Гюешево–Кюстендил (АМ „Струма“) е включен в основната TEN-T мрежа като връзка между столиците Скопие и София. Той осигурява връзка между столиците София и Скопие и обслужва подбалканската линия като връзка между Столицата и Черно море.

- **Първокласен път I-7** *граница Румъния/ГКПП „Силистра“–Шумен–Ямбол–Елхово–ГКПП „Лесово-Хамзъбейли“/граница Турция* не попада в обхвата на TEN-T мрежата, но е важно направление, обслужващо източната част на страната и провеждащо транзитните потоци между Р. Румъния и Р. Турция.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

- **Първокласен път I-9** *граница Румъния–Дуранкулак–Варна–Бургас–Малко Търново–граница Турция* ***(E-87)*** е включен в разширената TEN-T мрежа на територията на страната в частта си *граница Румъния–Варна–Бургас.* Обслужва туристическия поток по Черноморското крайбрежие, но на юг от Бургас провежда главно транзитен трафик за/от Р. Турция.

Фигура 30: Републиканска пътна мрежа

Източник: АПИ

Доизграждането на автомагистралите и скоростни пътища по описаните направления на TEN-T мрежата (основна и разширена) е залегнало във втората приоритетна ос на ОП „Транспорт и транспортна инфраструктура“ (ОПТТИ) 2014–2020 „*Развитие на пътната инфраструктура по „основната“ и „разширената“ Трансевропейска транспортна мрежа“.*

Вътрешнорегионалните връзки се обслужват от второкласните и третокласни пътища в региона:

- **Второкласен път II-53** (Полски Тръмбеш–В. Търново) Поликраище–Горна Оряховица–оп Лясковец–Елена–Стара река–Бяла–оп Сливен–оп Ямбол–Калчево–Средец е междурегионален път, свързващ Северна с Южна България през прохода „Вратник“.

- **Второкласен път II-55** оп Дебелец–Килифарево–Гурково–Долно Паничерево–Нова Загора–Млекарево–Радецки–ТЕЦ II–Полски Градец–Мъдрец–Младиново–Свиленград е междурегионален път, свързващ Северна с Южна България чак до границата с Р. Турция.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

- **Второкласен път II-56** оп Шипка–Павел баня–Брезово–Раковски–Калековец–пв „Пловдив изток“–пв „Рогош“ пк Асеновград свързва областите Стара Загора и Пловдив.
- **Второкласен път II-57** *оп Стара Загора–Могила–Сърнево–оп Раднево–Пет могили–Новоселец* е вътрешнорегионален път между Стара Загора и Сливен.
- **Второкласен път II-66** *оп Сливен–Нова Загора–оп Стара Загора–оп Чирпан–Поповица* обслужва предимно Югоизточен регион, свързвайки го с Южния централен регион.
- **Второкласен път II-73** *оп Шумен–Радко Димитриево–Смядово–Веселиново–Лозарево (Карнобат–Бургас)* е междурегионална връзка през Ришкия проход между Североизточен и Югоизточен регион, обслужваща северната част на област Бургас.
- **Второкласен път II-76** *(оп Елхово–пк Лесово)–Княжево–Тополовград–Българска поляна–Богомил–Харманли* е връзка между областите Ямбол и Хасково от съседните Южен централен и Югоизточен региони.
- **Второкласен път II-79** *оп Елхово–Болярово–Средец–кв. Меден рудник–(Бургас–Маринка)* е вътрешнорегионален път, обслужващ южната част на региона.
- **Второкласен път II-99** (Бургас–Маринка)–Созопол–Приморско–Царево–Малко Търново (оп Малко Търново–граница Турция) обслужва крайбрежието и е презгранична връзка с Р. Турция.

Към 31.12.2018 г. общата дължина на **Републиканската пътна мрежа** в Югоизточен регион е 3 307 km и представлява 16,6 % от РПМ в страната.

Таблица 27: Дължина и структура на РПМ към 31.12.2018 г.

Регион/област	Пътища общо km	АМ, km	I кл, km	II кл, km	III кл, km
България	**19 876**	**757**	**2 925**	**4 022**	**12 172**
Югоизточен регион	3 308	223	600	746	1 739
Бургас	1 181	51	252	242	636
Сливен	586	44	85	202	255
Стара Загора	904	93	167	215	429
Ямбол	637	35	96	87	419

Източник: НСИ

Гъстотата на пътната мрежа определя степента на нейната изграденост и за по-добра представа се детайлизира с разбивка на гъстота на пътищата с национално и международно значение и гъстота на регионалните и вътрешнорегионалните пътища, предвид различните им функции при обслужването на територията на региона.

Таблица 28: Гъстота на пътна мрежа към 31.12.2018 г. (km/1 000 km^2)

Регион	Гъстота на РП мрежа	Гъстота на АМ	Гъстота на пътища I клас	Гъстота на пътища II и III клас
България	**179,1**	**6,8**	**26,4**	**145,9**
Северозападен	179,6	0,4	21,2	158,0
Северен централен	210,4	0,0	32,8	177,6

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Регион	Гъстота на РП мрежа	Гъстота на АМ	Гъстота на пътища I клас	Гъстота на пътища II и III клас
Североизточен	183,3	6,5	33,4	143,5
Югозападен	168,6	11,8	27,4	129,4
Южен централен	182,9	8,7	18,6	155,6
Югоизточен	167,2	11,2	30,3	125,6
Бургас	151,9	6,6	32,6	112,8
Сливен	165,6	12,4	24,0	129,2
Стара Загора	176,2	17,9	32,4	125,9
Ямбол	190,2	10,4	28,7	151,1

Източник: НСИ, обработка на база данните за дължина, 2018 г

Гъстотата на пътната мрежа в Югоизточния регион (и Югозападния) е най-ниска от всички региони, което се дължи на ограничено развитата регионална пътна мрежа. В същото време изградеността на автомагистралите в ЮИР е с една от най-високите гъстоти. По-висока от средната за страната е и гъстотата на първокласната пътна мрежа. Добре развитата пътна мрежа от висок клас успешно провежда международните и националните транспортни потоци, но регионалната пътна мрежа е недостатъчно развита, което е в ущърб на периферните райони и затруднява вътрешнорегионалните комуникации. Влошеното състояние на регионалната пътна мрежа допълнително усложнява транспортното обслужване в обхвата на региона.

В региона се наблюдават големи дисбаланси в изградеността на регионалната пътна мрежа. Въпреки че гъстотата на пътищата от висок клас (АМ и първи клас) е еднаква за областите Бургас и Ямбол, общата гъстота на републиканската пътна мрежа в област Ямбол е най-висока за региона и по-висока от средната за страната, докато област Бургас е с най-ниска гъстота (освен област Благоевград) на пътната мрежа в страната. Това се дължи на ограничено развитата регионална пътна мрежа в област Бургас. Другите две области в ЮИР имат по-балансирано развита пътна мрежа, като най-добре обслужена е област Стара Загора с гъстота на автомагистралите почти три пъти по-висока от средната за страната.

Структурата на изградената пътна мрежа определя качеството на транспортното обслужване на съответната територия, показано в следващата таблица:

Таблица 29: Относителен дял на републиканската пътна мрежа по класове от общата дължина – по области и региони към 31.12.2018 г.

Регион/област	отн. дял АМ	отн. дял I клас	отн. дял АМ и I клас	отн. дял II клас	отн. дял III клас
България	**3,80**	**14,72**	**18,52**	**20,23**	**61,25**
Северозападен	0,20	11,82	12,02	22,35	65,63
Северен централен	0,00	15,58	15,58	21,45	62,97
Североизточен	3,54	18,20	21,74	17,38	60,89
Югозападен	7,00	16,27	23,27	18,20	58,53
Южен централен	4,74	10,17	14,92	19,17	65,91
Югоизточен	6,71	18,14	24,86	22,77	52,37
Бургас	4,34	21,43	25,77	21,17	53,06
Сливен	7,50	14,48	21,98	34,41	43,61
Стара Загора	10,14	18,41	28,56	23,70	47,74

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Регион/област	отн. дял АМ	отн. дял I клас	отн. дял АМ и I клас	отн. дял II клас	отн. дял III клас
Ямбол	5,49	15,07	20,57	13,66	65,78

Източник: НСИ, обработка НЦТР

ЮИР се откроява с най-добро транспортно обслужване от всички региони в страната. Относителният дял на пътищата с национално и международно значение (автомагистрали и първокласни пътища), както и този на второкласните пътища е най-висок за страната. Като се има предвид ролята на АМ и първокласните пътища за провеждане на транзитните потоци и осигуряване на интеграцията на пътната мрежа на страната с тази на съседните страни, регионът има по-благоприятна позиция за интегриране както в национален, така и в европейски план. Необходимо е доизграждане на довеждащите пътни направления с оглед подобряване на достъпа на по-отдалечените територии и балансиране на транспортното обслужване.

Състоянието на пътната мрежа е определящ фактор за обслужване на населените места и за възможностите за развитие в региона. Всички области в ЮИР поддържат пътната си мрежа в добро състояние с показатели, близки до и над средното в страната – 40 % (област Бургас), Ямбол (41,6 %), Ст. Загора (46,6 %). Откроява се област Сливен с най-добре поддържаната пътна мрежа в страната – 70,4 %.

Териториалният анализ на обслужването на общините от региона с РПМ дава база за определяне на техния потенциал за развитие. Пътищата от по-висок клас ситуират определената община в по-високо териториално ниво, определяйки възможностите за пространствена организация на икономическите, социалните и административните комуникации в по-голям мащаб, респективно с повече други общини и центрове от по-висок ранг. Обратно, обслужването с по-нисък клас пътна мрежа „свива“ комуникациите в по-малък периметър на територията и ограничава възможностите за развитие.

Групата на ***пътищата с международно и национално значение*** включва автомагистралите, пътищата I клас и някои от второкласните пътища, категоризирани в европейската мрежа, по които се провежда значителен трафик, включително транзитен. Повечето от пътищата от тази група са част от инфраструктурата на TEN-T мрежата и осигуряват интеграцията на пътната мрежа на страната с тази на съседните страни. В пространствено отношение те имат важно значение за интегрирането на територията както в национален, така и в европейски план. Чрез тях се осигурява достъпът до пристанищата, летищата с международно значение, както и връзките между големите градски центрове, включително столицата. българската столица.

В най-благоприятна позиция са 23 броя центрове на общини, които се обслужват от пътищата с международно и национално значение, и в Югоизточния регион това са Бургас, Камено и Карнобат (област Бургас); Раднево, Стара Загора, Братя Даскалови, Чирпан (област Стара Загора); Сливен, Нова Загора (област Сливен); Стралджа, Тунджа, Ямбол (област Ямбол), обслужвани от автомагистрали; както и Айтос, Малко Търново, Поморие, Несебър (област Бургас), Гурково, Казанлък, Мъглиж, Николаево, Опан, Павел баня (област Ст. Загора) и Елхово (област Ямбол), обслужвани от първокласни пътища.

Групата на ***пътищата с регионално значение*** се формира от пътищата втори и трети клас. Главните функции на този вид пътища са да осигуряват връзките между големите административни и икономически центрове в регионите, както и между самите региони, като съдействат за интеграцията им. Връзките на по-голямата част от общинските центрове

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

с областните градове също са част от функциите на пътищата II и III клас. Същевременно те имат за задача да доведат трафика до автомагистралите и пътищата I клас и служат като преразпределители на трафика по пътните артерии с национално и международно значение. В някои случаи пътищата с регионално значение обслужват гранични контролно-пропускателни пунктове със съседни страни и имат важна роля за развитието на трансграничното сътрудничество. В тази група попадат 10 общини, от които 6 се обслужват от второкласни пътища: Приморско, Созопол, Средец, Царево (област Бургас); Котел (област Сливен); Болярово (област Ямбол), а останалите четири – Сунгурларе (област Бургас); Гълъбово, Минерални бани (област Стара Загора); и Твърдица (област Сливен) – от третокласни.

В най-лоша ситуация попадат общините, които се обслужват от третокласни, прекатегоризирани през 2002 г. бивши четвъртокласни пътища, чиито параметри и състояние традиционно са лоши. Зоната на влияние на техните центрове най-често се ограничава в рамките на общината. В тази група попада само община Руен (област Бургас).

Фактът, че две трети от общините в ЮИР се обслужват от пътища с международно и национално значение, показва добрите им позиции за транспортни комуникации в по-голям мащаб със съответните по-големи възможности за социално-икономическо развитие.

Мобилност в населените места

Пешеходни зони, велосипедни зони и маршрути

По-големите населени места в региона разполагат с обособени пешеходни зони, които са разположени предимно в централните части около главните обществени административни и обществени сгради на територията. Пешеходците са най-уязвимата група в пътното движение и осигуряването на удобни и сигурни улици и пространства е от изключителна важност за стимулиране на този тип придвижване, както и за осигуряването на тяхната безопасност и сигурност.

Сериозни инвестиции с финансов ресурс по линия на ЕС програмите, по-конкретно Оперативна програма „Регионално развитие“ 2007-2013 и Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014-2020 г., са направени през последните години за създаването и развитието именно на такива зони. Освен подобряване и облагородяване на околното пространство, реализираните интервенции са насочени и към насърчаването на алтернативни методи за придвижване – например ходене пеша.

Използването на велосипед неизменно нараства в държавите и градовете, които полагат последователни усилия в тази насока, дори и в по-автомобилно ориентирани или без развита велосипедна култура нации.

През територията на България са обособени 2 международни велосипедни маршрута, които са част от Европейската мрежа от велосипедни маршрути ЕвроВело. Дунавският велосипеден маршрут (ЕвроВело маршрут номер 6) следва течението на р. Дунав до вливането на реката в Черно море като свързва дунавските крайбрежни селища по цялото протежение на крайбрежието. Пътят на Желязната завеса (ЕвроВело маршрут номер 13) следва пограничните територии в западната и южната част от страната и свързва селища от двете страни на границата, съответно преминава през Сърбия, България, Република Северна Македония, Гърция и Турция. В България не съществуват други утвърдени велосипедни маршрути, които да свързват населени места и да се простират през територията на цялата

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

страна. Местни велосипедни маршрути и създадената до момента инфраструктура се съобразяват с вече изградената пътна мрежа в страната.

През последните години все повече населени места инвестират в развитието и насърчаването на велосипедна инфраструктура и обособяването на велоалеи в рамките на градската транспортна мрежа. Освен това в някои населени места в региона вече има изградени съоръжения за паркиране на велосипеди, които са ситуирани предимно в централната част или около публичните сгради. Въпреки това степента на развитие на този тип инфраструктура е сравнително ниска и има потенциал за надграждане и доразвиване. Основни ограничения за развитие на този тип инфраструктура, обаче, е настоящото състояние на уличната мрежа и необходимостта от специално обособяване на отделни ленти за велосипеди, за което е необходимо допълнително планиране.

Паркиране

Паркирането в населените места е основен проблем от много време. Липсата на достатъчно обособени места за паркиране в комбинация с паркиране върху зелени площи, както и в лентите за движение, сериозно затруднява пътния трафик и придвижването. В тази връзка в градовете се обособяват зони за платено паркиране, предимно в централна градска част, изграждат се обществени паркинги и т.н. Този проблем се наблюдава не само в централната част на градовете, но също така и в жилищните райони като основната причина е лошото планиране на капацитета на инфраструктурата в комбинация с увеличаващите се превозни средства.

Обществен пътнически транспорт

При търсенето на пътнически пътувания с обществен транспорт се забелязва тенденция на намаляване. През последните 14 години търсенето на пътувания с обществен транспорт (автобусен и жп транспорт) намалява 3 пъти. Нуждите от междуселищни пътнически пътувания с обществен транспорт се задоволяват предимно от автобусния транспорт и в по-малка степен от железопътния, като последният се предпочита най-вече от социалните групи, използващи намалени или преференциални тарифи (студенти, пенсионери и работещи в държавните железопътни превозвачи).

Сравнително добре развит масов обществен транспорт има обособен предимно в големите общини в региона. Преобладаващо се използва автобусния транспорт и в отделни общини има тролейбусен транспорт. На територията на ЮИ регион има 16 автогари, като оператори на обществения транспорт са общински фирми, които извършват дейността по превоз на пътници, или частни транспортни оператори, които в повечето случаи превозват по междуградските линии.

Основен недостатък на обществения транспорт както на национално ниво, така и на регионално и общинско ниво, е остарелият и замърсяващ подвижен състав, с който се извършват превозите както по вътрешноградските направления, така и по междуградските. Голям процент от подвижния състав на обществения транспорт е съставен от бензинови и дизелови превозни средства с ниски екологични показатели. Това е и една от причините общественият транспорт да бъде основният фактор, допринасящ за замърсяването на атмосферния въздух и шумовото натоварване в населените места. В допълнение, поддържането на такъв подвижен състав изисква много сериозни разходи за собствениците.

В последните 2 програмни периода по линия ЕС фондове са направени сериозни инвестиции за подобряване на градския транспорт и по-конкретно за подмяна на подвижния

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

състав с по-екологичен, реализирани на територията на големите градски общини. Въпреки това, необходимостта от мерки в тази посока все още е доста сериозна, за да бъдат постигнати целите за устойчив и екологичен градски транспорт. Заедно с подмяната на подвижния състав в повечето общини са изпълнени и съпътстващи мерки, свързани с цялостното подобрение на градския транспорт – съпътстваща зарядна инфраструктура, обновяване на улична мрежа, изграждане и обособяване на спирки, внедряване на интелигентни транспортни системи за управление на трафика, подобряване на светофарната уредба и др.

В рамките на ЮИР проекти за модернизация на градския си транспорт реализират общините Бургас, Казанлък, Хасково, Стара Загора и Сливен.

В община Стара Загора проектът за модернизация на градски транспорт включва въвеждане на автоматизирана система за таксуване (АСТ), Изграждане на Система за управление на градския транспорт (СУГТ); Рехабилитация на ремонтното хале на тролейбусното депо. През периода 2007-2013 г. на територията на община Стара Загора е реализиран проект за закупуване на нови тролейбуси, рехабилитация (модернизация и поддръжка) на тролейбусната мрежа и депо, изграждане на велоалеи, рехабилитация на спирките за обществен транспорт и т.н. В допълнение, община Стара Загора реализира проект за доставка на нови 33 електрически автобуси и 18 двойни зарядни станции, с което ще се подобрят екологичните характеристики на града, намалят се ПТП и вредните емисии.

В община Казанлък са реализирани 2 етапа за модернизация и оптимизация на системата на градския транспорт в града, включващи доставка на 7 бр. електробуси и 4 бр. двойни зарядни станции, въвеждане на информационна система за управление на градски транспорт, монтаж на нови спирки за градски транспорт. В рамките на етап 2 са изпълнени мерки за изграждане на пътна инфраструктура, въвеждане на автоматизирана система за таксуване (АСТ), изграждане на Система за управление на градския транспорт (СУГТ), рехабилитация на ремонтното хале на тролейбусното депо;

В община Бургас през последните 2 програмни периода са направени сериозни инвестиции за подобряване на градския транспорт. През периода 2007-2013 г. общината е изпълнила проект за устойчива и интегрирана система за градски транспорт в град Бургас, допринасяща за подобряване на жизнените и екологични условия. В резултат на това са закупени нови дизелови и метанови нискоемисионни автобуси, въведена е нова оптимизирана и атрактивна автобусна маршрутна мрежа и на система за бърз автобусен транспорт (BRT), обновено е автобусното депо, включително дизел и метан станция за обслужване на автобуси, обновени са автобусни терминали и изграждане на централна автобусна спирка с атрактивен дизайн, свързваща маршрута на BRT с централната част на града, въведена е интегрирана електронна билетна система и система за информиране на пътниците в реално време по спирките и в автобусите.

През периода 2014-2020 г. вече реализираните мерки за подобряване на градския транспорт са наградени с мерки за създаване на подходяща среда за устойчива мултимодална градска мобилност в подкрепа на изпълнението на нисковъглеродни стратегии за развитие на градската среда. Това включва надграждане на системата от Бързи автобусни линии, чрез реконструкция и рехабилитация на основни транспортни трасета и създаване на „бърз автобусен коридор“ по бул. „Демокрация“, нова организация на движението и оптимизация на паркирането, както и въвеждане на интегрирана система за управление на трафика в града, включително автоматизирано управление на кръстовища, трафик детекция и видеонаблюдение на ключови места от градската територия. В допълнение, общината

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

изпълнява и проект за подобряване качеството на атмосферния въздух в Община Бургас чрез модернизация на обществения транспорт, който включва доставка и въвеждане в експлоатация на 56 електрически превозни средства за нуждите на обществения масов транспорт в общината, свързаните зарядни съоръжения и инфраструктура, както и интеграция със съществуващите системи за електронно таксуване, автоматично позициониране на превозните средства, видеонаблюдение и информиране на пътниците в реално време. В допълнение, проект „Подобряване качеството на атмосферния въздух в Община Бургас чрез модернизация на обществения транспорт“ включва доставка и въвеждане в експлоатация на 56 електрически превозни средства за нуждите на обществения масов транспорт в общината, свързаните зарядни съоръжения и инфраструктура, както и интеграция със съществуващите системи за електронно таксуване, автоматично позициониране на превозните средства, видеонаблюдение и информиране на пътниците в реално време.

Община Сливен е реализирала проект за цялостното подновяване на автобусния парк, чрез закупуване на 27 дизелови автобуси, внедряването на Интегрирана билетна система, внедряване на система за информиране на пътниците в реално време. В рамките на инвестиции за повишаване качеството на атмосферния въздух е предвидено закупуване на 4 бр. нови електрически автобуса и 6 бр. нови тролейбуса с подобрена енергийна ефективност, доставка на зарядни станции, ремонт на част от контактната мрежа и др.

Община Хасково също е предприела мерки за модернизация на градския транспорт и подобряване на качеството на атмосферния въздух чрез електрификация на подвижния състав. В процес на реализация е проект за доставка на 5 броя електрически автобуси, 5 броя бавнозарядни станции и 1 брой бързозарядна станция за електробуси в тролейбусно депо, както и проектиране и изграждане на захранващ кабел за електрозахранване на зарядни станции

Безопасност и сигурност

Ключов елемент от всяка една транспортна система е осигуряването на безопасността и сигурността на потребителите. Една от ролите на Европейската комисия е да отговори на тези очаквания като гарантира, че в целия ЕС са създадени необходимите стандарти за безопасност и сигурност във всички видове транспорт. Съгласно Стратегия за устойчива и интелигентна мобилност и План за действие към нея, приет от Европейската комисия през 2020 г. един от водещите приоритети е повишаването на безопасността и сигурността на транспорта. Това е от първостепенно значение като са необходимо непрекъснати усилия на всички нива и от всички заинтересовани страни за намаляване на смъртните случаи, свързани с мобилността.

Основните причини за пътнотранспортните произшествия са повишения трафик, качеството и натовареността на пътната мрежа, неефективната организация на движение. За преодоляване на тези проблеми и съответно за осигуряване на адекватна безопасност на всички участници голяма част от населените места региона предприемат целенасочени мерки в тази посока или планират в краткосрочен план да предприемат такива. Това включва изграждане на системи за видеонаблюдение, подобряване на организацията и безопасността на движението, подобряване на инфраструктурата чрез изграждане на пешеходни пътеки, надлези, подлези и др.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

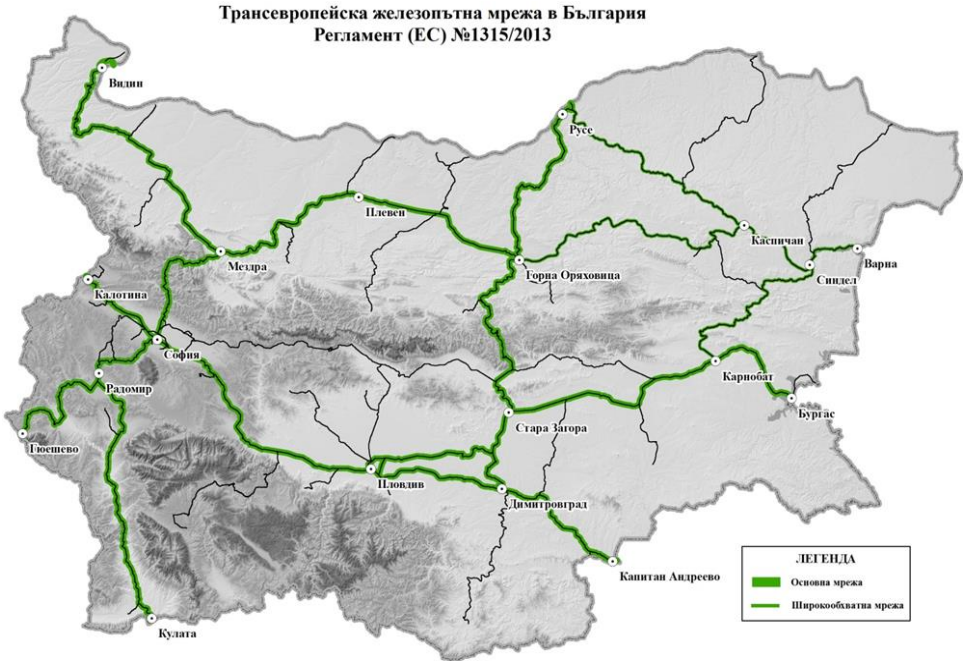
www.eufunds.bg www.bgregio.eu

Железопътна мрежа – достъпност и обслужване

Линиите, включени в железопътната инфраструктура, се делят на основни железопътни линии и отклонения от основните железопътни линии. Всички основни линии от жп инфраструктурата в страната са включени в TEN-T мрежата, а обслужващите Югоизточния регион са следните:

- **жп линия 3** *Илиянци–Карлово–Тулово–Дъбово–Зимница и Карнобат–Комунари–Синдел разпределителна–Варна фериботна–Разделна* обслужва най-северната част на Югоизточния регион, свързвайки го с вътрешността на страната. В участъка *Карнобат–Варна* линията е включена в широкообхватната TEN-T мрежа на територията на страната и свързва ЮИР със Североизточния регион.
- **жп линия 4** *Русе (граница с Р. Румъния)–Горна Оряховица–Дъбово и Тулово–Стара Загора и Михайлово–Димитровград–Подкова* е включена в основната TEN-T мрежа на територията на страната (без участъка Димитровград–Подкова), като участъкът Русе–Горна Оряховица е част от жп направлението, свързващо столиците София и Букурещ. Жп линията свързва Северна с Южна България и провежда транзитните потоци между Р. Румъния и Р. Турция.
- **жп линия 8** Пловдив–Филипово–Скутаре и Пловдив–Разпределителна изток–Стара Загора–Зимница–Карнобат–Бургас формира част от коридора на основната TEN-T мрежа „Ориент/Източно–Средиземноморски“ с участъка Пловдив–Разпределителна изток–Бургас. Това е основната жп линия, обслужваща Югоизточен регион, свързвайки го с Южния централен регион и столицата София.

Фигура 31: Трансевропейска железопътна мрежа в България

Източник: НКЖИ

Към 31.12.2018 г. на територията на Югоизточния регион функционират **625** km железопътни линии, от които **180** km са удвоени, а **558** km са електрифицирани.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Таблица 30: Дължина на железопътните линии по области към 31.12.2018 г.

Област	Дължина общо	Удвоени линии km	Електриф. линии km	Гъстота km/ 1 000 km^2	% удвоени	% ел	Брой гари/ спирки
Общо	4 030	990	2870	36,3	24,57	71,22	
Югоизточен	625	180	558	31,6	28,80	89,28	101
Бургас	178	111	162	23,0	62,36	91,01	37
Сливен	134	8	113	37,8	5,97	84,33	16
Ст. Загора	261	31	236	50,7	11,88	90,42	42
Ямбол	52	30	47	15,5	57,69	90,38	6

Източник: НСИ, обработка НЦТР

Фигура 32: Железопътна мрежа в България

Източник НКЖИ

На територията на ЮИР са изградени и няколко железопътни отклонения от главна линия 8:

- Жп линията „Нова Загора–Раднево–Симеоновград“ свързва жп линия 3 и жп линия 8 и се явява част от трасето на товарен коридор за конкурентоспособни товарни превози „Ориент/Източно–Средиземноморски“;
- Жп линията „Ямбол–Елхово“ все още не е демонтирана, но вече е закрита за пътническо и товарно движение;
- Жп линията „Бургас–Поморие“ е частично демонтирана и обслужва само Бургаските солници.

Най-добре обслуженият с пътна мрежа Югоизточен регион има най-ограничено развита жп мрежа, с най-ниска гъстота за страната (31,6 km/1 000 km^2). Много добрата изграденост в област Стара Загора се компенсира от много ниската изграденост в област Ямбол, а и област Бургас не се характеризира с особено добра изграденост на жп мрежата. Ограничено развитата жп мрежа в региона е 90 % електрифицирана и почти 30 % от линиите са удвоени

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

(над средния % за страната – 24,6 %), като тук изключение прави област Сливен с под 6 % удвоени линии.

Предвид спецификата на жп транспорта, наред с териториалното развитие на жп мрежата определящо значение за транспортната достъпност има броят на жп гарите и спирките, обслужващи отделните региони.

Югоизточният регион се обслужва от 55 броя гари и 46 спирки, като разпределението им по области не кореспондира пряко с гъстотата на жп мрежата.

Най-много гари и спирки (42 броя) има в област Стара Загора, където и гъстотата на жп линиите е най-висока. Сходен брой (37) гари и спирки обслужват и област Бургас, където гъстотата на жп мрежата е два пъти по-ниска. Съответно в област Стара Загора всички общини (без Опан) се обслужват с жп транспорт, в област Бургас – само половината, разположени във вътрешността на страната. Най-малко гари и спирки има в област Ямбол, където и гъстотата на жп мрежата е най-ниска.

Достъпът до изградената жп мрежа в страната определя възможностите за развитие на отделните общини в региона, в зависимост от вида на обслужващата жп линия и обслужващите гари и/или спирки, и те могат да се разпределят в три групи.

Главните жп линии като част от инфраструктурата на TEN-T мрежата осигуряват интеграцията на жп мрежата на страната с тази на съседните страни. В пространствено отношение те имат важно значение за интегрирането на територията както в национален, така и в европейски мащаб. Чрез тях се осигурява достъпът до пристанищата, летищата с международно значение, както и връзките между големите градски центрове, включително столицата. Общините, обслужвани от тези жп линии, имат възможности за комуникации на по-високо териториално ниво, съответно по-добри възможности за развитие. В тази група попадат 20 броя общини от Югоизточния регион: Бургас, Карнобат, Камено, Айтос, Руен, Сунгурларе (област Бургас); Сливен, Нова Загора, Твърдица (област Сливен); Ст. Загора, Казанлък, Мъглиж, Павел баня, Бр. Даскалови, Чирпан, Гурково, Николаево (област Стара Загора); Ямбол, Стралджа, Тунджа (област Ямбол).

Жп отклоненията също подобряват възможностите за развитие на обслужваните общини, добавяйки предимствата на жп транспорта към автомобилния. Поради най-често тупиковия им характер, тези възможности са по-ограничени в сравнение с обслужването с главни жп линии, икономическата и транспортна активност също. В тази група попадат общините Раднево и Гълъбово (област Стара Загора).

Общините без достъп до жп транспорт (без гари и/или спирки) в ЮИР са 11 броя: Средец, Малко Търново, Царево, Несебър, Поморие, Созопол, Приморско (област Бургас); Котел (област Сливен); Опан (област Ст. Загора); Болярово и Елхово (област Ямбол).

Две трети от общините в Югоизточния регион получават обслужване от жп транспорт с по-добрите възможности за комуникации и развитие, които той предлага. Останалите 11 общини (предимно в област Бургас – крайморските общини) разчитат само на автомобилен транспорт, което ограничава тяхното социално-икономическо развитие.

Регионалният характер на жп транспорта и състоянието на железопътната инфраструктурата и подвижния жп състав в България ограничават масовите пътнически превози все повече в рамките на епизодични, сезонни пътувания (като се изключат регулярни трудови пътувания в рамките на 30–60 мин.). Всичко това води до икономическа неефективност и прибягване до спиране на някои линии или закриване на гари и по-често

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

спирки. Това ще бъде особено тревожно за области, където и сега обслужването с жп транспорт е ограничено.

Воден транспорт

Югоизточният регион има важно значение за развитието на морския транспорт и свързаните с него дейности. В него са разположени различни по мащаб и предназначение пристанища.

Пристанище Бургас – за обществен транспорт с **национално значение.** Пристанището е единственото морско пристанище в страната, включено в основната TEN-T мрежа, което има връзка с АМ „Тракия“ и жп линия 8, формиращи едно от направленията на основната TEN-T мрежа. Пристанищните терминали Бургас–Изток и Бургас–Изток 2 са за генерални и насипни товари, а пристанищен терминал Бургас–Запад обработва и контейнери. Терминал „Росенец“ е терминал за нефт и нефтопродукти, а терминал Несебър – за пътнически превози. Пристанищен терминал Бургас–Изток обслужва и пътници.

В **терминал „Изток**“ на пристанището се обработват предимно генерални товари – метали, дървесина, хартия, храни, скрап, машини и др. По експлоатационни причини често се обработват и насипни товари – въглища, захар, амониев нитрат и малки партиди концентрати. Тук са разположени общо 14 кейови места с обща дължина на кейовете от 965 m. Откритата складова площ на терминал „Изток“ е 50 000 m^2, а закритата – 44 500 m^2. Пътническият терминал има 2 700 m^2 застроена площ и може да поема около 100 хил. пасажери годишно.

В **терминал „Запад**“ се обработват метали, зърно, скрап, насипни товари и други. На терминала действат контейнерен и ро–ро терминали, както и най-големият хладилен склад в България. Корабните места са общо 6 на брой с обща дължина 890 m. Откритата складова площ на термина е 191 000 m^2, закритата – 21 000 m^2, от които 7 000 m^2 са хладилна складова площ.

Терминал „Росенец“ е за обработка (товарене, разтоварване и съхраняване) на опасни наливни товари (нефт, нефтопродукти и други наливни товари) от клас 3 по Класификацията на ИМО (*Международна и Национална класификация за опасни стоки*). Пристанището е предоставено на концесия на „Лукойл Нефтохим Бургас“ АД.

Пристанище Несебър е част от пристанищен комплекс Бургас – пътническо пристанище с целогодишна навигация. Пристанището е с модерна морска гара и обслужва международното и крайбрежното пътническо корабоплаване.

Пристанища за обществен транспорт с **регионално значение**:

Пристанище Царево – за пътнически услуги; приставане и домуване и престой на яхти за упражняване на водни спортове и развлечения;

Пристанище Ахтопол – за пътнически услуги; швартоване; домуване, обслужване и престой на рибарски кораби;

Пристанище Поморие – обслужване на пътници, швартоване; снабдяване на плавателните съдове с вода, електрическа енергия и комуникации; приемане и обработване на отпадъци – резултат от корабоплавателната дейност.

Допълнително водният транспорт в Югоизточен регион се обслужва от осем яхтени пристанища в Созопол, Несебър, „Дюни“ и Китен и осем рибарски пристанища.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Въздушен транспорт

От петте международни граждански летища в страната, само летище София е включено в основната TEN-T мрежа, а летищата Бургас, Варна, Пловдив и Горна Оряховица са включени в разширената TEN-T мрежа като допълващи функциите на определените за интермодални превози възли от основната TEN-T мрежа.

Летище Бургас е включено в широкообхватната TEN-T мрежа. Летището разполага с два пътнически терминала, но оперира само Терминал 2. Годишният капацитет на терминал 2 е да обслужва 2 700 000 пътника. Летище Бургас е със силно изразена лятна сезонност, като основната част от дейностите по обслужване на пътници се извършва между месеците юни и септември. През този период се обслужват 92 % от годишния трафик на летището. Летището има и товарна дейност, включително специализирана карго продукция, допълвайки функциите за интермодални превози на възел Бургас като част от основната TEN-T мрежа.

Важно значение за региона има доизграждането на АМ „Черно море“, която ще подобри връзките на летището с основната комуникационна мрежа и на въздушния с пътния транспорт.

Интермодални терминали

Развитието на интермодалните превози е приоритет на националната транспортна политика в непосредствен и дългосрочен план. Третата приоритетна ос на ОП „Транспорт и транспортна инфраструктура“ (ОПТТИ) 2014–2020 г. е насочена към „*Подобряване на интермодалността при превоза на пътници и товари“*.

Като възли за интермодални превози (автомобилен и жп транспорт), в основната TEN-T мрежа на територията на страната са включени София, Пловдив, Горна Оряховица и Русе, а в разширената – Драгоман и Свиленград. В ЮИР функционират интермодални терминали, изградени от частни фирми:

- **ИМТ „Стара Загора“ –** част от **жп линия 4** *Русе (граница с Р. Румъния)–Горна Оряховица–Дъбово–Тулово–Стара Загора–Михайлово–Димитровград,* включена в основната TEN-T мрежа на територията на страната. Терминалът е в експлоатация, собственост на частна фирма „Metalimpex“ Ltd.
- **ИМТ „Бургас–Долно Езерово“ –** част от **жп линия 8** *Пловдив–Филипово–Бургас,* включена в основната TEN-T мрежа на територията на страната. Терминалът е в експлоатация, собственост на „Деспред“ АД.

Проектите за ИМТ се основават на политиката за изграждане на Транс-европейската транспортна мрежа и целят подобряване на интермодалността в югоизточния регион на ЕС чрез създаване на условия за оптимално взаимодействие и интеграция на различните видове транспорт и повишаване качеството на предоставяните товарни транспортни услуги.

Прогноза за развитие на транспортната инфраструктура

Пътната мрежа в Югоизточен регион е достигнала висока степен на развитие. Наличието и на други обекти на транспортната инфраструктура от висок ранг като международното пристанище и международното летище Бургас налагат да продължи развитието на пътната мрежа на територията на региона, включващо доизграждането на участъците от автомагистрала „Черно море“. Това ще създаде условия за по-пълно и ефективно използване на местния потенциал за развитие, включително по отношение на транспорта

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

www.eufunds.bg www.bgregio.eu

като структуроопределящ сектор. Пътищата II-ри клас осигуряват добро транспортно обслужване и транспортна достъпност до малките и средните градове, но е необходимо доразвитие на пътищата III клас за подобряване достъпа и на периферните райони.

Оптимизацията и реконструкцията на пътищата по т.нар. „*Второстепенна крайгранична южна хоризонтала*“ като непрекъсната транспортна ос ще интегрира периферните крайгранични територии по южната граница на България и ще подобри достъпа на общините до съответния им областен център в зоните с регистрирана най-влошена достъпност в България.

Изградената жп мрежа в страната е в състояние да задоволи намаляващото търсене на транспортни услуги (особено пътнически), но експлоатационното ѝ състояние е незадоволително поради просрочени ремонти. Параметрите на част от главните жп линии в страната допускат проектна скорост за превозите на пътници 130 km/час и за превозите на товари 100 km/час, но реално експлоатационната скорост е значително по-ниска поради липсата на надежден подвижен състав и недостига на средства за поддръжка и ремонтни дейности. Влошеното състояние влияе върху допустимите максимални скорости, времепътуванията и качеството на предлаганите услуги, което от своя страна намалява интереса към този вид превози и повишава експлоатационните разходи за влаковото движение.

В допълнение, жп мрежата в ЮИР е най-ограничено развита от всички региони в страната и голяма част от общините разчитат единствено на автомобилния транспорт, което ограничава икономическата и транспортна им активност.

Както за пътищата, така и за жп линиите в ЮИР, включени в TEN-T мрежата, се налага ускорено привеждане на параметрите им в съответствие с изискванията на TEN-T мрежата, което от своя страна би дало силен тласък в развитието на региона и особено на общините, обслужвани с подобрената транспортна инфраструктура.

Безспорното предимство на ЮИР е наличието на Пристанище Бургас, което е единственото морско пристанище в страната, включено в основната TEN-T мрежа. Пристанището има връзка с АМ „Тракия“ и жп линията, формиращи един от клоновете на коридора от основната TEN-T мрежа „*Ориент/Източно–Средиземноморски*“.

Развитието на този коридор и неговото разширяване на изток, където прераства в ТРАСЕКА (транспортен коридор Европа–Кавказ–Азия), е от особена важност както за просперирането на региона, така и за функционирането на националната транспортна система. То е важно за управлението и разработването на потенциални пазари на източния бряг на Черно море и страните от Централна Азия и за превръщане на пристанище Бургас в основната връзка между континента Европа и Близкия изток.

В тази връзка важна роля ще има изградената и пусната в експлоатация от „БМФ Порт Бургас“ нова логистична база, която ще получава, съхранява и претоварва оборудване за разработването на петролните полета в Казахстан. *Южна претоварна база* е изградена по договор с белгийската компания SARENS N.V., която операторът на нефтеното находище TengizChevrOil (TCO) е избрал за основен доставчик за операциите и разширението на пристанището в Бургас, за да отговори то на нуждите на проекта.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

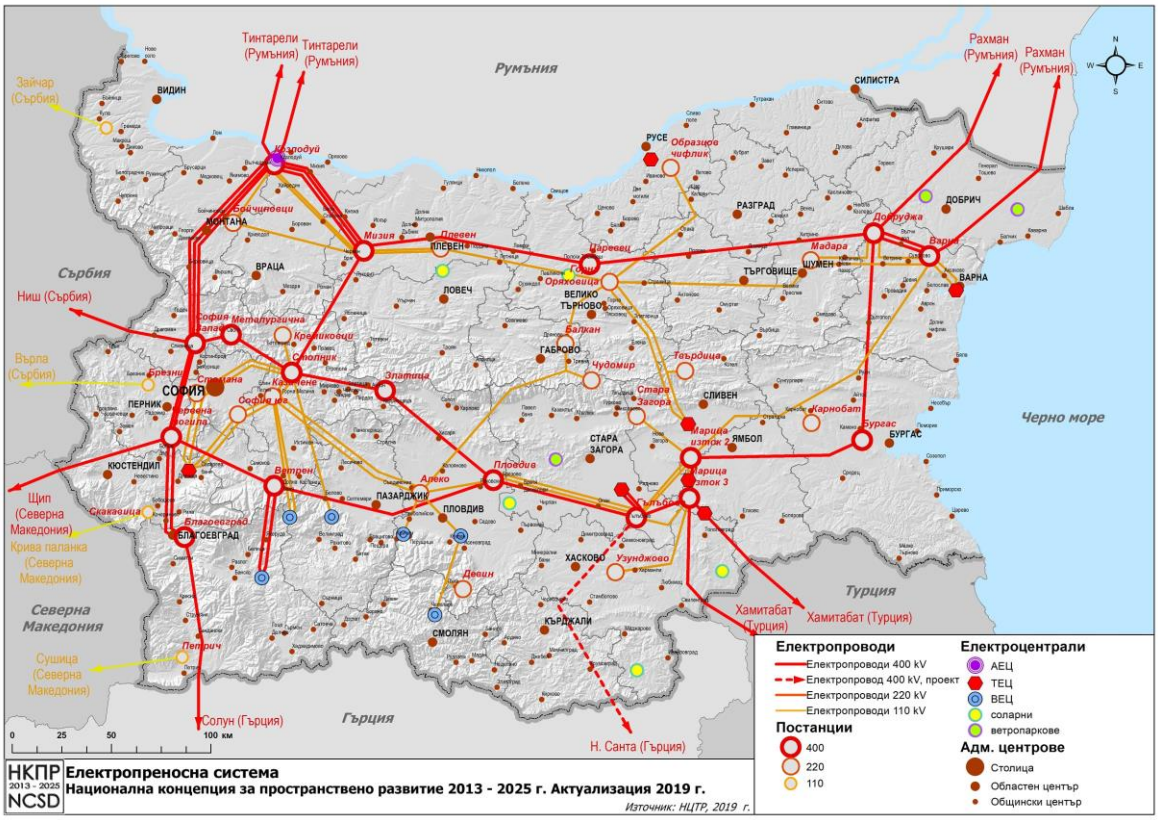
2.9.1. Енергийна инфраструктура

Електроенергийна инфраструктура

Електропреносната мрежа в България е част от обединената преносна мрежа на страните от континентална Европа и развитието ѝ е тясно свързано с развитието на мрежите на съседните страни, като за целта са изградени междусистемни връзки.

Общата дължина на изградената електропреносна мрежа на територията на страната е 15 235 km. Електропроводите с работно напрежение 400 kV (дължина 2 571 km) и 220 kV (дължина 2 704 km) пренасят електроенергията в национален план, докато електропроводите 110 kV (дължина 9 960 km) имат по-скоро регионални функции.

Фигура 33: Електропреносна система на Р България

Източник: Електроенергиен системен оператор

Територията на Югоизточния регион е наситена с електроенергийна инфраструктура от най-висок клас поради наличието на трите топлоелектрически централи от комплекса „Марица изток“, чиято произведена електроенергия се транзитира от преносната мрежа на страната.

- ТЕЦ „Марица изток 1“ е разположена в землището на с. Гълъбово, община Гълъбово, област Стара Загора.
- ТЕЦ „Марица изток 2“ се намира в с. Ковачево, община Раднево, област Стара Загора.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

- ТЕЦ „Марица изток 3“ е разположена в землището на с. Медникарово, община Гълъбово, област Стара Загора, и от нея има изградени два електропровода – междусистемни връзки с Р. Турция
- Подстанция „Бургас“ 400/110 kV е изградена в землището на с. Българово, община Бургас, и осъществява връзка на 400 kV както с комплекса „Марица изток“, така и с п/ст „Варна“ от Североизточния регион.
- П/ст „Карнобат“ 220/110 kV се намира в град Карнобат, област Бургас.
- П/ст „Твърдица“ 220/110 kV се намира в град Твърдица, област Сливен.
- П/ст „Стара Загора“ 220/110 kV е на територията на град Стара Загора.
- П/ст „Чудомир“ е в град Казанлък, област Стара Загора.

Преносните електропроводи на територията на Югоизточен регион, свързващи отделните подстанции, са посочени в следващата таблица:

Таблица 31: Преносни електропроводи на територията на Югоизточен регион

Напрежение kV	Наименование на ел.провода	от п/ст	до п/ст	Обща дължина km	Дължина – ЮИР km
400	Хеброс	Марица изток 1	Марица изток 3	13,1	13,1
400	Мъдрец	Марица изток 2	Марица изток 3	43,9	43,9
400	Зорница	Марица изток 2	Бургас	134,6	134,6
400	Черно море	Бургас	Варна	90,1	43,0
400	Сакар /транзит/	Марица изток 3	Хамитабат (Турция)	148,8 БГ-58,6	13,9
400	Одрин /транзит/	Марица изток 3	Хамитабат (Турция)	136,6 БГ-59,5	14,8
400	Иван Попов	Марица изток 1	Пловдив	93,4	17,0
220	Румелия	Марица изток 1	Пловдив	92,5	17,5
220	Тракия	Марица изток 1	Пловдив	92,9	18
220	Медникарово	Марица изток 1	Марица изток 3	12,5	12,5
220	Константиново	Марица изток 3	Узунджово	45,2	4,0
220	Овчарица	Марица изток 3	Марица изток 2	32,2	32,2
220	Сила	Марица изток 1	Марица изток 2	40,2	40,2
220	Светлина	Марица изток 1	Марица изток 2	39,7	39,7
220	Верея	Марица изток 2	Стара Загора	47,4	47,4
220	Стара планина	Марица изток 2	Г. Оряховица	109,8	66
220	отклонение	„Стара планина“	Твърдица	1,0	1,0
220	Хемус	Марица изток 2	Г. Оряховица	109,8	66,0
220	Камчия	Марица изток 2	Добруджа	178,3	131,0
220	отклонение	от „Камчия“	Карнобат	3,7	3,7
220	Шипка	Балкан	Алеко	126	38,5
220	отклонение	от „Шипка“	Чудомир	9,2	9,2

Източник: Електроенергиен системен оператор

Общата дължина на електропроводите 400 kV на територията на Югоизточен регион е 281,2 km, а на 220 kV – 509,4 km.

Елементите на електропреносната система имат транзитни функции, без пряко отношение към електрозахранването на ЮИР, но създават определени проблеми при земеползването поради различните ограничения, наложени от спецификата на функциите им, особено в случаите, когато в една или две подстанции се събират много електропроводи или сноп

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

електропроводи (комплекса „Марица изток“). Строгите изисквания за сервитутите създават сериозно натоварване на територията със съответните ограничения в земеползването.

По-пряко отношение към електрозахранването на общините и населените места в региона има мрежата електропроводи 110 kV и нейната пространствена организация. В зависимост от съсредоточието на товари са определени местоположението, броят и разполагаемата мощност в подстанциите и в повечето случаи във всяка община има захранваща подстанция 110/20 kV. Поради по-големите товари, в по-големите градове са изградени повече от една подстанции. Изключение правят по-малките общини, където не е доказана необходимост от изграждане на подстанция и населените места се захранват от съседна подстанция.

Наличието на районна подстанция 110/20 kV на територията на дадена община повишава качеството и сигурността на електрозахранването и позволява по-големи възможности за икономическо развитие. Подстанциите работят в общ режим на работа, като най-често всяка от тях е свързана посредством електропроводи 110 kV със съседни подстанции в други общини, което при необходимост позволява превключване в авариен режим и това повишава сигурността на захранването.

На територията на ЮИР са изградени 49 броя подстанции 110/20 kV, захранващи населените места в 27 от общо 33 броя общини. Общините без подстанции 110/20 kV са с по-ограничени възможности за икономическо развитие, като на територията на ЮИР това са Братя Даскалови, Гурково, Николаево и Опан (област Ст. Загора); Болярово (област Ямбол); Руен (област Бургас).

В национален план електроенергийната мрежа е добре развита, всички населени места са електроснабдени и регионите на ниво 2 (NUTS 2) не се нуждаят от специална подкрепа.

Възобновяеми енергийни източници (ВЕИ)

За производството на алтернативна електрическа енергия в страната се използват водна, вятърна и слънчева енергия в зависимост от специфичните природни условия за всеки район.

Природните условия в ЮИР са по-благоприятни за използване на слънчевата енергия, каквито са и повечето изградени мощности на ВЕИ. На територията на община Казанлък са изградени ФЕЦ „Казанлък“ (50 MW) и ФЕЦ „Черганово“ (25 MW), а също и „Ветроком“ (75 MW) на вятърна енергия. И трите централи са включени към мрежата 110 kV. ВЕЦ „Жребчево“ (14 MW) е на територията на община Нова Загора и също е включена към мрежата 110 kV.

По-голямата част от ВЕИ, поради по-малките мощности, отдават енергията си в електроразпределителната мрежа. В следващата таблица са посочени различните видове мощности, изградени във всяка от общините на ЮИР.

Таблица 32: Изградени мощности по видове ВЕИ по общини и области в ЮИР към 30.06.2018 г.

Община/област	ВЕЦ Мощност MW	ФтЕЦ Мощност MW	ВяЕЦ Мощност MW	БиоЕЦ Мощност MW	ВИ общо мощност MW	Плътност MW/ 1 000 km^2
Айтос		5,4	9,3		14,7	36,50
Бургас		3,1	1,0		4,1	7,27
Камено		35,4	0,3		35,6	100,41

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Община/област	ВЕЦ Мощност MW	ФтЕЦ Мощност MW	ВяЕЦ Мощност MW	БиоЕЦ Мощност MW	ВИ общо мощност MW	Плътност MW/ 1 000 km^2
Карнобат		5,4	0,9		6,3	7,57
М. Търново		3,7			3,7	4,73
Несебър	0,6	2,5			3,2	7,59
Поморие		7,3			7,3	17,75
Приморско		0,2			0,2	0,64
Руен		0,1	4,7		4,8	7,00
Созопол		1,6			1,6	3,33
Средец		17,2			17,2	14,98
Сунгурларе	1,3	3,6			4,9	6,20
Бургас	**1,9**	**85,6**	**16,2**		**103,8**	**13,39**
Бр. Даскалови		2,9			2,9	6,02
Гурково	0,3	0,0			0,4	1,30
Гълъбово		0,2	1,3		1,5	4,39
Казанлък	8,0	55,0	72,5		135,5	214,03
Мъглиж		10,6			10,6	27,20
Николаево		2,9			2,9	29,55
Опан		14,6			14,6	56,60
Павел баня	6,0	5,0	5,0		16,0	30,77
Раднево		0,8			0,8	1,52
Стара Загора	22,5	5,5			27,9	25,56
Чирпан		5,6			5,6	11,48
Стара Загора	**36,8**	**103,1**	**78,8**		**218,7**	**42,49**
Котел		7,6	2,0		9,6	11,25
Нова Загора	17,4	11,1		1,5	30,0	34,21
Сливен		57,9	13,2		71,0	51,91
Твърдица	0,9	11,1			12,0	27,14
Сливен	18,3	87,7	15,2	1,5	122,7	34,61
Болярово		0,8			0,8	1,26
Елхово		14,2	4,2		18,3	26,13
Стралджа		22,4	4,2		26,6	39,52
Тунджа		58,9	2,2	0,3	61,5	50,46
Ямбол		12,7		1,9	14,6	160,77
Ямбол	**0,0**	**109,0**	**10,6**	**2,2**	**121,9**	**36,36**
ЮИР	***57,0***	***385,4***	***120,8***	***3,7***	***567,1***	***11,9***
Р България	**2362,4**	**1052,83**	**700,2**	**64,2**	**4179,7**	**37,7**

Източник: КЕВР

Изградените в Югоизточен регион мощности от ВЕИ представляват 13,6 % от общите в страната, което нарежда региона на трето място (след ЮЦР и СИР) по усвояване енергията на ВЕИ.

В ЮИР се усвоява предимно слънчевата енергия, като изградените на територията му мощности са най-много в страната и представляват 36,7 % от всички фотоволтаични централи. Водещи са областите Ямбол и Стара Загора, но във всяка община от ЮИР функционират една или повече фотоволтаични централи.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

За да се проследи кои общини допринасят най-много за усвояването на ВЕИ е потърсен специфичен показател, наречен условно „*плътност на мощностите*“ (MW/1 000 km^2).

В Югоизточен регион се открояват общините Казанлък, Ямбол и Камено (област Бургас), а също и Сливен. В община Казанлък изградените мощности от ветрова енергия са повече от тези на слънчева енергия, ветропарк функционира и в община Сливен, с което ЮИР се нарежда на второ място след СИР по усвояване на ветровата енергия в страната.

Усвояването на различните видове ВИ е съобразно потенциала на територията. В южните части на страната се регистрира по-активно участие на водна (предимно ЮЦР) и слънчева (главно ЮИР) енергия, докато в Северна България те се усвояват по-ограничено.

За развитието на производството на електроенергия от възобновяеми енергоизточници съществуват и редица ограничения, между които наличие на защитени територии, защитени зони и природни местообитания, пътища на мигриращи птици, висококатегорийни плодородни земи, законодателни ограничения в областта на управлението на водите и др.

Газопреносна инфраструктура

Газовата инфраструктура на територията на Република България се състои от национална газопреносна мрежа, осигуряваща природен газ за основната част от потребителите в България, газопреносна мрежа за транзитен пренос, осъществяваща предимно пренос на природен газ за Турция, Гърция и Република Северна Македония, и подземно газохранилище в Чирен (ПГХ „Чирен“), което е пряко свързано с националната газопреносната мрежа.

Националната газопреносна мрежа е изградена пръстеновидно от газопроводи с високо налягане с обща дължина 1 835 km, три компресорни станции КС „Кардам-1“, КС „Вълчи дол“ и КС „Полски Сеновец“ с обща инсталирана мощност 49 MW и 115 изходни точки (АГРС, ГИС) с 240 пункта за доставка на природен газ.

Газопреносната мрежа за транзитен пренос е изградена от газопроводи с високо налягане с обща дължина 930 km с преобладаващ диаметър DN 1000, шест компресорни станции – КС „Кардам-2“, КС „Провадия“, КС „Лозенец“, КС „Странджа“, КС „Ихтиман“ и КС „Петрич“ с обща инсталирана мощност от 270 MW и други съпътстващи съоръжения.

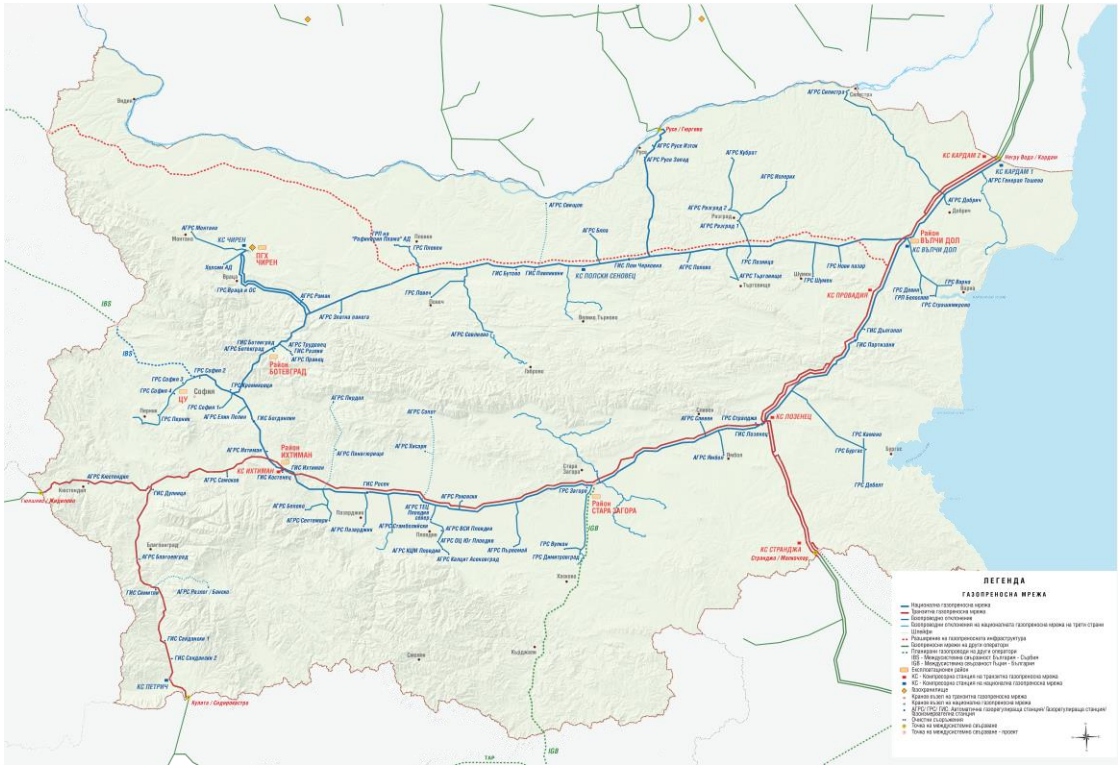
Подземно газохранилище ПГХ „Чирен“ е разположено в близост до гр. Враца и разполага с 24 експлоатационни сондажи, компресорна станция с обща инсталирана мощност 10 MW и други технологични съоръжения, необходими за осигуряване нагнетяването, добива и качеството на съхранявания газ. Настоящият капацитет на хранилището може да осигури съхранение на до 550 млн. m^3 природен газ за нуждите на потребителите в страната.

Доставката на природен газ се осигурява чрез внос от Русия с входен пункт компресорна станция – КС „Кардам“. Транзитът за съседни страни се осъществява чрез изградените газопроводи към Турция, Гърция и Република Северна Македония.

За разлика от териториалното развитие на електроенергийните мрежи, достигащи до всяко населено място, възможностите за газификация на населените места и общините са съвсем различни. Съществуват ясно изразени регионални различия в достъпа до устойчиви, ефективни енергийни източници и по-специално до възможностите за използване на природния газ като алтернатива за повишаване на регионалната конкурентоспособност и качеството на живот.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Фигура 34: Газопреносна инфраструктура и планирани газопроводи 2019–2028 г.

Източник: Булгартрансгаз

Добре развитата газопреносна мрежа в страната е изградена с цел осигуряване на природен газ за големите промишлени центрове (в които част от предприятията– консуматори вече не функционират), както и за транзитен пренос на газ към съседни страни. В същото време изграждането на газоразпределителни мрежи и газификацията на домакинствата за най-пълно използване на предимствата на директната употреба на природния газ напредват бавно.

През територията на ЮИР преминава газопреносната мрежа за транзитен пренос, както и южният клон на националната газопреносна мрежа. Отклонения от националната газопроводна мрежа захранват областните градове Бургас, Стара Загора, Сливен и Ямбол и други по-големи градове на територията на региона.

България е разделена на 5 газоразпределителни района с определени територии за изграждане на газоразпределителни мрежи, като тези райони не включват общините, които са по-отдалечени от главните газопреносни тръбопроводи и основните им разпределителни разклонения.

В зависимост от териториалното им разположение и възможностите за достъп до газопреносната мрежа, общините се разпределят в следните групи:

- *Общини извън обособени територии за газоснабдяване* – към този момент на териториално развитие на газопреносната мрежа тези общини нямат възможност за газоснабдяване.
- *Общини, за които е получена лицензия за газоснабдяване,* но са без достъп до газопреносната мрежа (ГПМ) – единствената възможност за тези общини е да бъдат

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

снабдявани с компресиран природен газ (КПГ), което се прилага на ограничени места.

- *Общини с достъп до ГПМ* – това е групата в най-благоприятно териториално разположение и тези общини обикновено вече имат изградена газоразпределителна мрежа.
- *Общини без достъп до ГПМ, но снабдявани с КПГ* – обикновено това са общини с изграден терминал за снабдяване с КПГ на стопански потребители и не винаги имат изградена газоразпределителна мрежа за захранване и на битови потребители.
- *Общини с изградена газоразпределителна мрежа* (ГРМ) – това е групата на общините, които получават газоснабдяване за стопански, обществени и битови потребители.

Обобщено за страната, общините се разпределят почти по равно в трите основни групи. Около 35 % от общия брой общини попадат извън обособените райони за газоснабдяване, за 31 % има издадени лицензии, но липсват отклонения от ГПМ до тях, и 34 % имат достъп до ГПМ. Към този момент на развитие на ГПМ, около две трети от общините в страната нямат условия за получаване на газоснабдяване, докато не се изградят довеждащи газопроводи до тях, но Югоизточният регион е на второ място в страната (след Североизточния регион) с висок относителен дял (40 %) на общини, осигурени с газоснабдяване.

Таблица 33: Брой общини по области с достъп до газопроводната мрежа към 30.06.2018 г.

Област / община	Общ брой общини	Извън район/ без лиценз	Лиценз без достъп	С достъп до ГПМ	Без достъп, с КПГ	С изградена ГРМ	% с ГРМ
СЗР	51	30 бр.	12 бр.	9 бр.	2 бр.	11 бр.	21,6
СЦР	36	4	21	11	1	12	33,3
СИР	35	8	10	17	1	16	45,7
ЮИР	**33**	**8**	**10**	**15**	**1**	**13**	**39,4**
Обл. Ст. Загора	11		3	8	0	6	54,5
Обл. Сливен	4	1		3	0	3	75,0
Обл. Ямбол	5	3		2	0	1	20,0
Обл. Бургас	13	4	7	2	1	3	23,1
ЮЗР	52	20	13	18+Соф	5	16+Соф	32,7
ЮЦР	58	24	16	18	8	22	37,9
България	265	94	82	89	18	91	34,3

Източник: КЕВР, газови дружества; обработка НЦТР

Най-много са газифицираните общини в област Стара Загора, но относително най-много са в област Сливен (3 от общо 4 общини). В областите Бургас и Ямбол възможността за газификация на общините е по-ограничена.

Осигуряването на достъп до перспективен и ефективен енергиен източник за промишлеността, домакинствата и обществените сгради в общините, които не са включени в списъка на определените територии за газоразпределение, е важно условие за подобряване на бизнес средата и насърчаване на икономическото развитие и конкурентоспособността.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Изграждането на газопроводи до общини/области с центрове – големи градове, т.е. съсредоточия на по-голям брой население, респективно домакинства, е икономически най-оправдано и е логично да се предположи, че до такива места мрежата ще се развива най-напред и най-бързо. В същото време, обаче, в много от тези големи населени места вече функционира централизирана система за парно отопление и новоизграждащите се мрежи трябва да се конкурират с нея. Затова изборът за предлагане на тази по-екологична услуга за енергоснабдяване е много деликатен и зависи от редица, често взаимоизключващи се фактори.

Техническа възможност за газоснабдяване се предоставя на 13,4 % от домакинствата в страната, т.е. те имат „достъп до услугата“. От тях 23,2 % се възползват от предоставения им достъп, така че реално газифицираните домакинства в страната са едва 3,12 %. За Югоизточен регион ситуацията е по-неблагоприятна.

Таблица 34: Брой и относителен дял на газифицираните домакинства по области

Региони/Области	Брой газифицирани домакинства			Отн. дял газифицирани домакинства към 30.06.2018 г. в %		
	До 31.12. 2007 г.	До 31.12. 2013 г.	До 30.06. 2018 г.	Възможни за газифициране	Газифицирани, от възможни	Газифицирани, от общо домакинства
България	32 352	65 182	93 690	13,43	23,22	3,12
СЗР	3 996	6 799	8 429	11,33	21,03	2,38
СЦР	4 173	7 941	15 437	14,59	29,45	4,30
СИР	6 085	10 819	13 936	22,98	15,63	3,59
ЮИР	**3 896**	**6 657**	**8 426**	**16,14**	**12,14**	**1,96**
Обл. Ст Загора	1 968	3 506	4 509	26,17	12,72	3,33
Обл. Сливен	450	619	707	5,57	17,24	0,96
Област Ямбол	1 399	2 191	2 545	18,56	25,14	4,67
Област Бургас	79	341	665	11,84	3,37	0,40
ЮЗР	11 729	28 083	40 262	13,06	33,99	4,44
ЮЦР	2 473	4 883	7 200	6,00	21,12	1,27

Източник: газови дружества; обработка НЦТР

В ЮИР се наблюдава тревожна тенденция. Въпреки че изградеността на газопроводната мрежа е една от най-добрите – втора след СИР, и предоставя възможност за газифициране на по-висок от средния за страната относителен дял на домакинствата (16,14 %), възползвалите се от тази възможност са с най-нисък относителен дял за цялата страна. В резултат на това газифицираните домакинства са с втори най-нисък относителен дял в страната след Южен централен регион.

В област Сливен, и особено в област Бургас, газифицираните домакинства са по-малко от 1 %, а най-много са в област Ямбол, където една четвърт от домакинствата с достъп до газифициране са се възползвали от тази възможност.

Прогнозно развитие на енергийната инфраструктура

Проследяването на процеса на газификация за миналия период 2007–2013 г. и сегашния период 2014–2018 г. общо за страната показва нарастване от 50 % за миналия период и 30 % през сегашния, което не е желаната тенденция.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Освен степента на развитие и пространствената организация на газопроводната мрежа със съпътстващите диспропорции във възможностите за достъп, допълнителен проблем за битовите потребители при използването на тази възможност се явява и финансовият. Основната причина е високата начална цена за инвестиция в газовата инсталация, непреодолима за голяма част от българските домакинства, и вероятно недостатъчната осведоменост за по-ниските разходи като консумативи вече в процеса на потребление на природен газ. Тези сравнения са различни и относителни в зависимост от досега използваното гориво и тук се изисква много грижлива политика от страна на държавата за намиране на баланса между икономическите възможности на населението и по-глобалните екологични цели, респективно поетите национални ангажименти за намаляване емисиите на CO_2.

Процесът на битова газификация със само 3 % газифицирани домакинства изостава застрашително и целта 30 % от домакинствата да имат достъп до газоснабдяване до 2020 г. изглежда недостижима към този момент. Съществуват значителни териториални диспропорции във възможностите за газоснабдяване на общините – цели области в някои от регионите на страната остават изолирани. Необходимо е изграждането на преносни газопроводи за достъп до природен газ и на нови общини (при доказана икономическа обосновка). Допълнителен проблем е ниската заинтересованост на битовите потребители за включване, дори при осигурена възможност за газоснабдяване, което изисква внимателно стимулиране чрез подходящи програми и действия от страна на държавата.

Изграждането на мощности за производство на енергия от ВЕИ за търговски цели продължава, макар и с по-ограничени темпове след 2013 г., но съществуват много резерви в производството за собствени нужди. Общините имат нужда от поощрителни мерки за оценка на наличния и прогнозния потенциал на местните им ресурси за производство на енергия от ВИ и неговото оползотворяване.

В програмите за ЕЕ на общините е необходимо да се обърне повече внимание и на подобряването на ефективността на сградните инсталации, а не само на подобряването на енергийните характеристики на сградите, както и да се предприемат мерки за ускорена газификация на обществените сгради.

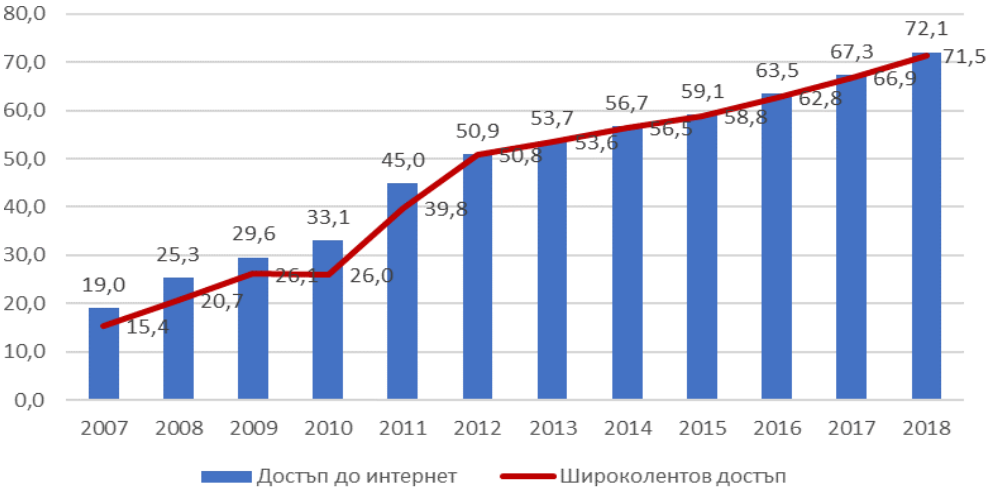
2.9.2. Телекомуникации и широколентов достъп

Достъп до и използване на Интернет

Информационните и комуникационни технологии са един от водещите фактори за изграждане на конкурентоспособна икономика, основана на знанието и иновациите, за иновативно и приобщаващо информационно общество, осигуряващо високо качество на живот на гражданите. Ефектите и въздействието от развитието и широкото прилагане на ИКТ обхващат всички социално-икономически сектори.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Фигура 35: Относителен дял на домакинствата с достъп до интернет и широколентов достъп до интернет

Източник: НСИ

Постепенно ИКТ стават широко достъпни за населението както по отношение на възможностите за достъп, така и по отношение на тяхната цена, като темповете на достъпност нарастват по-отчетливо в периода 2007–2013 г. и малко по-плавно в периода 2013–2018 г. За десет години делът на домакинствата в ЕС–28 с достъп до интернет е достигнал 85 %, което е с 30 процентни пункта повече в сравнение с 2007 г. България следва тези темпове с по-ниски абсолютни стойности, като за периода 2007–2013 г. достъпът до Интернет рязко нараства с 35 процентни пункта, а през периода 2013–2018 г. – с два пъти по-малко, достигайки стойност 72,1 %, което е най-ниският дял на достъп от страните в ЕС.

Разбираемо, темпът на нарастване в периода 2007–2013 г. е несравнимо по-висок предвид ниската изходна база.

Развитието на модерна цифрова инфраструктура в страната стимулира навлизането на новите технологии и изоставането по свързаност и ползваемост постепенно се преодолява, видно от информацията на НСИ за 2018 г.

Таблица 35: Достъп до интернет и ползваемост от домакинствата

Регион/ Област	Достъп на домакинствата до интернет %			Лица, регулярно използващи интернет %		
	2013	2018	напредък	2013	2018	напредък
Р. България	53,7	72,1	18,4	51,2	63,6	12,4
СЗР	42,8	65,2	22,4	42,7	58,3	15,6
СЦР	49,6	68,5	18,9	48,4	61,7	13,3
СИР	51,5	73,9	22,4	47,8	66,3	18,5
ЮИР	46,5	70,0	23,5	46,3	60,7	14,4
Бургас	*44,8*	*68,9*	*24,1*	*44,6*	*58,8*	*14,2*
Сливен	*41,1*	*75,2*	*34,1*	*44,7*	*64,1*	*19,4*
Ст. Загора	*52,3*	*71,4*	*19,1*	*46,6*	*63,5*	*16,9*
Ямбол	*44,8*	*62,1*	*17,3*	*53,3*	*54,4*	*11,0*
ЮЗР	64,3	75,3	11,0	63,4	69,2	5,8
ЮЦР	52,7	73,7	21,0	45,4	59,4	14,0

Източник: НСИ, 2019 г.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

В регионален план показателите за достъпност и използваемост на интернет в Югоизточния регион са по-ниски от средните стойности за страната. Има разделение и между градските и селските райони. Достъпът на домакинствата в градовете е много по-голям от този в селските райони, особено в периферните територии.

Въпреки че за периода 2013–2018 г. достъпът на домакинствата до интернет в ЮИР нараства с най-бързи темпове – 23,5 пункта, поради ниската изходна позиция през 2013 г. (втори най-нисък достъп след СЗР) достъпността в ЮИР продължава да бъде по-ниска от средната за страната.

Подобряването на достъпа до Интернет съответно повишава и използваемостта му, която за страната нараства от 51 до 64 % за периода 2013–2018 г., но остава по-ниска от страните в ЕС, където над 80 % от населението редовно ползва Интернет. Следователно въпреки по-високия темп на подобряване на достъпността, догонването на европейските страни изисква неговото ускоряване. По този показател Югоизточният регион е с по-ниски стойности от средните за страната. Въпреки че за същия период използваемостта в региона нараства с по-бързи темпове от средните, и тук ниската изходна база не позволява догонване на средния показател.

Проследяването на достъпа до Интернет от домакинствата по области дава по-детайлна информация за териториалното разпределение на предлагането на Интернет и разрастването му за периода 2013–2018 г.

С най-висок темп нараства предлагането на интернет в област Сливен, която от последното място в региона през 2013 г. вече измества област Стара Загора от първото място. С по-висок темп от средния за региона нараства и достъпът в област Бургас и тя изпреварва област Ямбол, която остава с най-ограничен достъп до интернет през 2018 г.

Относителният дял на лицата, ползващи редовно Интернет, корелира с този на домакинствата, имащи достъп до Интернет. Най-много нараства ползваемостта в област Сливен и в това отношение тя вече изпреварва Стара Загора от първото място в региона. Най-ограничен напредък регистрира област Ямбол, в която през 2013 г. относителният дял на регулярно ползващите интернет е най-висок, а през 2018 г. се оказва с най-нисък показател в региона.

По-бавните темпове на развитие на достъпа до Интернет в България дават предимството той да бъде реализиран по-качествено и в момента предоставяният достъп в България е почти 100 % широколентов. Така българските потребители получават услуги с качество над средното за ЕС, тъй като в голяма част от държавите членки на ЕС делът на тези високоскоростни връзки е по-малък или подобни скорости не се предлагат.

Широколентово покритие

Широколентовото покритие в България е над средните стойности за ЕС, но се наблюдава дисбаланс между гъсто населените места и слабо населените места. По данни на НСИ, през 2018 г. 71,5 % от домакинствата в страната имат широколентов достъп до Интернет, като за градовете тази стойност е 75,7 %, а за селата – 58 %. Усилията за изравняване на възможностите и по-широк достъп за различните региони в страната дават резултат, защото разликите намаляват. През 2013 г. само 30,9 % от домакинствата в селата са имали широколентов достъп до Интернет при 58 % за градовете с разлика от 30 %, докато към 2018 г. разликата е намаляла почти двойно.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Таблица 36: Домакинства с широколентов достъп до интернет в %

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Общо за страната	53,6	56,5	58,8	62,8	66,9	71,5
По местоживеене						
Град	61,1	63,1	66,3	68,1	72,2	75,7
Село	30,9	36,2	36,0	46,2	49,8	58,0

Източник: НСИ, 2019 г.

Предоставянето на интернет и електронни услуги в България е сравнително добро в повечето градски райони. По отношение на скоростта на интернет в по-големите градове страната е на едно от челните места в Европа. Въпреки това в средните и малките градове, както и в отдалечените и слабо населени селски зони, големи области нямат достъп до интернет.

Подобно на други инфраструктурни мрежи, пазарната логика на предоставянето на широколентови услуги е такава, че от гледна точка на потреблението не винаги е икономически изгодно да се инвестира в икономически слаби и изостанали райони.

Невъзможността пазарните сили да осигурят широколентови услуги своевременно, на достъпни цени, на всички граждани, независимо от географското им местоположение на територията на страната, обуславя необходимостта от държавна намеса, за да се защити обществения интерес.

Класификацията на Европейската комисия в „Насоки на Общността за прилагане на правилата за държавна помощ във връзка с бързото разгръщане на широколентови мрежи“ (Насоките на ЕК) дефинира три типа райони в зависимост от вече съществуващото равнище на широколентов достъп, а именно:

- ***Бели райони“ – насърчаване на целите за регионално сближаване и икономическо развитие*** – без инфраструктура за широколентов достъп или без вероятност такава да бъде развита в период от три години, поради което е необходима държавна подкрепа.
- ***„Сиви райони“ – необходимост от по-подробна оценка*** при наличие само на един доставчик на широколентов достъп в района, което се отразява на качеството на услугата, нарушава се пазарната динамика и ефективност.
- ***„Черни райони“ – не е необходима държавна намеса*** – два или повече доставчика на широколентов достъп, услугите се предоставят при конкурентни условия, ограничени възможности за държавна намеса.

Без особени разлики, достъпът на населението до високоскоростен интернет, както и населението, попадащо в „бели“ или „сиви“ зони, е различен за всеки от регионите в страната.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Таблица 37: Относителен дял на населението с достъп до високоскоростен Интернет и в бели и сиви зони към 06,2018 г.

Регион/Област	ШЛИ 30+ mbps	ШЛИ 100+ mbps	Бяла зона	Сива зона
България	97,42 %	97,97 %	1,59 %	2,30 %
Северозападен	98,23 %	98,09 %	2,53 %	2,23 %
Северен централен	99,24 %	98,71 %	0,77 %	1,45 %
Североизточен	97,83 %	96,92 %	2,40 %	1,82 %
Югоизточен	97,35 %	98,41 %	0,47 %	2,43 %
Бургас	96,59 %	98,64 %	0,46 %	2,13 %
Сливен	98,36 %	98,96 %	0,11 %	2,47 %
Стара Загора	97,21 %	98,43 %	0,64 %	2,85 %
Ямбол	98,76 %	96,72 %	0,61 %	2,27 %
Югозападен	98,36 %	99,05 %	1,35 %	1,36 %
Южен централен	94,35 %	96,24 %	2,21 %	4,44 %

Източник МТИТС, обработка НЦТР

В повечето от регионите относителният дял на населението с достъп ШЛИ 100+ mbps и с достъп ШЛИ 30+ mbps е по-висок от средните стойности за страната (97,97 % и 97,42 %), като този дял се намалява от отчетливо изоставащия Южен централен регион.

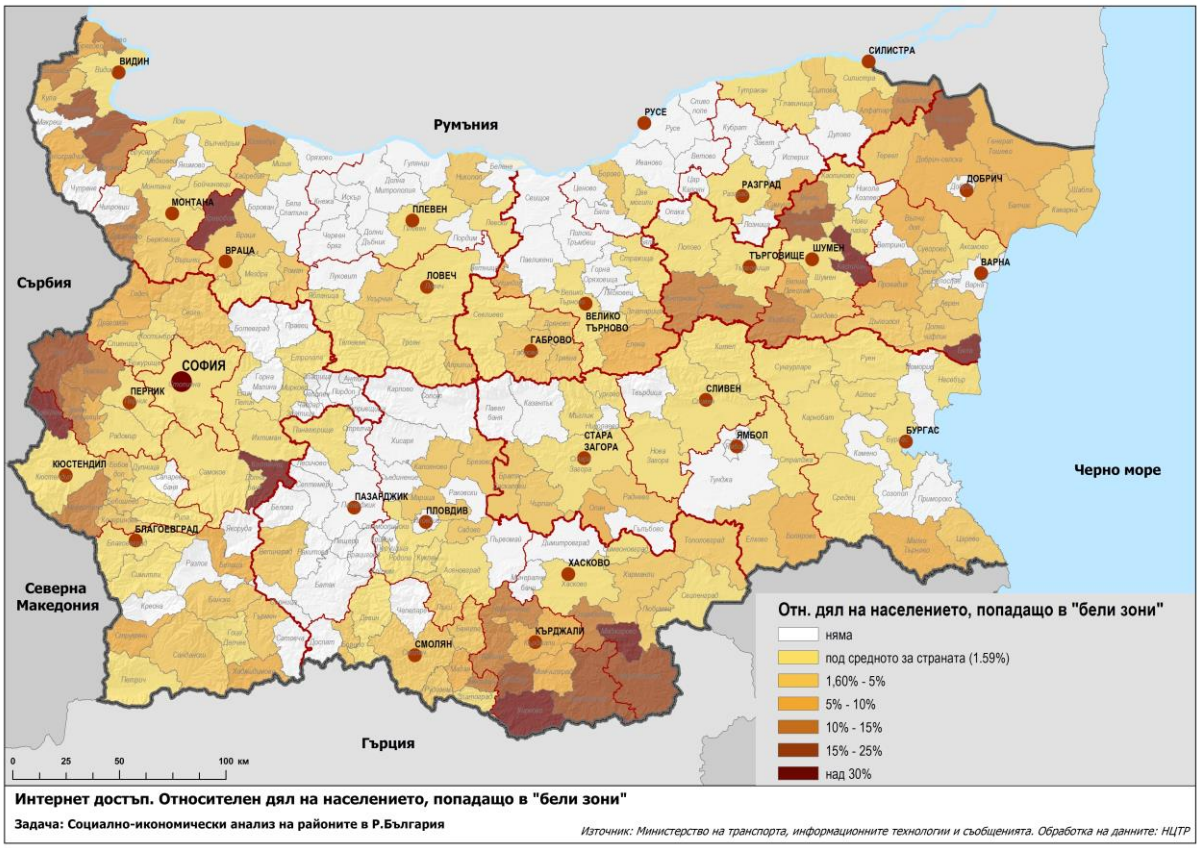
Населението в Югоизточния регион има по-добър достъп от средния за страната, а населението, попадащо в бяла зона, е с най-нисък относителен дял. В същото време населението, попадащо в сива зона, е с по-висок от средния за страната относителен дял и втора най-висока стойност след ЮЦР.

Прегледът по области детайлизира състоянието на достъпа до високоскоростен интернет в ЮИР. С най-нисък дял на населението със свръх бърз достъп до широколентов интернет е област Ямбол, където е висок (в рамките на региона) и относителният дял на населението, попадащо в бяла зона, а това в сива зона е колкото средния процент за страната. Най-висок дял население, попадащо в бяла и/или сива зона, регистрира област Стара Загора, а област Сливен е с най-нисък дял население в бяла зона в страната.

Сравнителният анализ на по-ниско териториално ниво (общини) показва териториалните дисбаланси в това отношение. В някои от областите единични общини имат висок процент население, попадащо в бяла и/или сива зона, в други повечето общини имат нисък процент население с ограничен достъп. (*Приложение*)

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Фигура 36: Относителен дял на населението, попадащо в „бели“ зони

Източник: НКПР, Актуализация 2019 г.

В област Ямбол най-изолирана се оказва община Болярово, която е с най-нисък достъп и най-висок дял население в бяла зона (8,8 %) и най-висок дял в сива зона (26,9 %). В рамките на региона с най-лоши показатели е община Опан (област Стара Загора) също със 8,8 % население в бяла зона, но 35,3 % население в сива зона. В община Малко Търново (област Бургас) също една трета от населението попада в сива зона и голям процент (6,7) – в бяла зона. Това ограничава възможностите за привличане на младо население към тези общини и за работа от дистанция, както и достъпа до услуги.

По-отдалечените и слабо населени места в споменатите общини са затруднени в своите комуникации и в социален и в икономически аспект са изолирани от обществения и културния живот в страната. Осигуряването на достъп до онлайн услуги на хората, живеещи в слабо населените и отдалечени региони, цели преодоляването на тези тенденции и стимулиране на социалното сближаване.

Една добра инициатива е тази на Европейската комисия за изграждане на безплатен висококоростен безжичен Интернет достъп на обществени места WiFi4EU. Инициативата WiFi4EU е предназначена за граждани и посетители на ЕС, които ще имат безплатен достъп до безжичен Интернет на обществени места като паркове, площади, обществени сгради, библиотеки или здравни центрове на територията на Съюза. Wi-Fi точките за достъп могат да бъдат инсталирани от общината и дружеството за инсталиране на WiFi като се използва ваучер от ЕС.

След първия реално състоял се конкурс през 2018 г., 113 български общини или общо 43 % от общините в страната получават финансиране в размер на 1 695 000 евро. При втория

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

конкурс по инициативата WiFi4EU са одобрени за финансиране шестдесет и три български общини с общ размер на финансирането 945 000 евро. Така 176 центрове на местната власт (66 % от общия брой) ще създадат точки за безплатен достъп до световната мрежа. Още 15 общини са поставени в резервен списък, което им дава шанс да бъдат одобрени на по-късен етап.

От общо кандидатствалите в третия конкурс по инициативата WiFi4EU 45 български общини, 41 общини получават финансиране в размер на 615 000 евро и така спечелените ваучери в трите конкурса, 227 броя, поставят страната ни на първо място по дял на общините, обхванати от инициативата. 246 общини са регистрирани на портала на инициативата, а общо 86 % от общините в страната са спечелили ваучери за изграждане на високоскоростен безжичен интернет на обществени места.

Таблица 38: Брой общини, спечелили финансиране по инициативата на ЕК – WiFi4EU

Регион/област	Общ брой общини	Брой спечелили	%	Брой общини, които не са се регистрирали или не са успели да получат ваучер
България	265	227	86	38
СЗР	51	40	78	11
СЦР	36	31	86	5
СИР	35	30	86	5
ЮИР	33	26	79	7
Бургас	13	9	69	4 – Средец, Малко Търново, Поморие, Царево
Сливен	4	3	75	1 – Нова Загора
Стара Загора	11	11	100	-
Ямбол	5	3	60	2 – Елхово, Ямбол
ЮЗР	52	46	88	6
ЮЦР	58	54	93	4

Източник: МТИТС, обработка НЦТР

В Югоизточния регион 26 от общо 33 общини (79 %) са спечелили финансиране по инициативата WiFi4EU, което го нарежда на предпоследно място в сравнение с другите региони в страната. Във вътрешнорегионален план в най-неблагоприятна позиция се оказва област Бургас, където четири общини към този момент не получават финансиране.

От България извън инициативата остават 38 общини, като 19 от тях все още не са проявили интерес и не са се регистрирали на портала. В случай на желание, всички общини, които не са получавали ваучер до този момент, ще могат да участват в конкурсите през 2020 г. За Югоизточния регион това са 7 броя общини, посочени в таблицата.

Координираното и успешно участие на максимален брой български общини в инициативата WiFi4EU е заложено като една от основните мерки към Цел 3 „**Преодоляване на регионалните различия чрез стимулиране на инвестициите в ИКТ инфраструктури и технологии**“ от Проекта на Национална програма **„Цифрова България“**.

Прогнозно развитие

Сериозно изразените териториални дисбаланси в широколентовия достъп до интернет в ЮИР изискват допълнително съсредоточаване върху разпространението му в периферните и селските райони, както и върху развитието на умения и услуги в областта на цифровите технологии.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Осигуряването на условия за разширяване на проникването на ИКТ извън големите и в по-слабо населените места и селски райони ще създаде възможности за по-широк достъп до услуги и информация за населението и бизнеса от периферните територии и ще спомогне за преодоляване на регионалните различия в достъпа до електронни услуги.

В Националния план за широколентова инфраструктура за достъп от следващо поколение (NGA), придружен от Пътна карта за неговото прилагане, България определя като свой водещ приоритет изграждането на инфраструктура в отдалечени и слабо населени райони, тъй като при тях се наблюдава значително изоставане в използването на интернет и всички свързани с това услуги.

Навременната оптимизация на комуникационната инфраструктура на държавната администрация чрез изграждане на единна електронна съобщителна мрежа е задължително условие за икономическото развитие на страната. 74 общини вече имат осигурена свързаност към единната електронна съобщителна мрежа (ЕЕСМ) на държавната администрация. В процес на свързване са 49 общини като част от мярка **I.3.2** на **Пътната карта към Националния план за широколентова инфраструктура за достъп от следващо поколение**. Към месец май 2019 г. все още несвързани към ЕЕСМ на държавната администрация са 142 общини, като 17 от тях попадат в ЮИР.

С включените в Направление I, т. 3 от Пътната карта мерки се осигурява публичен и частен ресурс за изграждане на широколентова инфраструктура от следващо поколение именно в тези райони, където липсва пазарен интерес. Разпространението на широколентовия достъп позволява и прави лесно достъпни икономическите и социалните ползи от информационните и комуникационните технологии (ИКТ), свързани и с възможността им за преодоляване на пречките в разстоянието и развитието, особено на изостаналите райони.

Необходимо е ИКТ проектите в селските райони да бъдат фокусирани върху обезпечаване на широколентов достъп до Интернет, отговарящ на изискванията на новите комплексни електронни услуги; съдържание, съобразено с интересите на населението в тези райони, и услуги, насърчаващи ползването на Интернет; развиване на нови компютърни умения за ползване на Интернет и електронни услуги.

Проекти, съчетаващи трите аспекта, се оказват най-ефективни. Доброто управление на проектите, както и икономическите, политическите и социалните фактори са решаващи за успеха на ИКТ проектите в селските райони и могат да гарантират тяхната по-голяма адекватност на нуждите на местната общност и да повлияят положително на цялостната свързаност на териториалните единици в държавата.

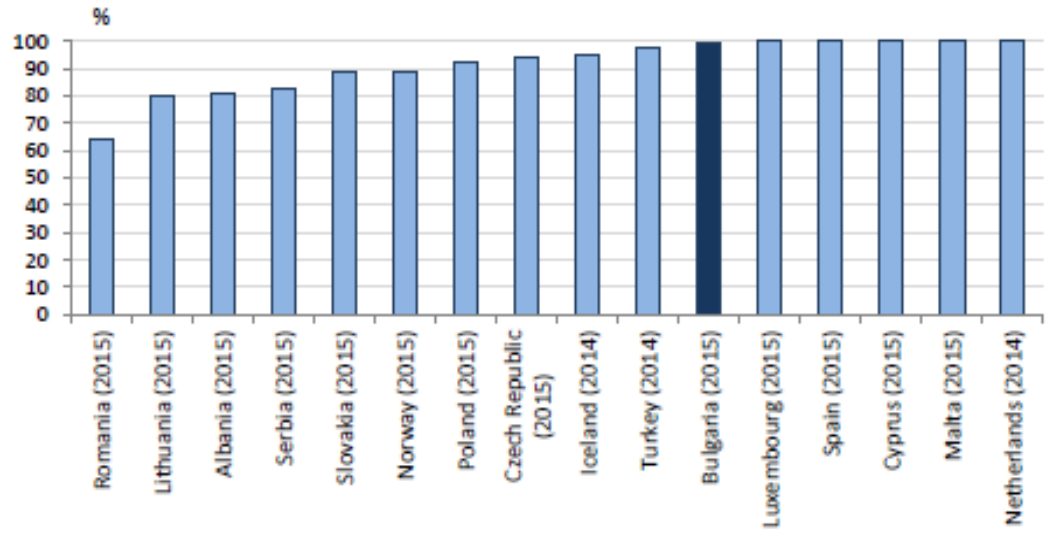
2.9.3. Водоснабдяване и канализация

Водоснабдяване

България има добре развита водоснабдителна инфраструктура, която посредством групови селищни водоснабдителни системи осигурява достъп до питейна вода на 99,4 % от населението на страната. Достъп до водоснабдителни услуги има почти цялото население и в това отношение България има по-добър показател в сравнение с много други страни от Европейския съюз.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

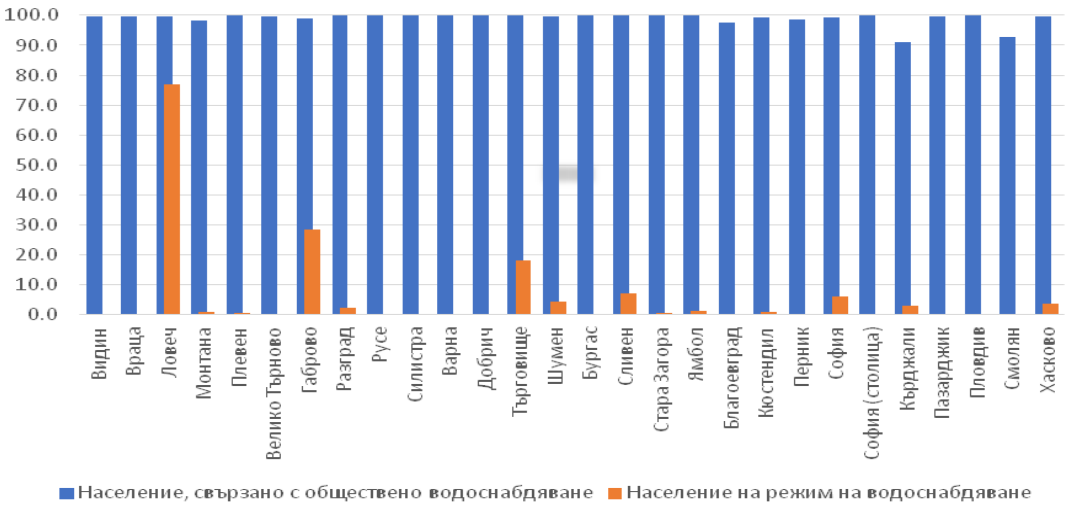
Фигура 37: Дял на населението, свързано с обществено водоснабдяване, за някои европейски страни (последни налични данни)

Източник: Евростат, ИАОС

Над 5 000 населени места в страната са обхванати от централизирани водоснабдителни системи с обща дължина на водопроводите, надхвърляща 75 000 km. Единични са населените места без централно водоснабдяване, във всички области в страната достъпът до водоснабдяване е близо 100 %. Само населението в някои общини в периферни територии не разчита напълно на централизирано водоснабдяване поради значителния брой на хората, живеещи в малки и пръснати агломерации с по-малко от 2 000 е.ж. Наблюдава се и сезонен недостиг на вода в някои области, но независимо от това обхватът в България остава много по-висок отколкото в повечето други страни от ЕС.

Фигура 38: Дял на населението в България, свързано с обществено водоснабдяване и режим на водоснабдяване, по области (31.12.2017 г.) %

Източник: НСИ, обработка НЦТР

Прекъсването на водоснабдяването като жизнено важен ресурс силно влошава качеството на живот на населението, но при стечение на неблагоприятни обстоятелства в някои населени места се налага сезонен ***режим на водоснабдяване***. Най-често и най-много са

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

потърпевшите населени места в области от Северна България, където проблемът е наистина тревожен с над три четвърти от населението със сезонен режим на водоснабдяване, при това продължаващ години наред. Този проблем е по-значителен в по-сухи години, особено на места с неремонтирани водопроводни мрежи и високи загуби на вода. След известен период на намаляване на режима на водоподаване, за 2017 г. отново се наблюдава нарастване на населението, подложено на воден стрес. В сравнителната таблица по региони веднага на преден план изпъкват по-високите стойности за население с режим в районите на Северна България, а прегледът по области показва къде са най-сериозните проблеми.

Таблица 39: Относителен дял на населението с водни услуги по региони и области в Югоизточен регион (%)

Регион/област	Население, свързано с обществено водоснабдяване		Население на режим на водоснабдяване		Население свързано с ПСОВ, общо		Население, свързано с обществена канализация, общо	
	2013	2017	2013	2017	2013	2017	2013	2017
България	99,3	99,4	2,9	3	56,4	63,4	74,7	76
Северозападен	99,5	99,5	10,2	13,3	33,2	43,9	58,0	59,4
Сев. централен	99,8	99,8	5,5	4,4	46,6	59,2	63,9	64,2
Североизточен	99,9	99,9	2,3	3,0	70,3	71,8	74,5	74,5
Югоизточен	99,9	99,9	1,0	1,6	53,6	55,8	71,9	73,7
Бургас	99,9	100	0	0	61,2	65,7	76,0	79,6
Сливен	100	100	5,6	7,0	57,6	57,3	65,2	65,2
Стара Загора	99,7	99,9	0	0,6	61,2	61,6	71,3	71,9
Ямбол	100	100	0	1,4	3,6	4,7	70,3	71,6
Югозападен	99,2	99,5	1,4	0,7	74,5	77,3	88,7	89,9
Южен централен	98,2	98,4	1,4	1,1	41,8	55,6	72,0	73,7

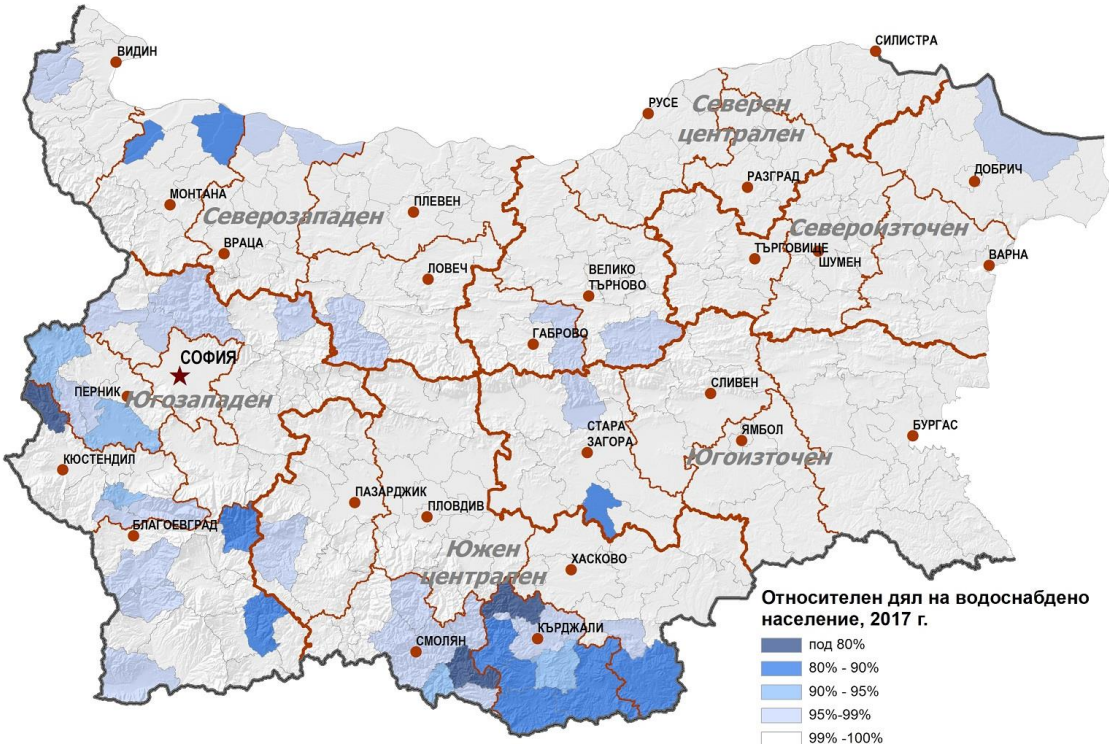
Източник: НСИ, 2018 г.

Югоизточният регион, заедно със Североизточния, имат най-висока степен на водоснабденост в страната и всички области в региона са добре водоснабдени.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

www.eufunds.bg www.bgregio.eu

Фигура 39: Относителен дял на водоснабденото население

Източник: НСИ

По-детайлна представа за териториалното разположение на населението без достъп до водоснабдяване се установява при проследяване на проблемите във водоснабдяването за всяка община – като брой населени места без водоснабдяване и съответно висок относителен дял на живеещото в тях неводоснабдено население. *(Приложение)*

Поради високата степен на водоснабденост, в ЮИР не се регистрират фрапиращи случаи. В област Стара Загора 16 населени места са без централизирано водоснабдяване, но в тях живее едва 0,13 % от населението. В община Опан 11,5 % от населението, живеещо в 3 от населените места, е неводоснабдено, а в община Мъглиж без водоснабдяване са 7 населени места, но с 1,1 % население. В община Средец (област Бургас) не са водоснабдени 6 населени места с 0,65 % от населението.

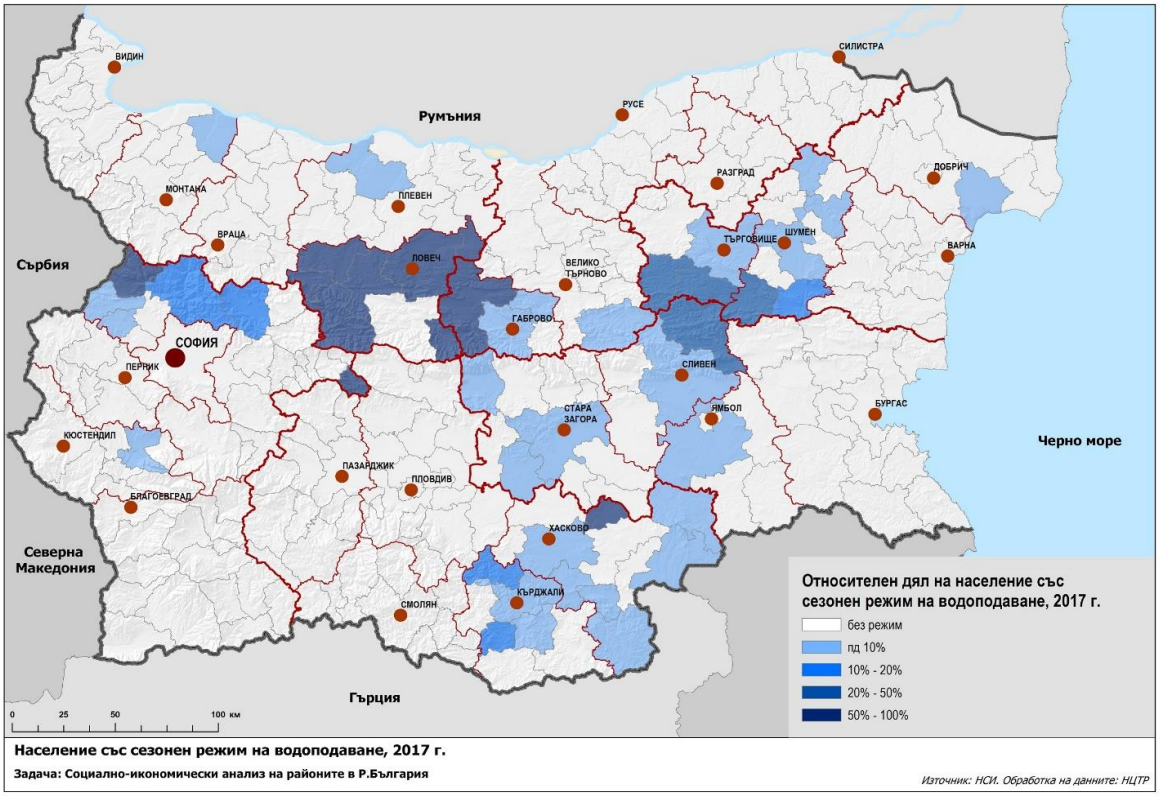
Тревожен е проблемът „**режим на водоснабдяване**“, защото той силно влошава качеството на живот на населението. През 2013 г. ЮИР е бил с най-нисък (от всички региони) относителен дял население с режим (1 %), но през 2017 г. този дял нараства до 1,6 %. Всички области в региона, освен Бургас, влошават своите показатели. Най-тревожно е положението в област Сливен, където делът на населението с режим е бил висок и през 2013 г. (5,6 %), за да нарасне до 7 % през 2017 г. В другите области на региона през 2013 г. не е имало режим, но през 2017 г. населението с режим в област Ямбол вече е 1,4 %, а в област Стара Загора – 0,6 %.

През годините режимът на водоснабдяване в териториален план не се изменя особено, което подсказва за постоянно действащи причини – недостиг на ресурси поради неизградени водоизточници и/или резервоари за вода или висока степен на амортизираност на водопроводната мрежа и големи водни загуби. Най-тревожните проблеми могат да се установят при проследяване режима на водоснабдяване за всяка община – като брой

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

населени места с режим и съответно относителен дял на населението с режим на водоснабдяване.

Фигура 40: Население със сезонен режим на водоснабдяване, 2017 г.

Източник: НСИ, обработка на данни НЦТР

В област Сливен 12 населени места са с режим на водоснабдяване, като най-сериозен е проблемът в община Котел, в която 8 населени места, с почти половината от населението в общината, са на режим. И в община Сливен има 4 населени места на режим, но в тях живее едва 4 % от населението. В област Ямбол най-уязвима е община Тунджа, където 7,4 % от населението (2 населени места) е на режим, а в област Стара Загора това е община Павел баня с 5,4 % население с режим.

Освен непрекъснатостта на водоподаването, от първостепенно значение за общественото здраве и качеството на живот на населението е осигуряването му с безопасна и съответстваща на нормативните изисквания питейна вода. По отношение на ***качеството на питейната вода*** в по-големите водоснабдителни системи България заема добра позиция при сравнение с другите европейски страни. Според доклад за качеството на питейната вода в Европейския съюз България постига нива на съответствие от 95–100 % и по трите вида параметри (микробиологични, химични и радиологични характеристики) в големите зони за водоснабдяване, подаващи вода за повече от 5 000 души или подаващи количества вода над 1 000 m^3 на денонощие. Въпреки това в много от малките зони на водоснабдяване се отчитат несъответствия по микробиологични показатели, като в част от тях процентът на несъответствие е сравнително голям – над 5 %.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Информация за качеството на доставяната вода, както и за загубите, се посочва в документа на КЕВР от 2018 г. „*Сравнителен анализ на ВиК сектора в Р България*“[31] за 2017 г., която е първата година от третия регулаторен период за ВиК сектора (2017–2021 г.).

Анализът проследява постигнатите нива на показателите за качество на ВиК услугите, предоставяни от страна на ВиК операторите, и данните затова са посочени по обхват на ВиК дружествата, а не по административни граници.

Таблица 40: Постигнати нива за качество на ВиК услугите от ВиК операторите в Югоизточен регион

Показател за качество/ВиК оператор/група %	Ниво на покритие с водоснабд. услуги	Качество на питейната вода в големи зони на водоснабдяване	Общи загуби на вода във водоснабдителните системи	Ниво на покритие с услуги по отвеждане на отпадъчни води	Ниво на покритие с услуги по пречистване отпадъчните води
ВиК ЕАД, гр. Бургас	99,93	100,00	54,41	80,08	62,00
ВиК ЕООД, гр. Ст. Загора	99,71	98,15	54,22	67,89	59,80
ВиК ЕООД, гр. Ямбол	100,00	99,86	73,05	67,66	0,00
ВиК ООД, гр. Сливен	99,95	99,81	82,21	54,55	50,87

Източник: КЕВР

По-сериозни отклонения по отношение на качеството на доставяната питейна вода в големи зони на водоснабдяване в ЮИР се установяват за ВиК Ст. Загора, където доставяната вода с добри качества е 98,15 %, докато за другите области показателят е над 99,8 %.

Отклоненията в качеството на доставяната питейна вода в много от случаите се дължат основно на липсата на пречиствателни съоръжения за питейни води (ПСПВ) и остарялата водопреносна мрежа за повърхностните водоизточници; липса на санитарно-охранителни зони около водоизточниците или неспазване на режима на ограничения и забрани в тях, както и неефективна и непостоянна дезинфекция на водата поради липса на подходяща апаратура за правилно и непрекъснато дозиране на дезинфектантите.

Остарялата, амортизирана и често авариращa водопроводна мрежа е причина не само за влошаване параметрите на водните услуги (непрекъснатост на водоподаването и качество на питейната вода), но преди всичко за огромните **загуби на вода**, по който показател България е първенец в Европа.

Въпреки че потреблението на вода е значително по-малко в сравнение със средните данни за ЕС, количеството добита вода е почти двойно по-голямо в сравнение с други страни, което показва неефективно използване и разхищение на ресурсите от питейна вода. В последните години загубите на вода при преноса до крайните потребители са средно около 60 %, което се дължи основно на остарялата и амортизирана мрежа (при 88 % от мрежата), изградена основно през 1960-те и 1970-те години. С оглед намаляване на загубите на вода е необходимо да се реконструират магистралните водопроводи и разпределителната водопроводна мрежа.

[31] http://www.dker.bg/uploads/documents/vik/sravnitelen_analiz_vik_18.pdf

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Таблица 41: Подадени водни количества от обществено водоснабдяване в ЮИР и загуби на вода (млн. m^3/годишно)

Регион	2013	2014	2015	2016	2017
България					
Подадена вода, общо	924,28	879,47	903,88	910,69	918,48
Загуби на вода, общо	536,46	513,02	523,02	517,09	521,39
Загуби на вода %	58 %	58 %	58 %	57 %	57 %
Югоизточен					
Подадена вода, общо	150,68	140,73	141,36	146,41	146,81
Загуби на вода, общо	83,90	75,57	75,30	79,04	79,32
Загуби на вода %	56 %	54 %	53 %	54 %	54 %

Източник НСИ, обработка НЦТР

За периода 2013–2017 г. относителният дял на загубите на вода претърпява незначителни промени, като намалява от 58 % на 57 % средно за страната. Отново се установява безспорна разлика между районите от Северна и Южна България. Във всички региони от Северна България за периода 2013–2017 г. загубите на вода нарастват, докато в Южна България намаляват. В Югоизточен регион, съизмерим със Южния централен по относителен дял загуби на вода, показателят намалява с два пункта и регионът се нарежда веднага след Югозападния с най-ниски загуби в страната.

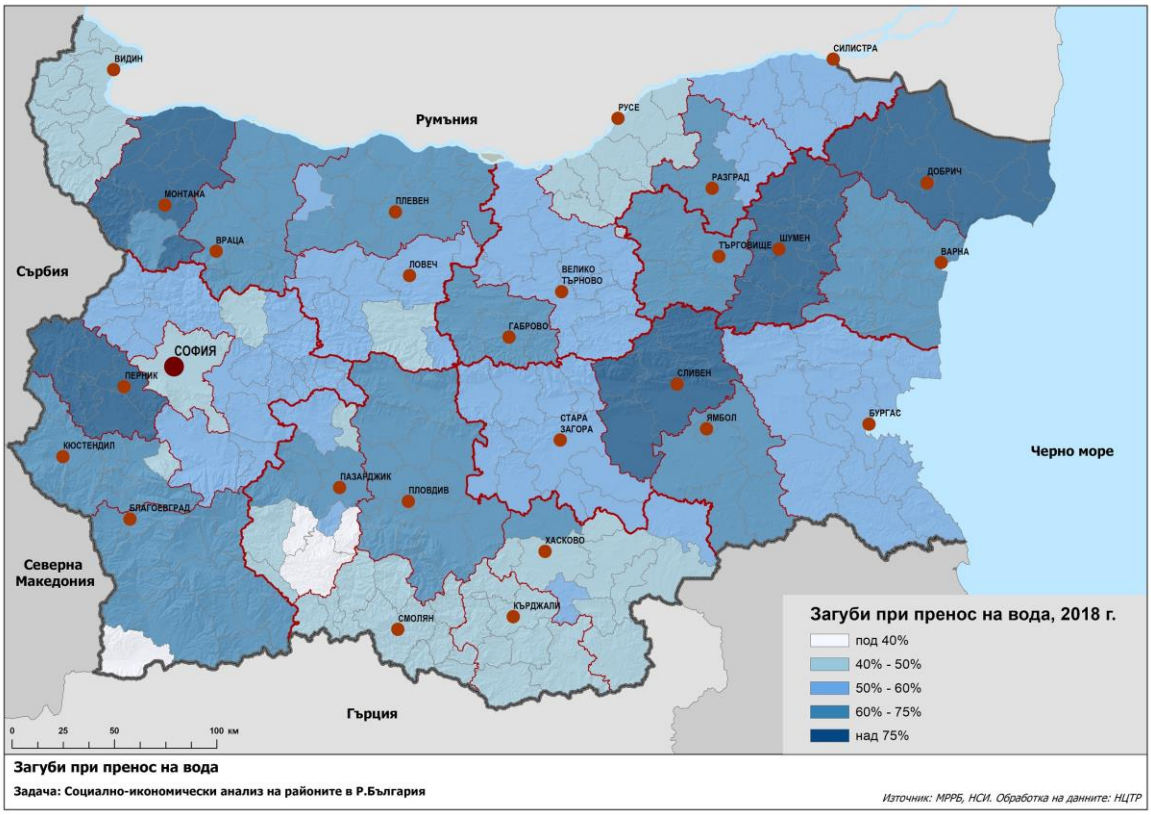
Докладът на КЕВР от 2018 г. проследява качеството на предоставяните услуги от ВиК операторите, като показва тревожно високи загуби в териториите на няколко области. За Югоизточния регион това са областите Сливен (82,2 % – едни от най-високите в страната), а също и Ямбол (73 %). В другите две области на региона загубите са под средните за страната.

Констатираните загуби на вода са изключително големи и се дължат основно на физически течове – както видими, така и скрити, както от водопроводната мрежа, така и по кранове, връзки, резервоари и в различните шахти. Големи обеми вода се губят също за изпразване и пълнене на водопроводната мрежа при аварии поради факта, че тя е недобре конструирана и/или преоразмерена, а граничните кранове между хидравличните зони не работят достатъчно добре.

По-задълбочените проучвания на водопроводната мрежа, изготвени в прединвестиционни проучвания и най-вече при изготвянето на Генерални планове за агломерации над 10 хил. екв. жители, където са били изготвени и хидравлични модели на водопроводната и канализационната мрежа, дават основание да се твърди, че около 80 % от загубите на вода се дължат на физически и технологични загуби, а 20 % от загубите са търговски загуби (кражби, неотчитане и грешно измерване).

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Фигура 41: Загуби при пренос на вода, 2018 г.

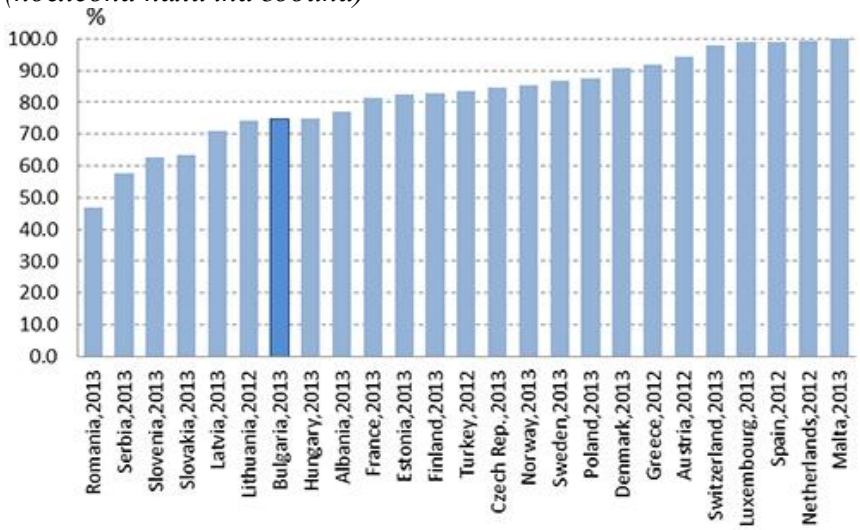

Източник: Социално-икономически анализ на регионите в Р. България, 2019 г.

Канализация и пречистване на отпадъчните води

Изградеността на канализационната мрежа в България изостава несравнимо с водопроводната мрежа, изградена в страната. Степента на отвеждане на отпадъчните води в сравнение с други европейски страни е една от най-ниските, видно от следващата графика.

Фигура 42: Население, свързано с обществена канализация, за някои европейски страни *(последна налична година)*

Източник: Евростат, ИАОС

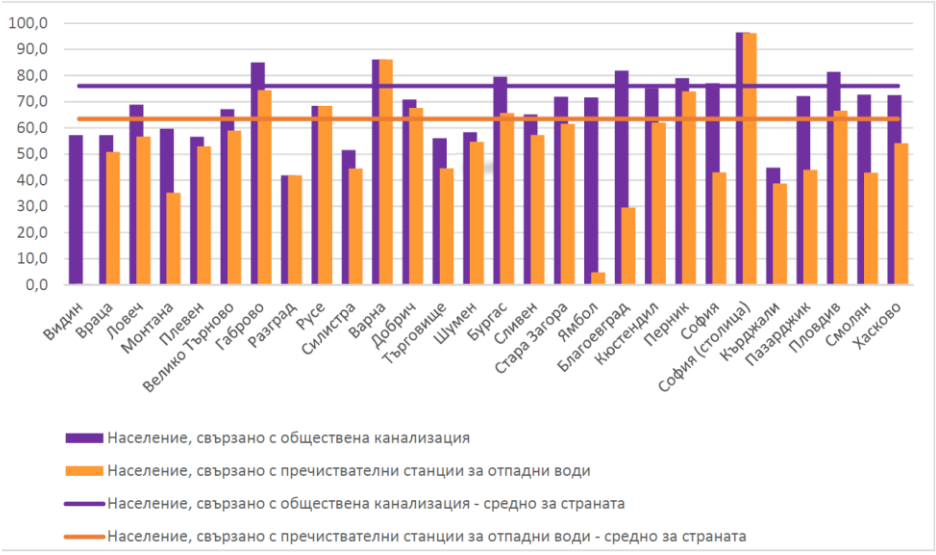
Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

www.eufunds.bg www.bgregio.eu

През 2017 г. само 76 % от населението в България е обхванато от канализационни мрежи, а по-малко от две трети (63,4 %) е обслужено с пречиствателни станции за отпадъчни води.

С най-голяма степен на изграденост са канализационните мрежи в Югозападен регион, благодарение на който се повишава средният показател за страната, но всички други региони са под него. В Югоизточния и в Южния централен регион населението, обхванато от канализация, е 73,7 % и там се регистрира най-голям, макар и минимален в абсолютна стойност, напредък от почти два пункта.

Фигура 43: Дял на населението, свързано с обществена канализация и пречиствателни станции, по области *(31.12.2017 г.)*

Източник: НСИ, обработка НЦТР

Наблюдават се големи вътрешнорегионални различия в относителния дял на населението, обслужвано от канализационна мрежа. Най-развита е канализационната мрежа в област Бургас с почти 80 % обхванато население, което е обяснимо предвид крайморското ѝ разположение. Областта с най-ограничено развита канализационна мрежа в региона е Сливен с 65,2 % обхванато население, без никакъв напредък за наблюдавания период.

В национален мащаб, 12 % от населението, което живее в населени места с повече от 2 000 е.ж., трябва да бъде свързано към канализационната мрежа, за да се отговори на изискванията на Директивата за пречистване на градски отпадъчни води (ДПГОВ). ДПГОВ изисква отпадъчните води от агломерации с повече от 2 000 е.ж. да се отвеждат и всички отведени отпадъчни води да се пречистват.

По отношение на присъединяването към ***пречиствателни станции за отпадъчни води*** България е изправена пред още по-голямо предизвикателство и изостава значително от много от европейските страни. За да отговори на изискванията на Директивата за пречистване на градски отпадъчни води (ДПГОВ), България трябва да увеличи нивата на покритие с услуги за отвеждане и пречистване на отпадъчните води спрямо сегашните нива, които са съответно 76 % и 64 %.

Показателите за пречистване на отпадъчните води са сходни с тези за отвеждането им. Отново Югозападният регион е с най-висок показател със 77,3 % обхванато с ПСОВ население, докато Югоизточният регион с 55,8 % и ЮЦР регион с 55,6 % обслужено с ПСОВ население се нареждат веднага след Северозападния регион с най-ограничено

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

пречистване на отпадъчните води в страната. За наблюдавания период обслужеността с ПСОВ население в ЮИР нараства едва с 2,2 пункта при средно за страната 7 пункта. Предвид местоположението му като крайморски район той изостава в сравнение със Североизточния регион. Обхватът с канализация население в двата региона е почти еднакво, но изграждането на ПСОВ в Югоизточния регион изостава сериозно.

Само в област Бургас обслужеността с ПСОВ население е над средното за страната, докато в област Ямбол пречистване практически липсва.

Основното предизвикателство, породено от демографските тенденции, е как да се планира отвеждането и пречистването на отпадъчните води в малките населени места, с разпръснато население, и особено в онези населени места, в които се очаква спад на населението и стопанската дейност през следващите десетилетия. Според изискванията на ДПГОВ, за агломерации, които към момента наброяват повече от 2 000 е.ж., трябва да се осигури отвеждане и пречистване на отпадъчните води независимо от демографските прогнози. Но директивата съдържа разпоредба, позволяваща прилагане на индивидуални подходящи системи на местата, в които отвеждането би било прекомерно скъпо или не би донесло очакваните екологични ползи.

В България сега единствената законна алтернатива на централната канализация е изграждането на водоплътни изгребни ями. Те осигуряват високо ниво на опазване на околната среда, ако редовно се изпразват и ако съдържанието им се транспортира и депонира в добре работещи пречиствателни станции за отпадъчни води. Изпълнението на това решение в стриктно съответствие с наредбите също е свързано с много високи експлоатационните разходи.

Прогнозно развитие на водностопанската инфраструктура

Като жизнено важна услуга, централизираното водоснабдяване е осигурено почти за всички населени места в страната, с което България е по-напред от редица европейски страни. Изолираните проблеми с качество на водата, предимно в малките зони на водоснабдяване, се дължат основно на липсата на пречиствателни съоръжения за питейни води (ПСПВ), остаряла водопреносна мрежа за повърхностните водоизточници, както и липса на санитарно-охранителни зони около водоизточниците и/или неспазване на режима на ограничения и забрани в тях.

С оглед *намаляване броя на авариите и загубите на вода* е необходимо да се реконструират магистралните водопроводи и разпределителната водопроводна мрежа, защото преобладаващата част от действащите мрежи и съоръжения са въведени в експлоатация преди 1980 г. и са изградени от материали (преобладаващо етернитови и стоманени тръби), чийто срок на годност е изтекъл. На много места е необходима и пълна подмяна. В голяма част от водопроводната мрежа нивото на корозия или натрупвания на отлагания е значително и обуславя рискове за качеството на водата.

За *отстраняване режима на водоподаване* е необходимо да се реконструират съществуващите резервоари или да бъдат изградени нови резервоари, които да осигурят достатъчно водни количества за задоволяването на питейно-битовите нужди. В някои случаи ще се наложи изграждане на нови водоизточници със съответните довеждащи водопроводи.

Реконструкция и модернизация на водоснабдителните мрежи и съоръжения и търсене и разкриване на нови водоизточници, както и изграждане на нови станции за пречистване и

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

обеззаразяване на питейни води следва да се предприемат и за решаване на *проблемите с качеството на питейните води*.

Актуализиране на санитарно-охранителните зони (СОЗ) около водоизточниците и засилен контрол върху спазването на забраните и ограниченията в тях, както и въвеждане на задължителен характер на правилата за добра земеделска практика във вододайните зони са допълнителни мерки за недопускане отклонения в качеството на подавана вода за питейно-битови цели.

Процесът *на отвеждане и пречистване на отпадъчните води* изостава. В сравнение с други европейски страни степента на отвеждане на отпадъчните води в България е една от най-ниските. Още по-голямо предизвикателство пред страната е пречистването на отпадъчните води.

Въпреки два пъти увеличения брой ПСОВ за периода 2013–2017 г., съществуват цели области, където практически липсва пречистване (област Ямбол). В най-често срещания случай ПСОВ обхващат водите на областния град и на съседните му населени места. В населените места извън областния център по правило отпадъчните води не се пречистват и директно се заустват в реки или дерета. С изключение на новоизградените модерни и модернизирани стари пречиствателни станции, състоянието на ПСОВ е проблематично. Повечето от тези инсталации имат проблеми с биологичното стъпало на пречистване.

Освен **изграждане на много нови канализационни системи** за обхващане на повече населени места, се налагат и редица реконструкции, особено в случаите, когато има липса на съответствие между степента на изграденост на канализационната мрежа и проводимостта на главните колектори с капацитета и изградеността на ПСОВ. Ново изграждане е необходимо и при мрежите с изтекъл срок на амортизация и висок процент на инфилтрация на чужди води (течове от загуби на вода, подпочвени и дренажни води). Почти навсякъде в страната канализационната система е от смесен тип, което също води до проблеми, особено при обилни валежи.

Необходимо е *ускорено въвеждане на нови ПСОВ* за пречистване на вече обхванатите от канализация отпадъчни води, но успоредно с това е необходимо и преосмисляне на цялостната технология на пречистване на водите, която е доста остаряла и не отговаря на съвременните изисквания.

Централизираното отвеждане и пречистване на отпадъчните води в малките населени места, с разпръснато население, и особено в които се очаква спад на населението и стопанската дейност не може да бъде икономически обосновано. Директивата ДПГОВ съдържа разпоредба, позволяваща прилагане на индивидуални подходящи системи на подобни места, и проектът на СБ „Консултантска програма за укрепване на капацитета и ефективността на предоставяните услуги в отрасъл ВиК“ дава добри предложения в тази посока.

Разработените регионални генерални планове за ВиК планират развитието на инфраструктурата в Югоизточния регион, а конкретните проекти за финансиране се определят със съответните регионални прединвестиционни проучвания (РПИП). Със средства от ЕСИФ през периода 2014–2020 г. са финансирани следните ВиК проекти: ВиК проекти Айтос и Приморско, разработване на РПИП и изграждане на инфраструктура за територията, обслужвана от ВиК Бургас; разработване на РПИП и изграждане на инфраструктура за територията, обслужвана от ВиК Сливен; фазиран проект – Община Раднево, разработване на РПИП и изграждане на инфраструктура за територията,

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

обслужвана от ВиК Стара Загора; фазиран проект – Ямбол, ВиК проект – община Елхово, разработване на РПИП и изграждане на инфраструктура за територията, обслужвана от ВиК Ямбол.

2.10. Територии със специфични и проблемни характеристики

2.10.1. Територии в риск

Това са територии в пространството на региона, които са обособени по специфични рискови характеристики с важна насоченост към състоянието или развитието на предимно на ниво община (ниво LAU 1), където рисковете, формулирани като демографски и пряко свързаните с тях социален и икономически риск, рискът от негативни геоложки явления, от наводнения и други застрашават общата концепция за устойчиво развитие на региона. Тук не са включени рискове от природни бедствия и аварии, които нямат предвидимо действие и изразен конкретен териториален обхват.

Демографски риск

Най-обективна картина на макро ниво (регион, област, община) дава показателя гъстота на населението. Приема се, че общини с гъстота на населението под 20 % са общините в най-голяма степен на риск от обезлюдяване. На микро ниво в *Приложения* е дадена карта на землища, подложени на риск от обезлюдяване, като там в групи са посочени такива с население до 100 жители или такива без население. Данните за гъстотата на населението показват неравномерно разпределение на населението по територията на региона.

В 11 общини от региона гъстотата на населението е под 20,0 д/km$^{2.}$ Те са разположени в областите:

- Бургас – общините Малко Търново, Приморско, Сунгурларе, Средец и Царево;
- Стара Загора – общините Братя Даскалови, Гурково и Опан;
- Ямбол – общините Болярово, Стралджа и Тунджа.

Този критерии е на база население 2018 година, а през следващия програмен период в тази графа ще попаднат най-малко още шест или седем общини. От социална гледна точка това означава конфликт с достъпа до здравни и определени социални грижи.

Геоложки рискове – свлачища, срутища, ерозия, абразия. Принципно такива има по цялата територия на Югоизточен регион от ниво 2. Тези негативни явления са пряко свързани със заплахи за селищата, техническата и инженерната инфраструктура и аграрния сектор. От тези заплахи са потърпевши преди всичко черноморските общини, докато аграрните общини от вътрешността на региона са подвластни на ветровата ерозия. За това усилията в тази насока трябва да са свързани с конкретни технически намеси, с голям паричен ресурс и кратък времеви хоризонт.

Риск от наводнения – За този вид риск са ползвани данни от изготвените Доклади на Басейнова дирекция Източнобеломорски район и Басейнова дирекция Черноморски район. Рискът от наводнения е заплаха за населението и елементи в урбанизираните територии като жилища, обществени и производствени сгради, селищна и извънселищна инфраструктура. Рискът от наводнения е в три териториални граници, определени от трите степени на риск – висок, среден и малък (нисък).

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

www.eufunds.bg www.bgregio.eu

В разглеждания Югоизточен регион площната характеристика на тези територии е посочена в следващата таблица.

Таблица 42: Територии в риск от наводнение (1 000 годишна вълна)

Регион/област	Територии в заплаха от наводняване (1 000 г. вълна), km^2	% от територията
Югоизточен	**262,0**	**1,3 %**
Бургас	164,7	2,1 %
Сливен	14,6	0,4 %
Стара Загора	23,5	0,5 %
Ямбол	59,2	1,8 %

Източник:, БДЧР, БДИБР. ПУРН 2016-2021 г.

Тези данни по общини са дадени в *Приложение – „*Територии в заплаха от наводнение“

2.10.2. Селски, планински, гранични и крайбрежни територии

В актуализираната Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013–2025 година тези територии са определени като „територии със специфични характеристики и условия. В различни документи се посочват като планински, селски и гранични територии/общини. За тях са характерни високата степен на припокриване и сходните проблеми, което дава основание те да бъдат поставени в единна категория „проблемни територии“. Отличават се с ниската гъстота на населението, обитаващо тези територии, незадоволителната достъпност и съпровождащата ги икономическа изостаналост, ниското ниво на достъп до важни социални (институционални) услуги.

За Югоизточен регион от ниво 2 тези територии (общини) са представени в обобщена таблица.

Таблица 43: Територии със специфични характеристики[32]

Област	Общини с център под 15 хил. жители	Планински и полупланински общини	Гранични общини (без морски)	Морски
Бургас	12	6	3	6
Сливен	2	3	0	0
Стара Загора	9	5	0	0
Ямбол	4	0	2	0

Източник: НКПР

2.10.3. Индустриални и бизнес зони/паркове

В разглеждания регион има развитие единствено „Индустриален и логистичен парк Бургас“ по настоящем под името „Индустриален парк - Бургас Фаза 1“, като в последния,НКИЗ е собственик на 51 % от капитала, а община Бургас на останалите 49 %.". Многократно са обсъждани идеи за развитие на зона между Ямбол и Сливен, което, заедно с предвидената

[32] Подробно описание на общините от тази група в приложения и албум с картен материал

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

по ОУП логистична зона в Стара Загора, ще подобри и балансира присъствието на подобни зони в регионален мащаб.

2.10.4. Защитени територии по смисъла на ЗЗТ и защитените зони по смисъла на ЗБР

В Югоизточния регион от ниво 2 в тази група са включени териториите с природни ценности и законово определена защита. Най-голям дял от територията заемат зоните по Натура 2000, които в същото време могат да се разглеждат като стимулатори или като ограничители на територията.

Защитените територии в обхвата на Югоизточен регион са разгледани в частта „Национална екологична мрежа“. В териториалния обхват на РИОСВ гр. Бургас има 127 защитени територии, от които 7 резервата, 5 поддържани резервата, 1 природен парк „Странджа“, 59 защитени местности и 55 природни забележителности. В териториалния обхват на РИОСВ – Бургас, са одобрени 14 защитени зони за опазване на дивите птици и 31 защитени зони за опазване на природните местообитания и дивата флора и фауна. На територията, контролирана от РИОСВ – Стара Загора, са разположени 72 защитени територии съгласно Закона за защитените територии – 4 резервата, 3 поддържани резервата, 35 природни забележителности, 28 защитени местности, 1 природен парк „Сините камъни“ и част от природен парк „Българка“. Със заповед на директора на РИОСВ са обявени общо 14 защитени зони по директивата за птиците, а с Решение на Министерски съвет са определени общо 38 защитени зони за опазване на природните местообитания.

Това означава, че общо на територията на Югоизточния регион са разположени 11 резервата, 8 поддържани резервата, 3 природни парка, 87 защитени местности, 90 природни забележителности, 28 защитени зони по Директивата за птиците и 69 защитени зони за опазване на природните местообитания.

Основните параметри на тези зони са дадени в таблицата, поместена в част *Приложение.*

Югоизточен регион се характеризира с изключително богато биологично разнообразие. Тук е определена първата защитена територия в страната през 1933 г. – резерватът Силкосия, част от природен парк „Странджа“. В него се опазват важни за Европа екосистеми и уникални представители на дървесната растителност.

Разпределението на тези защитени територии и защитени зони е неравномерно в общините на Югоизточен регион, което поставя различни задачи пред участниците в природозащитната дейност, местните власти и отговорните институции

Защитените територии и защитени зони са малко под средното ниво, като обхващат 6 662,648 km^2 или 33,68 % региона

Защитените територии са 1 563,359 km^2 или 7,9 %. С най- висок зял защитени територии както в региона, така и в страната в страната е област Бургас. Останалите области са с дял по- нисък от средния за страната. Всички общини в региона притежават защитени територии, като само в 2 те са под 1%.

Защитените зони са 6 633,204 km^2 или 33,53 % от територията на региона и е близко дао средното за страната. Сред областите отново изпъква Бургаска област с най-голям дял. В региона 4 общини са с дял на защитени зони над 80%.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

2.10.5. Територии, наситени с важни за страната и региона недвижими културни ценности, музеи, културни ландшафти и коридори и потенциали

Пространственото развитие на **Югоизточен регион** е свързано с прилагането на политиката за регионално развитие на регионите от ниво 2 в страната, насочено към реализиране на местния потенциал и превръщането на регионите в привлекателно място за обитаване със съхранена природа, уникално културно наследство и традиции.

Културното наследство обхваща материалното и нематериално движимо и недвижимо наследство като съвкупност от културни ценности, които са носители на историческа памет, национална идентичност и имат научна или културна стойност. Културните ценности са обществено достояние и се ползват със закрила от държавни и общински органи в интерес на гражданите на Република България (чл. 2, ал. 1 и 2 от ЗКН, ДВ бр. 19/2009 г.).

Културно наследство са **наземни, подземни и подводни археологически обекти** и резервати; исторически, архитектурни, етнографски обекти и комплекси; индустриално наследство; паркове и ландшафт; природни ценности, ценности на антропология, палеозоология, култивирани растения; изящни и приложни изкуства; документално, аудио-визуално наследство; устна традиция, език, книжовни и литературни ценности; обичаи, обреди, празненства, ритуали, вярвания; музика, песни, танци; народна медицина и занаяти; кулинарни и еноложки традиции; народни игри и спортове (чл. 6 от ЗКН, ДВ бр. 19/2009 г.).

Съхраняването и развитието на потенциала на културното наследство обхващат целия комплекс от дейности по опазване, реставриране, експониране и социализиране с цел неговото превръщане в стимулатор на пространственото развитие на обществото. Културното наследство в неговото териториално развитие следва да се разглежда като **елемент на интегрираното пространствено планиране**.

На територията на Югоизточен регион са регистрирани 4 270 недвижими културни ценности (НКЦ) на материалното недвижимо културно наследство (област Бургас – 1 649 НКЦ, област Сливен – 1 403 НКЦ, област Стара Загора – 682 НКЦ, област Ямбол – 536 НКЦ) с тяхната принадлежност към определен исторически период като праисторически, антични, средновековни, възрожденски, от ново и най-ново време, както и с научна и културна стойност като археологически, исторически, архитектурно-строителни, художествени, урбанистични, културни ландшафти с културни напластявания от взаимодействието на човека и природната среда, парково и градинско изкуство, етнографски, културни маршрути.

Световно наследство[33] на територията на Югоизточен регион:

Културни: Старинен град Несебър (1983 г.) и Казанлъшката тракийска гробница (1979 г.)

Природни: Древни и първични букови гори на Карпатите и другите региони на Европа (2007 г., 2011 г., 2017 г.)

[33] https://whc.unesco.org/en/statesparties/bg

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Нематериално културно наследство, вписано в листата на ЮНЕСКО[34]

- 2009 г. – „Нестинарството – послание от миналото: Панагирът на Св. Св. Константин и Елена в с. Българи“;
- 2017 г. – Мартеницата, мултинационална кандидатура съвместно с Република Румъния, Република Молдова и Република Северна Македония.

Добри практики за опазване на нематериално културно наследство:

- 2017 г. – Народното читалище, практически опит в опазването и съхраняването на нематериалното културно наследство.

Освен тези културни ценности в индикативната листа на Р. България за световни паметници на ЮНЕСКО са включени още следните обекти на материалното недвижимо културно наследство – Две неолитни жилища с напълно запазено вътрешно и битово обзавеждане и прибори (1984 г.) и Царският некропол на тракийския град Севтополис – сериен обект, разширение на Казанлъшката тракийска гробница (2016 г.).

Национално недвижимо културно наследство[35] на територията на Югоизточен регион

Резервати:

- Град Несебър – гр. Несебър област Бургас, Постановление на МС № 243 от 18.07.1956 г. за обявяване на гр. Несебър за музеен, туристически и курортен комплекс от национално и международно значение. Територията на старинния град се обявява за архитектурно-градоустройствен и археологически резерват. Старият град Несебър е включен в Листата на световното наследство на VII редовна сесия на Комитета за световно наследство – Флоренция, 5–6.12.1983 г.;
- Старинната част от гр. Котел – гр. Котел, област Сливен, Решение на КАБ от 28.05.1960 г. за обявяване на старинната част на гр. Котел за бранище (резерват) с архитектурно-музейно значение (квартали №№ 6,7,9.10.13 и 45 от плана на град Котел („Известия“ бр. 52 от 1960 г.);
- Село Жеравна – с. Жеравна, област Сливен, Решение на Държавния комитет по строителство и архитектура № 151/07.07.1964 г. за обявяване на с. Жеравна, Сливенски окръг за архитектурен резерват (ДВ бр. 65 от 1964 г.);
- Територията на тракийския и античния град Кабиле – с. Кабиле, област Ямбол, Решение на КИК обявяване на територията на тракийския и античния град Кабиле за археологически резерват (ДВ бр. 24 от 1969 г.);
- Старата част на град Созопол – гр. Созопол, област Бургас, Решение на Бюрото на МС № 320/07.09.1974 г. за обявяване на старата част на град Созопол за архитектурно-исторически резерват и туристически обект;
- Територията на античния и средновековния град „Августа Траяна-Верея“ в центъра на град Стара Загора – гр. Стара Загора, област Стара Загора, Разпореждане на Бюрото на МС № 94/27.09.1977 г. за обявяване на територията на античния и

[34] https://bulgariaich.com/index.php?act=content&rec=15
[35] http://mc.government.bg/page.php?p=58&s=429&sp=430&t=244&z=576

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

средновековния град „Августа Траяна-Верея“ в центъра на град Стара Загора за археологически резерват (ДВ бр. 82 от 1977 г.);

- Национален парк-музей „Шипка-Бузлуджа“ – Шипка-Бузлуджа, област Стара Загора, Разпореждане на Бюрото на МС № 71/17.11.1978 г. за обявяване на Национален парк-музей „Шипка-Бузлуджа“ за исторически и архитектурен резерват (ДВ бр. 97/1978 г.). Постановление № 20681 на Министерство на земеделието и държавните имоти за оставяне за народен парк природно-историческите места „Св. Никола“ – Шипченско и „Бузлуджа“ Крънско – Казанлъшко (ДВ бр. 235/1936 г.). Разпореждане на МС от 05.10.1956 г. за обявяване на връх Столетов и околността му за парк-музей. Разпореждане на МС № 274/05.03.1959 г. за обявяване на местността, находяща се на югоизточния склон на вр. Бузлуджа, за национален парк „Бузлуджа“;
- Село Бръшлян – с. Бръшлян, област Бургас, община Малко Търново; Разпореждане на Бюрото на МС № 3/04.02.1982 г. за обявяване на с. Бръшлян, Бургаски окръг, за архитектурен и исторически резерват (ДВ бр. 13 от 1982 г.);
- Територията на античния и средновековния град „Деултум-Дебелт“ – с. Дебелт, област Бургас, Разпореждане на МС № 9/28.07.1988 г. за обявяване на територията на античния и средновековния град „Деултум-Дебелт“ край с. Дебелт за археологически резерват (ДВ бр. 64 от 1988 г.);
- Село Катунище – с. Катунище, област Сливен, Разпореждане на МС № 20/30.12.1988 г. за обявяване на с. Катунище, област Бургас за архитектурен резерват (ДВ бр. 4/1989 г.);
- Територията на островите „Св. Иван“ и „Св. Петър“ и принадлежащата им акватория при Созопол – Островите „Св. Иван“ и „Св. Петър“ при Созопол, община Созопол, област Бургас, Разпореждане на МС № 36/21.11.2001 г. за обявяване на територията на островите и акваторията за археологически резерват (ДВ бр. 104 от 2001 г.).

Недвижими културни ценности (НКЦ) с категория национално значение:

На територията на Югоизточен регион са регистрирани 248 НКЦ с категория национално значение: област Бургас – 89 НКЦ, област Сливен – 64 НКЦ, област Стара Загора – 87 НКЦ, област Ямбол – 8 НКЦ.

Музейни експозиции

В Югоизточен регион функционират 32 музея, от които 4 регионални: РИМ Бургас, РИМ Сливен, РИМ Ямбол, РИМ Ст. Загора, 1 национален – „Шипка-Бузлуджа“ и останалите двадесет и седем са общински музеи.

Природни паркове на територията на Югоизточен регион:

Природен парк „Странджа“ е най-голямата защитена територия в Р. България. Обявен е със Заповед № РД-30/24.01.1995 г. (ДВ бр. 15/1995 г.) с цел дългосрочно опазване на уникалната природа във водосборите на реките Велека и Резовска и осигуряване на устойчиво социално-икономическо развитие в региона. Площта му е 116 054,21 ha. Специфичното разположение на природния парк на границата с Р. Турция поставя територията във фокуса на регионалната политика за трансгранично сътрудничество и създава възможности за развитие на партньорства в областта на устойчивото развитие и природозащитата. Над Странджа преминава вторият по големина прелетен път на птиците в Европа – *Via Pontica*, който събира ятата на Северна и Източна Европа и Сибир.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Природен парк „Сините камъни“ е разположен в Източна Стара планина и разделящите се от нея Стидовска и Гребенец планини и заема площ от 11 380,8 ha. Обявен е със Заповед № РД-893/28.11.1980 г. (ДВ бр. 1/1981 г.) с цел опазване на редки, застрашени и изчезващи видове от флората и фауната, както и техните местообитания. Масивът „Сините камъни“ е най-голямото находище от пермски и долнотриаски кварц-порфирни скали на Балкански полуостров, вписан като Corine място, като масив с Европейско значение.

Природен парк „Българка“ заема северните склонове на централната част от Стара Планина над Габрово и Трявна, като част от парка е на територията на област Стара Загора. Той заема площ от 21 772,16 ha и е обявен със Заповед № РД-775/09.08.2002 г. (ДВ бр. 86/2002 г.) с цел опазване, възстановяване и поддържане на букови екосистеми и ландшафти в Габровския и Тревненския дял на Централна Стара планина. Тук се простират буковите екосистеми и ландшафти, характерни за Стара планина, флора, фауна и културно-историческото наследство на региона. Древните и първични букови гори (2007 г., 2011 г., 2017) са Световно наследство. В границите на Природния парк попада част от Национален парк-музей „Шипка-Бузлуджа“.

Бургас е един от малкото европейски градове, заобиколен от **влажни зони с международно значение за птиците**. Защитените зони „Атанасовско езеро“, „Бургаско езеро“ и „Мандра-Пода“ осигуряват подходящи места за гнездене на редица редки представители на европейската орнитофауна.

Територии с пространствен потенциал в Югоизточен регион

Българското наследство притежава висока културна стойност и е изключително разнообразно по типология на ценностите, с дълбока културна стратификация. През вековете в Югоизточна Европа се формират културни коридори, транснационални оси на вековни взаимодействия на цивилизациите и връзки между народите, които го населяват.

През територията на **Югоизточен регион** преминават Културният коридор „Виа Понтика“ (*Via Pontica*), Източният трансбалкански културен маршрут, Виа Диагоналис (*Via Diagonalis/Via Militaris*) и Европейските пътища на еврейското наследство. Югоизточен регион частично попада в Европейския регион на страните от Черноморския басейн.

Културни коридори[36], преминаващи през територията на Югоизточен регион

Via Pontica е културният път, който се простира по западното и южното крайбрежие на Черно море. Той прекосява Р. Турция, Р. България и Р. Румъния по Черноморското крайбрежие, през живописната делта на река Дунав до полите на Кавказ. Via Pontica е историческо средище на морски култури (гърци, викинги, венецианци, генуезци) и сухоземни култури (скити, траки, даки, готи, българи, славяни, римляни). Проливите на Босфора и Дарданелите са мостът между Егейско и Черно море. По оста на Via Pontica са открити следи от праисторически поселения (Яйлата), скалните светилища и долмени (Странджа), неолитно селище (Асаги Пирнар, Кърклареli), антични градове (Хистрия), средновековни крепости (Калиакра, Плиска, Преслав), възникват историческите градове Одесос (Варна), Месембрия (Несебър), Аполония Понтика (Созопол), Бизантион (Истанбул), Сафранболу, Трапезунт (Трабзон).

Via Pontica е вторият по големина европейски миграционен път на птиците, които гнездят в Североизточна Европа и прелитат на юг през зимния сезон („древната небесна

[36] https://seecorridors.eu/?w_p=23&w_l=1&w_c=5https://seecorridors.eu/?w_p=48&w_l=1

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

магистрала“ – делтата на река Дунав, резервата Сребърна, уникалните лонгозни гори около устията на реките Камчия и Ропотамо, проливите на Босфора и Дарданелите).

Източният трансбалкански път прекосява Югоизточна Европа в посока север–юг. Коридорът преминава през Румъния, България и Гърция и свързва Балтийско с Егейско море и Средиземноморието. По своето трасе на север Източният трансбалкански път прави връзка с големия Европейски маршрут Виа Реджия (Пътят на Кралете) в Лвов (Украйна), прекосяващ Европа от Киев до Сантяго де Компостела (Испания). Източният трасбалкански път на територията на България отразява сложна стратификация на времеви пластове: културата на XX век, през манастирите, църквите и народната архитектура, Средновековните крепости, Тракийски гробници, Неолитни жилища, скални светилища.

Via Diagonalis/Via Militaris преминава през Югоизточна Европа, свързвайки Европа с Азия. Този културен коридор е една от най-древните артерии по това направление с трансконтинентално и световно значение. Коридорът в Югоизточна Европа играе ролята на своеобразен „водосборен“, събирателен вектор на всички останали културни оси в региона. Множеството му разклонения са географски обусловени (преминаване през долините на големите реки, низините между планинските вериги, удобните проходи), насочени към пролива на Босфора – допирната точка между двете големи суши.

ПРОСТРАНСТВЕНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ЮГОИЗТОЧЕН РЕГИОН КАТО ПОТЕНЦИАЛИ ЗА РАЗВИТИЕ НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО

Културното наследство в **Югоизточен регион** се отличава с пространствена дисперсност, темпорално многообразие, многопластово присъствие и концентрация на културни пластове на местата, където последователно са създавани селища от различни епохи. Това благоприятства за формирането на ареали, наситени с културни ценности.

Общини, чиято територия притежава културно наследство с **потенциал за развитие**, са:

Казанлък: Тракийска гробница (Световното културно наследство), Международен фестивал на розата от 1903 г.; Царският некропол на тракийския град Севтополис, разширение на Казанлъшката тракийска гробница (Индикативна листа на ЮНЕСКО);

Несебър: Старият град (Световно културно наследство), Пясъчни дюни; Нос Емине, Скален нос при с. Емон;

Созопол: о. Свети Иван, Старият град, Празници на изкуствата „Аполония“ от 1984 г.;

Царево: Ансамбли на дървена странджанска къща (с. Сливарово, с. Българи, с. Кости); Царево и Малко Търново – Нестинарство (Световно нематериално културно наследство);

Малко Търново: Тракийски мегалитни паметници (м. „Мишкова нива“, м. „Запада“); Бръшлян, Архитектурни ансамбли;

Стара Загора: Античен град Улпия Траяна;

Нова Загора: Праисторически селища и могили (с. Караново);

Карнобат: Антична и средновековна крепост „Маркели“;

Камено: Средновековна крепост „Русокастро“;

Айтос: Фолклорни празници „Славееви нощи“;

Бургас: Фестивал на пясъчните фигури, Международен фолклорен фестивал;

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Сливен: Събор на българските каракачани в местността „Карандила“, Международен детски фолклорен фестивал, Производство на вино, Тракийска гробница с.Калояново, Средновековна крепост Туида, Национален музей на каракачаните;

Поморие: Производство на вино и сол, Балнеология и калолечение, Античната куполна гробница;

Сунгурларе: Производство на вино;

Приморско: Мегалитно светилище „Бегликташ“;

Средец: Античен и средновековен град „Деултум“;

Чирпан: Производство на вино; Празници на поезията;

Ямбол: Производство на вино.

Потенциали за развитие имат **зоните с концентрация** на антични селища, гробници, долмени в Странджа (Заберново, Малко Търново, Русокастро), античните паметници в Созопол и Дебелт, римските бани край Бургас (*Aqua Calidae*), античният град Кабиле (Ямбол), неолитните селища в Стара Загора. Природен парк Странджа, в чийто граници попадат двата резервата „Узунбуджак“ и „Силкосия“, граничните територии в Европейския зелен пояс, териториите с концентрация на културни ценности от един период (долмени в граничната зона с Турция) са предпоставка за съвместни проекти. Разнообразните минерални води и традициите в балнеолечението в Бургас, Поморие, Сливен, Павел баня и Стара Загора, нематериалното културно наследство (нестинарството, каракачаните), подводната археология, културата на ранните земеделски общества в Европа от епохата на неолита, природните феномени са предпоставка за разнообразно брандиране на туристическите продукти.

Потенциали в сферата на териториалното сътрудничество в Югоизточен регион

Фактор за засилване на конкурентоспособността на Югоизточен регион е интеграцията на територията на региона чрез трансгранично, транснационално и междурегионално сътрудничество като средство за социално-икономическо и културно развитие на региона, ускоряване на териториалното сближаване, осигуряване на обмен на знания и добри практики в областта на устойчивото развитие на градските и селските райони, насърчаване на трансгранична мобилност за хармонично развитие на територията на Европа.

За Югоизточен регион, като територия от Черноморския басейн, разработването и провеждането на стратегия за Интегрирано управление на Черноморското крайбрежие е с цел обединяване на междусекторните политики за устойчив „син растеж“, за интегрирано управление на крайбрежните зони, пространствено планиране в опазването и използването на ресурсите (Конвенцията за опазване на Черно море, ДВ бр. 49/1994 г. Интегрираната морска политика на ЕС, Рамковата директива за морски стратегии на ЕС). Географското гранично местоположение в Черноморския регион, транспортната инфраструктура с трансевропейски транспортни и културни коридори са потенциали за развитие на трансграничното сътрудничество.

Силно развитата **туристическа функция** на крайбрежието е с възможности за обогатяването ѝ с включване на природните и културните ресурси на хинтерланда. Проектите за опазване на околната среда (съхраняване на природните ценности и екосистемите в акваторията и прилежащата крайбрежна територия, характерните ландшафти, богатото биоразнообразие) следва да включват опазване на богатото наследство

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

www.eufunds.bg www.bgregio.eu

от недвижими културни ценности със съхранена идентичност на общностите в региона. Съхранените урбанистични структури и ландшафт с поземления ресурс, съхранените природни феномени, многопластовото културно наследство са възможности за развитие на туристическа и културна индустрия.

Културното наследство като материално и духовно послание представлява мощен ресурс за устойчиво развитие и качество на живот чрез възможностите на културния туризъм („Рамкова конвенция за стойностите на културното наследство за обществото“ на Съвета на Европа, Фаро, 2005 г.). В Международната харта за културен туризъм (Управление на туризма в местата, значими с културното си наследство, Мексико 1999 г.) като основна цел е формулирано мотивирането при разработване на стратегии и планове за интегриране на природното и културно наследство и техните обекти за развитието на туризма. Наследството с дълбока културна стратификация, единството на култура и природа, съхраненото материално и нематериално наследство са обекти на пространствената политика за опазване на културното наследство и създаване на качествена жизнена среда.

Приоритетите за съхраняване на културното наследство в Югоизточен регион са следните**.**

- **Интегриране** на културното наследство в европейското пространство. Развитие на национални и трансгранични културни коридори с оглед постигане на териториална свързаност, сътрудничество и интегриране в региона и в европейското пространство.
- **Полицентрично** териториално развитие, полицентрична мрежа на културното наследство от градове-центрове и периферни селски региони с културно наследство.
- **Пространствена свързаност** и достъп до културното наследство. Развитие на националната техническа и социална инфраструктура за подобряване на интеграцията на регионите и урбанистичните центрове с достъп до образователни, социални и културни услуги.
- **Съхранено природно и културно наследство**. Съхраняване и развитие на националната система от защитени природни и културни ценности за поддържане на биологичното равновесие, пространствената природна и културна идентичност, за интегриране на техните стойности в съвременния живот.
- **Стимулирано развитие на специфични територии**. Интегрирано планиране за развитие на територии със специфични характеристики (гранични и периферни) с оглед съхраняване и ефективно използване на техния природен, икономически, социален и културен потенциал за развитие.
- **Smart системи** в урбанизирани територии, поддържане на IoT инфраструктури (Интернет на нещата). **Интерактивност** в новите медии между хора и събития, състояния на обекти и територии на културното наследство и околната среда със софтуерни продукти.
- **Формиране в обществото на нагласи**, насочени към изследване и съхраняване на културната памет, опазване на културното наследство за поддържане и развитие на българската национална идентичност. Читалищата, уникална и традиционна за Р. България културна институция (Световно наследство), като част от системата на децентрализирана културна мрежа в региона, средища за културна, информационна и социална дейност.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

- **Децата и културното** наследство. Развитие на знания за културното наследство, чувство за принадлежност към общото културно наследство, споделена отговорност при неговото опазване. Развитие на човешките ресурси чрез програми „Рехабилитация и социална интеграция“, „Достъпна среда“, проекти по **Smart системи** на информационни нива с приоритет в социалната дейност за културно познание и информация.

Културното наследство на територията на Югоизточен регион е стимулатор на икономически растеж. Интегрираният подход е водещ при опазването на културното наследство и изисква при изследването и стратегическото планиране за региона да се търси пространствена интеграция на културното наследство със съседните региони и страни.

Съгласно Хартата за консервация на историческите градове и урбанизираните територии (Вашингтон, 1987 г.), „консервацията на историческите градове и други исторически градски територии трябва да бъде интегрална част от икономическата политика и социалното развитие, от градоустройственото и пространственото планиране“.

Пространствено развитие на културното наследство на територията на Югоизточен регион

Югоизточен регион притежава културно наследство със забележителен диапазон както във времето (праисторически, антични, средновековни, възрожденски, от ново и най-ново време), така и по отношение на културната стойност и разположение (наземни, подземни и подводни археологически обекти и резервати, исторически, архитектурни, етнографски обекти и комплекси, паркове и ландшафт, обреди, празненства, ритуали, вярвания). Разширяването на междурегионалното и транснационалното сътрудничество на Югоизточен регион е фактор за пространствената политика за опазване на културното наследство.

Културното пространство на Югоизточен регион включва: „Античност“, „Българско Средновековие“, „Византия“, „Османската империя“, „Възрожденска архитектура“, „Архитектура на XX век“, „Природни и култови феномени“, „Подводна археология и потънали селища“, Царският некропол на тракийския град Севтополис – разширение на Казанлъшката тракийска гробница, „Антични крепости и черноморски колонии“, „Антични селища Хелиополис/Теополис-Обзор, Месембрия-Несебър, Анхиало-Поморие, Аполония-Созопол, Деултум/Дебелт“, „Гробници и долмени в Странджа – Заберново, Малко Търново, Русокастро, Калово“, „Природен парк Странджа“, „Традиции и обичаи – Нестинарство“, „Археологически резервати“, „Архитектурни обекти и комплекси – Несебър, Созопол“.

Вътрешният потенциал на културните ресурси и индивидуалните преимущества на Югоизточен регион са основа на материалните и нематериалните културни връзки между териториите на различни нива (местност, урбанизирана територия, район, регион). Изграждането на местна инфраструктура, обновяването на дейностите, насочени към възстановяване и подобряване на културното и природното наследство в селските територии и ландшафт, са потенциали за растеж и устойчивост на региона.

Съхраняването и валоризирането на културното наследство в Югоизточен регион изисква да бъдат изпълнени следните по-важни дейности:

- Опазване, цифровизиране, **социализация**, експониране и популяризиране на недвижими, движими и нематериални културни ценности на територията на

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Югоизточен регион. Реставрация и консервация на недвижими културни ценности от архитектурното наследство, развитие на подводната археология.

- Изграждане и реконструкция на **инфраструктура** за достъп до и около обектите на културно и природно наследство (за хора в неравностойно положение), оценка на въздействието, създаване на охранителни зони, определяне на режими на ползване, планове за управление и експлоатация.
- Разработване и реализиране на регионален **маркетинг** и реклама на туристическите продукти в Югоизточен регион. Въвеждане на съвременни технологии за обмен на информация и интерактивна комуникация в реално време.
- Развитие на **културни и творчески индустрии** – фестивали, събори (Събор на българските каракачани в местността „Карандила“), фолклорни празници, концерти, представящи културната идентичност на региона като културна европейска туристическа дестинация.
- Развитие на **партньорства** между местното и регионалното управление, неправителствения сектор, университети и бизнес за съвместни туристически културни продукти.
- **Трансгранично сътрудничество** за мобилизиране потенциала на периферните гранични територии в Югоизточен регион. Сътрудничеството между граничните райони като средство за насърчаване на инвестициите, за развитието на бизнеса и туризма.
- **Черноморско** териториално сътрудничество и интегрирана морска политика с Европейския съюз за териториална интеграция и сближаване на Югоизточен регион чрез мрежата на коридорите от трансевропейската транспортна мрежа TEN-T.
- Опазване на **природните и културните ресурси**. Повишаване привлекателността на териториите с културно и природно наследство за бизнес и качествена жизнена среда, засилване на интереса на стратегически инвеститори към тези територии.
- Социализиране на **археологическото наследство**. Долината на тракийските владетели със столицата на Севт III – Севтополис и царския некропол, разположени в Казанлъшката котловина. Материални следи от човешко присъствие, датирани от неолита. Казанлъшката долина, възможности за изучаването на духовната култура на тракийското общество.

Това богато културно наследство в съчетание с природните ценности е предпоставка за развитие на специфични за Югоизточен регион видове туризъм.

Морският туризъм (яхтен туризъм) е конкурентно предимство на региона. Условията за неговото развитие се подобряват с изграждането на нови и реконструкцията на съществуващите пристанища. Освен яхтен туризъм те подобряват възможностите за всички водни спортове и достъпа до акваторията. Най-южните територии на Черноморското крайбрежие са максимално съхранени в своя естествен вид, незасегнати от туристическата урбанизация, а в акваторията им има места за подводен риболов и за наблюдения, както и концентрация на обекти на подводната археология.

Културният туризъм в региона може да се развива на основата на наличните културни ценности, маршрути и културен календар. Тук се намират археологически и архитектурни резервати: Несебър-Старият град, Археологически резерват Кабиле, Археологическите

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

обекти в Стара Загора, Архитектурните резервати в Жеравна, Котел, Катунище, Бръшлян, Делтум-Дебел, Гробниците и могилите около Казанлък, Долината на тракийските владетели.

Природният туризъм или екотуризмът се развива на основата на природните ценности, значителна част от които са със специална защита и режим на достъп. Югоизточен регион се отличава с богато биоразнообразие. На територията му са разположени Природни паркове „Странджа“, „Сините камъни“, част от Природен парк „Българка“, Влажните зони около Бургас с международно значение за птиците – Атанасовското езеро, Бургаското езеро и язовир „Мандра“, осигуряващи подходящи места за гнездене на редки представители на европейската орнитофауна.

Балнеоложкият туризъм използва наличните ресурси – минерални води, морска луга и лечебна кал. Минералните извори на територията на Югоизточен регион (Бургаските минерални извори при квартал Ветрен, Сливенските, Кортенските – Новозагорско, Стралджанските, Село Стефан Караджово – Болярово, Старозагорските минерални бани, Павел баня) са свързани с най-добрите традиции в използването на лечебните свойства на минералната вода.

Селският туризъм е характерен за южните части на региона със съхранени ландшафти, селищни структури, културни и природни феномени. В малките населени места все още съществуват съхранени традиции и обичаи и културни празници.

Еноложкият туризъм се развива благодарение на съществуващите еноложки традиции в Сливен, Поморие, Сунгурларе, Чирпан, Ямбол, както и на изградените и поддържани нови комплекси в региона.

Формите на **нематериалното културно наследство** (характерни обичаи, обреди, празненства, художествено-изпълнителско изкуство и др.) заедно с музейните експозиции също са част от културния туризъм и могат да се включат в туристически маршрути. Югоизточен регион като средище на различни етноси и култури със запазени религиозни празници, обичаи, носии има потенциал за културно-познавателен туризъм.

Специфичните особености на Югоизточен регион са предпоставка за **интегрирани форми на туризъм** (културен, религиозен, екологичен, морски, селски, ловен, еко, спа/балнео, приключенски, спортен) за диверсифициране на икономиката на региона. Предлагането на **туристически пакети** от „висок клас“ с възможност за комбиниране на голф, подводна археология и яхтен туризъм, съчетани с посещения на културни и природни забележителности във вътрешността на региона (Долината на Тракийските владетели) и обединяване на културните ценности на територията и в акваторията на региона следва да се разглеждат във всички аспекти на националното пространствено развитие.

Културното наследство на Балканите притежава силно изразена регионална идентичност със сходни регионални културни феномени и специфични локални измерения. Създаването на регионални туристически продукти, разкриващи пълното богатство на феномена, предполага изграждането на **регионална туристическа стратегия**, трансгранични контакти, дългосрочна политика в опазване и валоризиране на културното наследство. Това изисква нов тип комуникация на наследството с обмен на знания, ориентиран към всички възрастови групи, и използване на съвременни форми на информация. Приоритетите в опазването на културното наследство в Югоизточен регион следва да бъдат насочени към реализирането на неговия потенциал като ресурс за устойчиво икономическо, териториално и социално развитие.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

www.eufunds.bg www.bgregio.eu

2.10.6. Територии, Функционални зони – неформални райони със специфични характеристики, проблеми и потенциали

Разбирането за *функционална зона е компактна пространствена система от функционално обвързани територии, характеризиращи се с общи/сходни условия и цели за развитие*. По своят обхват тези зони могат и попадат в много от изброените територии със специфични характеристики, защото териториалният елемент е землище, община или група общини, но голямата разлика е, че тези зони могат да прехвърлят рамките на един регион. Тези зони са определени с НКПР – Актуализация 2019 г., в която е конкретизирано съдържателно два вида такива зони:

- „**социални зони**“ – това са функционалните зони за мерки (ИТИ) с предимно социална насоченост;
- зони за **„стимулирано развитие“ –** във връзка с ИТИ тези зони търсят решението на две задачи, имащи отношение към цялата национална територия:
  - *намаляване на неравенствата* в развитието на Северна и Южна България;
  - *ефективно противодействие на тенденцията към моноцентризъм*, изразяваща се в прекомерна концентрация на ресурси и хора в столицата.

От гледна точка на така формулираните зони, пряко отношение към съставните области и общини от Югоизточен регион за планиране от ниво 2 имат:

Зони за стимулирано развитие:

Главна Източна урбанистична ос – „Портал Варна – Портал Бургас”. Конкретните локализации в Югоизточен регион е областния център Бургас, областните центрове Стара Загора и Сливен , разположени на една от главните урбанизационни оси и Ямбол. Град Бургас е най-силните балансьори в източната част на полицентричния модел, българските портали на ЕС по източната му външна граница; В конкретният случай за от голямо значение е реализирането на АМ „Черно море“ като с изграждането й, ще се завърши автомагистралният пръстен „Хемус – Черно море – Тракия” - една от стратегическите цели на транспортно-комуникационната схема на страната, както и пряк принос в намаляването на неравенствата между Северна и Южна България. Изграждането й осезателно ще повлияе на туристическия поток. Град Бургас е обект на подпомагане и по оста „интегрирано градско развитие”, което е предпоставка за синергичен ефект на целевите инвестиции и още един стимул за неговото развитие като в балансьор на столицата.

По-важните инвестиции в частта на ЮИР, са:

- Шест нови индустриални зони в Бургас – „Меден рудник“, Долно Езерово, Равнец, Девети километър, Черно море и разширение на промишлена зона Север;
- Втора фаза на „Индустриален и логистичен парк Бургас“;
- Индустриална зона „Загоре“ АД;
- Индустриална зона „Сливен и Ямбол“;
- Изграждане на нова Индустриална зона – Казанлък.
- Изграждане на автомагистрала „Черно море“;
- Изграждане на скоростен път „Русе–В. Търново–Ст. Загора–АМ „Марица“;

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

- Изграждане на скоростен обходен път на градовете Бургас и Казанлък;
- Изграждане на тунел под връх Шипка, със стартирала процедура и очаквани ресурси от ОП „Транспортна свързаност 2021–2027“; залегнал и в ИТСР на СЦР;
- Реализиране на Проект „Регионална мрежа Бургас“ за изграждане на четирилентови пътища между общинските центрове и областния град Бургас по направленията Бургас–ГКПП „Малко Търново“, Бургас–Средец, Бургас–Айтос, Бургас–Созопол–Приморско, Бургас–Поморие–Несебър, както и възможности да се проектират велоалеи и отбивки към различните малки населени места. Това ще даде възможност да бъдат подготвени регионални проекти за осигуряване на по-добри условия за икономическо развитие на региона чрез подобряване на инфраструктурата;
- Изграждане на четирилентов път Сливен–Ямбол;
- Ремонт/рехабилитация на отсечката от I-7 Ямбол–Лесово;
- „Рехабилитация на железопътния участък Пловдив–Бургас фаза 2“. Проектът включва и внедряване на ETCS по протежение на цялата железопътна линия от Пловдив до Бургас с обща дължина от 293 km;
- Модернизация на железопътната линия Карнобат–Синдел.

Другият вид зони са **социалните**. Определянето им включва четири стъпки[37]:

- *първа стъпка* – общините получават индекси по три показателя – „общ прираст на населението 2011–2018 г.“, „произведена продукция на човек“ и „безработица“;
- *втора стъпка* – агрегиране на интегриран индекс по трите показателя и класация на общините по него – определяне на първите 90 сред най-слабите общини;
- *трета стъпка* – изключване от множеството на 90-те най-слаби на общини, които попадат в периферииите на икономически ядра с аргумента, че такива общини имат шанс да се повлияят позитивно от ядрата – така множеството се редуцира до 77 общини;
- *четвърта стъпка (последна)* – определяне на обектите за целенасочена подкрепа с мерки, имащи предимно социална насоченост – групи от 3 и повече съседни/близки общини без близост до център от второ ниво и принадлежност към групите „гранични“ и/или „планински“.

Целта на тези зони е да се намали социалната дистанция и изолация на определени общини от региона от останалите общини. Тези общини са 3, като представляват най-малък брой в сравнение с останалите пет региона на България. Част от тях са били предмет и на Целенасочената инвестиционна програма. Тези общини са разделени в две групи. **Първата група** общини е разположена в област Бургас – Малко Търново; **втора група** - област Ямбол – Болярово и Елхово; Тези общини са за целево подпомагане и са приоритетни при участие в проекти за финансиране от националните и оперативни програми през програмния период. Ще се търсят механизми за териториално фокусиране на интервенциите, които чрез интегриран подход ще позволят да бъде оползотворен местният потенциал по най-добрия начин, както и да бъдат адресирани местните проблеми и предизвикателства. Реализирането на интегрирани териториални инвестиции, както и

[37] Съгласно постановките на НКПР, Актуализация 2019 г.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

прилагането на воденото от общността местно развитие ще позволи да се постигнат синергийни ефекти от реализираните интервенции.

2.11. Трансгранично сътрудничество

България се явява гранична територия за Европейския съюз и за нея са характерни всички особености на граничните територии – обезлюдяване и по-слабо социално-икономическо развитие, допълнително засилени от изолираността ѝ от Шенгенското пространство. Югоизточен регион преживява значителни трудности в своето социално-икономическо развитие, което подсилва негативните ефекти на границата.

Изготвянето и реализирането на проектите по трансграничните програми е плод на проявлението на специфичен вид предприемаческа инициатива, която идва основно от урбанистичните центрове. Те са в ролята на двигатели на устойчиво развитие, чийто устрем ще поведе населените места с по-скромни възможности, намиращи се в зоната им на влияние. За Югоизточен регион такава роля изпълняват Бургас, Ямбол, Стара Загора. Бургас се откроява едновременно като център по две от трансграничните зони – Черноморската и тази с Турция.

Множеството анализи[38] на регионално, национално и европейско ниво отчитат спецификите, проблемите и потенциалите за развитие и стигат до следните препоръки за използване на трансграничното сътрудничество като инструмент за насърчаване на социално-икономическото развитие:

– Използване принципа на „**функционалната зона**“: структурните интервенции в области, определени от съвместни характеристики, предизвикателства и възможности за развитие, не трябва да бъдат строго ограничени до административните граници, а да се действа съобразно потенциала за справяне с тях с цел постигане на осезаеми резултати.

– Използване принципа на **„тематичната концентрация“**: съсредоточаване върху ключови тематични области, като по този начин се цели постигане на възможно най-голямо въздействие по отношение на ефективността на финансирането и ориентацията към резултатите.

– Създаване на силен координационен механизъм с органите, управляващи основните програми в различните държави, по-специално националните програми, занимаващи се с транспорт, околна среда, регионално развитие, информационно-комуникационна инфраструктура и трудови въпроси.

– Повишаване информираността на населението и изграждане на доверие чрез реализиране на пилотни проекти, насочени към решаването на проблеми с голяма обществена значимост.

– Привличане към участие в процеса на планиране и реализация на повече заинтересовани страни чрез политики за решаване на важни за тях проблеми.

[38] Border Orientation Paper: Greece – Bulgaria; Cross-border orientation paper or IPA CBC cooperation programmes with the participation of regions of Bulgaria, North Macedonia and Turkey; Cross-border cooperation in maritime spatial planning; Социално-икономически анализ на районите в Република България; Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013–2025 г. Актуализация 2019 г.

– Проучване и разработване на обща визия за трансграничния регион с дългосрочна перспектива чрез използване на инструменти и практики за широко обществено участие и като се вземат предвид специфичните предизвикателства на границите с трети страни. Съвместни инициативи за насърчаване на социално-икономическото и териториалното развитие на трансграничния регион могат да бъдат реализирани също и чрез инструменти за интегрирано териториално развитие, основани на съвместни стратегии за териториално и местно развитие.

– Задълбочен анализ на напредъка и пречките пред реализацията и натрупаните знания с цел корекции и повишаване адекватността на мерките спрямо контекста и търсените резултати би довел не само до повишаване ефективността и ефикасността на мерките, но и до промяна в отношението на гражданите и институциите към проблемите и политиките за тяхното решаване.

Най-важно в периода след 2021 г. ще бъде сътрудничеството по източната граница на региона поради ангажиментите на страната за представяне на одобрен Морски пространствен план с неговите трансгранични аспекти и перспективи.

2.12. Мерки и дейности за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от природни бедствия

Въз основа на извършения анализ и въздействието на климатичните промени са обобщени изводите и свързаните с тях необходими мерки за адаптация и ограничаване на риска от природни бедствия.

Една от възможностите за противодействие на климатичните промени е използването на ВЕИ. Природните условия в ЮИР са най-благоприятни за използване на слънчевата и ветровата енергия. Изградените мощности от ВЕИ в района представляват 13,6 % от общите в страната. В ЮИР се усвоява най-много слънчевата енергия, като изградените мощности са най-много в страната и представляват 36,7 % от всички фотоволтаични централи. Водещи са областите Ямбол и Стара Загора, но във всяка община от ЮИР функционира поне една фотоволтаична централа. С най-много изградени мощности са общини Казанлък, Ямбол, Камено и Сливен. ЮИР се нарежда на второ място след СИР в усвояване на ветровата енергия в страната, като водещи са общини Казанлък и Сливен. Общините имат нужда от мерки за стимулиране на оценките на наличния и прогнозния потенциал на местните им ресурси за производство на енергия от ВЕИ и неговото оползотворяване. Важно е да се насочат усилия за увеличаване на дела на ВЕИ при производство на енергия, особено при сгради и отделни домакинства. Съществуват много резерви за производството на енергия за собствени нужди, което трябва да се стимулира.

Все още в региона остава висок делът на използваните твърди горива, особено в битовото отопление, което е свързано със замърсяване на атмосферния въздух и особено с отделянето на парникови газове, пряко свързани с глобалното затопляне и климатичните промени. Една от алтернативните възможности е газификацията. Югоизточният регион е на второ място в страната (след Североизточния регион) с висок относителен дял (40 %) на общини, осигурени с газоснабдяване. Най-много газифицирани общини има в области Стара Загора и Сливен, докато в областите Бургас и Ямбол възможността за газификация на общините е по-ограничена. Тревожен е фактът, че въпреки високата изграденост на газопроводната мрежа възползвалите се от тази възможност са с най-нисък относителен дял за цялата страна.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Очаква се рязкото спадане на цената на природния газ в началото на 2020 г. да засили интереса към този относително екологичен енергоизточник и все повече домакинства да се възползват от осигурения достъп. Едновременно с това трябва да продължи изграждането на нови газопроводи до невключените общини или части от тях, особено при настоящото поевтиняване на цената на природния газ. Необходими са и мерки за стимулиране чрез подходящи програми за газифициране на сгради. В програмите за енергийна ефективност на общините е необходимо да се обърне повече внимание не само на подобряването на енергийните характеристики на сградите, но и на подобряването на ефективността на сградните инсталации. Насърчават се мерки за поетапна подмяна на отоплителни уреди на твърдо гориво, въвеждане на зони с ниски емисии и разширяване на мрежата за централно топлоснабдяване. Ще се разчита на прилагане на зелени мерки в градска среда, включително изграждане на „зелени пояси/зони“.

Важна цел при адаптацията към климатичните промени е осигуряването на достатъчно водни количества и ограничаването на загубите на питейна вода Югоизточният регион, заедно със Североизточния, имат най-висока степен на водоснабденост в страната и всички области в региона са добре водоснабдени. В 3 общини – Опан, Мъглиж и Средец обаче има населени места без централизирано водоснабдяване. Мерките са свързани с включване на нови водоизточници и резервоари за вода и трябва да са насочени преимуществено към най-засегнатите общини и населени места.

Важен е проблемът с режима на водоснабдяване. Всички области в региона, освен Бургас, влошават своите показатели. Общо в 4 общини има населени места с режим на водоснабдяване. Предоставяните от ВиК операторите услуги показват много високи загуби на вода в областите Сливен – 82,2 % и Ямбол –73 %. В другите две области на региона загубите са под средните за страната. Остарялата, амортизирана и често авариращa водопроводна мрежа е основна причина. Това обстоятелство изисква приоритетно насочване на мерки за намаляване на загубите на вода чрез реконструкция на магистралните водопроводи и разпределителната водопроводна мрежа. Приоритетни трябва да бъдат най-засегнатите населени места.

В Югоизточния регион населението, обхванато от канализация, е 73,7 %. Най-развита е канализационната мрежа в област Бургас с почти 80 % обхванато население, а областта с най-ограничено развита канализационна мрежа в региона е Сливен с 65,2 %. Югоизточният регион е с 55,8 % обслужено с ПСОВ население, но само в област Бургас обслуженото с ПСОВ население е над средното за страната. Необходими са мерки за ускоряване на изграждането на канализационни мрежи и пречиствателни станции, реконструкция и модернизация на недобре функциониращите мрежи и станции, търсене на алтернативни решения в малките населени места чрез изграждане на водоплътни изгребни ями и др. Изграждането и реконструкцията на ВиК инфраструктура следва да се извършва въз основа на РПИП в съответствие с нормативната база, приоритетно в агломерации с над 10 000 екв.ж., а при наличен финансов ресурс – и в агломерации с между 2 000 и 10 000 екв.ж.

Югоизточният регион е въвел организирани системи за сметосъбиране във всички населени места. Общо образуваните отпадъци в региона слабо намаляват за периода 2011–2017 г. Това общо намаление се дължи единствено на Бургаска област. Всички останали области увеличават количеството на образуваните битови отпадъци. Основен метод за обезвреждане е депонирането в общо 6 регионални депа. Третирането на строителните отпадъци все още представлява проблем. Регионът генерира голямо количество

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

производствени отпадъци от производството на ТЕЦ. Част от тях се преработват до получаване на технически гипс, който се използва в строителното производство. Друга част се депонира в депа за неопасни отпадъци, разположени на територията на „Мини Марица изток“ ЕАД. Необходимо е увеличаване на темповете на рекултивация на нарушените територии. Предвиждат се мерки за развитие на инфраструктурата, свързана с управлението на битовите отпадъци, за постигане на целите за 2030 г. за рециклиране на отпадъците и намаляване на количествата на депонираните отпадъци; мерки за предотвратяване генерирането на отпадъци; мерки за подготовка за повторна употреба и рециклиране, изграждане, разширяване и/или надграждане на системата за разделно събиране на отпадъци и подобряване на базата от знания относно кръговата икономика, мониторинга на отпадъците и потоците от материали.

Състоянието на пътната мрежа е важно по отношение на отделяните парникови газове и други замърсители на въздуха, а така също и за създаваното шумово ниво и риск от пътни инциденти. Поддръжката на пътната мрежа в ЮИР е над средното ниво на страната. Област Сливен с най-добре поддържаната пътна мрежа в страната – 70,4 %. В региона ще се насърчават инвестиции за преминаването към по-екологосъобразен транспорт, включително осигуряване на зарядна инфраструктура за електрически превозни средства. По отношение на обществения транспорт ще се съобразяват плановете за градска мобилност и разработените прединвестиционни проучвания, за да се гарантира приносът на програмата към инвестициите в мултимодална градска мобилност с цел осигуряване на допълняемост, синергия и цялостен подход при изпълнението на подобен тип мерки.

Активизацията на свлачищата е пряко свързана с климатичните промени и най-вече с интензивните валежи. Югоизточният регион се характеризира с умерено до ниско развитие на свлачищните процеси. Най-засегнати от свлачища територии се наблюдават по морския бряг северно от гр. Бургас и в планинската част на Източна Стара планина. С най-малко площи с развити свлачищни процеси е низинната и ниска част на региона.

Райони със значителен потенциален риск от наводнения (РЗПРН*)* са установени в общини Ямбол – с много висок риск, община Бургас с 10–20 % риск и 1 община с дял 5–10 % – Несебър. В общо 13 общини се счита, че няма заплаха от наводнения.

Преобладаващата част на региона е с умерен до малък сеизмичен риск. Сред най-рисковите в страната, обаче, е районът около гр. Чирпан. Регионът е рисков и по отношение на възникване на големи пожари. Подложен е и на морска абразия и разрушителното въздействие на морските вълни.

1. По отношение на риска от природни бедствия фокусът е насочен към живота и здравето на населението; надграждане на системата за управление на водите в реално време чрез включване на допълнителни поречия, на съществуващи системи за управление на риска и системи за оповестяване с разширяване на техния обхват по отношение горски пожари, земетресения и други природни бедствия; изграждане на системи за ранно предупреждение, специално адресирани към поройни наводнения, дължащи се на интензивни валежи с малък пространствен и времеви обхват; продължаване инвестициите в подкрепа на подготовката на населението за реакция с цел намаляване риска от действия под афект. Ще се подкрепят мерки за преминаване от система за управление, насочена към реагирането при дадена ситуация, към по-цялостна система за предотвратяване и управление на риска от бедствия с цел насърчаване на адаптирането към изменението на

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

климата. Ще се подпомага изпълнението на мерки за повишаване на готовността, като фокусът е в контекста на способностите за реагиране по линия на Механизма за гражданска защита на Съюза (съгласно Решение № 1313/2013/ЕС на Европейския парламент и на Съвета).

Специфична мярка, насочена към ЮИР, е управлението на рисковете от морските абразионни процеси и в по-малка степен управлението на рисковете от свлачищата. Необходимо е продължаване на мерките за предотвратяване и значително намаляване на замърсяването на морските води, включително предотвратяване и значително намаляване на морските отпадъци и замърсяването с биогенни вещества. В това отношение е важно довършването на канализационната инфраструктура и пречиствателните станции в няколкото останали населени места. Необходимо е засилване на мерките за устойчиво управление и защита на морските и крайбрежните екосистеми с цел избягване на значителни неблагоприятни въздействия.

2.13. SWOT анализ

Резултатите от направения анализ на факторите, оказващи влияние върху развитието на Югоизточния регион, на отделните компоненти на средата, на секторите в икономиката, на здравеопазването, образованието и културата, на техническата, инженерната и туристическата инфраструктура са в основата на обобщените изводи за силните и слабите страни, възможностите и заплахите.

СИЛНИ СТРАНИ

- Стратегическо географско разположение на региона, връзка между Европа и Азия и външна граница на ЕС.
- През територията на региона преминава един от основните коридори на TEN-T мрежата на ЕС „Ориент/Източно–Средиземноморски“, а пристанище Бургас е единственото морско пристанище в страната, включено в основната TEN-T мрежа.
- Добра транспортна свързаност със столицата и регионите от Южна България благодарение на АМ „Тракия“ и високата средна гъстота на автомагистралите и първокласните пътища.
- Възможност за интермодален транспорт по въздух, море и суша.
- Наличие на два опорни центъра от второ ниво – Бургас и Стара Загора.
- Разнообразна структура на икономиката и ясно изразен потенциал и реален принос на региона в индустриалното развитие на страната с нарастващо значение на сектора на услугите.
- Добре развита мрежа от учебни заведения и сравнително висок брой на лицата с висше образование поради наличието на висши училища. Научни институти и научен потенциал за развитие на НИРД и иновации.
- Силно развит морски рекреационен туризъм; благоприятни природни фактори, изградена туристическа база и инфраструктура и традиционен опит в предоставянето на сезонни туристически услуги.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

- Богато културно-историческо наследство, съхранена привлекателна и разнообразна природна среда и потенциал за разработване на регионален туристически продукт, интегриращ разнообразни форми на туризъм.
- Наличие на енергийния комплекс „Марица изток“ – добре изградена електроенергийна мрежа и междусистемни връзки със съседни страни.
- Газифицирани индустриални зони/паркове и селищни територии и възможности за допълнителна газификация на производствени зони и за бита.
- Разнообразен почвено-климатичен и релефен комплекс с възможности за многопрофилно селско стопанство. Значителен агроекологичен потенциал за разнообразно и високо-ефективно земеделие.
- Потенциал за участие в Черноморското икономическо сътрудничество, транснационално и трансгранично сътрудничество.

СЛАБИ СТРАНИ

- Негативна тенденция за непрекъснато намаление на броя на населението със силно проявена негативна динамика в южните части на региона, в селата и малките градове.
- Значителни вътрешнорегионални демографски, социални, икономически и териториални дисбаланси.
- Достигната степен на икономическо развитие, значително под средната за ЕС-28, и нисък дял на предприятията на високо технологично ниво.
- Нисък дял на лицата с цифрови умения, намаляване и застаряване на работната сила.
- Нисък дял на разходите за научно-изследователска и развойна дейност на региона, независимо от наличието на научни институции. Ограничен и слабо използван потенциал за НИРД и сътрудничество с бизнеса.
- Нискотехнологична инвестиционна активност и слаба конкурентоспособност на икономиката в региона. Силна зависимост на икономическата структура от въгледобива и ТЕЦ.
- Концентрация на базата за туризъм и туристическите услуги по крайбрежието; непреодоляна сезонност на морския туризъм и липса на разнообразие в предлагания туристическия продукт.
- Неоползотворен потенциал на балнеолечението, липса на цялостни туристически продукти.
- Най-слабо развита регионална пътна мрежа сред регионите от ниво 2 в страната. Периферност по отношение обслужването с жп транспорт поради отсъствието на железопътен ГКПП.
- Недостатъчно развита широколентова инфраструктура в слабо населените или по-слабо развитите в икономическо отношение части на региона.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

- Най-големият емитер на парникови газове и серен диоксид в страната; лошо качество на атмосферния въздух и висок риск по отношение на последиците от климатичните промени.
- Незадоволително състояние на повърхностните води.
- Амортизирана водоснабдителна инфраструктура; голям процент на загубите при преноса на вода по водопроводната мрежа (в областите Сливен и Ямбол – едни от най-високите в страната), по-висок от средния за страната; режим и воден стрес.
- Ограничено пречистване на отпадъчните води –в област Ямбол практически липсва.

ВЪЗМОЖНОСТИ

- Ефективно участие на региона в синята икономика и реализиране на син растеж.
- Решаване на екологичните проблеми на Черно море съвместно с другите страни в региона.
- Изграждане на индустриални и високотехнологични зони и паркове.
- Доизграждане на транспортната и цифровата инфраструктура с конкурентни параметри.
- Благоприятен инвестиционен климат за вътрешни и чужди инвеститори.
- Подобряване на връзките на образованието и научно-изследователската и развойната дейност с бизнес дейностите в региона.
- Разнообразяване на туристическия продукт и удължаване на туристическия сезон чрез съчетаване на морския туризъм с допълнителни туристически дейности във вътрешността на региона – културно-исторически, спа, природен, селски, ловен, винен, еко туризъм; засилване на международния туристически маркетинг в подкрепа на регионалния туризъм.
- Използване на възможностите за интегрирано развитие и обновяване на градовете като катализатор за развитие на агломерационните им ареали.

ЗАПЛАХИ

- Забавяне на реализацията на значими инфраструктурни проекти.
- Изтичане на висококвалифицирани кадри и млади хора от региона и продължаващо негативно развитие на демографските процеси.
- Природни и технологични рискове.
- Неблагоприятни климатични промени. Засилване на зависимостта на региона от климатичните промени, които могат да повлияят негативно на селското и горското стопанство, на развитието на туризма, на състоянието на водните ресурси и биоравновесието.
- Свиване и слабост на пазара на труда в глобален мащаб.
- Висока стойност на необходимите инвестиции за подобряване на базовата инфраструктура.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

3. Визия и стратегически приоритети за развитие на Югоизточен регион

Определените цели и приоритети за развитие на Югоизточен регион в периода 2021–2027 г. са в съответствие с целите и стратегиите на Националната програма за развитие „България 2030“, актуализираната Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013–2025, както и целите на политиките на ЕС за сближаване и регионално развитие след 2020 г.

Югоизточен регион е носител на местна и регионална специфика и потенциали за развитие като излаз на Черно море, разнообразни природни условия и богато културно **наследство**, добра инфраструктура, сравнително благоприятни демографски характеристики. Характерна особеност на региона е, че той включва две от най-динамично развиващите се и с най-висок БВП на човек на населението области в страната – Стара Загора и Бургас. „Маришкият басейн“ в област Стара Загора е районът с най-голям добив на въглища в България и с най-голямата въглищна електроцентрала. Там са концентрирани около 85 % от работните места (над 12 500 души) в сектора на въгледобива.

В контекста на дефинираните нужди за развитие и посочената стратегическа рамка са определени **визията и пакетът от стратегически цели и приоритети за интегрираното развитие на региона.**

3.1. Визия

Приетата визия, която определя рамката за реализация на Интегрираната териториална стратегия за развитие на Югоизточен регион, поради своя дългосрочен характер остава непроменена от заложената в Регионалния план за развитие на ЮИР 2014–2020 г. и е следната:

> **ЮГОИЗТОЧЕН РЕГИОН** — привлекателно място за живот и бизнес, със съхранено природно и културно наследство, ефективно използващ своя потенциал за постигане на устойчиво и балансирано социално-икономическо развитие

ИТСР на ЮИР е разработена в синхрон с Приоритет „Местно развитие“, подприоритет 9.1 „Конкурентоспособност и развитие на регионите“, област на въздействие „Интегрирано развитие на регионите за планиране от ниво 2“ от Националната програма за развитие (НПР): България 2030. Визията, приоритетите и специфичните цели на ИТСР са в подкрепа на изпълнението на подприоритета от НПР: България 2030, чиято цел е осигуряване на предпоставки за повишаването на конкурентоспособността и устойчивото развитие на регионите на страната, както и насърчаването на местното развитие, стъпвайки на специфичния местен потенциал и чрез адресиране на местните проблеми и предизвикателства.

3.2. Стратегически приоритети

Основа на дефинираните приоритети и цели за развитие на ЮИР в периода 2021–2027 г. е направеният анализ и разкритите основни специфики, проблеми и ключови фактори на регионалното развитие. Определени са следните три приоритета за развитие на региона:

ПРИОРИТЕТ 1: ПОДКРЕПА ЗА УСТОЙЧИВА И ИНТЕЛИГЕНТНА ИКОНОМИКА НА ЮИР

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

ПРИОРИТЕТ 2: ПОДОБРЯВАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНОТО РАВНИЩЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ В ЮИР

ПРИОРИТЕТ 3: ТЕРИТОРИАЛНО СБЛИЖАВАНЕ И ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ГРАДСКИТЕ, СЕЛСКИТЕ И КРАЙБРЕЖНИТЕ РАЙОНИ

ИТСР на ЮИР 2021–2027 г. се разработва за период, в който се очакват сериозни промени в световен и общоевропейски мащаб, включително климатични промени, преход към нисковъглеродна икономика, индустриална трансформация и демографски предизвикателства.

По-зелен и нисковъглероден ЮИР ще изисква намеси и политики чрез инвестиране в енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, приспособяване към изменението на климата, превенция и управление на риска. Тези инвестиции са особено актуални в Югоизточен регион, който ще бъде силно засегнат от преструктурирането на енергетиката като резултат от изпълнението на Зелената сделка на ЕС.

Укрепването на мрежата от градове – центрове, подобряването свързаността в региона и качеството на средата в населените места за постигане на балансирано териториално развитие ще формират приоритетни публични намеси в региона.

Интегрираната териториална стратегия за развитие на ЮИР ще бъде част от координиращия елемент на предвидените секторни политики. В същото време мерките за развитие следва да бъдат интегрирани с цел рационалното и устойчиво пространствено развитие и управление на региона и постигането на синергия.

СТРАТЕГИЧЕСКИ ПРИОРИТЕТ 1:

ПОДКРЕПА ЗА УСТОЙЧИВА И ИНТЕЛИГЕНТНА ИКОНОМИКА НА ЮГОИЗТОЧЕН РЕГИОН

Постигането на устойчив икономически растеж чрез подкрепа за развитие на конкурентоспособна икономика има ключова роля при създаването на условия за подобряване качеството и стандарта на живот на населението в региона.

Очаква се в бъдеще промишлеността, за да бъде конкурентоспособна, да прерасне в ново качество – интелигентна, технологична, опазваща ресурсите и екологичния баланс. За постигането на това е необходимо наличие на ефективна научноизследователска среда, трансфер на научни постижения, технологии и иновации в производството и услугите преструктуриране в посока на декарбонизация на икономиката.

Приоритетните дейности следва да доведат до изпълнението на следните цели:

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 1.1.

ЗАСИЛВАНЕ НА КАПАЦИТЕТА ЗА НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ И ИНОВАЦИИ И НА ВЪВЕЖДАНЕТО НА МОДЕРНИ ТЕХНОЛОГИИ

Изграждането, поддържането и достъпът до съвременни научни инфраструктури, внедряването на нови технологии и прилагането на иновации е най-сигурният път за повишаване на конкурентоспособността на ЮИР. Този тип публични интервенции са с доказана устойчивост и способност за привличане на желани инвестиции, водещи до

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

създаване на привлекателни работни места, задържане на човешкия капитал и генериране на регионален и национален растеж.

По отношение на инвестициите в предприятия, приоритетите за финансиране по политиката на сближаване ще бъдат насочени към научноизследователски и иновационни дейности.

Осъществяваните политики ще се фокусират в следните сфери:

ЦЕЛ 1.1.1. КОНЦЕНТРИРАНЕ НА НАУЧНА ИНФРАСТРУКТУРА И ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ КАПАЦИТЕТ В ЗНАЧИМИ ЗА РЕГИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА НАПРАВЛЕНИЯ И ТРАНСФЕР НА ИНОВАЦИИ

Научната инфраструктура създава сериозни предпоставки за изграждането на критична маса в ключови за региона сектори. Наличието на модерна база осигурява благоприятни условия за обучение и кариерно развитие на учените, както и за привличане на чуждестранни изследователи и насърчаване на мобилността.

Мерките, които ще бъдат подкрепени, включват:

- стимулиране развитието на научно-изследователска инфраструктура и сътрудничеството между научните организации, публичния и частния сектор от региона и извън него, в т.ч. чрез реализиране на следните проекти:
  - ✓ Създаване на Регионален иновационен център /генетика и биотехнологии/;
  - ✓ Създаване на **„Високотехнологичен академичен център Бургас**“ за високи технологии, биофизика, биомеханика с оглед трансфер на конкретни иновативни приложения и технологии;
  - ✓ Създаване на мрежи (клъстери) от регионални институции, научни организации и високотехнологични предприятия за изпълнение на целеви регионални задачи и програми;
- реализиране на съвременни модели на университети, като въвеждане на модел за предприемачески „Hub“ (хъб);
- подкрепа за инвестиции в научноизследователски и иновационни дейности и насърчаване на трансфера на модерни технологии;
- създаване на иновативни стартиращи предприятия, приоритетно с основна дейност във високотехнологичните или средно-високо технологичните сектори на преработващата промишленост и интензивните на знание услуги. Подобна мярка ще бъде стимулирана съобразно новата Иновационната стратегия за интелигентна специализация 2021–2027 и нейните регионални приоритети.

ЦЕЛ 1.1.2. ЗАСИЛВАНЕ НА РАСТЕЖА И КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА МСП И ПОДОБРЯВАНЕ НА УСЛОВИЯТА ЗА БИЗНЕС

Процесът на догонващо икономическо развитие изисква стимулиране на процеса за създаване на нови работни места и икономически дейности с висока добавена стойност. За тази цел се предвиждат:

- подкрепа за предприятията за внедряване на технологични продукти и услуги с висока добавена стойност с принос към икономическия растеж. Подкрепата за

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

МСП ще бъде съгласно потребностите и потенциала на предприятията на ниво NUTS 3 (област), идентифицирани в Националната стратегия за МСП 2021–2027;

- участие с проекти за развитието на Индустрия 4.0;
- провеждане на местни кампании за привличане на инвеститори. Пример за това е обявената от местната власт на община Бургас програма „Стартирай бизнес в Бургас“;
- подкрепа за участие на предприятията в различни европейски международни мрежи;
- предоставяне на комплексни услуги в подкрепа на МСП: консултации, обучения и информация за разработване на бизнес планове, определяне на стойност на продукти, достъп до пазари и финансиране, финансови инструменти и др. в полза на МСП на принципа „обслужване на едно гише“;
- подкрепа за участието на български МСП в промоционални дейности в страната и в чужбина, вкл. свързване на български предприятия с чуждестранни партньори за подобряване на експортния им потенциал;
- по-ефективно използване в производството на природните ресурси, вкл. вода, в т.ч. намаляване на използването на първични суровини или увеличаване на използването на странични продукти и вторични суровини;
- развитие на социалната икономика и насърчаване на заетостта в социални предприятия.

Създаването на нови индустриални зони/паркове с фокус към инвеститори в логистични бази и екологично чисти, високо технологични производства, които създават устойчива заетост и гарантират високо заплащане, е важен фактор за развитие на Югоизточен регион. През периода 2021–2027 г. се очаква да бъдат обособени редица нови производствени терени, част от които вече са с определени локализации и предстои обособяването им в парцели за бизнес и индустрия, изграждане на обслужващите улици и техническата инфраструктура, в т.ч.:

- Шест нови индустриални зони/паркове в Бургас – „Меден рудник“, Долно Езерово, Равнец, Девети километър, Черно море и разширение на промишлена зона Север;
- Втора фаза на „Индустриален и логистичен парк Бургас“;
- Индустриална зона „Загоре“ АД;
- Индустриална зона „Сливен и Ямбол“; в т.ч. проектиране и изграждане на Индустриален парк/зона „Бършен“ (*Източна Тракия*) – гр.Сливен част от зоната;
- Изграждане на нова Индустриална зона – Казанлък.

Предвижда се чрез подхода на интегрираните териториални инвестиции (ИТИ) да бъдат създадени условия за ускорено изграждане на нови или развитие на съществуващи индустриални зони/паркове като важен елемент от регионалната екосистема в областта на трансфера на технологии и подкрепата за развитие на предприятия в областите на интелигентната специализация.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

www.eufunds.bg www.bgregio.eu

ЦЕЛ 1.1.3. ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ПЛАВЕН И ЕФЕКТИВЕН ИНДУСТРИАЛЕН ПРЕХОД, СВЪРЗАН С ЕКОЛОГИЧНА УСТОЙЧИВОСТ И РЕСУРСНА ЕФЕКТИВНОСТ

През плановия период са предвидени мерки, свързани с подкрепа за:

- привличане на нова индустрия, която да предотврати зависимостта на определени градове или части от територията на региона от един сектор;
- адаптиране на предприятията и работещите към промените на икономическата среда, вкл. реакции при кризи;
- инвестиции в цифровизация;
- внедряване на технологии за достъпна чиста енергия;
- въвеждане на нисковъглеродни и безотпадни технологии, редуциране на количествата отпадъци, генерирани в процеса на производство, и развитие на индустриална симбиоза;
- укрепване на кръговата икономика.
- по-ефективно използване в производството на природните ресурси, вкл. вода, в т.ч. намаляване на използването на първични суровини или увеличаване на използването на странични продукти и вторични суровини.

С подкрепата на ЕК ще бъде изготвен Териториален план за справедлив преход на територията на област Стара Загора, който ще очертае стратегическата рамка за управление на инвестициите по линия на Европейския фонд за справедлив преход с оглед преодоляване на социално-икономическите ефекти от декарбонизиране на икономиката в областта.

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 1.2.

РАЗВИТИЕ НА СИНЯ ИКОНОМИКА, ТУРИЗЪМ И СЕЛСКО СТОПАНСТВО С ПОВИШЕНА ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ

Развитието на **икономика, свързана с морето**, е подкрепено от специфичния регионален потенциал на ЮИР – излаз на Черно море. Европейската комисия определя дейностите, свързани с развитието на устойчива синя икономика, като приоритетни през програмния период 2021–2027 г. Важен фокус на подкрепата ще бъде влагането на ресурси за чистотата на морската вода, за намаляване на въглеродните емисии от корабите, за опазване на водните биологични ресурси. Модернизацията, иновациите и новите технологии във всички морски дейности е другият фокус на интервенциите през периода Ще се насърчава създаването на предпоставки за растеж на устойчивата синя икономика и стимулиране развитието на общностите, занимаващи се с рибарство и аквакултури в крайбрежните райони.

Крайбрежният туризъм е структуроопределящ икономически отрасъл за област Бургас. На територията на областта се осъществява над 40 % от масовия туризъм в страната. Бъдещото развитие на морския туризъм ще позволи да се разширят възможностите за предлагане на мултиплицирани туристически услуги на туристите, които посещават и почиват в курортните комплекси на Южното Черноморие. Предвижда се включване на пристанище Бургас в списъка на пристанищата за посещение от круизни и други туристически кораби. Разширяването на съществуващ пристан и изграждането на нов

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

пристан за малки плавателни съдове на остров Света Анастасия ще удължи периода за посещение и ще защити от ерозия скалистата основа на острова. Водните спортове и свързаните с тях услуги: яхтинг, спортен риболов, подводно плуване, морска археология, ще получат по-нататъшно развитие.

Регионалният туристически продукт ще бъде допълнен и разнообразен чрез активно включване на богатите природни и културни ценности на хинтерланда на региона. За целта се предвижда подкрепа на туристическата инфраструктура, включително изграждане на веломаршрутна мрежа в региона, свързана с туризъм в природна и урбанизирана среда, реставрация и консервация на недвижими културни ценности от архитектурното наследство, модерен маркетинг и реклама

Политиките в периода 2021–2027 г. ще се насочат към **повишаване на конкурентоспособността на селското стопанство и същевременно ще засилят устойчивото му развитие.** Новата ОСП ще изиска от земеделските стопани да набележат по-амбициозни цели посредством задължителни изисквания и насърчителни мерки, свързани с опазване на природните ресурси, изменението на климата, биологичното разнообразие, местообитанията и ландшафтите, преработвателната промишленост. Предвижда се основните интервенции/мерки на ОСП 2021-2027 г. да се концентрират в следните направления: Натура 2000 и други специфични ограничения ,природни или други специфични ограничения за региона; задължения в областта на околната среда; инвестиции; сътрудничество; управление на риска; млади земеделски стопани; обмен на знания и информация.

СТРАТЕГИЧЕСКИ ПРИОРИТЕТ 2.

ПОДОБРЯВАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНОТО РАВНИЩЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ В ЮИР

Определящ фактор за развитие на региона е съхранението и развитието на човешкия капитал чрез подобряване на образованието, здравеопазването, социалните, културните и спортните услуги.

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 2.1.

ИНВЕСТИЦИИ В ЧОВЕШКИ РЕСУРСИ

Инвестициите в човешки ресурси следва да осигурят нов подход към проблемите на квалификацията, образованието и обучението, продиктуван от мащабите на настъпващите в Европа и света икономически и социални промени, бързото развитие на основаната на знания икономика и демографското напрежение, породено от намаляването и застаряването на населението.

ЦЕЛ 2.1.1. СТИМУЛИРАНЕ НА ИНВЕСТИЦИИ В ОБРАЗОВАНИЕТО

Инвестициите в образование са насочени към качествено и приобщаващо образование за всички, обвързано с променящите се тенденции на пазара на труда.

Специални усилия ще бъдат положени за тези групи, които са изправени пред затруднения в обучението и/или са в подчертано неравностойно положение .

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

www.eufunds.bg www.bgregio.eu

Ще се стимулира въвеждане на модерни форми на обучение, в т.ч. създаване на дигитални учебни ресурси .

Ще получат подкрепа иновативни учебни програми, иновативни класни стаи и иновативни училища .

Ще се разширят формите на професионалното и дуалното обучение .

Образователната инфраструктура също ще бъде подобрена .

Използването на подхода на интегрираните териториални инвестиции (ИТИ) ще бъде прилаган според конкретните териториални дисбаланси и потребности, в т.ч. и по отношение на следните дейности:

- създаване на условия за достъп до образование чрез преодоляване на демографски, социални и културни бариери;
- комплексни програми на общинско ниво за десегрегация на училищата, превенция на вторичната сегрегация и против дискриминацията.

ЦЕЛ 2.1.2. ПОДОБРЯВАНЕ НА ВРЪЗКАТА НА ОБРАЗОВАНИЕТО И КВАЛИФИКАЦИЯТА С ПАЗАРА НА ТРУДА

Постигането на съответствие между търсенето и предлагането на пазара на труда и преходите към ново индустриално развитие ще се осъществят чрез:

- разработване на отворени системи за обучение, регулиращи професионалната подготовка според нуждите на регионалния пазар на труда, съвместно със социално-икономическите партньори;
- предоставяне на възможност за професионално обучение и придобиване на професионални знания, умения и компетентности от учениците.

Като подходящи за подхода за интегрирани териториални инвестиции в ЮИР се очертават дейностите за:

- подкрепа на професионално образование и обучение;
- развитие на дуалната система на обучение;
- ограмотяване на възрастни;
- валидиране на знания, умения и компетентности.

За справяне с предизвикателствата вследствие на процеса на преход към неутрална по отношение на климата икономика ще се подкрепят дейности за:

- повишаване на квалификацията и преквалификация на работниците;
- повишаване на достъпа на младежите до пазара на труда;
- активиране, мотивиране и включване в заетост на неактивни младежи и продължително безработни;
- трудово консултиране, кариерно развитие, стажове, обучение на работното място и др
- съдействие при търсене на работа на търсещите работа;
- осигуряване на активното участие на търсещите работа.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

ЦЕЛ 2.1.3. ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ

Проектите в областта на висшето образование включват:

- подобряване на инфраструктурата на висшето образование;
- въвеждане на дуално обучение във висшето образование;
- подкрепа за развитието на Факултета по медицина за осигуряване на модерно обучение на световно ниво с цел привличане и на чуждестранни студенти;
- обновяване на учебно-тренировъчната база на Колежа по туризъм в Бургас;
- откриване на нови филиали на висши учебни заведения в региона съгласно Националната карта на висшето образование, която ще определя профилната и териториалната структура на висшето образование по професионални направления и специалности от регулираните професии;
- изграждане на материална база, оборудване на кабинети, практики и лаборатории в системата на висшето образование по специалности относно производство, преработване и разширяване на приложението в бизнеса на етерично-маслени култури, в т.ч. маслодайната роза;
- разработване на нови магистърски програми в синхрон с направление Индустрия 4.0 и новите тенденции на пазара на труда, във взаимодействие с бизнеса.

Ще се поддържат дейности, свързани с осигуряване на достъп на повече лица до системата за висше образование, като утвърждаването на гъвкави форми на обучение, стимулирането на мобилността, науката и др.

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 2.2.

ПОДОБРЯВАНЕ НА ЗДРАВНАТА, СОЦИАЛНАТА, КУЛТУРНАТА И СПОРТНАТА ИНФРАСТРУКТУРА И ДОСТЪПА ДО УСЛУГИ

Имайки предвид, че основен фактор за определяне качеството на живот в даден регион е възможността за жителите му да получават висококачествени социални, здравни, културни и други обществени услуги, се предвиждат инвестиции във физическите параметри на заведенията, където се предлагат тези услуги (сгради, оборудване и т.н.), подобряване на количеството и качеството на предлаганите услуги, както и осигуряване на равен достъп до ползването на услугите от населението в региона.

ЦЕЛ 2.2.1. РАВЕН ДОСТЪП ДО КАЧЕСТВЕНИ ЗДРАВНИ УСЛУГИ

Чрез Националната здравна карта структурата на здравната мрежа ще бъде адаптирана към потребностите на населението, гарантирайки равнопоставен достъп до здравни услуги на всички нива в извънболничната и болничната помощ. За тази цел се предвиждат дейности, свързани с териториално фокусиране на интервенциите, което да подобри достъпа на населението до първична, специализирана и болнична помощ, осигуряване възможност за подпомагане на общинските болници и тяхното трансформиране в медицински центрове на принципа „отдолу–нагоре“ , при подаване на проекти в съответствие с определените за региона приоритети; финансиране на нови условия за предлагане на услуги от общопрактикуващи лекари в труднодостъпни райони .

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Грижата за майчиното и детското здраве е инвестиция в бъдещи здрави поколения. В подкрепа на това се предвижда изграждане на Университетска детска болница със спешен център и високотехнологично оборудване, която ще обедини всички педиатрични специалности на едно място и ще позволи комплексно лечение на децата не само от община Бургас, а и от цяла Източна България – модел на интегрирана детска грижа (детска болница и целия комплекс от грижи).

ЦЕЛ 2.2.2. СОЦИАЛНИ УСЛУГИ И СОЦИАЛНО ВКЛЮЧВАНЕ

Ще се подкрепят инвестиции в подобряване на условията и услугите в специализираните институции за предоставяне на социални услуги на възрастни хора, както и на деца.

Всички домове за стари хора следва да се реформират в съответствие със стандартите за качество на резидентната грижа за възрастни хора в надтрудоспособна възраст, определени в Наредбата за качеството на социалните услуги.

Деинституционализацията на грижата за деца и възрастни хора, както и предоставянето на услуги в домашна среда, в специализирана среда, услуги, които се предоставят мобилно, включително изграждане на необходимата инфраструктура и доставка на оборудване, ще продължат да бъде обект на целенасочени усилия Интервенциите на Кохезионната политика на ЕС ще бъдат насочени и към подпомагане на активното социално включване и интегриране на групите със специални нужди и ромското население, включително чрез проекти за изграждане на социални жилища .

Подходящи мерки в контекста на казаното могат да са:

- мерки, насочени към предоставянето на равния и навременен достъп до качествени, устойчиви и достъпни услуги за социално уязвими групи;
- подкрепа за предприемачеството на уязвими групи;
- мерки за подкрепа полагането на грижи в ранна детска възраст на семействата на деца с увреждания;
- други такива, произтичащи от ПРЧР.

ЦЕЛ 2.2.3. ПОДОБРЯВАНЕ НА КУЛТУРНАТА И СПОРТНАТА ИНФРАСТРУКТУРА

Ще се подкрепят мерки, свързани с осигуряване на достъп до културно и природно наследство в региона чрез изграждане, реконструкция и модернизация на културната инфраструктура в региона .

Като специфични проекти се предвиждат изграждане на арт улици, Етнографски музей в гр. Бургас, програма за по-интензивно приобщаване на децата и младежите към създаване на културен продукт.

Инвестиции ще бъдат насочени към реконструирането на материално-техническата база на училищата по изкуства и култура и доставката на оборудване за обучението .

Ще се реализират дейности за ремонт и модернизиране на съществуващата, както и изграждане на нови обекти на спортната инфраструктура в отделните общини на ЮИР . Някои от мерките, които се предвиждат, включват изграждането на нов градски футболен стадион в Бургас между Пътен възел Юг и к-с „Меден рудник“, реконструкция и изграждане на нови спортни комплекси и зали и други подобни в отделните части на ЮИР.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 2.3.

ИЗГРАЖДАНЕ И/ИЛИ РЕХАБИЛИТАЦИЯ НА ТЕХНИЧЕСКАТА ИНФРАСТРУКТУРА

Специфичен фокус на политиката ще **остане изграждането и/или рехабилитацията на техническата инфраструктура в локациите, които все още не успяват да предложат на населението качествени условия за живот**.

Ще бъдат концентрирани усилия за повишаване на ефективността на ползване на водите чрез реконструкция и модернизация на амортизираната водопроводна мрежа . Дейностите са насочени към изпълнение на залегналите в Стратегията за ВиК инфраструктурата мерки за изграждане на нови и реконструкция на съществуващи водоснабдителни мрежи , като в резултат от осъществяването им ще се подобри качеството на средата за живот в региона.

Мерките по отношение на водоснабдяването ще се предприемат след извършване на оценка на нивото на течовете по водоснабдителната система и изготвяне на план с действия за намаляване на течовете.

Необходимо е да се търси решение за осигуряване за в бъдеще на допълнителни водни количества с оглед на бързо развиващата се туристическа база. Предвижда се да продължи изграждането и реконструкцията на ВиК инфраструктура въз основа на регионални прединвестиционни проучвания в съответствие с нормативната база, приоритетно в агломерации с над 10 000 екв. ж. и, където е възможно, и в агломерации с над 2 000 екв. ж.

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 2.4.

ЧИСТА ОКОЛНА СРЕДА

Приоритетни ще останат дейностите по управление на отпадъчните води и повишаването на свързаността на населението с пречиствателни станции за отпадъчни води, при подобряване на технологиите на пречистване и постигане на съответствие с изискванията на националното и европейското законодателство . Тези дейности са определени като водещи в Националната програма за развитие „България 2030“.

Следва да продължи изпълнението на мерките и дейностите по оптимизация на системата за управление на отпадъците .

Ще се оптимизира събирането и третирането на отпадъци и ще бъдат внедрени съвременни технологии за разделно събиране, предварително третиране, компостиране на биоразградимите отпадъци с цел повишаване на количествата рециклирани отпадъци и стимулиране на повторната употреба . Ще продължи приоритетно рекултивацията на депата за битови отпадъци, които не отговарят на нормативните изисквания .

Ще се акцентира върху политиките и ще се предприемат действия, насочени към изпълнение на пакета „Кръгова икономика“ с цел превръщане на отпадъците в ресурси.

Ще се предприемат мерки за намаляване замърсяването на въздуха, като въвеждане на зони с ниски емисии, подмяна на част от инсталациите на твърдо битово гориво с алтернативни, надграждане на системата за мониторинг на въздуха .

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Усвояването на различните видове възобновяеми източници (ВИ) е съобразно потенциала на територията. Благоприятните природни условия в ЮИР за използване на слънчевата енергия са добре оползотворени, като изградените на територията му мощности на ФтЕЦ са най-много в страната и представляват 37 % от всички такива мощности. Ветровата енергия също е добре усвоена и регионът е на второ място след Североизточния по изградени мощности на ВяЕЦ.

Политиката за бъдещото развитие на ВЕИ в страната и региона ще претърпи известни промени и ориентиране към децентрализирано производство на енергия от ВИ, присъединяващо се на по-ниски нива на напрежение – особено електроразпределителните мрежи .

Големи резерви има в поведението на общините, които съгласно чл. 10 от Закона за енергията от възобновяеми източници (ЗЕВИ)[39] разработват общински дългосрочни и краткосрочни програми за насърчаване използването на енергията от възобновяеми източници и биогорива в съответствие с НПДЕВИ[40] . Не всички общини имат такива програми, а и много от планирани мерки не се изпълняват. Определено биомасата като ВЕИ се подценява, а редица проучвания сочат, че в България има голям и неизползван потенциал за това.

В програмите за енергийна ефективност на общините е необходимо да се обърне повече внимание и на подобряването на ефективността на сградните инсталации, а не само на подобряването на енергийните характеристики на сградите, както и на мерките за ускорена газификация на обществените сгради .

Ще се финансират дейности, свързани с разработване на съвместни политики, процедури и проекти за намаляване на риска от бедствия и подобряване нивото на реагиране на съставните части на единната спасителна система, особено свързани с риска от наводнения в урбанизирани и неурбанизирани територии.

По отношение на биологичното разнообразие е необходимо планиране и реализиране на съвместни действия за опазване на природата и биологичното разнообразие при съобразяване с постановките на Регламент за възстановяване на природата и Национална стратегия за опазване на биологичното разнообразие (документите са в проект) (Д2.4.9)

Допълнително ще се осъществяват дейности свързани с: Осигуряване на условия за опазване на застрашени видове ex situ чрез отглеждане на екземпляри в съответните обекти, както и съхранение на генетичен материал в контролирани от човека условия; Работа със заинтересованите страни в рамките на противодействието срещу бракониерството, трафика и незаконната търговия с екземпляри от дивата флора и фауна;

По отношение на замърсяването на въздуха се предвиждат дейности, свързани с **изграждане на „зелени пояси/зони“ на територията на общини с нарушено КАВ**.

[39] Обн. ДВ бр. 35/2011 г., изм. и доп. ДВ бр. 41/21.05.2019 г.
[40] Национален план за действие за енергията от възобновяеми източници 2010–2020 г. https://www.me.government.bg/files/useruploads/files/eeos/plan_res_2013_.pdf

СТРАТЕГИЧЕСКИ ПРИОРИТЕТ 3.

ТЕРИТОРИАЛНО СБЛИЖАВАНЕ И ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ГРАДСКИТЕ, СЕЛСКИТЕ И КРАЙБРЕЖНИТЕ РАЙОНИ

Неравномерният темп на развитие е естествен елемент на териториалните процеси навсякъде, както и в България. Предизвикателство е да се съгласуват интересите за развитие на държавата и отделните региони, свързани с тяхната конкурентоспособност и укрепване в страната и в международен план, както и да се предотвратяв-

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 3.1.

ПО-ДОБРЕ СВЪРЗАН РЕГИОН ЧРЕЗ ПОДОБРЯВАНЕ НА МОБИЛНОСТТА И РЕГИОНАЛНАТА СВЪРЗАНОСТ НА ИКТ

По-добрата свързаност и достъпност чрез подобряване на цифровата и транспортната инфраструктури на региона ще окаже положително въздействие върху всички аспекти на регионалното развитие.

ЦЕЛ 3.1.1. ПОДОБРЕНА ТРАНСПОРТНА СВЪРЗАНОСТ И ДОСТЪПНОСТ

Югоизточен регион е един от най-добре обслужените с автомагистрали и първокласни пътища, но с най-ниска гъстота на мрежата от пътища от II и III клас. Същевременно за населението в региона пътните връзки от II и III клас осигуряват достъпа до общинските и областните центрове. Районът на Странджа е с недостатъчна пътна мрежа в сравнение с други части на страната, като основна роля за осъществяването на пътните комуникации имат пътищата II и III клас. В този аспект ще се подкрепят дейности за подобряване на транспортното обслужване на населените места, отдалечени от големите градски центрове в ЮИР, като действията за подобряване състоянието на пътната мрежа се съчетаят с подобряване на обществения транспорт .

По отношение на пътната инфраструктура през плановия период се предвижда:

- Изграждане на автомагистрала „Черно море“;
- Изграждане на пътна връзка от гр.Кермен до автомамагистрала „Тракия“;
- Изграждане на скоростен път „Русе–В. Търново–Ст. Загора–АМ „Марица“;
- Изграждане на скоростен обходен път на градовете Бургас и Казанлък;
- Изграждане на тунел под връх Шипка, със стартирала процедура и очаквани ресурси от ОП „Транспортна свързаност 2021–2027“; залегнал и в ИТСР на СЦР;
- Реализиране на Проект „Регионална мрежа Бургас“ за изграждане на четирилентови пътища между общинските центрове и областния град Бургас по направленията Бургас–ГКПП „Малко Търново“, Бургас–Средец, Бургас–Айтос, Бургас–Созопол–Приморско, Бургас–Поморие–Несебър, както и възможности да се проектират велоалеи и отбивки към различните малки населени места. Това ще даде възможност да бъдат подготвени регионални проекти за осигуряване на по-добри условия за икономическо развитие на региона чрез подобряване на инфраструктурата;
- Изграждане на четирилентов път Сливен–Ямбол;

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

www.eufunds.bg www.bgregio.eu

- Ремонт/рехабилитация на отсечката от I-7 Ямбол–Лесово;
- Изграждане на направлението „Харманли–Тополовград–Средец–Бургас“ (път II-76) като част от т.нар. **Второстепенна Крайгранична южна ос** „Петрич–Бургас“ (Южна хоризонтала), залегнала в Приоритетите за изграждане на пътната инфраструктура в България до 2020 г., но все още нереализирана. Оптимизацията и реконструкцията на пътищата по това направление като непрекъсната транспортна ос ще има решаващо значение за развитието на ЮИР, като ще интегрира периферните крайгранични територии по южната граница на България и ще подобри достъпа на общините до съответния им областен център в зоните с регистрирана най-влошена достъпност в България. Изграждането на такава ос с подобрени параметри ще създаде по-добри условия за развитие на туризма и разгръщане на потенциала на планинските райони, включително за предлагане на съвместни регионални туристически продукти с граничните райони на съседните Гърция и Турция;
- Реконструкция и изграждане на републиканска и общинската пътна мрежа, осигуряваща и подобряваща достъпа до местата за предоставяне на публични услуги, до недвижими културни ценности и събития, до места за рекреация и туризъм, туристически обекти, до производствени и бизнес зони;
- Изграждане на интермодален терминал за обработка на товари на територията на област Ямбол;
- Обходен път „Юг“, свързан с градовете Сливен и Елхово.

Модернизираната пътна инфраструктура ще осигури възможност за избор на местното население на вид и място на образование и здравни услуги и ще спомогне за предотвратяване на социалната изолация на отдалечените и труднодостъпни райони.

По отношение на **жп транспорта** се предвижда :

- „Рехабилитация на железопътния участък Пловдив–Бургас фаза 2“. Проектът включва и внедряване на ETCS по протежение на цялата железопътна линия от Пловдив до Бургас с обща дължина от 293 km;
- Модернизация на железопътната линия Карнобат–Синдел;
- Модернизация на жп линията „Русе–Г. Оряховица–Димитровград, което да приведе експлоатационните качества на жп инфраструктурата по тези направления в съответствие с изискванията за съставни елементи на основната TEN-T мрежа на ЕС;
- Възстановяване на жп линията Ямбол – Елхово с продължение до град Одрин;
- Модернизация на жп линията Казанлък –Сливен –Зимница.

Ще продължат усилията за развитие на пристанищните дейности и подкрепа на **Мултимодален транспорт (TEN-T)**. Реализирането на проекта за разширение и развитие на пристанищните терминали в Бургас предвижда пълна интеграция между морски и жп транспорт. Развитието на коридора *Ориент/Източно–Средиземноморски*“ и неговото разширяване на изток, където прераства в ТРАСЕКА (транспортен коридор Европа–Кавказ–Азия) е от особена важност за както за просперитета на региона, така и за функционирането на националната транспортна система. То е важно за управлението и разработването на потенциални пазари на източния бряг на Черно море и страните от

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Централна Азия и за превръщане на пристанище Бургас в основна връзка между континента Европа и Близкия изток.

През следващите години ще бъде осъществен непрекъснат велосипеден маршрут по цялото бургаско крайбрежие, свързващ кварталите „Сарафово“ и „Крайморие“ . По-голяма част от него вече е изградена, но липсват ключови свързващи участъци.

Ще бъдат реализирани мерки за градска мобилност.

ЦЕЛ 3.1.2. ПОДОБРЕНИ ЦИФРОВА СВЪРЗАНОСТ И ДОСТЪПНОСТ И ИКТ

Цифровата трансформация все повече ще оказва влияние върху всеки аспект на развитието – растеж, заетост, достъп до образование, здравеопазване, услуги, устойчивост и други.

Мерките за подобряване на цифровата свързаност в региона ще включат:

- постигане на покритие с широколентов интернет във всички части на региона, включително периферните и селските райони;
- инвестиции за въвеждане на 5G мобилни мрежи;
- изграждане на други видове ИКТ инфраструктура;
- развитие на електронно здравеопазване и образование;
- изграждане на Европейски цифров иновационен център (хъб) по Програма „Цифрова Европа“ (2021–2027), който ще стимулира широкото приемане на модерни цифрови технологии от промишлеността, от публичните организации и академичните среди;
- реализиране на проекти по следващия трети етап на WiFi4EU – насърчаване на интернет свързаността в местните общности за изграждане на безплатен висикоскоростен безжичен Интернет достъп на обществени места;
- въвеждане на Информационни технологии и Е-управление в общините, което предвижда: все по-тясно интегриране с изградените държавни хоризонтални системи за е-управление; използване на споделени ресурси при скъсяване на времето за обработка на преписки; увеличаване броя на предлаганите електронни услуги на най-високо ниво на взаимодействие; промотиране на електронните разплащания като средство за улеснение на гражданите; внедряване на разнообразни приложения в сферата на географските информационни системи (ГИС), развитие на общинските интернет страници от ново поколение;
- въвеждане на мерки в подкрепа на „умни градове%, „интелигентни градове“, „градове на знанието“, както и „умни села“. Община Бургас вече използва решения за насърчаване на смарт трансформацията. Предвижда се в краткосрочен план общината да разработи и реализира проекти, свързани с видеонаблюдение и управление на трафика, интегрирана система за управление на паркирането, адаптивна система за управление на трафика при светофарно регулирани кръстовища, интелигентна система за мониторинг на улично осветление и енергийна ефективност на обществени сгради, Географска информационна система (ГИС) и други услуги, насочени към бизнеса и гражданите, виртуално пространство за творчески технологии и иновации,

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

www.eufunds.bg www.bgregio.eu

Интегриран портал за резервации, Бургаска IT градина, Градска платформа SmartBurgas.

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 3.2.

УКРЕПВАНЕ НА ПОЛИЦЕНТРИЧНАТА МРЕЖА ОТ СЕЛИЩА В ЮИР

Важен извод на Актуализираната национална концепция за пространствено развитие (АНКПР) е, че продължават процесите на пространствена поляризация и движение към моноцентрични модели на развитие на всички нива – общинско, областно, регионално, национално. С новите действия и мерки на регионалната политика през периода 2021–2027 г. следва да се създадат възможности за преход към полицентрично териториално развитие, с подчертана роля на градовете и агломерационните формирования, както и за укрепване на връзките между селските и градските райони.

Съгласно АНКПР, йерархичната система от градове–центрове, простиращи влиянието си върху различни по площ териториални ареали в ЮИР, включва:

- Опорните центрове от 2-ро ниво – големите градове, центрове с национално значение за територията на региона – Бургас и Стара Загора. Югоизточен регион е единственият регион в страната, който притежава повече от едни град от второ ниво, което осигурява възможност за по-силно и по-балансирано разпространение на растежа.
- Центровете с регионално значение – областните градове Сливен, Ямбол, а също и градовете Казанлък и Димитровград, разположени равномерно по територията на ЮИР, които са с роля на организиращи центрове от 3-то ниво.
- Градовете от 4-то ниво, които са малки градове с микрорегионално значение за територията на групи общини – 15 броя: Айтос, Карнобат, Несебър, Поморие, Созопол, Средец, Царево, Малко Търново, Елхово, Котел, Нова Загора, Твърдица Гълъбово, Раднево, Чирпан. Те са разположени почти равномерно в региона и обслужват не само собствената си територия, но и тази на съседни общини. Това определя стратегическата им роля и позиция за жизнеността на периферите в пространствения модел на селищната мрежа. Градовете от 4-то ниво няма да играят ролята на балансьори на областните центрове без специална национална политика за малките градове в периферни селски региони, но ще могат да формират функционални райони към съответните центрове от по-високо ниво.
- Центровете от пето ниво – много малки градове и села, центрове на общини в ЮИР – 13 броя: Камено, Приморско, Руен, Сунгурларе, Болярово, Стралджа, Тунджа, Братя Даскалови, Гурково, Мъглиж, Николаево, Опан, Павел баня.

Като важно териториално формирование следва да се отбележи специфичното в своите проблеми териториално енергийно ядро Раднево–Гълъбово на територията на региона.

АНКПР определя като „силно стагниращи“ и за „стимулирано развитие“ групата от 4 общини „Странджа–Сакар“ – Малко Търново (област Бургас), Болярово и Елхово (област Ямбол), Тополовград (област Хасково).

Политиките за регионално и градско развитие, които ще се реализират през плановия период, ще подпомогнат отделните региони да получат възможност за развитие чрез насърчаване на тяхната конкурентоспособност, подкрепа на структурните промени и повишаване на икономическия растеж, като в същото време ще се допълват с политики,

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

фокусирани върху подкрепа на регионите, изправени пред трудности, като средни градове, които са в процес на загуба на своите социални и икономически функции, стагниращи, слаборазвити и селски общини, силно отдалечени от централните, и адаптирането им. По този начин ще допринесат за развитие на полицентричния модел за пространствено развитие на региона и страната.

Оползотворяване на потенциала на малките населени места с характерни природни и културни ценности и използването му като стимулатор на икономическото развитие е една от възможностите за тяхното развитие .

Акцент на политиките за регионално развитие е засилването на връзките между градските и селските райони на всички равнища чрез подобряване на достъпността и възможността за работа и планиране на специфични мерки в подкрепа на периферните и слабо населени селски райони .

Интегрираното развитие на важните опорни центрове от регионално и национално значение (градовете от второ и трето ниво) и подобряването на качеството на тяхната среда и агломериращите им функции като носители на растеж е цел, която остава актуална и през този планов период.

В Югоизточен регион големите градове опорни центрове от 2-ро ниво – с национално значение – градовете Бургас и Стара Загора са място на концентрация на създаване на работни места и висококачествени човешки ресурси. Те създават и усвояват иновации, обслужват и приобщават околната територия, като предлагат диверсифицирана заетост и качествени услуги. Мерките, които следва да подкрепят развитието на тези градове, включват изграждане на високоефективна научно-изследователска инфраструктура, висше образование, инвестиции в иновации и високи технологии, стимулиране на предприемачеството в производства с висока добавена стойност и ИТ, Индустрия 4.0, изграждане на модерна цифрова инфраструктура, защита на околната среда и културното наследство, развитие на културните институции, физическо обновление и сигурност на обществените пространства . Посредством подходящи интегрирани проекти тези центрове ще станат по-привлекателни за инвестиции и ще участват по-активно в конкурентната среда и в културния и икономическия обмен между градовете в границите на Европейския съюз и в глобален мащаб. Специфично за град Бургас е постигането на високоефективно и устойчиво развитие на секторите и дейностите на синята икономика.

В градовете от трето ниво – центровете с регионално значение в територията на областите, каквито са Сливен, Ямбол, а също и градовете Казанлък и Димитровград, действията ще се насочат към развитие и поддържане на сектори, генериращи висок растеж, подобряване на качеството и поддържане на пространствената цялост на системите за социални, здравни, образователни и културни услуги, доизграждане на транспортната, инженерно-техническата и цифровата инфраструктура за подобряване на мобилността, комуникативността и достъпа до услуги . Развитието на тези градове и разширяването на техните агломерационни зони ще увеличи ролята им на стимулатори на вътрешнорегионалното развитие.

Отговаряйки на нарастващите предизвикателства, градовете трябва да оптимизират своите финанси. Това изисква прилагането на иновативни подходи. Въвеждането на инициативите на „умни“ и „интелигентни“ градове е част от този подход.

За тези градове ще се прилагат мерки за енергийна ефективност в жилищни и обществени сгради, устойчива градска мобилност, в тях ще се стимулира изграждане на зелена градска

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

инфраструктура като обществени зони за отдих и зелени площи, включително физически елементи на градската среда като зоопаркове и други елементи на сигурност в обществени пространства, общинско жилищно настаняване Движещ момент в програмният период ще е реализирането на „Зелена мобилност“ - пилотна схема за подкрепа на устойчивата градска мобилност чрез мерки за развитие на екологични, безопасни, функционални и енергийно ефективни транспортни системи. Целите са Интегриране на нулевоемисионни превозни средства на обществения транспорт в транспортната система на градовете и изпълнение на съпътстващи интегрирани мерки за осигуряване на зарядни станции за превозните средства на обществения транспорт.

Разпространението на процесите на развитие ще бъде подобрено и от подкрепата, насочена към селските райони и градовете от 4-то ниво, организиращи територията на селските райони. Такива проекти ще включват разширяване и модернизиране на инфраструктурата, особено на транспорта, мерки за съживяване и развитие на обществените услуги и други функции в предоставянето на обществени услуги, които са необходими за стимулиране на процесите на развитие на местно ниво . Разширяването на достъпа до високоскоростен интернет в селските райони ще е важна предпоставка за развитието на проекти за умно и устойчиво земеделие, ще стимулира местната икономика и ще подобри качеството на живота посредством предоставянето на достъп до ново поколение публични и частни цифрови услуги.

Дейностите, осъществени от МИГ и МИРГ, ще допринесат за повишаване на устойчивостта на местните общности и тяхното развитие в желаните от тях направления.

В АНКПР е възприето като крайбрежни да се определят само 14-те общини с пряк излаз на морето. Именно те съдържат контактната зона „суша – море“, предмет на изследване и в проекта за Морски пространствен план на Република България (2021–2035 г.). В ЮИР тези общини са 6 – Бургас, Поморие, Несебър, Созопол, Приморско и Царево.

АНКПР потвърждава необходимостта от насърчаване на бизнеса и предприемачеството в сферата на синята икономика, на съвместния мониторинг на околната среда и управлението на морските отпадъци.

В крайбрежните общини на региона развитието на морския транспорт и достъпността на морските пристанища като логистични центрове с техните връзки с територията са от централно значение за международната конкурентоспособност на ЮИР .

От стратегическа важност за развитието не само на черноморското крайбрежие, но и на дълбокия хинтерланд, е проектирането и изграждането на АМ „Черно море“. Предложението е тази магистрала да продължи като скоростен път на север от Варна до Шабла с връзка към Констанца и Тулча.

Така ще се реализира стратегическата цел за подобрена „свързаност“ и ще се създадат условия за валоризиране на специфичните потенциали на региона (туризъм, земеделие, индустрия, пулсиращи трудови пазари, пулсираща търговия, специфичния атрактивен ресурс на „*Via Pontica*“ – освен орнитоложки коридор и трасе на древен римски път).

За да се гарантира оптималната ефективност и селективността на мерките, които интегрират определени групи от секторни интервенции, подкрепени от различни публични източници и включващи частни средства, инструментите ще бъдат комбинирани в пакети/интегрирани териториални инвестиции, предназначени за територии – получатели на регионална политика.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

www.eufunds.bg www.bgregio.eu

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 3.3

РАЗВИТИЕ НА ТРАНСГРАНИЧНОТО И ТРАНСНАЦИОНАЛНОТО СЪТРУДНИЧЕСТВО

Един от сериозните инструменти за насърчаване на социално-икономическото развитие на граничните райони е трансграничното сътрудничество.

Местните специфики, анализираният опит и добри практики, както и дефинираните в АНКПР потенциали и пречки за развитие са отправна точка за **мерките** в трансграничното сътрудничество с очакван най-осезаем положителен ефект от регионална гледна точка:

- насърчаване на икономическото развитие и конкурентоспособността на МСП чрез включването им като краен получател на помощта по програмите за ТГС;
- инвестиране в продукти и услуги, свързани с историческото, природното и културното наследство, със силен акцент върху създаването на заетост за малките и семейните предприятия;
- развитие на алтернативни форми на туризъм с по-висока добавена стойност за социалното-икономическото и териториалното развитие на региона. Съвместните инициативи в тази връзка могат да бъдат реализирани и чрез инструменти за интегрирано териториално развитие, основани на съвместни стратегии за териториално развитие;
- инвестиране в съвместни дейности, насочени към адаптация и смекчаване на изменението на климата, със силен акцент върху устойчиви и екологични мерки;
- подпомагане на съвместни трансгранични действия за подобряване на процента на рециклиране и насърчаване на прехода към кръгова икономика, включително изграждане на капацитет на заинтересованите страни, кампании за повишаване на осведомеността за насърчаване на устойчиви практики и поведение;
- разработване на електронно управление на регионално и местно равнище (ключово действие, произтичащо от Съобщението за граничните препятствия);
- разработване на съвместни политики, процедури и проекти за намаляване на риска от бедствия и подобряване нивото на реагиране;
- подкрепа на политиките на ЕС за повишаване сигурността на външните граници;
- използване на опростени финансови инструменти с възможен компонент на безвъзмездната финансова помощ;
- осигуряване на здравно обслужване и социална грижа, отговарящи на нуждите на населението;
- обмен на добри практики и изпълнение на съвместни мерки, насочени към политиките за устойчив „син растеж“, за интегрирано управление на крайбрежните зони, морско наблюдение, намаляване на рисковете и повишаване на ефективността в опазването и използването на ресурсите в съответствие със съвременните изисквания на Интегрираната морска политика на ЕС.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

www.eufunds.bg www.bgregio.eu

3.3. Описание на интегриран подход, който дава отговор на набелязаните нужди и потенциал за развитие

Дефинираните специфични цели и предвидените за постигането им мерки създават основа/възможност за използването на интегриран подход при реализирането на свързаните с тях операции. Те отразяват по адекватен начин факторите, условията и потенциала на разглежданата територия, съобразени са с характерните особености на мрежата от населени места и отделните сектори на икономиката.

Като резултат от успешното изпълнение на интегрираната териториална стратегия се очаква постигнатите цели да осигурят осезаем напредък в балансираното и устойчиво развитие на региона. Очаква се заинтересованите страни и местните общности да повишат своята увереност, разбиране и желание за участие в процеса на интегрирано регионално планиране и изпълнение на проекти.

Стратегията създава условия за съставяне на свързани с местния контекст (нужди и потенциали) комбинации от взаимосвързани и допълващи се проекти, отговарящи на дефинираните мерки и водещи до постигане на набелязаните цели.

Отделните елементи на секторните политики на ниво регион трябва да бъдат комбинирани с оглед техните взаимозависимости, възможността по най-ефективен и ефикасен начин да се активират местните потенциали и адресират местните нужди и проблеми и съобразно вижданията и възможностите на местните общности.

В табличен вид (Таблица П 13, *Приложение*) са показани връзките между конкретните нужди и потенциали и предвидените мерки. Съвкупността от мерки адресираща отделна нужда или потенциал е основа за създаване на интегрирани проекти или концепции за ИТИ. Така по ясен начин се показва създадената възможност за интегриран отговор на местните нужди, като активно се използва местния потенциал за развитие и енергията на местните общности.

Целта на таблицата е да онагледи резултата от използваните в стратегията подходи – реална възможност за прилагане на интегриран подход и на ниво проекти (интегрирани проекти и концепции за ИТИ). Показаните връзки между нужди и потенциали и предвидените мерки и дейности са неизчерпателни и съобразени с мащаба на ИТСР. При изготвяне на интегрирани проекти и концепции за ИТИ са възможни и други обусловени от конкретния контекст колаборации.

Мерки свързани с конкретни населени места и територии и с възможност да бъдат изпълнявани съвместно от няколко общини, както и мерки насърчаващи развитието на градско-селските връзки са разработени в **т.2.10.6. Функционални зони – неформални райони със специфични характеристики, проблеми и потенциали.** Същата точка съдържа и списък с идентифицираните проекти със стратегическо значение за развитието на региона.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

www.eufunds.bg www.bgregio.eu

4. Описание на участието на партньори в подготовката и изпълнението на ИТСР и на резултатите от проведените обществени консултации

4.1. Идентифициране на заинтересованите страни и участниците в процеса на формирането и прилагането на регионалната политика за интегрирано устойчиво развитие на територията на региона

Един от основните принципи, на които се основава провеждането на държавната политика за регионално развитие съгласно Закона за регионалното развитие, е принципът за партньорство, публичност и прозрачност на всички нива. Прилагането на принципа на партньорство е важен механизъм за повишаване на устойчивостта на взетите решения и планираните цели и задачи, за ефективността на тяхната реализация.

Основната цел на прилагането на информираност и публичност във връзка с ИТСР е повишаване обществената осведоменост и осигуряване прозрачност при прилагане на мерките за регионално развитие.

Основна отговорност за осигуряване на информация и публичност на процеса на разработване, съгласуване, актуализиране и изпълнение на ИТСР имат Министърът на регионалното развитие и областните управители в съответствие със своите компетенции. Във всички етапи на разработване и прилагане участват, и отговорностите се разпределят между всички групи партньори: административни структури (централни, териториални) на изпълнителната власт, икономически и социални партньори, НПО, граждански сдружения, широката общественост, като в зависимост от етапа нивото на съучастие ще бъде в различна степен. При взаимодействие между целевите групи бяха прилагани всички приети форми на взаимодействие: информиране, консултиране и съгласуваност, ангажираност и активно участие.

Идентифицираните заинтересовани страни в процеса на изготвяне на Интегрираната териториална стратегия за развитие на Югоизточен регион от ниво 2 са министерства, държавни и изпълнителни агенции или техни териториални звена, областните управители и местните власти, национално представителните организации на работодателите и на работниците и служителите, представителите на академичните среди, юридическите и физическите лица, имащи отношение към пространственото развитие.

При съвместната работа беше стимулиран подходът „отдолу–нагоре“ при идентифициране на нуждите, потенциала за развитие и възможните решения. Определянето на целите на ИТСР и на мерките, чрез които ще се реализират тези цели, бяха планирани с активното участие на всички партньори и заинтересовани страни.

4.2. Резюме на проведените обсъждания и приноса на партньорите при разработването на ИТСР.

В хода на изпълнението на задачата бяха проведени обществени обсъждания със заинтересованите страни в рамките на заседанията на Регионалните съвети за развитие, създадени във всеки регион от ниво 2.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

www.eufunds.bg www.bgregio.eu

По предварително заявен и съгласуван със заинтересованите страни график бяха проведени заседания за всичките шест региона. Срещата за ЮИР се проведе в гр. Бургас на 11.12.2019 г.

Във всичките заседания в хода на дискусията участваха широк кръг заинтересовани страни. Бяха направени коментари и предложения с препоръки към окончателните документи. В разработките бяха отчетени и конкретни стъпки за напредъка.

Допълнително, като част от обучението на новоизбраните кметове на общини, проведено от Националното сдружение на общините в Република България, и обсъждането на новите измерения на националната политика за регионално развитие, на 31.01.2020 г. в гр. Бургас бяха докладвани и обсъдени и основните параметри на проекта за Интегрирана териториална стратегия за развитие на ЮИР.

Допълнително, чрез Портала за обществени консултации на Министерски съвет, МРРБ и НСОРБ бяха събрани становища и предложения от различни институции и заинтересовани страни. Те са систематизирани, обсъдени с експертите в екипа по разработването на ИТСР и най-подходящите от тях са отразени в окончателната версия на документа. Представени са 3 бр. становища от общинските администрации. Приоритизирането на постъпилите предложения е извършено на базата на експертна оценка и въз основа на критерии, които отразяват значимостта на идеята/проекта за развитието на региона; надобщинския обхват; инвестиционния интерес, предпоставка за интегриране на инвестициите; икономическия принос в създаването на нови работни места и подкрепата за технологично обновяване и иновативни решения и производства; обществената приемливост и подкрепа от местните общности; степента на развитие на идеята и проектната готовност; очакваните положителни въздействия върху други инициативи, добавената стойност и синергия.

Получените в хода на проведените публични консултации предложения и мнения на представителите на заинтересованите страни и гражданските сдружения съдействаха за подобряване качеството на документа и обогатяване на предвидените дейности за постигане целите на ИТСР.

4.3. Комуникационен механизъм за осигуряване на информация, отчетност и прозрачност относно постигнатите резултати.

Основните инструменти за осигуряване на информация и публичност са годишните доклади и междинната оценка, както и последващата оценка след края на периода на действие на документа. В процеса на изпълнение на ИТСР те ще бъдат изготвени и обсъдени при спазване и изпълнение на основните форми на взаимодействие за осъществяване на партньорства и осигуряване на публичност. До тях ще имат достъп всички на страниците на областните администрации и на МРРБ в интернет.

В процеса на изпълнение е важно поддържането на изградените вече ефективни партньорства. Това ще даде реални шансове за постигане на стратегическите цели по максимално ефективен и ефикасен начин.

Механизмът за прилагане на принципа на партньорство и осигуряване на информация ще се разгледа както в процеса на изготвянето на ИТСР, така и в процеса на изпълнението му.

Изградената система за регионална координация на основата на ефективни партньорства и широка информираност и публичност на действията, включително между оперативните

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

програми, действащи на територията на региона, има ключова роля за изпълнението на този нов тип стратегически документ.

Действията на партньорите са важен фактор за интегриране на глобалните екологични въпроси в процеса на планиране, избягване на потенциалните рискове от климатичните промени и постигане на климатична сигурност. В етапите на наблюдение и оценка на ИТСР е от особена важност активното участие на местните и регионалните екологични власти за своевременно координиране и комуникиране при разрешаване на потенциални „конфликти“ между развитието и околната среда, при запазване на равновесието в екосистемите. Предпоставка за устойчиво развитие е и възможността за създаване на форуми за „нов диалог“, консултации и ясни механизми за комбиниране на становищата на всички консултирани.

За повишаване нивото на информираност и подпомагане процеса на партньорското участие могат да бъдат използвани следните инструменти:

- интерактивна електронна страница;
- съвещаване чрез електронни пощи;
- напечатани брошури, обобщаващи целта и приоритетите на ИТСР, източници на информация и полезни контакти при прилагането на плана;
- провеждане на конференции, за да се представи процесът на изпълнение на ИТСР на партньорите, и др.

Значителна част от тези инструменти ще бъдат разработвани и прилагани съвместно с представителите на местните власти и местните общности след приемането на документа – Интегрираната териториална стратегия за развитие на Югоизточен регион, която ще послужи като стратегия за прилагане на интегрирани териториални инвестиции.

Поради непредвидените ограничителни мерки за провеждане на обществени обсъждания по време на извънредното положение са предвидени допълнителни възможности за обсъждане на приоритизираните конкретни предложения със съдействието на МРРБ.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

5. Обща оценка на необходимите ресурси за реализация на ИТСР на ЮИР

Общата оценка на необходимите ресурси за реализация на Интегрираната териториална стратегия за развитие (2021–2027 г.) на Югозападен регион за планиране от ниво 2 представлява експертна оценка за общата финансова рамка, която се предвижда да бъде изпълнена като предпоставка за постигане на поставените стратегически приоритети[41] и специфични цели за развитие към края на периода. Макар и само индикативна, тя обективизира необходимите ресурси за реализация на стратегическите приоритети и целите на стратегията. Финансовата рамка е и условие за мобилизиране на всички възможни източници на финансиране – средства от фондове на Европейския съюз, национален и общински бюджет, допълнителни ресурси от други източници – публични и частни. Тя е ориентирана към насочването на външните и вътрешните инвеститори към избраните приоритетни области, които ще получават публично финансиране, и по този начин ще създаде по-благоприятна бизнес среда в съответните сектори.

Финансовите средства са оценени в следните направления:

- ✓ национално публично финансиране (републикански/централен бюджет, бюджети на общините, публични фондове);
- ✓ Европейски фонд за регионално развитие (ЕФРР), Европейски социален фонд (ЕСФ) и Кохезионен фонд (КФ);
- ✓ Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР);
- ✓ Европейски фонд за морско дело и рибарство;
- ✓ международни финансови институции;
- ✓ средства на физически и юридически лица (инвеститори), граждански организации;
- ✓ други допълнителни източници.

Средствата са прогнозирани на базата на досегашния опит в ползването на подобни източници, както и въз основа на потенциално необходимия и реалистично достъпния наличен ресурс.

Те могат да се отчетат, като умерено оптимистични.

Новото предизвикателство COVID-19 ще наложи своят отпечатък по линия на бюджета на ЕС, националния бюджет и общинските бюджети поне в рамките на първите две години от новия програмен период.

Предвид продължаващите дискусии по отношение на седемгодишната рамка на бюджета на ЕС и предстоящия процес на преговори, точната сума ще бъде определена на един по-късен етап.

В контекста на казаното дотук приемаме напълно постановката на Методическите указания за изготвяне на ИТСР, а именно: „Следва да се има предвид, че общата сума на посочените

[41] Целите, свързани с инженерната и техническата инфраструктура, ще се изпълняват за 30–годишен период.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

финансови ресурси, включително по отделните цели и мерки, е индикативна и може да претърпи корекции в зависимост от възприетите подходи и степента на изпълнение на целите, промените в пазарните условия, необходимостта от гъвкаво управление и оптимизиране на предвидените средства“.

Финансовите параметри, необходими за изпълнение на стратегията с източник държавен/централен бюджет следва да са съобразени с параметрите за Закона за държавния бюджет на Република България за съответната година и с параметрите на средносрочната бюджетна прогноза, приета от Министерския съвет. Не са включени разходи и няма да се поемат ангажименти за разходи, извън рамките на допустимите съгласно Закона за публичните финанси.

В таблицата стойностите са посочени за всяка година поотделно, като в процентно отношение е посочена общата стойност на предвижданията за инвестиции по всеки стратегически приоритет и специфична цел.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Таблица 44: Необходим ресурс по стратегически приоритети

СТРАТЕГИЧЕСКИ ПРИОРИТЕТ/ СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ	СУМА НА ФИНАНСОВИТЕ РЕСУРСИ			
	%	ОБЩО– млн. лв.	%	Национално участие – обществено, частно и други инструменти – млн. лв.
СТРАТЕГИЧЕСКИ ПРИОРИТЕТ 1: Подкрепа за устойчива и интелигентна икономика на ЮИР	**13,7**	**127,2**	**93,5**	**33,7**
***СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 1.1.* Засилване на капацитета за научни изследвания и иновации и въвеждане на нови технологии**	7,8	72,1	53,0	19,1
***СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 1.2:* Развитие на синя икономика, туризъм и селско стопанство с повишена добавена стойност**	5,9	55,1	40,5	14,6
СТРАТЕГИЧЕСКИ ПРИОРИТЕТ 2: Подобряване на образователното равнище на населението и качеството на живот в ЮИР	**47,4**	**439,0**	**322,8**	**116,2**
***СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 2.1.* Инвестиции в човешки ресурси**	11,3	105,1	77,3	27,8
***СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 2.2.* Подобряване на здравната, социалната, културната и спортната инфраструктура и достъпа до услуги**	12,6	116,3	85,5	30,8
***СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 2.3.* Изграждане и/или рехабилитацията на техническа инфраструктура**	17,6	163,2	120,0	43,2
***СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 2.4.* Чиста околна среда**	5,9	54,4	40,0	14,4
СТРАТЕГИЧЕСКИ ПРИОРИТЕТ 3: Териториално сближаване и интегрирано развитие на градските, селските и крайбрежните райони	**38,9**	**360,4**	**265,0**	**95,4**
***СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 3.1.* По-добре свързан регион чрез подобряване на мобилността и регионалната свързаност на ИКТ**	23,5	217,6	160,0	57,6
***СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 3.2.* Укрепване на полицентричната мрежа от селища в ЮИР**	13,2	122,4	90,0	32,4
***СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 3.3.* Развитие на трансграничното и транснационално сътрудничество**	2,2	20,4	15,0	5,4
ОБЩО	**100,00**	**926,6**	**681,3**	**245,3**

Таблица 45: Разпределение на средствата по години

Стратегически приоритет/ специфична цел	Общ ресурс млн. лв.	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
СТРАТЕГИЧЕСКИ ПРИОРИТЕТ 1: Подкрепа за устойчива и интелигентна икономика на ЮИР								
Специфична цел 1.1	72,1	3,0	5,1	8,0	13,0	15,0	15,0	13,0
Специфична цел 12	55,1	1,0	3,0	5,0	9,0	12,0	12,1	13,0
СТРАТЕГИЧЕСКИ ПРИОРИТЕТ 2: Подобряване на образователното равнище на населението и качеството на живот в ЮИР								
Специфична цел 2.1	105,1	5,1	10,0	15,0	17,0	19,0	19,0	20,0
Специфична цел 2.2	116,3	8,0	14,0	15,0	18,0	18,0	20,0	23,3
Специфична цел 2.3	163,2	10,0	10,0	20,0	30,0	30,0	30,0	33,2
Специфична цел 24	55,4	3,0	3,0	5,0	10,0	12,0	12,0	10,4
СТРАТЕГИЧЕСКИ ПРИОРИТЕТ 3: Териториално сближаване и интегрирано развитие на градските, селските и крайбрежните райони								
Специфична цел 3.1	217,6	10,0	30,0	30,0	30,0	30,0	40,0	47,6
Специфична цел 3.2	122,4	8,0	12,0	19,0	20,0	20,0	20,0	23,4
Специфична цел 3.3	20,4	1,0	2,0	3,0	4,0	4,0	4,0	2,4

Таблица 46: Индикативни обекти, подадени от министерства и ведомства

Сфера Специфична цел	Обекти	Сума (2021–2027 г.) млн. лв.
Пътища Специфична цел 3.1	**I-6** София - Бургас **I-6** София - Бургас **II-555** (Нова Загора - Млекарево) - Омарчево - Кермен - Безмер - о.п. Ямбол **I-5** Летище Стара Загора - АМ Тракия **II-55** Гурково -Паничарево- Нова Загора **II-55** гр. ОПУ Сливен - гр. ОПУ Хасково **II-56** гр. Шипка - Горно Сахране - /път I-6/ - Павел баня - Турия - гр. ОПУ Пловдив **II-56** гр. Шипка - Горно Сахране - /път I-6/ - Павел баня - Турия - гр. ОПУ Пловдив **II-609** /1-6/ - Радунци - Борущица **II-5504** Мъдрец - Искрица - Медникарово - Обручище **II-559** Полски градец - Тополовград **II-536** граница ОПУ Ямбол - Маца - (ТЕЦ 2 - Полски градец) **II-53** Сливен - Ямбол - Калчево **II-53** Сливен - Ямбол - Калчево, обходен път "Ямбол Юг" **II-5308** Калчево - Саранско - Каменец - Ст. Караджово - път II-79 **II-5503** граница с ОПУ Сливен - Златари - Бояджик - Болярско **II-707** Петолъчката - Стралджа - Воденичене - Палаузово - Недялско - Първенец - кръстовище с път II-53 **II-536** Ямбол- Роза - Ботево - Скалица - Овчи кладенец - граница ОПУ Ст. Загора **II-7008** о.п. Елхово - Изгрев - Пчела - Малък манастир - Голям манастир - Генерал Тошево път- III-536 **II-7008** о.п. Елхово - Изгрев - Пчела - Малък манастир - Голям манастир - Скалица, мост при км 3.004 **I-9** Обзор-Слънчев бряг **II-53** гр. ОПУ Ямбол-Средед **II-73** гр. ОПУ Шумен - Лозарево-/Карнобат-Бургас/ **II-99** Бургас-Созопол-Приморско-Царево **II-99** Царево-Мапко Търново **III-907** /Маринка-Звездец/-Визица-/Царево-Малко Търново/ **III-992** /Бургас-Созопол/-Росен-Веселие-Я.Поляна-Приморско **III-906** ОПУ Варна - Оризаре - Каблешково (о.п.Сл. Бряг - Бургас) **III-6009** /Карнобат-БургасЛМиролюбово-Изворище-Брястовец-Каблешково-Ахелой /о.п.Слънчев бряг-Бургас/ **III-6009** /Карнобат-Бургас/-Миролюбово-Изворище-Брястовец-Каблешково-Ахелой /о.п.Слънчев бряг-Бургас/ **III-7907** Дебелт-Тръстиково-Полски извор **III-9009** /Маринка-Звездец/-Ново Паничарево-Ясна поляна **III-9061** /Оризаре-Каблешково/-п.к.Тънково-о.п. Слънчев бряг	
	Изграждане на скоростен обходен път на град Бургас *(предложение)*	**320,00**
	Изграждане на скоростен обходен път на град Казанлък *(предложение)*	**10,00**
ВиК Специфична цел 3.2	Реконструкция на водоснабдителната система и подобряване качеството на питейната вода	**90,00** **404,474** (30-год. период)
	Разширение/рехабилитация/изграждане на канализационни системи	**73,20** **374,308** (30-год. период)
Образование	Център за върхови постижения 1 бр. към Бургаски университет	**28,782** (частично участие)

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

Сфера Специфична цел	Обекти	Сума (2021–2027 г.) млн. лв.
Специфична цел 2.1	Център за компетентност към Бургаски университет	**23,668** (частично участие)
Здравеопазване Специфична цел 2.2	ПОДКРЕПА ЗА РАЗВИТИЕТО НА ТРАНСПЛАНТАЦИЯТА И ДОНОРСТВОТО Инвестирането в медицинска апаратура и оборудване в структурите, осъществяващи дейности по анестезия и интензивно лечение, както и в структурите, извършващи хемодиализно лечение на многопрофилните болници в областните градове, ще подкрепи развитието на трансплантацията и донорството, както и ще повиши качеството на живот на пациентите на диализно лечение с необходимост от бъбречна трансплантация. 4 болници – СМР и оборудване	**7,407** (период 2021-2030)
	ПОВИШАВАНЕ ИА КАЧЕСТВОТО НА ПСИХИЧНО-ЗДРАВНИТЕ ГРИЖИ В БЪЛГАРИЯ, КАКТО И РЕМОНТ И ОБНОВЛЕНИЕ НА СГРАДНИЯ ФОНД В ДЪРЖАВНИТЕ ПСИХИАТРИЧНИ БОЛНИЦИ 1 болница, два центъра за психиатрично здраве и 4 отделения	**5,00**
	ДРУГИ Достъпна среда, заведения за долекуване, кабинети и оборудване на лични лекари	**10,00**
	По списък	**20,94**
Култура Специфична цел 1.2	Шест нови индустриални зони/паркове в Бургас – „Меден рудник“, Долно Езерово, Равнец, Девети километър, Черно море и разширение на промишлена зона Север Втора фаза на „Индустриален и логистичен парк Бургас“ Индустриална зона „Загоре“ АД Индустриална зона „Сливен и Ямбол“ Изграждане на нова Индустриална зона – Казанлък	
Специфична цел 1.1		

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

www.eufunds.bg www.bgregio.eu

6. ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА

Избраните индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението са съпоставими с текущите макроикономически и секторни процеси и с основните индикатори, използвани в системите за наблюдение по оперативните програми, а също така отразяват и спецификата на региона. Те са сведени до по-малко на брой, отразяващи най-вече основните индикатори, залегнали в Проекта на „България 2030“. В същото време те са:

- ***Конкретни*** **–** ясни са за разбиране и лесни за събиране и обобщаване на специфична информация;
- ***Измерими*** **–** съществуват методи и инструменти за измерване на стойностите им, налични са и в случай на нужда може да бъде агрегирана достатъчно информация и количествени данни;
- ***Достъпни*** **–** има информационно осигуряване от надеждни източници с необходимата периодичност и качество и са достъпни на приемлива цена;
- ***Адекватни*** **–** обосновани са и са подходящи по отношение на целите и приоритетите за развитие;
- ***Обвързани са с времето*** **–** на базата на периодична информация, позволяваща сравнения между базови, междинни и целеви стойности в процеса на наблюдение на напредъка и постигането на целите.

Единствено изнесен от посочените в табличен вид приоритети, специфични цели и стойности е индикаторът „*индекс за регионална конкурентоспособност*“.

Оценката на изпълнението на ИТСР на ЮИР от ниво 2 за периода 2021–2027 г. ще се базира на така формулираните критерии, свързани с отчитането на общи количествени индикатори (индикаторите към Европа 2030 и синтезиран пакет от макроикономически критерии).

За тези индикатори са посочени изходни и целеви стойности, чрез които ще се наблюдава и измерва постигането на целите.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

	ИНДИКАТОРИ	СТОЙНОСТИ						Периодичност на събиране на информацията	Източник на информация
	КЛЮЧОВИ ПОКАЗАТЕЛИ	ИЗХОДНИ 2017		МЕЖДИННА 2024		ЦЕЛЕВИ 2027			
		ЮИР	РБ в ЕС %	ЮИР	РБ в ЕС %	ЮИР	РБ в ЕС %		
П.1	**Подкрепа за интелигентна и динамична икономика на ЮИР**								
1	БВП на човек - лв.	11 500		14 000		16 000		ЕЖЕГОДНО	НСИ/ЕВРОСТАТ
2	Иновативни предприятия от общия брой в индустрията	25		27		44		ЕЖЕГОДНО	НСИ
3	Развитие на крайбрежния туризъм, леглова база бр.	129 865		131 000		132 000		ЕЖЕГОДНО	НСИ
4	Индекс на навлизане на цифровите технологии в икономиката и обществото	34		42		50		ЕЖЕГОДНО	НСИ
П.2	**Подобряване на образователното равнище на населението и качеството на живот в ЮИР**								
1	Население, облагодетелствано от подобрена социална, образователна и здравна инфраструктура в малките градове и периферните селски райони в % от общото население	0		15		30		ЕЖЕГОДНО	УО ОП/НСИ
2	Инвестиции в образование и умение - млн.лв	0		25		30		ЕЖЕГОДНО	НСИ/ОП
3	Рехабилитирана/реконструирана пътна мрежа с регионално и местно значение - км	0		150		200		ЕЖЕГОДНО	АПИ, ОПУ
4	Разходи за ДМА с екологично предназначение	3 208		6 000		12 000		ЕЖЕГОДНО	НСИ
5	Брой реализирани проекти за защита при бедствия							ЕЖЕГОДНО	УО ОП/НСИ
П.3	**Териториално сближаване и интегрирано развитие на градските, селските и крайбрежните райони**								
1	Население, живеещо в територии с реализирани планове за градско възстановяване и развитие - брой	553 734		528 000		500 000		ЕЖЕГОДНО	НСИ
2	Относителен дял от населението, обхванато от планове за интегрирано развитие на общини	0		100				ЕЖЕГОДНО	ОБА, МРРБ
3	Брой проекти за трансгранично сътрудничество							ЕЖЕГОДНО	
	Индекс за регионална конкуретоспособност	x	-1,33	x	-1,20	x	1,10	НА ТРИ ГОДИНИ	ЕВРОСТАТ

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

7. Източници

ДОКУМЕНТИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ И МЕЖДУНАРОДНИ ДОКУМЕНТИ

1. Директива 2000/60/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 октомври 2000 година за установяване на рамка за действията на Общността в областта на политиката за водите
2. Директива 2009/147/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 30 ноември 2009 година относно опазването на дивите птици (Директива за птиците)
3. Директива 2009/28/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2009 година за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници и за изменение и впоследствие за отмяна на директиви 2001/77/ЕО и 2003/30/ЕО
4. Директива 2014/89/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 23 юли 2014 година за установяване на рамка за морско пространствено планиране
5. Директива 92/43/ЕИО на Съвета за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна (Директива за местообитанията)
6. Директива 91/271/ЕИО от 21 май 1991 година за пречистването на градските отпадъчни води (ДПГОВ)
7. Европейска комисия. Ръководство относно мерките за опростяване с 80 мерки в областта на политиката на сближаване, https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/factsheet/new_cp/simplification_handbook_bg.pdf
8. Европейска комисия (2017 г.) Бяла книга за бъдещето на Европа. Размисли и сценарии за ЕС-27 до 2025 г. https://ec.europa.eu/commission/white-paper-future-europe_bg
9. Европейска комисия (2017 г.) Моят регион, моята Европа, нашето бъдеще. Седми доклад за социалното, икономическото и териториалното сближаване; http://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/cohesion-report/
10. Европейска комисия. Седми доклад за икономическо, социално и териториално сближаване: Моят регион, моята Европа, нашето бъдеще, https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion7/7cr_bg.pdf
11. Европейска комисия. Съобщения за медиите. Бюджет на ЕС: Регионално развитие и политиката на сближаване след 2020 г., 29.05.2018 г., http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-3885_bg.htm
12. Европейската комисия. Справка във връзка със SBA за България за периода 2010–2011 г;
13. Европейска конвенция за ландшафта, 2000 г.
14. Европейска конвенция за опазване на археологическото наследство, Валета 1992 г.
15. Европейска културна конвенция, Париж 1954 г.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

16. Предложение за Регламент на Европейския парламент и на Съвета за определяне на общоприложими разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд, Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони, Европейския фонд за морско дело и рибарство, както и финансовите правила за тях и за фонд „Убежище и миграция“, фонд „Вътрешна сигурност“ и инструмента за управление на границите и визите, 29.05.2018 г., COM(2018) 375 final
17. Конвенция за защита на културните ценности в случай на въоръжен конфликт, Хага 1954 г.
18. Конвенция за защита на архитектурното наследство на Европа, Гранада 1985 г.
19. Конвенция за опазване на подводното културно наследство, Париж 2001 г.
20. Конвенция за опазването на световното културно и природно наследство, Париж 1954 г.
21. Конвенция на ООН за правата на хората с увреждания, 2006 г.
22. Конвенция на ЮНЕСКО за мерките, насочени към предотвратяване на незаконен внос, износ и прехвърляне на право на собственост на културни ценности, Париж 1970 г.
23. Конвенция на ЮНЕСКО за опазване и насърчаване на многообразието от форми на културно изразяване, Париж 2005 г.
24. Конвенция на ЮНЕСКО за опазване на нематериалното културно наследство, Париж 2003 г.
25. Предложение за Регламент на Европейския парламент и на Съвета относно финансирането, управлението и мониторинга на общата селскостопанска политика и за отмяна на Регламент (ЕС) 1306/2013, 01.06.2018 г., COM(2018) 393 final
26. Предложение за Регламент на Европейския парламент и на Съвета относно специалните разпоредби за цел „Европейско териториално сътрудничество“ (Interreg), подпомагана от Европейския фонд за регионално развитие и инструменти за външно финансиране ЕС № 1306/2013, 01.06.2018 г. COM(2018) 374 final
27. Рамкова конвенция за стойностите на културното наследство за обществото на Съвета на Европа, Фаро, 2005 г.
28. Регламент (ЕС) № 1299/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 17 декември 2013 година относно специални разпоредби за подкрепа от Европейския фонд за регионално развитие по цел „Европейско териториално сътрудничество“
29. Регламент (ЕС) № 1300/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 17 декември 2013 година относно Кохезионния фонд и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1084/2006 на Съвета
30. Регламент (ЕС) № 1301/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 17 декември 2013 година относно Европейския фонд за регионално развитие и специални разпоредби по отношение на целта „Инвестиции за растеж и работни места“, и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1080/2006

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

31. Регламент (ЕС) № 1303/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 17 декември 2013 година за определяне на общоприложими разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд, Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони и Европейския фонд за морско дело и рибарство и за определяне на общи разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд и Европейския фонд за морско дело и рибарство, и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1083/2006 на Съвета
32. Регламент (ЕС) № 1304/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 17 декември 2013 година относно Европейския социален фонд и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1081/2006 на Съвета
33. Регламент (ЕС) № 1305/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 17 декември 2013 година относно подпомагане на развитието на селските райони от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР) и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1698/2005 на Съвета
34. Регламент (ЕС) № 347/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 17 април 2013 година относно указания за трансевропейската енергийна инфраструктура и за отмяна на Решение № 1364/2006/ЕО, както и за изменение на регламенти (ЕО) № 713/2009, (ЕО) № 714/2009 и (ЕО) № 715/2009, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=celex%3A32013R0347
35. Регламент (ЕС) № 508/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 15 май 2014 година за Европейския фонд за морско дело и рибарство и за отмяна на регламенти (ЕО) № 2328/2003, (ЕО) № 861/2006, (ЕО) № 1198/2006 и (ЕО) № 791/2007 на Съвета и Регламент (ЕС) № 1255/2011 на Европейския парламент и на Съвета http://ec.europa.eu/regional_policy/bg/information/legislation/regulations/
36. Регламент (ЕС) № 832/2010 на Комисията от 17 септември 2010 година за изменение на Регламент (ЕО) № 1828/2006 за определяне на правила за прилагането на Регламент (ЕО) № 1083/2006 на Съвета за определянето на общи разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд и Кохезионния фонд и на Регламент (ЕО) № 1080/2006 на Европейския парламент и на Съвета относно Европейския фонд за регионално развитие
37. Регламент (ЕС) 1139/2021 на Европейския парламент и на Съвета от 7 юли 2021 година за създаване на Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури и за изменение на Регламент (ЕС) 2017/1004, с оглед на това, че представените стратегически планови документи, определят общата рамка за развитието на регионите в годините на новия програмен период 2021–2027 г.
38. Универсална конвенция за авторското право, 1971 г.
39. Border Orientation Paper: Romania – Bulgaria
40. Border Orientation Paper: Greece – Bulgaria;
41. Cross-border cooperation in Maritime Spatial Planning
42. Cross-border orientation paper or IPA CBC cooperation programmes with the participation of regions of Bulgaria, North Macedonia and Turkey;

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

НАЦИОНАЛНИ ЗАКОНОДАТЕЛНИ ДОКУМЕНТИ

1. Закон за административно-териториалното устройство на Република България (ЗАТУРБ), обн. ДВ бр. 63/1995 г., изм. ДВ бр. 58/18.07.2017 г.
2. Закон за водите, обн. ДВ бр. 67/1999 г., изм. и доп. ДВ бр. 25/26.03.2019 г.
3. Закон за държавния бюджет на Република България за 2018 г., обн. ДВ бр. 99/12.12.2017 г.
4. Закон за закрила и развитие на културата, ДВ бр. 50/1999 г.
5. Закон за защита при бедствия, обн. ДВ бр. 102/2006 г., изм. и доп. ДВ бр. 77/18.09.2018 г.
6. Закон за защитените територии, обн. ДВ бр. 133/1998 г., изм. ДВ бр. 1/03.01.2019 г.)
7. Закон за местното самоуправление и местната администрация, обн. ДВ бр. 77/1991 г., изм. ДВ бр. 24/16.03.2018 г.
8. Закон за морските пространства, вътрешните водни пътища и пристанищата на Република България, обн. ДВ бр. 12/2000 г., изм. и доп. ДВ бр. 28/29.03.2018 г.
9. Закон за опазване на околната среда, обн. ДВ бр. 91/2002 г., изм. ДВ бр. 36/03.05.2019 г.)
10. Закон за предучилищното и училищното образование, обн. ДВ, бр. 79/13.10.2015 г., доп. ДВ бр. 42/28.05.2019 г.
11. Закон за регионалното развитие, обн. ДВ бр. 50/2008 г., изм. ДВ бр. 28/2018 г.
12. Закон за управление на средствата от европейските структурни и инвестиционни фондове (ЗУСЕСИФ), обн. ДВ бр. 101/2015 г., изм. ДВ бр. 2/03.01.2018 г.
13. Правилник за прилагане на Закона за регионалното развитие, обн. ДВ бр. 80/2008 г., изм. и доп. ДВ бр. 28/29.03.2018 г.
14. Правилник за прилагане на закона за териториално и селищно устройство, обн. ДВ, бр. 21/09.03.1999 г.
15. Проект за Закон за изменение и допълнение на Закона за регионалното развитие, обн., ДВ, бр. 50 от 2008 г., изм. и доп., бр. 47, бр. 82 и бр. 93 от 2009 г., бр. 82 от 2012 г., бр. 66 от 2013 г., бр. 22 и бр. 98 от 2014 г., бр. 9 и бр. 14 от 2015 г., бр. 15 от 2016 г., бр. 13 и бр. 58 от 2017 г., бр. 28 от 2018 г.
16. Закон за чистотата на атмосферния въздух, обн. ДВ бр. 45/28.05.1996 г., изм. и доп. ДВ бр. 1/03.01.2019 г.
17. Закон за енергията от възобновяеми източници, обн. ДВ бр. 35/03.05.2011 г., изм. и доп. ДВ бр. 38/08.05.2018 г.
18. Закон за устройство на територията, обн. ДВ бр. 1/2001 г., доп. ДВ бр. 44/04.06.2019 г.)
19. Закон за биологичното разнообразие, обн., ДВ, бр. 77 от 9.08.2002 г., изм. ДВ бр. 98/27.11.2018 г.
20. Закон за управление на отпадъците, обн. ДВ бр. 86/30.09.2003 г., изм. и доп. ДВ бр. 56/16.07.2019 г.

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

21. Закон за енергетиката, обн. ДВ бр. 107/09.12.2003 г., изм. и доп. ДВ бр. 64/03.08.2018 г.
22. Закон за горите, обн. ДВ бр. 19/08.03.2011 г., изм. ДВ бр. 17/23.02.2018 г.
23. Закон за енергийната ефективност, обн. ДВ бр. 35/15.05.2015 г. изм. и доп. ДВ бр. 38/08.05.2018 г.
24. Закон за държавните помощи, обн. ДВ бр. 85/24.10.2017 г.
25. Закон за устройство на черноморското крайбрежие (в сила от 01.01.2008 г., обн. ДВ бр. 48/15.06.2007 г., изм. и доп. ДВ бр. 56/16.07.2019 г.)

НАЦИОНАЛНИ СТРАТЕГИЧЕСКИ ДОКУМЕНТИ

1. Актуализирана Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012–2030 г.)
2. Актуализирана Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България 2014–2030 г., http://www.tourism.government.bg/bg/kategorii/strategicheski-dokumenti/aktualizirana-nacionalna-strategiya-za-ustoychivo-razvitie-na
3. Годишни доклади за напредъка по изпълнението на оперативните програми за периода 2014–2020 г.
4. Доклади/отчети за изпълнението на секторни стратегии за развитие, покриващи частично периода 2014–2020 г. (в областите: икономика/малки и средни предприятия, туризъм, транспорт, околна среда, енергетика, пазар на труда, иновации и въвеждане на нови технологии, здравеопазване, образование, култура, социални дейности и др.)
5. Енергийна стратегия на Република България до 2020 г. За надеждна, ефективна и по-чиста енергетика, 2011 г. https://www.me.government.bg/files/useruploads/files/epsp/22_energy_strategy2020_.pdf
6. Иновационна стратегия за интелигентна специализация на Република България 2014–2020 г. https://www.mi.government.bg/bg/themes/inovacionna-strategiya-za-inteligentna-specializaciya-na-republika-balgariya-2014-2020-g-1806-287.html
7. Интегрирана транспортна стратегия в периода до 2030 г., одобрена с РМС № 336/23.06.2017 г. https://www.mtitc.government.bg/bg/category/42/integrirana-transportna-strategiya-v-perioda-do-2030-g
8. Национален план за действие за енергията от ВИ (НПДЕВИ), МИЕТ, http://www.mi.government.bg/files/useruploads/files/eoos/plan_res_2013_.pdf
9. Национален план за действие по енергийна ефективност 2014–2020 г., МЕ, http://www.seea.government.bg/documents/NPDEE_2017.pdf
10. Национален план за управление на отпадъците 2014–2020 г., https://moew.government.bg/static/media/ups/tiny/file/Waste/NACIONALEN_PLAN/_/NPUO_2014-2020.pdf

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

11. Национален план за широколентова електронна съобщителна инфраструктура за достъп от следващо поколение (NGA), https://www.mtitc.government.bg/upload/docs/Bulgarian_Plan_for_NGA__2013_Final.pdf
12. Национална здравна стратегия 2020 (2015 г.) http://www.mh.government.bg/media/filer_public/2016/09/12/nzs_2020.pdf
13. Национална концепция за насърчаване на активния живот на възрастните хора в България (2012–2030 г.)
14. Национална програма „Цифрова България 2015“, http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=767
15. Национална програма за развитие: България 2020 http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?Id=765
16. Национална програма за развитие: България 2030
17. Национална програма за реформи (НПР), http://www.minfin.bg/bg/867
18. Национална стратегия за адаптиране към климатичните промени, проект. МОСВ, 2018 г., https://www.moew.government.bg/bg/nacionalna-strategiya-za-adaptaciya-kum-izmenenieto-na-klimata-i-plan-za-dejstvie/
19. Национална стратегия за насърчаване на малките и средни предприятия в Р. България (2014–2020 г.) https://www.mi.government.bg/bg/themes/nacionalna-strategiya-za-nasarchavane-na-msp-v-balgariya-2014-2020-small-business-act-11-285.html
20. Национална стратегия за развитие на педагогическите кадри (2014–2020 г.) https://www.mon.bg/bg/
21. Национална стратегия за развитие на широколентовия достъп 2012–2015 г., http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=773
22. Национална стратегия за управление и развитие на водния сектор в Република България, 2012 г.; https://www.moew.government.bg/bg/nacionalna-strategiya-za-upravlenie-i-razvitie-na-vodniya-sektor-v-republika-bulgariya/
23. Национална стратегия за учене през целия живот (2014–2020 г.);
24. ОПРР 2014–2020, ОПОС 2014–2020, ОПТТИ 2014–2020, ПРСР 2014–2020, ПМДР 2014–2020; ОПНОИР 2014–2020
25. Рамкова програма за научни изследвания и иновации „Хоризонт 2020“ (2014–2020) („Хоризонт 2020“), създадена с Регламент (ЕС) № 1291/2013
26. Стратегия за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013–2020) – План за 2018–2020 г.
27. Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства 2015–2020 – План за действие с междинни стойности към 2017 г.
28. Стратегия за развитие на висшето образование в Република България 2014–2020
29. Стратегия за развитие на държавната администрация 2014–2020 г, http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=891

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

30. Стратегия за развитие на електронното управление в Република България 2014–2020 г., http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?Id=892
31. Стратегия за развитие на професионалното образование и обучение в Република България за периода 2015–2020
32. Стратегия за развитие на пътната инфраструктура в Република България 2016–2022 г. http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1005
33. Национален стратегически план за поетапно намаляване на количествата на биоразградимите отпадъци, предназначени за депониране, 2010–2020 г., https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/file/Waste/Biowaste/biowaste_strategy_2010.pdf
34. Национален стратегически план за управление на отпадъците от строителство и разрушаване на територията на Р. България за периода 2011–2020 г., https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/file/Waste/cdw/NSPUOSR-final.pdf
35. Национална стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността (2014–2020)
36. Национална стратегия за развитие на физическото възпитание и спорта в Република България 2012–2022, http://www.mh.government.bg/media/filer_public/2018/06/06/reshenie361-29-05-2018-nzk.pdf

ДОКУМЕНТИ ЗА РЕГИОНАЛНО И ПРОСТРАНСТВЕНО РАЗВИТИЕ

1. Годишни доклади за напредъка по изпълнението на програмите за трансгранично сътрудничество по Инструмента за предприсъединителна помощ, в които България участва
2. Годишните доклади за наблюдение на изпълнението на регионалните планове за развитие (2014–2020 г.) на шестте района от ниво 2 за 2014 г., 2015 г., 2016 г. и 2017 г., одобрени от съответните регионални съвети за развитие
3. Доклад на комисията за регионално развитие от 2016 г. Относно европейското териториално сътрудничество. http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2016-0202_BG.html?redirect
4. Доклади за резултатите от междинните оценки на РПР на районите от ниво 2
5. Междинни оценки на областните стратегии за развитие (2014–2020 г.)
6. Междинни оценки на регионалните планове за развитие (2014–2020 г.)
7. Налични оценки и тематични оценки на изпълнението на Оперативните програми, съфинансирани от фондовете на ЕС; Доклади от Средносрочната оценка на ОПРР 2014–2020
8. Налични оценки на програмите за трансгранично сътрудничество по Инструмента за предприсъединителна помощ, в които България участва

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

9. Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013–2025 г. http://www.bgregio.eu/media/files/Programirane%20&%20ocenka/Programirane%202014-2020/NKPR%20proekt.pdf
10. Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013–2025 г. Актуализация 2019 г.
11. Национална стратегия за регионално развитие на Р. България (2012–2022 г.)
12. Областна стратегия за развитие на област Бургас 2014-2020 г.
13. Областна стратегия за развитие на област Сливен 2014-2020 г.
14. Областна стратегия за развитие на област Стара Загора 2014-2020 г.
15. Областна стратегия за развитие на област Ямбол 2014-2020 г.
16. Общински планове за развитие за периода 2014–2020 г. на общините в обхвата на Югоизточен район
17. Последваща оценка и Окончателен доклад за изпълнението на Националната стратегия за регионално развитие на България за периода 2005–2015 г.
18. Социално-икономически анализ за нуждите на Оперативна програма „Регионално развитие“ за периода 2014–2020 г., МРРБ 2012 г. http://www.bgregio.eu/programirane-i-otsenka/mrrb.aspx
19. Социално-икономически анализ на районите 2019 г.

ПУБЛИКАЦИИ

1. Европейска комисия, Конкурентоспособност в регионите с ниски доходи и нисък растеж – доклад за изоставащите региони – SWD(2017) 132 final, 10.04.2017 г.
2. Европейска комисия. Съобщение на комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите относно засилване на възможностите на европейските енергийни мрежи, COM(2017) 718 final, http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2017/BG/COM-2017-718-F1-BG-MAIN-PART-1.PDF
3. Европейски съвет, 2019 г., Препоръка на Съвета относно Националната програма за реформи на България за 2019 г. и съдържаща становище на Съвета относно конвергентната програма на България за 2019 г. COM(2019) 502 final https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-specific-recommendation-commission-recommendation-bulgaria_bg.pdf
4. Регионални профили 2019, Институт за пазарна икономика. https://www.regionalprofiles.bg/bg/map-ec/
5. Национален статистически институт (2016 г.) Градовете и техните функционални урбанизирани ареали. https://www.nsi.bg/sites/default/files/files/publications/URBAN_BG.pdf
6. Barca, F. (2009) An agenda for a reformed cohesion policy. A place-based approach to meeting European Union challenges and expectations. http://ec.europa.eu/regional_policy/archive/policy/future/pdf/report_barca_v0306.pdf

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

7. Community-led local development. Cohesion policy 2014–2020
8. Dijkstra, L. and H. Poelman, 2014, A harmonized definition of cities and rural areas: the new degree of urbanization, Regional Working Paper.
9. ESPON. 2018 Indicators for Integrated Territorial and Urban Development. Policy Brief. https://www.espon.eu/integrated-indicators
10. ESPON, 2016, Territorial Scenarios for Europe 2050 Policy Briefs. https://www.espon.eu/topics-policy/publications/policy-briefs/territorial-scenarios-europe-2050
11. European Commission. 2017, Economic Challenges of Lagging Regions. Final Report. http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/challenges_lagging/econ_challenges_lagging_en.pdf
12. European Commision, 2017, Cohesion Policy looks to the future. Panorama, Summer special edition 2017/No. 67 http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag61/mag61_en.pdf
13. European Commission, 2017, Competitiveness in low-income and low-growth regions. The lagging regions report
14. European Commission, 2017, Integrated territorial and urban strategies: how are ESIF adding value in 2014–2020? Final Report
15. Farole, T., 2012, Competitiveness and Connectivity: Integrating Lagging Regions in Global Markets. World Bank. http://siteresources.worldbank.org/EXTPREMNET/Resources/EP93.pdf
16. Eurostat Regional Yearbook 2017 (2016, etc.) http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Eurostat_regional_yearbook
17. World Economic Forum, 2018, The Global Competitiveness Report. https://www.weforum.org/reports/the-global-competitveness-report-2018
18. European Commission, 2010, A revised urban-rural typology, Directorates-General, https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/5726181/KS-HA-10-001-15-EN.PDF/5499ee07-b61e-4615-9631-ed76e2a31f81?version=1.0
19. The Smart Guide to Culster Policy, 2016, http://ec.europa.eu/growth/content/smart-guide-cluster-policy-published-0_en

ДРУГИ

1. Агростатистика, Министерство на земеделието и храните https://www.agrostat.bg/ISASPublic
2. Актуален списък на недвижимите културни ценности с категория „национално значение“ (НИНКН) http://mc.government.bg/page.php?p=58&s=429&sp=430&t=244&z=576

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

3. Анализ и оценка на риска и уязвимостта на секторите в българската икономика от климатични промени, Оперативна програма „Околна среда 2007–2013 г.“, https://www.moew.government.bg/static/media/ups/articles/attachments/obshta_chast5ea57b35e2e39fef724cd5e98a2514dd.pdf
4. Анализ на териториалния обхват на естествено възникнали териториални туристически образувания, МТ, 2015 г., http://www.tourism.government.bg/sites/tourism.government.bg/files/uploads/raionirane/p5.pdf
5. Годишен доклад за състоянието и развитието на земеделието, 2018 г. МЗХГ, http://www.mzh.government.bg/media/filer_public/2018/11/23/agraren_doklad_2018_G93lGgs.pdf
6. Годишен доклад на Иновации.бг 2018 г., Фондация „Приложни изследвания и комуникации“
7. Доклади от работни групи, разработени в изпълнение на проект „Мерки за преодоляване на демографската криза на Република България“, БАН.
8. Европейска комисия, Съобщение на комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите, Доклад за изпълнение на Рамката на ЕС за национални стратегии за интегриране на ромите (2015 г.),Съобщение на Комисията до Европейския Парламент, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0299&from=EN
9. Европейска комисия. Информационен документ, 2015 г., Как държавите членки и регионите на ЕС по-добре да инвестират и управляват средствата от Кохезионния фонд на Съюза, http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-4654_bg.htm
10. Едрева, В. 2017, Минералните води на България – предпоставка за развитие на балнеоложки медицински туризъм http://www.voda.bg/news-12/info-723
11. Индекс за регионална конкурентоспособност (RCI), Световен икономически форум за изчисляване на Глобалния индекс на конкурентоспособността https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/maps/regional_competitiveness/
12. Иновационна стратегия за интелигентна специализация 2014–2020 г. и последна актуализация, приета с Решение на МС № 374/13.07.2017 г., https://www.mi.government.bg/bg/themes/inovacionna-strategiya-za-inteligentna-specializaciya-na-republika-balgariya-2014-2020-g-1806-287.html
13. Информация за проект № PGI02448 SUPPORT – „Подкрепа на местни правителства в нисковъглеродните стратегии“, финансиран по Програма за междурегионално сътрудничество „ИНТЕРРЕГ ЕВРОПА“ 2014–2020, ИАНМСП, https://www.sme.government.bg/?page_id=37038
14. Концепция за развитие на високоскоростна и свръх-високоскоростна свързаност и изграждане на мобилни мрежи от 5-то поколение (5G), МТИТС, 2019 г.
15. Културните коридори на Югоизточна Европа https://seecorridors.eu/?w_p=23&w_l=1&w_c=5https://seecorridors.eu/?w_p=48&w_l=1
16. Министерски съвет. Портал за обществени консултации; http://www.strategy.bg/

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

17. МС, Решение № 153 от 24 февруари 2012 г. за обявяване Списък на курортите в Република България и определяне на техните граници. http://dv.parliament.bg/DVWeb/showMaterialDV.jsp;jsessionid=97D09417D0425A9CCC774BF64E49360B?idMat=62122
18. Българско нематериално културно наследство, вписано към UNESCO https://bulgariaich.com/index.php?act=content&rec=15
19. Обекти от Списъка на световното културно и природно наследство на UNESCO https://whc.unesco.org/en/statesparties/bg
20. Окончателен доклад за изпълнение на Оперативна програма „Околна среда 2014–2020 г.; http://ope.moew.government.bg/bg/pages/otsenka-na-programata/61#1;
21. Окончателен доклад за изпълнението на Оперативна програма Административен капацитет, 2016 г., http://www.opac.government.bg/.../Окончателен_доклад_за_изпълнението_на_ОПАК.docx
22. Оценка на макроикономическите ефекти от изпълнението на програмите, съфинансирани със средства от ЕС, Фондовете на ЕО в България, 2018 г.
23. Публичен портал на Информационна система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България 2020 (ИСУН 2020) http://2020.eufunds.bg/
24. Регистър на туристическите атракции в България, http://rta.tourism.government.bg/TARegister.aspx?AspxAutoDetectCookieSupport=1
25. Резултати от участието на България в международно оценяване на учениците. PISA 2015, Природните науки и технологиите в училището на XXI век. Център за контрол и оценка на училищното образование. София, 2016 г., МОН http://copuo.bg/upload/docs/2016-12/book_2016_web.pdf
26. Решение на МС № 361 от 29 май 2018 г. за утвърждаване на Националната здравна карта на Република България. Карта на спешната медицинска помощ, http://www.mh.government.bg/media/filer_public/2018/06/06/reshenie361-29-05-2018-nzk.pdf;
27. Сравнителен анализ на ВиК сектора в Република България за 2017 г., КЕВР 2018 г. www.dker.bg/uploads/documents/vik/sravnitelen_analiz_vik_18.pdf
28. Съобщение на комисията до европейския парламент, съвета, европейския икономически и социален комитет и комитета на регионите „Следващи стъпки към устойчиво европейско бъдеще Европейски действия за устойчивост“, OM/2016/0739 final, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=COM%3A2016%3A739%3AFIN
29. Форум на Европейската комисия, Стратегическа рамка за Европейско политическо сътрудничество в областта на образованието и обучението (ET2020), https://ec.europa.eu/education/policies/european-policy-cooperation/et2020-framework_bg

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.

30. CEDEFOP. 2018 skills forecast EN Bulgaria. http://www.cedefop.europa.eu/files/cedefop_skills_forecast_2018_-_bulgaria.pdf https://skillspanorama.cedefop.europa.eu/en/countries/bulgaria
31. *E-Government Survey 2018*, https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2018
32. European Commission, 2016, Directorate General Human Resources and Security, Strategic Plan our vision for 2016–2020, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/strategic-plan-2016-2020-dg-hr_july2016_en_0.pdf
33. The Travel & Tourism Competitiveness, Report 2017, Paving the way for a more sustainable and inclusive future, http://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2017_web_0401.pdf
34. UN Economic and Social Council, 2006, Definition of basic concepts and terminologies in governance and public administration. http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan022332.pdf
35. WHO European Healthy Cities Network, Health 2020 A European policy framework and strategy for the 21st century, http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0011/199532/Health2020-Long.pdf
36. WTTC, Report 2018, Importance & Economic Impact of Domestic Tourism, https://www.wttc.org/publications/2018/domestic-tourism/

Проектът се финансира по бюджетна линия BG16RFOP001-8.002.0005 Бюджетна линия на сектор „Стратегическо планиране и програмиране“, финансирана по Приоритетна ос 8 „Техническа помощ“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014–2020.